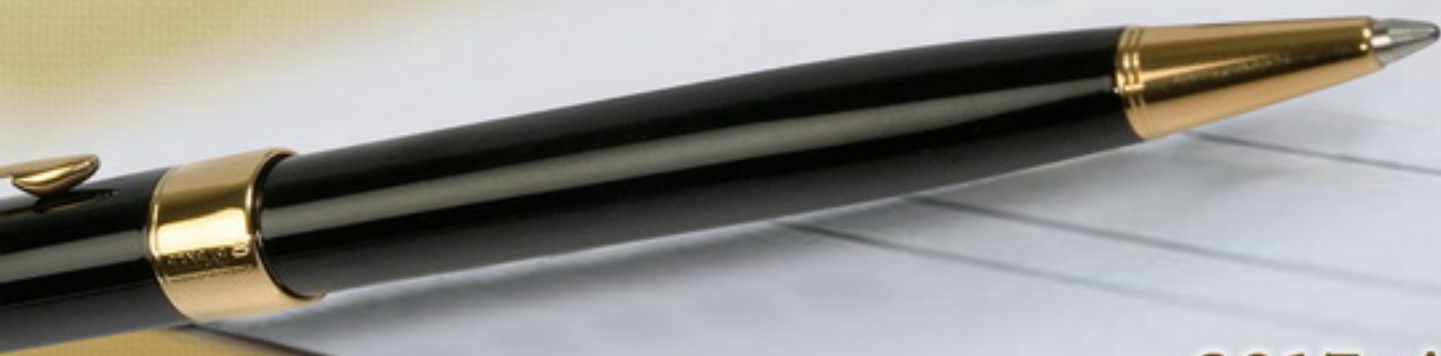


Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика

*Збірник наукових праць
молодих вчених та
студентів*



2017 рік

Том 2

Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика

Збірник наукових праць молодих вчених та студентів

Том 2

Хмельницький, 2017

Рекомендовано до опублікування рішенням Вченої Ради факультету економіки і управління
Хмельницького національного університету
протокол № 3 від 28.11.2017 р.

Рекомендовано до опублікування рішенням кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького національного університету
протокол № 4 від 16.11.2017 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова редколегії: Хрущ Н. А. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Члени редколегії:

Квасницька Р. С. – д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Форкун І. В. – к.т.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Ларіонова К. Л. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Доценко І. О. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Матвійчук Л. О. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Пристапа Л. А. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Технічний секретар редколегії: Доценко І. О. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць молодих вчених та студентів. Том 2 / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2017. – 172 с.

Збірник наукових праць молодих вчених та студентів підготовлено за матеріалами ІV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих вчених та студентів «Фінансові аспекти розвитку економіки України : теорія, методологія, практика», яка проводилася 15 листопада 2017 р. на базі Хмельницького національного університету.

У збірнику подано статті, що відбивають результати наукових досліджень молодих науковців, магістрантів та студентів за напрямками: державні фінанси в умовах євроінтеграції України, страховий ринок України в глобальному страховому просторі, підходи до управління фінансами суб'єктів господарювання в ринкових умовах, актуальні питання розвитку вітчизняної банківської системи та її роль у забезпеченні економічної стабільності держави, сучасні тенденції розвитку фінансового ринку України, загальні проблеми економіки

Автори погоджуються з правом розміщення статей у збірнику наукових праць молодих вчених та студентів в електронному вигляді на офіційному сайті кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету та форумі конференції, за адресами: <http://www.fbs.km.ua> та <http://innet-forum.fbs.km.ua>

1. Державні фінанси в умовах євроінтеграції України

Босенко О. С.

АНАЛІЗ СТАНУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ НА ТЛІ БЮДЖЕТНИХ ПРОБЛЕМ14

Вірц К. А., Письменний М. І., Піменова М. М.

РОЛЬ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ
ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ16

Гелик М. М., Гордєєва Т. А.

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ17

Голик Т. М., Форкун І. В.

АНАЛІЗ ВИТРАТ БЮДЖЕТУ НА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІ ФУНКЦІЇ19

Доброва Я. Р., Збириновська Ю. С., Ісхакова О. М.

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ФІНАНСОВЕ СТАНОВИЩЕ ДЕРЖАВИ21

Доброва Я. Р., Збириновська Ю. С., Хіміч К. І.

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ23

Думікян А. К.

ВЛАСНІ НАДХОДЖЕННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ
У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ25

Лозовська О. А., Лозовська Л. А., Мамонтенко Н. С.

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ РУХУ КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ
СТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ27

Маєвська К. О., Доценко І. О.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ29

Рубан М. О.

ПОДАТКОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇНИ31

2. Страховий ринок України в глобальному страховому просторі

Гензера О. О., Матвійчук Л. О.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ34

Харчук О. Б., Приступа Л. А.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ
ЯК ОБ'ЄКТУ УПРАВЛІННЯ36

Швець Д. С., Сидорчук І. П.

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ РИЗИКІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ38

3. Підходи до управління фінансами суб'єктів господарювання в ринкових умовах

Бойчук Т. В., Бондар Т. Л.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ У ФІНАНСОВІЙ
ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА40

Валюс І. О., Антонюк П. П.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ42

Вонсович В. В., Кудирко О. М.

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ І КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ РОБІТ, ПОСЛУГ
БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА43

Єгоров М. Ю., Мамонтенко Н. С.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВСЕСВІТНЬОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНІ
ВАЛЮТНО-КРЕДИТНІ ТА ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ45

Єремєєв П. О., Козлов В. П.

МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ДП «СЕЛИДІВВУГІЛЛЯ»47

Єрмоленко О. А.

АНАЛІЗ МЕТОДИК ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІТ
НА ПІДПРИЄМСТВІ49

Ковальчук І. В., Любар О. О.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЇХ РАЦІОНАЛЬНА
ОРГАНІЗАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ50

Кутинська Л. Б., Хрущ Н. А.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА53

Левичкіна О. В.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ55

Петрик І. І., Мацедонська Н. В.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ56

Петрищева К. Г.

КОНЦЕПЦІЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ
НА ОСНОВІ УПРАВЛІННЯ ВІЛЬНИМИ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ58

Полещук А. А., Воронжак П. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА
У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ60

Розова К. П., Форкун І. В.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК УКРАЇНИ61

Сенюк О. В., Когут Ю. В.

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ63

Смолянець А. В., Хрущ Н. А.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ65

Сніжинський В. В., Драбовський А. Г.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ67

Терентієва А. Г., Мацедонська Н. В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ68

4. Актуальні питання розвитку вітчизняної банківської системи та її роль у забезпеченні економічної стабільності держави

Божко В. О., Онікієнко С. В.

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВ ЗАДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ
ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ70

Гелик М. М., Доценко І. О.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ71

Гензера О. О., Хрущ Н. А.

РОЗВИТОК СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ В УКРАЇНІ, ЙОГО ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ72

Голик Т. М., Квасницька Р. С.

АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ЗАХОДИ АКТИВІЗАЦІЇ75

Гоменюк І. В., Ларіонова К. Л.

СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ ТА ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ ...77

Григор'єва А. І., Ларіонова К. Л.

УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКУ79

Дацун О. А., Матвійчук Л. О.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ81

Динь Тхи Хонг Тхам

УПРАВЛЕНИЕ БАНКОВСКИМИ РИСКАМИ В УКРАИНЕ83

Дмитришена О. С., Матвійчук Л. О.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗДРІБНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ84

Дрюк А. В., Еркес О. Є.

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ86

Дубицька Л. В., Квасницька Р. С.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ87

Євдокимова Н. В., Ткаченко І. С.

ВПЛИВ ЗМІН У СТРУКТУРІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ90

Колесник О. О.

ПРИВАТНІ ГРОШІ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, МАЙБУТНЄ92

Кордонець Д. М., Безвух С. В.

РИНОК БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ПРОТЯГОМ 2014-2016 РОКІВ:

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ93

Корчинська О. С., Ларіонова К. Л.

ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ95

Лукашук В.М., Хрипонюк О.В., Приступа Л.А.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ КРЕДИТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ98

Марченко Ю. А., Антонюк П. П.

ОСОБЛИВОСТІ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ100

Мітченков Є. О., Козлов В. П.

СТАН КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ПРИВАТБАНКУ»102

Пільгуй С. С.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В
КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ104

Поддубная В. Г.

УПРАВЛЕНИЕ ЛОЯЛЬНОСТЬЮ К ИННОВАЦИОННЫМ ПРОДУКТАМ: МАРКЕТИНГОВЫЕ
КОММУНИКАЦИИ С КЛИЕНТАМИ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ106

Процькова К. В., Доценко І. О.

ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ
СТІЙКІСТЮ БАНКІВ109

Роюк В. В., Стеценко Н. А.

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В ПОРТФЕЛІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ110

Хливнюк В. С., Безвух С. В., Ларіонова К. Л.

ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ112

Шкамбарна Т. І., Приступа Л. А.

ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ115

Штефан Л. Б.

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ117

5. Сучасні тенденції розвитку фінансового ринку України

Антонюк О. В., Бушовська Л. Б.

ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
В СИСТЕМУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ120

Гончарук В. М., Пернарівський О. В.

ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ФІНАНСОВИХ СУПЕРМАРКЕТІВ,
ЯК ФОРМИ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ121

Повстенко Ю. В., Шишкова Н. Л.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФАКТОРИНГУ В УКРАЇНІ123

Сорока Л. О., Квасницька Р. С.

ДОКУМЕНТАРНІ ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ ЇХ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ125

6. Загальні проблеми економіки

Басараба Д. Д., Стеценко Н. А.

ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ127

Биканова А. В., Карпенко Л. М.

БАЗОВІ АЛЬТЕРНАТИВИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ128

Гензера О. О., Стеценко Н. А.

ПОНЯТТЯ «ПІДПРИЄМНИЦЬКІ РИЗИКИ»: РОЗМАЇТТЯ ПІДХОДІВ І ВИЗНАЧЕНЬ130

Гловюк А. С., Прутська Т. Ю.

СУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ПОГЛЯДИ НАУКОВЦІВ132

Денисов К. В.

МОДЕРНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ НА ЗАСАДАХ ЕКОНОМІЧНОГО
НАЦІОНАЛІЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА134

Доброва Я. Р., Збириновська Ю. С., Горб К. М.

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ135

Здоров Ю. В., Мантур-Чубата О. С.

МОТИВАЦІЯ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ137

Кащен І. В., Цвігун Т. В.

ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ОСНОВНА ФОРМА ВЛАСНОСТІ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ138

Ковальчук І. В., Мулик Т. О.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ140

Костів С. В., Гик В. В.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОЦІНКИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ142

Красюк В. О., Кібальник Л. О.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СВІТОВОГО РИНКУ НАФТИ ТА НАФТОПРОДУКТІВ143

Ксьоншка А. В., Даценко Г. В.

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА144

Купчак А. М., Мантур-Чубата О. С.

ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ»146

Левчук М. С., Мулик Я. І.

ОЦІНКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ148

Лепетун І. О., Мороз С. В.

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПРИРОДНИХ МОНОПОЛІЙ В УКРАЇНІ149

Марченко В. О., Гурбик Ю. Ю.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ151

Марченко С. О., Гудзенко Н. М.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙ,
ПОВ'ЯЗАНИХ З РУХОМ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ152

Непиталюк А. В.

РИНОК ЗЕМЛІ ЯК ІНСТИТУТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ154

Покровська Н. М.

ЧИННИКИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ
НА МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ155

Поліщук Т. І., Чернушкіна О. О.

УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МЕНЕДЖЕРА157

Полулях А.М., Янчева Л. М.

ПРО ДУАЛЬНУ ОСВІТУ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ НАУКОВИХ ЗНАНЬ160

Полюхович В. М., Кірейцева О. В.

ЕКСПОРТНА БЕЗПЕКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ161

Рожко К. О., Мантур-Чубата О. С.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ЗАЙНЯТОСТІ162

Урбанович В. А., Дзюба Т. А.

ПРОБЛЕМИ ТА СТАН ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ В УКРАЇНІ164

Хуркова К. О., Григорук С. С.

ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ЯК СКЛАДОВА СТИЛЮ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ166

Цюпа О. В., Чернушкіна О. О.

ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ЯК СКЛАДОВА СТИЛЮ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ168

Чернова Ю. О., Григорук С. С.

МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ ЗЕРНОВИМИ КУЛЬТУРАМИ169

1. Державні фінанси в умовах євроінтеграції України

Босенко О. С.

**ДННУ «Академія фінансового управління Міністерства фінансів України»
м. Київ**

АНАЛІЗ СТАНУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ НА ТЛІ БЮДЖЕТНИХ ПРОБЛЕМ

Актуальність дослідження. Важливою проблемою фінансової системи України впродовж останніх років є критичний стан державного боргу, оскільки зростання до загрозливих параметрів боргового навантаження, надмірне залучення коштів на недосить вигідних умовах поряд з неефективним їх використання сприяють вразливості економіки до різнофакторного впливу та відчутно гальмують розвиток країни.

Тенденція до зростання державного боргу України простежується упродовж вже декількох останніх років, її визначають високі валютні ризики зовнішньої заборгованості, нестабільна ситуація з рефінансуванням боргів попередніх років, а також тиск боргових виплат на державні фінанси. Оскільки державне запозичення розглядається як важливий засіб розв'язання бюджетних проблем та стимулювання темпів соціально-економічного розвитку країни, то лише трансформація боргової політики може підвищити фінансову стійкість й рівень боргової безпеки, що сприятиме економічній міцності країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливий внесок в дослідження проблеми державного боргу зробили західні економісти: Д. Рікардо, А. Сміт, М. Браунриг, С. Вайнтрауб, Х. Джонсон, О. Екстайн, Дж. Кейнс, А. Лаффер, А. Лернер, Р. Масгрейв, М. Фрідман та інші.

Теоретичні основи державного боргу та питання щодо його управління висвітлюються в працях таких українських вчених, як: О.Д. Василик, А.С. Гальчинський, Г.В. Кучер., В. В. Корнеєв, О.В. Плотніков, Т. Г. Бондарук, В. М. Суторміна, В. О. Степаненко, та інших.

Але досвід багатьох країн свідчить про те, що бюджетний дефіцит чи державний борг у певних розмірах не має негативних наслідків для господарства країни. Але надмірний державний борг може призвести до серйозних негативних наслідків для економіки, які уповільнять її розвиток і спричинять зменшення доходів населення.

Мета статті. Проаналізувати стан державного боргу України на тлі соціальних проблем.

Виклад основного матеріалу. На тлі недосконалої системи державного регулювання і контролю відбулось загострення бюджетних проблем, зокрема, зростання дефіциту сектору загальнодержавного управління, покриття якого за рахунок запозичень негативно вплинуло на стан боргового навантаження. Серед чинників такої тенденції слід виокремити наступні (рис. 1).

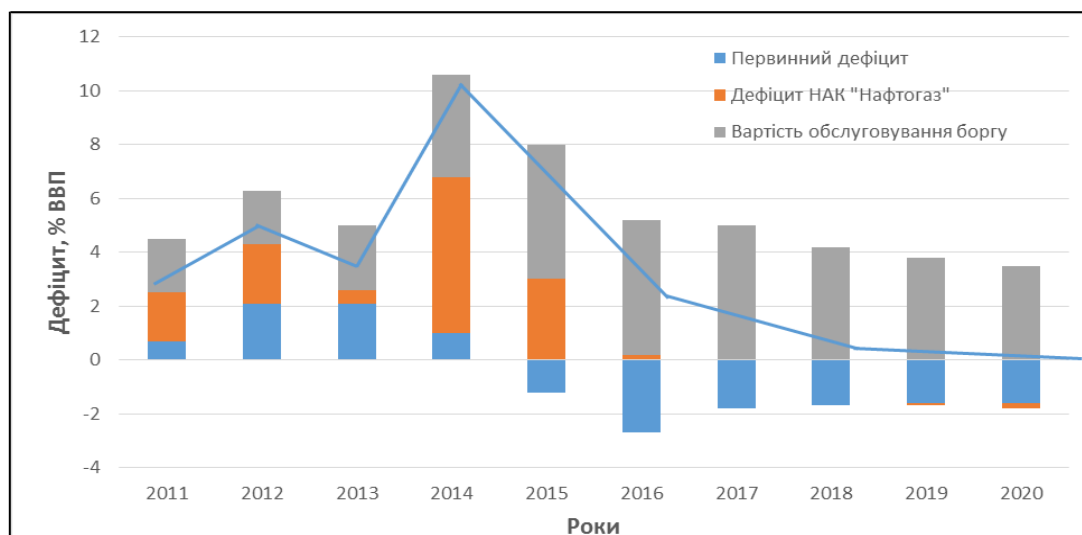


Рис. 1. Основні чинники дефіциту сектору загальнодержавного управління України.

Джерело: дані Міжнародного валютного фонду [1]

Різне зростання дефіциту державного бюджету, показник якого на - кінець 2014 р. перевищив допустиме значення у 3 % для європейських країн за Маастрихтськими критеріями та становив (без врахування дефіциту НАК «Нафтогаз України») 78,1 млрд грн або 4,9 % ВВП, а за результатами 2015 р. – 45,2 млрд грн, або до 2,3 % ВВП (з урахуванням бюджетного фінансування НАК «Нафтогаз України» дефіцит становив у 2015 р. 5,8 % ВВП проти 10,1 % ВВП у 2014 р). У 2016 р. очікується зниження рівня дефіциту державного бюджету до 83,7 млрд , або 3,7 % ВВП [5].

Формування дефіциту державного бюджету спричинили не лише зниження надходжень до бюджету

(наприклад, у 2014 р. в цілому план за доходами не було виконано в обсязі 22,1 млрд грн., в т.ч. 12,4 млрд грн – від різке зростання витрат основних бюджетоутворюючих податків), а і бюджету, зокрема, на:

– безпеку та оборону у 2014 р. обсяг видатків зведеного бюджету становив 63,8 млрд грн або 33,0 % ВВП та 95,8 млрд грн або 34,3 % ВВП у 2015р. відповідно. У 2016 році заплановано видатків на оборону обсягом 60,9 млрд грн, а в 2017р. – 129,3 млрд грн. Зокрема, в поточному році базове грошове забезпечення військовослужбовців у порівнянні з показниками 2014-2015 рр. зросло у 2,5 рази, а грошове забезпечення військовослужбовців, які служать у зоні АТО – у 1,6 рази і становитиме 49,1 млрд грн проти 20,8 млрд грн в 2013 р. Передбачається збільшення видатків на грошове забезпечення військовослужбовців за загальним фондом держбюджету в 2017 р. до 54,8 млрд грн [3-4].

– фінансову соціальну підтримку внутрішньо переміщених осіб, фактичні обсяги у 2015 р. збільшилась до 3,3 млрд грн проти 357,1 млн грн у 2014 р. , а у 2016 р. обсяг фінансування склав 2,8 млрд грн та 3,3 млрд грн у 2017 р. ;

– соціальну підтримку учасників АТО та волонтерів: видатки, пов'язані з охороною здоров'я учасників АТО, їх фізичну та психологічну реабілітацію у 2015 р. становили 116,3 млн. грн , а відповідні планові видатки у 2016 р. складуть 332,8 млн грн та 126,7 млн грн – у 2017 р. та інше;

– забезпечення життєдіяльності в зоні проведення АТО: на відновлення інфраструктури підконтрольних територій Донецької та Луганської областей у 2015 р. з державного бюджету профінансовано субвенцію обсягом 247,0 млн грн;

– необхідність подальшої бюджетної підтримки державних - підприємств та банків. Головним чинником нарощування боргу на думку міжнародних експертів була необхідність бюджетного фінансування дефіциту державних компаній, зокрема НАК «Нафтогаз України».

Урядом за рахунок запозичень активно проводилась капіталізація державних банків: Якщо у 2013 р. за рахунок випуску ОВДП було капіталізовано лише ПАТ «Ощадбанк» в обсязі 1,4 млрд грн, то впродовж 2014 р. загальний обсяг бюджетної підтримки державних банків становив 26,7 млрд грн, з них: на поповнення статутного капіталу АТ «Ощадбанк» – 11,6 млрд грн, АТ «Укресімбанк» – 5,0 млрд грн; підтримку «Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» – 10,1 млрд грн. За підсумками фактичного виконання державного бюджету 2015 року за рахунок випуску ОВДП збільшено капіталізацію «Укргазбанку» на суму 3,8 млрд грн та надано кредит Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на суму 41,5 млрд грн із середньозваженою дохідністю 11,43 % (зміними до Закону про бюджет передбачалась необхідність капіталізації банківських установ обсягом 36,5 млрд грн та підтримка Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на суму 20 млрд грн). За I півріччя 2016 року на поповнення статутного капіталу державних банків було здійснено запозичень в обсязі 14,5 млрд грн, з них для АТ «Ощадбанк» – 5,0 млрд грн, а для АТ «Укресімбанк» – 9,5 млрд грн [2].

Зростання обсягу державних запозичень, здійснених у зв'язку з проведенням капіталізації банків суттєво збільшувало обсяг видатків державного бюджету, спрямованих на обслуговування цих ОВДП. Загалом, впродовж останніх восьми років обсяги збільшення статутних капіталів державних банків внутрішніх запозичень сягнули 88,1 млрд грн, а обсяги бюджетних видатків з обслуговування капіталізаційних ОВДП (з урахуванням необхідності обслуговування отриманих початку 2016 року позик) на кінець 2016 року складуть близько 39,87 млрд грн [7];

– фактор місцевого боргу. Практика останніх років демонструє ризики - в Україні, створювані місцевим боргом у сфері загальнодержавного управління через їх непогашення. Зокрема, у 2015 р. Київська міська рада не змогла здійснити планові платежі за своїм зовнішнім боргом, який рішенням уряду був переведений в державний борг, збільшивши його загальний обсяг.

Окрім того, неповернення з об'єктивних чи суб'єктивних причин місцевих запозичень попередніх періодів посилює кумулятивний ефект «боргового навантаження».

Впродовж останніх років посилюється борговий тиск на державний бюджет, зокрема, у 2015 р., коли частка платежів з погашення та обслуговування державного боргу становила 50,3 % у загальних витратах бюджету, а питома вага сукупних платежів за державним зовнішнім боргом у доходах бюджету збільшилась із 19,5 % до 66,2 %.

Висновки. Такі тенденції сигналізують про «перелив» обмежених фінансових ресурсів від інших програм соціально-економічного розвитку, слабкість розвитку вітчизняного фінансового ринку та можливостей рефінансування боргу за рахунок внутрішніх резервів. Боргова політика в Україні потребує трансформації у відповідності до світових тенденцій та використання досвіду, зокрема, постсоціалістичних країн-членів ЄС. Управління державним боргом повинно формуватись на засадах середньостроковості та ризик орієнтованості, а стратегічною метою повинно стати підвищення рівня боргової стійкості та фінансової безпеки держави в цілому.

Література

- 1.Ukraine. IMF Country Report No. 15/69 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr1569.pdf>.
- 2.Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring %20Quarter %202015/KV_IV_2015_Monitoring_ukr.pdf](http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_IV_2015_Monitoring_ukr.pdf)
- 3.Вступне слово Прем'єр-міністра України Володимира Гройсмана на засіданні Уряду від 15 вересня 2016 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: та – <http://www.slideshare.net/volodymyrgroisman/budget17>
- 4.Наказ Міністерства оборони «Про особливості виплати грошового забезпечення військовослужбовцям

Збройних Сил України в 2016 році» від 27.01.2016 р. №44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrmilitary.com/2016/02/nakaz-mou-44.html>.

5. Презентація проекту Державного бюджету на 2017 рік / Міністерство фінансів України.. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/uploads/0/1892-Budget%202017%20presentation.pdf>.

6. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» / Закон України від 17.09.2015 № 704-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/704-19>

Вірц К. А., Письменний М. І., Піменова М. М.
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро

РОЛЬ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Податкові надходження завжди займали особливе місце у процесі формування бюджету країни. Функціонування системи оподаткування є одним із ключових факторів стабільного розвитку держави. Існування ефективної податкової системи є передумовою державної забезпеченості коштами, які в подальшому спрямовуються на оплату праці державним службовцям, виконання соціальних програм, гарантування соціальних виплат, тобто забезпечення необхідних умов для покращення життя населення. Таким чином, тема дослідження є актуальною та потребує ретельного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теми податків присвячено чимало праць як у вітчизняній, так і у зарубіжній літературі. Серед вітчизняних науковців питання значущості податків для бюджету досліджували такі вчені, як А. М. Соколовська, Т. І. Єфименко, А. О. Нікітішин.

Виклад основного матеріалу. Для будь-якої держави з ринковою економікою податки є своєрідним важелем регулювання та попередження негативних тенденцій в економіці. Податки є своєрідним механізмом, що забезпечує взаємозв'язок між загальнодержавними інтересами та інтересами окремих суб'єктів господарювання. Саме податки визначають характер взаємовідносин між підприємцями та підприємствами усіх форм власності з державним та місцевим бюджетами, з банківськими установами, державними органами виконавчої влади тощо [2]. Податковий кодекс визначає, що податок – це обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку [1].

Основна частка доходів зведеного бюджету (77,86 %) формується за рахунок податкових надходжень. Протягом 2015-2017 років спостерігається тенденція до зростання податкових платежів у абсолютних значеннях. За 2016 рік до бюджету надійшло 650782 млн грн податкових платежів. Порівняно з 2015 роком надходження зросли на 28,19% у номінальному виразі. Основними бюджетоутворюючими податками протягом досліджуваного періоду є ПДВ, податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок, плата за користування надрами та податок на прибуток підприємств. Більш детально структуру бюджету можна спостерігати у табл. 1 [3].

Таблиця 1

**Динаміка доходів Зведеного бюджету України за 2015-2017 роки,
(на 30.09.2017р.) у млн грн**

Показник	2015	2016	2017	Темп росту 2017/2016	Темп росту 2017/2015
Податкові надходження, з них :	507636	650782	815386	125,29%	160,62%
Збір ПДВ	246858	329911	302866	91,80%	122,69%
ПДВ	99983	138782	178440	128,58%	178,47%
Акцизний податок	70795	101751	125375	123,22%	177,10%
Ввізне мито	39881	20001	23062	115,30%	57,83%
Податок на прибуток підприємства	39053	60223	72895	121,04%	186,66%
Місцеві податки і збори	27041	42261	48460	114,67%	179,21%
Плата за користування надрами	38008	40781	45126	110,65%	118,73%
Відшкодування ПДВ	-68405	-94405	0	0	0
Інше	14421	11476	19163	166,98%	132,88%
Неподаткові надходження	140154	125392	145889	116,35%	10,35%
Інше	4241	6575	27590	419,62%	650,55%
Всього	652031	782748	988805	126,32%	151,65%
Міжбюджетні трансферти	177124	199567	0	0	0

Не дивлячись на те, що 2017 рік аналізувався лише за перші 3 квартали, обсяг податкових надходжень вже перевищує обсяг податкових надходжень за весь рік у 2016 році на 25,29%.

Особливостями зростання інших податкових надходжень є шалена інфляція, яка вперше за 20 років досягла свого історичного максимуму – 43,3 %. Зокрема з інфляцією пов'язане зростання надходжень від оподаткування імпортованих операцій: акцизний податок – на 23,22 % та ПДВ – на 28,58 % порівняно за 2016 роком. Аналізуючи таблицю, можемо прослідкувати, що ні один з даних показників, окрім відшкодування ВВП, не зменшився у 2017 році порівняно з 2015 і 2016 роками.

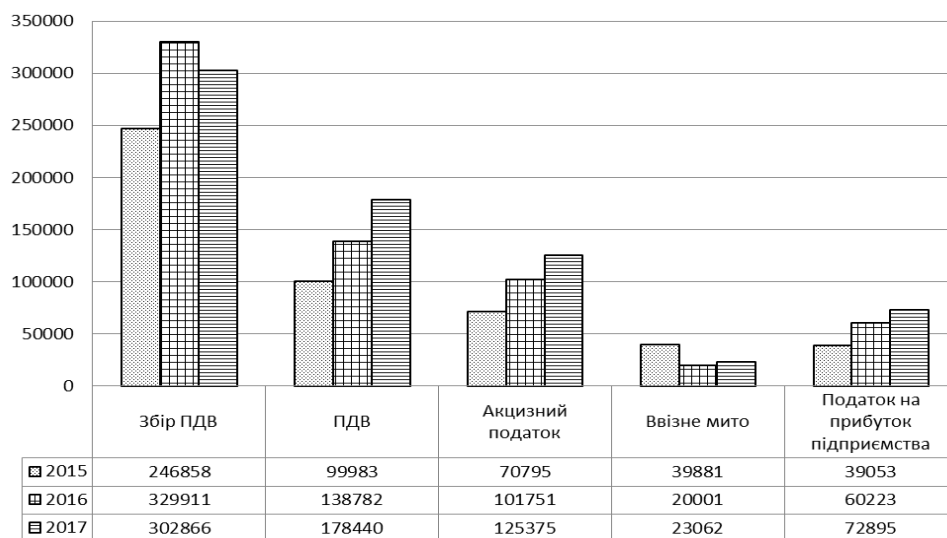


Рис.1. Динаміка доходів зведеного бюджету України станом на 2015-2017рр.

Одна третя доходів бюджетів сформована за допомогою неподаткових надходжень, основною відмінністю яких від податкових є відсутність при використанні механізмів їхньої мобілізації більшості принципів та підходів бюджетної системи, зокрема рівнозначності, стабільності, обов'язковості, всеохоплюючого характеру тощо [4]. В той же час, неподаткові платежі мають, в основному, цільове призначення, їм притаманний необов'язковий характер, частково зараховуються до доходів бюджетів тих рівнів, державні органи яких проводять їх збирання.

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновки, що провідна роль у забезпеченні виконання державної функції щодо регулювання економічних процесів належить податкам, які справляються до державного бюджету. У Державному бюджеті України за 2017 рік податкові надходження займають близько 82,5 %, тобто є найбільшою бюджетоутворюючою ланкою. За досліджуваний період загальна сума податкових надходжень зросла на 60%, але попри абсолютний приріст, їх частка у бюджеті є нестабільною. Для досягнення максимального ефекту в реалізації заходів податкової політики пріоритетність варто надавати таким, які сприяють економічному зростанню, а відтак – наповненню державної казни податковими надходженнями.

Література

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Нікітішин А. О. Податкові надходження: сучасний стан та роль у бюджетній політиці / А. О. Нікітішин, І. С. Хозінська [Електронний ресурс]. – http://www.rusnauka.com/32_PRNT_2013/Economics/3_149335.doc.htm
3. Звіт про виконання Зведеного бюджету України за 2015-2017 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cost.ua/budget/revenue/>
4. Шаманська В. Г. Неподаткові надходження: проблеми та роль у доходах бюджету держави / В. Г. Шаманська // Фінанси України. – 2015. – № 15. – С. 186-191.
5. Піменова М. М. Шляхи вдосконалення механізму управління фінансовою системою в Україні / М. М. Піменова, В. Р. Тристан, А. І. Євтушенко // Міжнародний науковий журнал. – 2016. – № 11(21). – С. 88-92.

**Гелик М. М., Гордєєва Т. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

Актуальність дослідження. Місцеві бюджети є основним джерелом, за допомогою якого задовольняються потреби суспільства. Система формування місцевих бюджетів характеризується високим рівнем залежності їх дохідної бази, від надання трансфертів із державного бюджету. Для того, щоб забезпечити фінансову незалежність органів місцевого самоврядування була запроваджена адміністративно-територіальна реформа та фінансова децентралізація, яка дала можливість розширити повноваження місцевих органів влади, вплинувши на дохідну базу місцевих бюджетів, а також створила умови для подальшого розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням бюджетної децентралізації за виконання місцевих бюджетів за доходами займалось чимало вітчизняних науковців: В. Вакуленко, В. Дем'янишин, Ю. Ганущак О. Кириленко, Д. Ковалевич, Б. Малиняк, Ю. Набатова, І. Сторонянська Я. Руденко та інші. Проте в контексті сучасних реалій постійної зміни політичного та економічного середовища дана тема потребує подальшого дослідження.

Метою статті є аналіз процесів бюджетної децентралізації в частині її впливу на формування доходів місцевих бюджетів.

Виклад основного матеріалу. Основні передумови активізації процесу децентралізації в Україні пов'язані з виконанням вимог, яким мають відповідати країни-кандидати на вступ в ЄС, та подіями на Сході України, урегулювання яких потребує дотримання Мінських угод. Тож саме з децентралізацією влади пов'язані надії українського суспільства на підвищення рівня та якості життя населення, обсягу та якості суспільних послуг, максимальне наближення їх до споживача і отримання у найкоротший строк. Фінансова децентралізація створює умови для соціально-економічного розвитку територій.

Отже, фінансова децентралізація – це процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним та місцевими рівнями управління. Децентралізація фінансових ресурсів має як певні переваги, так і, відповідно, недоліки.

Фінансова децентралізація включає:

- децентралізацію видатків;
- децентралізацію доходів;
- організаційну самостійність.

Розглянемо більш детально процес децентралізації доходів місцевих органів влади.

Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних визначених законом джерел та встановлених законом загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів. До регулюючих відносять загальнодержавні податки, які згідно з нормативами відрахувань розподіляються між різними рівнями бюджетної системи. Розміри відрахувань визначаються Верховною Радою України, виходячи з відповідних соціально-економічних нормативів бюджетної забезпеченості населення і стану місцевих джерел надходжень. До власних доходів зараховують місцеві податки і збори, платежі, що встановлюються місцевими органами влади, доходи комунальних підприємств, доходи від майна, що належить органам влади. Важливим джерелом доходів місцевих бюджетів є трансферти, що передаються з Державного бюджету [1].

Проте виходячи з мети даної статті нас цікавить динаміка доходів місцевих бюджетів без урахування трансфертів з Державного бюджету. Виконання дохідної частини місцевих бюджетів характеризують дані наведені у табл. 1 [2].

Таблиця 1

Динаміка надходжень до місцевих бюджетів України у розрізі регіонів (без трансфертів) за 2014-2016 роки

Назва території	2014 р., млн грн	2015 р., млн грн	2016 р., млн грн
АРК	959	-	-
Вінницька обл.	3 111,3	3 790,5	5 651,3
Волинська обл.	1 590,3	2 208,9	3 092,2
Дніпропетровська обл.	11 030,3	13 203,4	17 944,6
Донецька обл.	9 651,9	7 092,9	8 749 ,2
Житомирська обл.	2 358,5	2 765,2	4 021,7
Закарпатська обл.	1 580,1	2 071,1	3 106,9
Запорізька обл.	4 652,4	5 602,2	8 677,9
Івано-Франківська обл.	2 028,8	2 571,2	3 662,6
Київська обл.	4 833,6	6 142,0	9 223,9
Кіровоградська обл.	2 042,2	2 419,1	3 564,2
Луганська обл.	3 306,1	2 163,6	2 479,1
Львівська обл.	4 840,2	6 412,0	9 956,4
Миколаївська обл.	2 415,4	2 942,9	4 338,8
Одеська обл.	5 607,5	6 939,8	10 763,2
Полтавська обл.	3 911,4	4 817,7	6 931,5
Рівненська обл.	1 876,4	2 208,4	3 122,5
Сумська обл.	2 290,1	2 718,4	3 998,9
Тернопільська обл.	1 403,4	1 860,9	2 571,6
Харківська обл.	6 568,0	7 872,4	11 304,6
Херсонська обл.	1 827,4	2 273,0	3 300,1
Хмельницька обл.	2 334,9	2 933,7	4 169,8
Черкаська обл.	2 582,2	3 193,4	4 650,6
Чернівецька обл.	1 244,8	1 656,0	2 529,9
Чернігівська обл.	1 992,0	2 433,6	3 650,9
м. Київ	14 821,3	22 169,1	29 183,1
м. Севастополь	1 270,5	-	-
Всього	101 101,1	120 461,7	170 645,4

Як видно з даних табл. 1, доходи місцевих бюджетів після децентралізації зростають. Загалом, протягом 2014-2016 рр. доходів збільшилось на 69 557,8 млн. грн, при чому у 2015 та 2016 роках не враховується сума надходжень від АРК та м. Севастополя. Найбільше збільшення доходів спостерігається у обласних бюджетах Дніпропетровської, Львівської, Одеської, Харківської областей та бюджету м. Києва.

Переконливими фактами, що свідчать про ефективність впровадження фінансової децентралізації, стали результати платоспроможності місцевих бюджетів. Так, за даними експертів Асоціації міст України, у 2014-2016 рр. у 58 разів зменшилася кількість наданих казначейських позик, що демонструє посилення платоспроможності місцевих бюджетів. У 2017 р. кількість дотаційних місцевих бюджетів знизилася завдяки децентралізації на 24 %, кількість бюджетів-донорів зросла на 12,5 %. У цьому ж році у 2,2 рази збільшилася державна фінансова підтримка розвитку громад [3].

Позитивні зрушення в наповненні місцевих бюджетів пов'язують зі змінами в законодавстві. У Бюджетному кодексі запроваджено норми, які нівелюють негативний вплив Державної казначейської служби на розподіл фінансових ресурсів місцевих бюджетів.

Висновки. Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів підтвердив, що реалізація реформи міжбюджетних відносин у контексті децентралізації дала позитивні результати, оскільки місцеві бюджети змогли наростити дохідну базу, що в свою чергу допомогло їм стати більш фінансово незалежними. Тому на нашу думку, необхідно зміцнювати досягнуті результати та здійснювати реформи задля нарощення доходів місцевих бюджетів.

Література

1. Звіздай О. В. Місцеві бюджети в умовах децентралізації / О.В. Звіздай // Теорія та практика державного управління . – 2016. – №2 (53) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-2/doc/3/304.pdf>

2. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category?cat_id=23596&page=0

3. Пальчук В. Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації / В. Пальчук // Україна: події, факти, коментарі. – 2017. – № 6. – С. 41-51. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2781:vpliv-detsentralizatsiji-na-posilennya-platospromozhnosti-mistsevikh-byudzhetiv&catid=8&Itemid=350

Голик Т. М., Форкун І. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

АНАЛІЗ ВИТРАТ БЮДЖЕТУ НА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІ ФУНКЦІЇ

Актуальність дослідження. В умовах сьогодення, коли стратегічні дії уряду націлені на скорочення управлінських витрат, що аж ніяк не виправдовує себе, а навпаки понижує свою функцію служіння держави суспільству, його орієнтацію на забезпечення суспільно значимих благ і послуг. Отож, дана тема є досить актуальною в період динамічних змін у бюджетному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку та необхідності удосконалення системи бюджетних видатків в Україні, в тому числі із урахуванням зарубіжного досвіду, знайшли відображення у працях таких вітчизняних вчених, як В. Андрущенко, С. Буковинський, С. Булгакова, А. Буряченко, О. Василик, В. Зайчикова, О. Кириленко, І. Лук'яненко, І. Луніна, І. Лютий, В. Опарін, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій та інших. Та зважаючи на зміни у бюджетній системі, що відбуваються сьогодні та «закритість» даного типу витрат бюджету дана тема потребує подальшого вивчення.

Мета статті. Метою написання статті є дослідження бюджетних видатків України на загальнодержавні функції у сучасних умовах та зміна їх впливу на розвиток суспільства. Зазначене питання розглядається у двох аспектах: перший включає розгляд наявних проблем системи видатків на загальнодержавні функції, другий – аналіз факторів, що впливають на їх зміни.

Виклад основного матеріалу. У Бюджетному кодексі України визначено, що видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, до яких не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування [1]. Видатки бюджету відображаються функції і завдання держави, рівень і напрям суспільного розвитку, взаємозалежність між економікою і фінансами країни, відносини даної країни з іншими країнами. Саме склад і структура видатків бюджету окремих держав дозволяють зробити висновки та узагальнення з приводу економічного, соціального і політичного стану розвитку на певний час.

Видатки на загальнодержавні функції належать до поточних видатків бюджету. Установи, що фінансуються за рахунок таких видатків практично не мають доходів і свою діяльність провадять на основі видатків відповідних бюджетів. Розміри видатків на їх утримання визначаються спеціальними документами – кошторисами.

У зв'язку зі зміною курсу управління бюджетами, децентралізацією бюджетів, переорієнтування її на

низовий рівень, то модернізація державної служби повинна спрямовуватись на посилення служіння держави суспільству, його орієнтацію на забезпечення суспільно значимих благ та послуг, безпосередньо наближеної до користувачів цих послуг. Чи не найважливішим компонентом даного процесу має стати перебудова механізму фінансування органів державного управління, місцевої влади та місцевого самоврядування з тим, аби вдосконалити організацію апарату державного управління та підвищити відповідальність за результати роботи. Отож, проаналізуємо видатки на загальнодержавні функції в період з 2012 по 2016 роки (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз видатків на загальнодержавні функції за 2012-2016 рр.

Видатки	2012	2013	2014	2015	2016
Загальнодержавні функції грн	54 590 206 431,57	61 702 225 567,75	76 845 869 046,00	103 116 717 025,87	118 049 272 051,25
Всього видатків грн	492 454 661 521,56	505 843 809 621,40	523 125 697 837,26	576 911 410 252,07	684 883 725 473,65
Частка видатків в загальній сумі %	11,09	12,2	14,69	17,87	17,24

З таблиці 1 бачимо, що частка видатків в загальній сумі усіх видатків у період з 2012 по 2016 роки невинно зростала, а саме зростання за цей період відбулося на 6,15% у загальній структурі. Аналіз структури видатків бюджету, а саме частки видатків на виконання кожної функції держави у їх загальній сумі дає змогу визначити, які функції є пріоритетними на кожному етапі соціально-економічного розвитку країни. Для усвідомлення більш детальної ситуації щодо загальнодержавних видатків та їх розподіл розрахуємо питому вагу кожного виду видатків бюджету на загальнодержавні функції за аналізований період (у відповідності з кодами бюджетної класифікації).

Таблиця 2

Питома вага кожного виду видатків бюджету на загальнодержавні функції за аналізований період (у відповідності з кодами бюджетної класифікації) за 2012 – 2016 роки, %

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування, фінансова та зовнішньополітична діяльність	38	35	27	13	15
Інші загальні функції державного управління	5	5	3	2	2
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері державного управління	7	6	4	3	2
Проведення виборів та референдумів	4	1	2	0	0
Обслуговування боргу	46	53	64	82	81
Всього	100	100	100	100	100

Аналізуючи таблицю 2, можна зробити наступні висновки:

– питома вага видатків на вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування, фінансової та зовнішньополітичної діяльності за аналізований період зменшилася на 23 і у 2016р. становила 15%;

– питома вага видатків на інші загальні функції державного управління зменшилася до 2% за аналізований період;

– питома вага видатків на фундаментальні та прикладні дослідження і розробок у сфері державного управління зменшилася на 5% і у 2016р. становила 2%;

– питома вага видатків на проведення виборів та референдумів за аналізований період значно зменшилася, практично до 0 рівня;

– питома вага видатків на обслуговування боргу за аналізований період зросла на 35% (тобто майже в 2 рази), при тому, що за весь аналізований період їх частка у загальній структурі видатків на загальнодержавні функції була найбільша. Такий високий показник свідчить про рівень обмежень, що стали наслідком залучення позики в минулому та на здатність держави задовольняти економічні й соціальні потреби.

Вагому складову у даному аналізі займають видатків на державне управління, а саме витрати на оплату праці (близько 75%) у видатках на вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування, фінансової та зовнішньополітичної діяльності. Працівники органів державного управління мають статус державних службовців, оплата їхньої праці здійснюється відповідно до Закону України «Про державну службу» а умови постійної нестачі бюджетних коштів фінансування органів державного управління здійснюється в основному в розмірах, необхідних для забезпечення поточної діяльності. Головним чином це витрати на оплату праці, нарахування на заробітну плату та витрати на господарське утримання установ і організацій.

Враховуючи економічну ситуацію в Україні, можна стверджувати, що система органів державного

управління є структурно невизначеною та малоефективною.

Для реформування державного управління потрібен системно-функціональний підхід, який дасть змогу визначити оптимальну для нашої держави структуру органів виконавчої влади і їх чисельність. Реформуючи державне управління, слід мати на увазі, що у складних економічних умовах різке скорочення апарату управління без вирішення проблеми суттєвого підвищення продуктивності праці державних службовців може призвести до подальшого погіршення керованості державою. Тому необхідний перехід на інтенсивний шлях удосконалення діяльності апарату органів управління, а це вимагає вирішення низки проблем як у теоретичному, так і у практичному напрямках, а саме: раціоналізації розподілу функцій органів управління; розроблення науково обґрунтованої нормативної бази (визначення загальної чисельності службовців у сфері державного управління з урахуванням можливостей їх утримання державою); підвищення кваліфікації службовців, поліпшення їх інформаційного забезпечення, підвищення дієвості матеріального стимулювання; законодавчого забезпечення вдосконалення державної служби та контролю за його дотриманням.

Наведений вище аналіз свідчить про недостатню ефективність державних витратів на загальнодержавні функції, що зумовлено низкою чинників, основними серед яких залишаються вади організаційно-управлінської структури апарату управління та бюрократичність апарату. Наявна структура витратів не забезпечує достатньої можливості для перерозподілу ресурсів на користь тих, які безпосередньо визначають якість служіння держави народу.

Висновки. Подальший розвиток витратів на загальнодержавні функції має ґрунтуватися не на простому нарощуванні витратів, а на підвищенні їх ефективності з метою забезпечення продуктивності апарату управління, що принесе суспільно значимі блага та послуги. Саме тому майбутні реформи мають стосуватися державного механізму розподілу ресурсів та загальнодержавні функції, забезпечити розширення повноважень місцевих органів управління та формування належної доходної бази для фінансування даного виду витратів.

Література

1. Бюджетний Кодекс України / Верховна Рада України // Закон № 2456-VI від 08.07.2010 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>

2. Звіт про виконання державного бюджету України за 2016 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/>

Доброва Я. Р., Збиринська Ю. С., Ісхакова О. М.
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ФІНАНСОВЕ СТАНОВИЩЕ ДЕРЖАВИ

Актуальність дослідження. Згідно зі статтею 2 Бюджетного кодексу України державний борг – це загальна сума заборгованості держави, яка складається з усіх її випущених і непогашених боргових зобов'язань, включаючи боргові зобов'язання держави, що набирають чинності в результаті виданих гарантій за кредитами, або виникають на підставі законодавства чи договору [1].

Трансформація економічної системи України пов'язана зі здійсненням економічних, політичних, фінансових, кредитних, соціальних перетворень, а це, в свою чергу, потребує значних фінансово-кредитних ресурсів. Відсутність їх у розпорядженні держави в достатніх обсягах сприяє широкому використанню державних позик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу державного боргу на фінансове становище держави виокремлене в працях таких вчених, як Лондар Л., Молдован О. О.

Виклад основного матеріалу. Україна задля розвитку економіки, підприємницької та господарської діяльності залучає інвестиційні ресурси, але неефективне використання цих коштів, призводить до збільшення державного боргу.

Загальною ознакою поділу боргу держави є сфера його розміщення, а саме – зовнішній та внутрішній. Зовнішній борг – це частина загального боргу держави власникам державних цінних паперів та іншим кредиторам. Внутрішній борг є частиною валового державного боргу країни.

Виникнення боргу пов'язують із об'єктивними та суб'єктивними чинниками. До об'єктивних відносять погіршення світової економічної кон'юнктури, боргові зобов'язання за правом правонаступництва і попередніми запозиченнями, застосування нових виробничих технологій тощо. До суб'єктивних чинників відносять нецільове використання бюджетних коштів, маніпулювання податковою політикою, невірну курсову політику НБУ, неефективне регулювання величини процентних ставок та інші [3, с. 57-69].

Для поліпшення управління державним боргом в Україні була прийнята Середньострокова стратегія управління зовнішнім боргом на 2014-2016 рр. Вона визначала потенційні фактори ризику для України: зменшення попиту на вітчизняні товари та послуги на зовнішньому ринку, погіршення показників платіжного балансу, девальвація/ревальвація національної валюти, погіршення ситуації на світовому фінансовому ринку, залежність банківського сектору від зовнішніх кредитних ресурсів. У табл. 1 представлено динаміку державного боргу.

Таблиця 1

Аналіз державного боргу України за 2011-2016 рр., млн грн

Рік	Сукупний борг	Приріст, %	Зовнішній борг	Приріст, %	Питома вага, %
2011	473121,6	9,5	299413,9	8,19	63,3
2012	515510,6	8,9	308999,8	3,20	59,9
2013	584114,1	13,3	300025,4	-2,90	51,4
2014	1100564	88,4	611697,1	103,9	55,6
2015	1572180,2	42,9	1042719,6	70,5	66,3
2016	1929758,7	22,7	1240028,7	19,8	64,3

Джерело: [4]

Як свідчать дані табл. 1, за період 2011-2016 рр. сукупний державний борг зріс на 1456, 64 млрд грн (307,87 %), в тому числі зовнішній борг – на 940,615 млрд грн (314,15 %). Така динаміка пояснюється різким зростанням зовнішніх запозичень, починаючи з 2014 р., адже до 2014 р. зовнішній борг стабільно зменшувався. У структурі державного боргу стабільно переважає зовнішній борг, його частка коливається від 38 % до 52,56 %. За 2011-2016 рр. частка зовнішнього боргу зросла на 22,75 %, внутрішнього – на 1,84 % (і становить 34,75 % у 2016 р.).

Зовнішній борг проходив періоди спаду в 2011, 2012, 2013 рр., а стрімке зростання боргу, гальмування ділової активності, зниження активності внутрішніх інвесторів спостерігалось у 2014-2015 рр. та в 2016 рр. У 2015 р. мала місце значна девальвація, що стала причиною значного економічного спаду в економіці.

Починаючи з 2011 р., найбільше зростання зовнішнього боргу припадає на 2014-2016 рр., коли характерним було загострення економічної та політичної нестабільності, значне боргове навантаження та валютні запозичення.

При цьому, якщо поглянути на показники боргу в доларовому еквіваленті, ми бачимо, що значною є і проблема девальвації, знеціненні національної грошової одиниці. Структура державного зовнішнього боргу при цьому зберігається, але коливання є вже не такими різкими (табл. 2).

Таблиця 2

Державний зовнішній борг України за 2011-2016 рр., млн дол. США

Роки	Сукупний борг			Зовнішній борг		питома вага, %
	млн дол.	+/-	Прир., %	млн дол.	прир, %	
2011	59215,7	4926,4	9,1	37474,5	7,8	63,3
2012	64495,3	5279,6	8,9	38658,8	3,2	59,9
2013	73078,2	8582,9	13,3	37536	-2,9	51,4
2014	69794,8	-3283,4	-4,5	38792,2	3,4	55,6
2015	65505,7	-4289,1	-6,2	43445,4	12,0	66,3
2016	70970,9	5465,2	8,3	45604,6	4,9	64,3
+/-	11755,2	538,8	-0,7	8139,1	-2,8	0,9
Прир.,%	0,20	0,11	-0,1	0,22	-0,4	0,02

Джерело: [4]

Одним із поширених заходів попередження зростання заборгованості держави є встановлення граничних розмірів державного боргу.

Для удосконалення управління державним боргом в Україні необхідно:

– визначити та законодавчо закріпити боргову стратегію України, в якій конкретизовані цілі, завдання і методи їх досягнення на довгострокову перспективу, визначені граничні розміри державного боргу та напрями використання залучених коштів;

– збільшити частку боргу в національній валюті у загальній сумі державного і гарантованого державою боргу України до 70%-80%. Внутрішні запозичення слід збільшити за рахунок розширення кола покупців державних цінних паперів - інституційних інвесторів та фізичних осіб, для яких емітувати;

– сформувати ефективну систему ризик-менеджменту, яка базуватиметься на використанні сучасних методів оцінки потенційних боргових ризиків. Управління боргом повинно включати диверсифікацію ризиків, яка передбачає випуск цінних паперів з широким діапазоном строків обігу замість концентрації цих строків у тих точках поточної кривої доходності.

Стратегічні боргові цілі та можливості ринкового фінансування:

– проведення та імплементація всіх заходів, пов'язаних із реструктуризацією зовнішнього боргу, повинна зменшити необхідні боргові платежі впродовж 2016-2020 років на 15,7 млрд дол. США;

– співвідношення державного боргу й ВВП в 2020 р. може досягнути 72,1 %, перевищивши цільовий рівень 71,0 % на незначну величину;

– середні валові потреби у фінансуванні, беручи до уваги платежі кредиторам з урахуванням динаміки

VRI-сценарію, впродовж 2019-2025 років прогноуються на рівні близько 9,5 % ВВП, не перевищуючи значення 12 % ВВП в будь-який окремий рік;

Боргова політика в Україні потребує трансформації у відповідності до світових тенденцій та використанням досвіду, зокрема, постсоціалістичних країн-членів ЄС. Управління державним боргом повинно формуватись на засадах середньостроковості та ризик орієнтованості, а стратегічною метою повинно стати підвищення рівня боргової стійкості та фінансової безпеки держави в цілому.

Література

1. Бюджетний кодекс України (редакція від 20.09.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>.
2. Лондар Л. Борговий складник фінансової безпеки України: загрози та індикатори / Л. Лондар // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 2(35). – С. 70-78.
3. Молдован О. О. Новий етап реформи системи державних фінансів України: ключові пріоритети та завдання / О. О. Молдован // Фінанси України. – 2014. – № 8. – С. 57-69.
4. Офіційний веб-портал Верховної ради України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Доброва Я. Р., Збириновська Ю. С., Хіміч К. І.
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. В умовах тривалого дефіциту бюджетних ресурсів держави все більше уваги науковців та практиків приділяється не лише питанням формування дохідної частини бюджету, а й напрямам її використання. Бюджетні видатки, що постійно зростають, в умовах обмеженості доходів бюджету продукують утворення бюджетного дефіциту, для фінансування якого залучається дедалі більший обсяг державних запозичень, що є наслідком зростання державного боргу та посилення боргових ризиків.

Виклад основного матеріалу. Пенсійний фонд України є державним позабюджетним фондом. Його кошти не включені до Державного бюджету України, тому основним фінансовим планом його діяльності є бюджет Пенсійного фонду України. Бюджет Пенсійного фонду – це план утворення і використання цільового страхового фонду, що формується за рахунок страхових внесків до солідарної системи та надходжень з інших джерел. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про пенсійне забезпечення» джерелами формування бюджету Пенсійного фонду є:

– відрахування підприємств, організацій, громадян, що займаються підприємницькою діяльністю, на заходи соціального страхування;

– обов'язкові страхові внески громадян;

– кошти Державного бюджету.

В цілому, виходячи із законодавчо встановлених напрямків, джерела формування бюджету Пенсійного фонду можна систематизувати таким чином:

– власні кошти Пенсійного фонду;

– кошти Державного бюджету;

– кошти державних позабюджетних цільових фондів.

Кошти Пенсійного фонду України спрямовуються на: фінансування виплати державних пенсій та інших соціальних виплат, які згідно із законодавством здійснюються за рахунок коштів Пенсійного фонду України, в тому числі громадянам, які виїхали на постійне місце проживання за кордон; погашення банківських кредитів та відсотків за їх використання; створення та функціонування системи персоналізованого обліку відомостей у системі обов'язкового державного пенсійного страхування; утримання центрального апарату та органів Пенсійного фонду України, розвиток їх матеріально-технічної бази; організацію роз'яснювальної роботи серед населення та здійснення інших заходів відповідно до завдань Пенсійного фонду України.

Формування державної пенсійної системи є результатом суспільної угоди з метою здійснення ефективної соціальної політики держави у сфері пенсійного забезпечення громадян, особливості якої визначені впливом політичних, економічних, соціальних чинників, а також національного менталітету та культурних поглядів і звичаїв суспільства. Законами України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. № 1058-IV та «Про недержавне пенсійне забезпечення» № 1057-IV розпочато впровадження з 1 січня 2004 р. пенсійної реформи, зміст якої полягає у запровадженні трирівневої пенсійної системи:

– перший рівень – солідарна система, що базується на засадах солідарності й субсидування, а також здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду України;

– другий рівень – накопичувальна система державного пенсійного страхування, що передбачає накопичення частини обов'язкових внесків (до 7% заробітної плати працівника);

– третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян і роботодавців у формуванні пенсійних нагромаджень.

Ускладнює ситуацію поступове збільшення економічного тиску на систему державного пенсійного забезпечення (за співвідношенням чисельності осіб пенсійного й працездатного віку, а також кількості пенсіонерів та платників страхових внесків до ПФУ)

Якщо в 2016 р. населення працездатного віку переважало населення пенсійного віку в 2,24 раза, то через п'ять років цей показник очікується вже на рівні 2,03, а в 2040 р. – 1,36 [3].

Однак проблема дефіциту Пенсійного фонду України гостро стоїть вже сьогодні. На рис. 2.2 наведено дані щодо дефіциту ПФУ в 2006–2016 рр., переважна частина якого покривається коштами із державного бюджету (рис. 1).

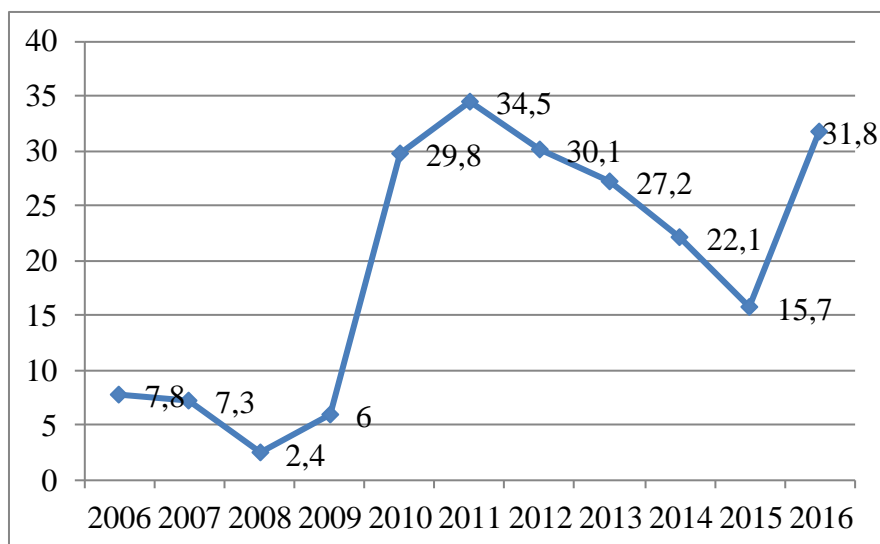


Рис. 1. Дефіцит Пенсійного фонду України за 2006-2016 рр., млрд грн [1]

Зазначимо, що спрямування значних обсягів бюджетних коштів на покриття дефіциту Пенсійного фонду України збільшує дефіцит державного бюджету та приводить до недофінансування окремих бюджетних програм, у тому числі й соціальних.

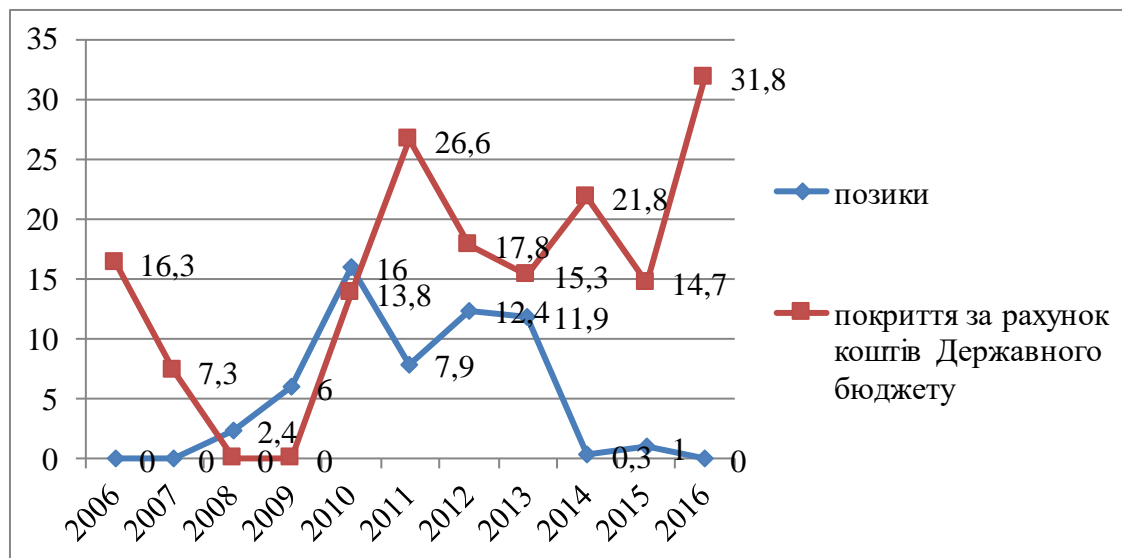


Рис. 2. Джерела покриття дефіциту Пенсійного фонду України за 2006-2016 рр., млрд грн [2]

До 2016 р. головним складником власних надходжень Пенсійного фонду України була частка єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне страхування (ЄСВ), розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. З 1 січня 2016 р. з метою зниження податкового навантаження на суб'єктів господарювання розмір ставки ЄСВ для роботодавців знижено майже вдвічі – до 22 % (середній розмір ЄСВ у 2015 р. становив 38,79 %).

При цьому вже у процесі планування бюджету Пенсійного фонду України на 2016 р. були зменшені як планові обсяги надходження ЄСВ порівняно з фактичними показниками за попередній рік (з 165,4 до 105,4 млрд грн), так і його питома вага в загальних обсягах ресурсів ПФУ (з 62,06 до 40,98 %). Натомість обсяги фінансування Пенсійного фонду України за допомогою коштів державного бюджету збільшено на 50,1 млрд грн.

Одними з основних чинників гальмування пенсійної реформи в Україні є: вразливість солідарної пенсійної системи до політичних ризиків, перманентне погіршення демографічної ситуації через нестримний процес старіння нації, нестабільність законодавчої бази, невпинна міграція кваліфікованої робочої сили, відсутність заохочувального впливу солідарної системи на флуктуації на ринку праці. До того ж співвідношення чисельності осіб, які отримують пенсії, та працездатного населення наближається до критичної межі.

Механізм формування доходів Пенсійного фонду України нині потребує радикальних заходів щодо його реформування. Причиною цього є, насамперед, значні проблеми, зумовлені невідповідністю доходів та видатків бюджету Пенсійного фонду України та наявністю великого дефіциту, а також наявні недоліки порядку справляння встановлених законодавством зборів. Нині актуальним завданням є забезпечення страхових принципів у фінансуванні бюджету Пенсійного фонду України, що дасть змогу зменшити в його доходах частку ресурсів державного бюджету.

Пріоритетним завданням у поповненні ресурсів Пенсійного фонду вважаємо зменшення частки тіньової економіки та легалізацію відносин на ринку праці в Україні. Нині рівень тінізації вітчизняної економіки є одним із найвищих в Європі.

Серед основних заходів, які, на нашу думку, доцільно реалізувати, – посилення зацікавленості населення у належному виконанні роботодавцями зобов'язань щодо сплати єдиного соціального внеску. У цьому контексті важливого значення набуває активне застосування соціальної реклами, покликаної роз'яснити працюючим усі вигоди від сплати їхніми роботодавцями передбаченого законом єдиного соціального внеску, а також можливі ризики в разі його несплати [4, с. 1-14].

Висновки. Таким чином, реалізація наведених у дослідженні заходів щодо удосконалення практики мобілізації доходів Пенсійного фонду України дасть змогу суттєво вплинути на прозорість функціонування системи соціального страхування, підвищити рівень фінансової грамотності населення та розвивати мотиви працівників і роботодавців до повноцінної участі в державному пенсійному страхуванні.

Література

1. Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>.
2. Офіційний сайт Міністерства праці та соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua>.
3. Пенсійний фонд назвав кількість пенсіонерів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/378360/pf-nazvav-kilkist-pensioneriv-v-ukrayini>
4. Прилипко С. Право на пенсійне забезпечення та його реалізація в умовах ринкової економіки // Право України. – 2015. – №7. – С. 1-14.
– Тенденції тіньової економіки в Україні за I квартал 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=da243606-8d4b-49f5-9fa4-34994d5db4d2>.

Думіян А. К.

**Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ**

ВЛАСНІ НАДХОДЖЕННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Актуальність дослідження. За умов посилення глобальних викликів та з врахуванням необхідності побудови нової інноваційної економіки особливої значущості набуває проблема раціонального вдосконалення фінансових механізмів функціонування бюджетних установ. Попри неприбутковість сучасна бюджетна установа повинна виступати в якості активного учасника ринку, задовольняючи (у відповідності до свого профілю) нагальні потреби в сферах освіти, культури, охорони здоров'я, публічного адміністрування тощо шляхом пропонування суспільству широкого спектру якісних та конкурентоспроможних послуг. Моністичний підхід, заснований на використанні виключно інструментів міжбюджетних трансфертів з метою фінансування бюджетних установ, змінився диверсифікованим плюралістичним підходом, що передбачає активне генерування ними власних фінансових ресурсів у спеціальних фондах. Наукова тематика, пов'язана з вдосконаленням механізмів фінансового забезпечення поточної діяльності бюджетних установ, є надзвичайно актуальною, особливо в світлі необхідності постійного суспільного контролю якості пропонованих зазначеними установами послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансовий механізм (в цілому) та джерела формування доходів бюджетних установ (зокрема) перебували у центрі наукових інтересів численних вітчизняних економістів та господарників-практиків. Монографії та статті у періодиці їм присвятили Т. Боголіб, О. Василик, В. Геєць, Т. Канева, О. Кириленко, Л. Лисяк, А. Мазаракі, С. Свірко, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій та інші. Ними було досліджено загальні принципи й закономірності фінансування бюджетних установ, проте оптимізація структури та пошук новітніх джерел фінансування (в т.ч. й самофінансування) бюджетних установ за умов глобальної інноваційної економіки досі потребує додаткового вивчення.

Мета статті полягає у вивченні динаміки власних надходжень бюджетних установ впродовж періоду 2007–2016 рр. як суттєвого елементу доходів Державного бюджету та визначення способів збільшення їх обсягу.

Виклад основного матеріалу. Суспільний добробут та випереджальне стійке економічне зростання залежать від сукупності об'єктивних та суб'єктивних чинників, серед яких особливе значення зберігає якість адміністративних, інформаційних, освітніх, культурних, медичних та інших послуг, що надаються бюджетними установами відповідно до законодавства та основного профілю їх діяльності. Функціонування бюджетних установ затратне та потребує асигнування суттєвих коштів із Державного бюджету. Разом з тим, враховуючи вимоги сьогодення, ці установи повинні активно долучатися до ринкових процесів, створювати конкурентоспроможні послуги та генерувати власні надходження у спеціальних фондах, що дадуть змогу зробити їх поточне функціонування не надто обтяжливим у світлі нагальної необхідності оптимізації державних та місцевих фінансів.

Відповідно до чинного законодавства, зокрема Бюджетного кодексу України, існує дві групи надходжень, що можуть поповнювати спеціальний фонд бюджетних установ. Перша з них об'єднує кошти, отримані як плата за послуги за основним профілем діяльності; надходження від інших (не профільних) господарських активностей бюджетних установ; плата за оренду майна; надходження від реалізації рухомого майна, належного зазначеним установам. Друга – надходження з інших джерел, зокрема від дарунків, грантів і благодійних внесків; певних видів доходної діяльності вищих та комунальних навчальних закладів; цільового фінансування специфічних заходів підприємствами, організаціями, фізичними особами, іншими бюджетними установами; реалізації сукупності майнових прав на кінопродукцію, її вихідні матеріали та копії завершених стрічок, що створювалися за держзамовленням або на умовах державної фінансової підтримки тощо [1, ст.13]. Економічна сутність власних надходжень проявляється через грошові потоки, пов'язаних з їхньою мобілізацією. В діяльності бюджетних установ доцільною є деталізація переліку джерел надходжень із визначенням можливих «точок росту».

Частка власних надходжень у структурі доходів Державного бюджету впродовж періоду 2007–2016 рр. помітно коливалася та становила в середньому 7,52 % (табл. 1). Загалом в період 2007–2011 рр. середнє значення досліджуваного показника складало 8,58 %, а в період 2012–2016 рр. – 6,47 %. Можна стверджувати, що ця стаття доходів Державного бюджету зберігала суттєве значення впродовж всього аналізованого періоду навіть при стійкій тенденції до скорочення питомої ваги власних надходжень у загальному обсязі бюджетних доходів на 4,43 в. п. (з 9,96 % у 2007 р. до 5,53 % у 2016 р.).

Таблиця 1

Власні надходження бюджетних установ у структурі доходів Державного бюджету України в 2007–2016 рр.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Середнє значення
Надходження Державного бюджету, млрд грн.	165,9	231,7	209,7	240,6	314,6	346,1	339,2	357,1	534,6	616,3	335,6
Власні надходження бюджетних установ, млрд грн.	16,5	15,2	20,6	22,1	23,3	24,7	29,0	22,1	26,4	34,1	23,4
Частка власних надходжень в структурі доходів Державного бюджету, %	9,96	6,56	9,81	9,18	7,39	7,14	8,56	6,18	4,93	5,53	7,52

Джерело: складено автором на основі звітів Рахункової палати України [2].

Методологічно та практично доцільно структурувати власні доходи бюджетних установ за їх походженням, що дає змогу з високою точністю планувати й прогнозувати доходи, управляти ними. У звітах Рахункової палати визначені дві основні групи доходів: 1) плата за послуги, що надаються бюджетними установами; 2) інші джерела власних надходжень установ. Якщо обсяг доходів, що відносяться до другої групи, може ситуативно змінюватися та практично не підлягає науковому передбаченню, то доходи від основної профільної діяльності бюджетних установ мають прогнозуватися та плануватися з урахуванням ретроспективного досвіду та потреб суспільства.

В структурі власних надходжень бюджетних установ України впродовж аналізованого періоду переважали доходи першої з названих груп. Їх питома вага коливалася в межах від 91,06 % у 2008 р. (максимальне значення) до 61,48 % у 2016 р. (мінімальне значення) та складала в середньому 73,15 % (рис. 1). Відповідно, питома вага інших категорій доходів бюджетних установ становила від 38,52 % у 2016 р. (максимум за період) до 8,94 % у 2008 р. (мінімум) із середнім значенням 26,85 %. Порівняння 2007 та 2016 рр. дає підстави стверджувати, що структура власних надходжень бюджетних установ на початку та в кінці періоду була практично ідентичною.

Досліджуючи ж динаміку власних надходжень від основної діяльності в абсолютних значеннях, можна дійти висновку, що вона була переважно позитивною. Зазначений показник подвоївся з 10,67 млрд грн. в 2007 р. до 20,65 млрд грн. в 2016 р. Подекуди спостерігалось стрімке зростання таких доходів. Так в 2008 р. вони зросли на 29,79 % до 13,84 млрд грн. Скорочення даного показника мало місце лише 2012 та 2014 рр. В першому випадку воно було помірним та становило 2,61 %, а в другому – 11,17 %, що може бути пояснено суттєвим загальним погіршенням соціально-економічної ситуації в країні. Середній темп приросту показника власних надходжень бюджетних установ від основної профільної діяльності за аналізований період склав 8,32 %.

Вивчення ринку та впровадження на цій основі механізмів середньо- та довгострокового планування і прогнозування власних надходжень від основної профільної діяльності бюджетних установ є вимогою часу. Генеральна задача бюджетних установ в контексті фінансового менеджменту полягає у визначенні структури та обсягу попиту на певні категорії послуг (ідентифікація «точок росту») та продукування цих послуг на основі обраної конкурентної стратегії, що в перспективі має спричинити зростання надходжень та якісне вдосконалення фінансового механізму бюджетного сектору економіки.

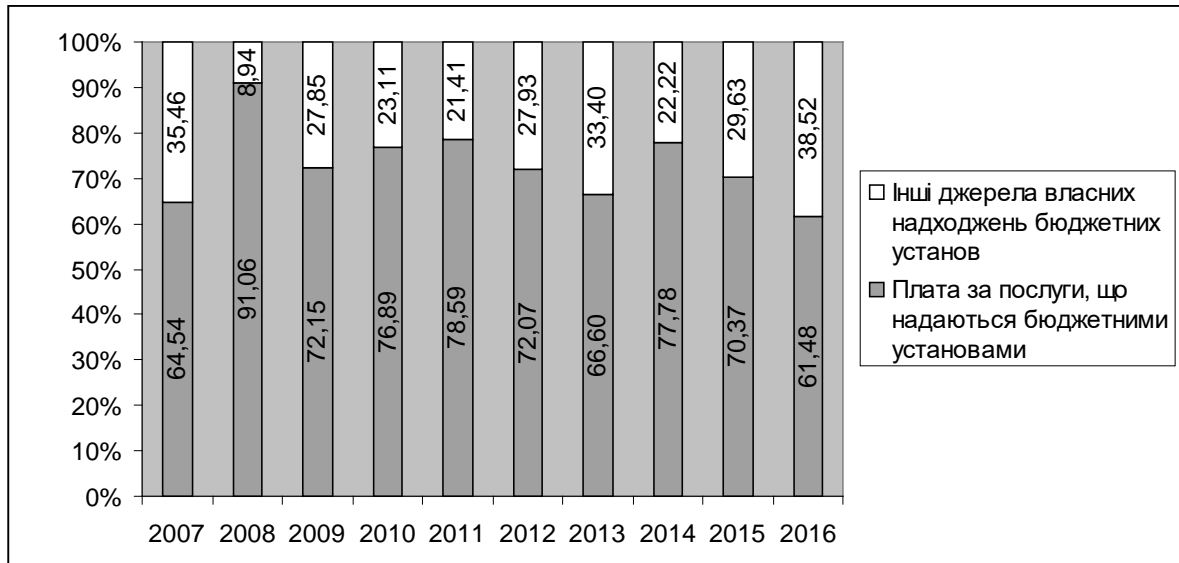


Рис. 1. Структура власних надходжень бюджетних установ України у 2007–2016 рр.

Висновки. Бюджетні установи за сучасних умов є активними учасниками ринку. Законодавством передбачено, що ці установи можуть генерувати власні фінансові ресурси. Динаміка їх власних надходжень переважно позитивна: за період 2007–2016 рр. показник зріс з 16,5 до 34,1 млрд грн. Спостерігається тенденція до скорочення питомої ваги власних надходжень в структурі доходів держбюджету, що свідчить про неповну реалізацію конкурентного потенціалу бюджетних установ. Доцільно класифікувати власні надходження за джерелами походження. На основі методології планування і прогнозування, класичного маркетингового інструментарію та фінансового менеджменту можна стимулювати зростання власних надходжень бюджетних установ.

Література

1. Бюджетний кодекс України № 2456-VI (2456-17) від 8 липня 2010 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Річні звіти Рахункової палати України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/category/32826>.

**Лозовська О. А., Лозовська Л. А., Мамонтенко Н. С.
Одеський національний політехнічний університет,
м. Одеса**

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ РУХУ КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ СТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Актуальність дослідження. Аналізуючи економіку України ще з часів здобуття нею незалежності, можна стверджувати, що де-юре вона залишається закритою. При цьому країна є активним учасником зовнішньоторговельних відносин – співвідношення суми її експорту та імпорту до ВВП стабільно перевищує 100%. Емпіричні дані свідчать, що лібералізація руху капіталу сприяє стійкому та швидкому економічному розвитку, оскільки притік іноземного капіталу дозволяє фінансувати структурні дефіцити поточних рахунків, які утворюються в результаті швидкого зростання інвестиційної та споживчої активності.

Відзначимо, що у світі зберігається тенденція до лібералізації фінансових потоків серед країн, що розвиваються. Так, з середини 1990-х до 2015 років кількість економік, що визначаються як здебільшого відкриті, зросла з 78 до 93 з-поміж 185 країн. Така тенденція пояснюється тим, що у довгостроковій перспективі притік капіталу сприяє розвитку фінансового сектору у країнах-реципієнтах і розширює можливості для інвестицій всередині країни, полегшуючи доступ економічних агентів до фінансових ресурсів, сучасних технологій та стимулюючи економічний розвиток [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями лібералізації руху капіталу займалися багато

закордонних науковців: А. Суброман, М. Кляйн, П. Генрі, Р. Лукас, П. Моршід, С. Едвардс, А. Моді, Ж. Міньян, М. Обсфельд. Також дані проблеми знайшли своє відображення у працях вітчизняних учених, серед яких – В. Козюк, Н. Резнікова, М. Відянкіна та ін.

Мета статті. Розглянути питання лібералізації руху капіталу в Україні як спосіб забезпечення сталого розвитку економіки та покращення інвестиційного клімату держави.

Виклад основного матеріалу. Економічний спад України та відтік капіталу в результаті розгортання воєнних дій та політико-економічної кризи в 2014-2015 рр. призвели до того, що НБУ був вимушений застосовувати жорсткі заходи щодо валютного регулювання. Як наслідок, заходи адміністративного характеру, які застосував НБУ, призвели до стабілізації валютного ринку та покращили стан платіжного балансу. Проте запроваджені дії в поєднанні із застарілою конфігурацією валютного регулювання все ж таки стримують відновлення економічного розвитку країни [2].

Таким чином, бачимо, що в умовах глобалізації економіки валютне регулювання в країнах, що розвиваються, потребує впровадження певних реформ. Так, в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС було зафіксовано положення про поступову лібералізацію руху капіталу.

Важливо відзначити, що цей процес потрібно здійснювати поступово та в комплексі з іншими реформами, оскільки різкий притік коштів є досить ризикованим економічним явищем, якщо цей процес не контролюється належним чином. Адже, як наслідок, це спричиняє ревальваційний тиск на валюту країни-реципієнта, що погіршує конкурентоспроможність експортних товарів та призводить до швидкого зростання цін в неторгівельних секторах. В свою чергу, неконтрольований відтік коштів з країни є причиною девальваційного тиску на валюту, падіння ринків нерухомості та швидкого наростання рівня проблемних активів на балансах банківських установ.

Таким чином, з метою зменшення негативних наслідків, які може спричинити різкий рух капіталу, країнам необхідно використовувати певні інструменти контролю за притоком та відтоком коштів до державного бюджету.

У процесі реалізації політики контролю над рухом капіталу розрізняють дві широкі категорії обмежень на рух капіталу:

– адміністративні обмеження (отримання дозволів, заборони на окремі транзакції) вважаються менш прозорими та більше викривляють діяльність економічних агентів;

– ринково-орієнтовані, або цінові заходи контролю (як-от оподаткування, резервні вимоги тощо), покликані дестимулювати певні транзакції, збільшуючи їх вартість [3].

Слід зазначити, що міжнародний досвід використання обмежень на рух капіталу свідчить про те, що:

– використання адміністративних обмежень має бути тимчасовим антикризовим заходом;

– притік капіталу легше контролювати, ніж відтік;

– запровадження обмежень має бути одномоментним і широкомасштабним (перекривати одразу якомога більшу кількість каналів відтоку/притоку капіталу);

– ефективність обмежень на рух капіталу є вищою, якщо фінансова система країни має високі стандарти регулювання та нагляду;

– запровадження нових обмежень тягне за собою великі адміністративні витрати [4].

Проте використання обмежень на рух капіталу протягом тривалого часу також стане негативним чинником. Зокрема, звужує простір для фінансування інвестиційних проєктів. Потрібно пам'ятати, що будь-які обмеження з боку держави спонукатимуть економічних агентів до пошуку можливих шляхів ухилення від них. Отже, регулятор змушений постійно видозмінювати функціонуючі інструменти обмеження.

Україна, як одна з представників країн, що розвиваються, безсумнівно потребує значних інвестицій, що, з одного боку, стануть джерелом фінансування для подальшого розвитку, а з іншого, за умови різкого відтоку коштів, можуть негативно вплинути на фінансову стійкість держави. Проте, дотримуючись певних принципів регулювання руху капіталу для кожної групи економічних агентів, Україна зможе отримати максимальний ефект від проведення політики лібералізації капіталу:

– бізнес – мінімум обмежень, що стосуються експортно-імпоротної діяльності зі збереженням суворого нагляду за фіктивними операціями;

– іноземні інвестори (ПІ та портфельні інвестиції в акції) – мінімум обмежень, максимально сприятливе середовище та умови для входу і виходу, можливість хеджування валютних ризиків;

– іноземні кредитори – радше макропруденційне регулювання фінансового сектору, ніж прямі адміністративні обмеження, наприклад, податки на процентні доходи, резервування, обмеження строків кредитів (понад один рік) тощо;

– населення – обмеження небажані, але певні ринково-орієнтовані регуляції можуть існувати з міркувань політики щодо панічних настроїв та зниження доларизації економіки [5].

Висновки. Тривале застосування політики жорсткого валютного регулювання та обмежень на рух капіталу є контрпродуктивним і стримує відновлення економічної активності. Виходячи з міжнародних зобов'язань, які взяла на себе Україна, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС, кінцевою метою реформування фінансового сектору має стати повна лібералізація валютного ринку та транскордонних потоків капіталу. У проведенні лібералізації руху капіталу доцільно спиратися на міжнародний досвід, задля вибору такого темпу та послідовності реформ, котрий дозволить повною мірою скористатися перевагами вільного руху капіталу та мінімізувати ризики, пов'язані з волатильністю потоків капіталу.

Література

1. Лібералізація валютного регулювання / Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrfinforum.com/images/resentations/UFF_Presentation_OChuriy_2Panel.pdf.
2. Примостка Л. О. Фінансова глобалізація: сутність, форми прояву, наслідки / Л. О. Примостка, О. О. Чуб // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 175.
3. Guidance note for the liberalization and management of capital flows / Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2013/042513.pdf>.
4. Платіжний баланс та офіційний курс гривні / Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>.
5. Зняття валютних обмежень. Як і коли? / Офіційний сайт Центру економічних стратегій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ces.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/cescapital-controls-report.pdf>.

Маєвська К. О., Доценко І. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Багатогранні та докорінні економічні перетворення вплинули на соціальні відносини в Україні. Реформування цих відносин в Україні не завжди відбувалося у тому ж самому напрямку й з тією ж швидкістю, що й економічні реформи, що призвело до значної соціальної диференціації населення, падіння рівня його життя, зниження соціальної захищеності громадян та їхньої невпевненості в майбутньому.

Тому, одним із актуальних питань сьогодення є дослідження фінансування системи соціального захисту населення, яке повинно базуватись на аналізі фінансування конкретних заходів, передбачених відповідними державними програмами, які, в свою чергу, мають сприяти розвитку економіки та піднесенню рівня життя населення, його соціального захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку системи соціального захисту відображені у працях вітчизняних учених-економістів Н. Абакумової, Н. Борецької, В. Гейця, В. Гетьмана, О. Гупала, К. Дідківської, О. Длугопольського, Ю. Килимника, Е. Лібанової, І. Рудкевич, І. Сироти, А. Сіленко, А. Халецької, П. Шевчука та ін.

Однак теперішній стан системи соціального захисту населення України засвідчує необхідність детальнішого аналізу й надання конкретних пропозицій щодо вдосконалення наявної системи у найближчій перспективі.

Метою статті є вивчення фінансових аспектів системи соціального захисту населення в Україні.

Виклад основного матеріалу. В умовах нестабільної економічної ситуації та наявності стійкого бюджетного дефіциту на рівні керівництва країни здійснюється активний пошук підходів до розв'язання сьогоденних проблем фінансування соціальної сфери. Визначаються й оцінюються альтернативні джерела збільшення дохідної бази державного бюджету, аналізуються різноманітні варіанти ефективного співвідношення витрат і результатів фінансування видатків тощо.

Аналіз видатків Зведеного бюджету України у 2011-2016 роках показує, що відбулося зростання на 627,43 млрд грн, відповідно у 2001 році – сума видатків становила 246,2 млрд грн, а у 2016 році 392,86 млрд грн (табл. 1).

Збільшення видатків Зведеного бюджету на 1231% супроводжувалось постійною інфляцією та девальвацією гривні. В період 2013-2015 років стрімке збільшення відбулося у загальнодержавних функціях – на 91%, або 40,84 млрд грн та у функції оборони – на 251%, або 37,22 млрд грн [1].

У 2016 році відбулося посилення фінансування Міністерство оборони України та Міністерство внутрішніх справ України. Видатки для Міністерства оборони України. У 2016 році збільшено до 40,231 млрд грн, що в 2,7 рази більше порівняно з минулим роком. Збільшено видатки на забезпечення діяльності Збройних сил України та на розвиток озброєння та військової техніки Збройних сил України. Видатки на фінансування Міністерства внутрішніх справ у 2016 році становили 32,744 млрд грн. Фінансування Служби безпеки України у 2016 році становить 4,469 млрд грн, що на 32% більше порівняно з бюджетом 2015 року.

У структурі видатків зведеного бюджету частка видатків на соціальну сферу знаходиться в межах 64,41 % – 55,57 % з характерним їй зменшенням у 2015–2016 рр. За період 2011–2016 рр. питома вага видатків зведеного бюджету на соціальну сферу скоротилася на 8,84 відсоткових пункти. Так, якщо у 2011 р. на 1 грн видатків зведеного бюджету України 63,51 коп. поступало на фінансування соціальної сфери, то у 2016 р. – лише 55,57 коп [3].

Динаміка, склад і структура видатків зведеного бюджету на соціальну сферу у період 2011-2016 роки

Роки		Всього видатки зведеного бюджету, в тому числі:	Всього видатки на соціальну сферу, з них:	охорона здоров'я	духовний і фізичний розвиток	освіта	соціальний захист і соціальне забезпечення
2011	млрд. грн.	404,34	245,81	44,63	11,94	82,30	106,94
		377,84	240,62	44,75	11,52	79,82	104,53
	частка, %	100,0	63,51	11,84	3,04	21,12	27,66
	рівень виконання, %	93,4	97,9	100,2	96,4	96,9	97,7
2012	млрд. грн.	444,25	256,26	49,14	11,34	88,78	107,00
		416,85	251,39	48,96	10,75	86,25	105,43
	частка, %	100,0	60,30	11,74	2,57	20,69	25,29
	рівень виконання, %	93,80	98,09	99,63	94,79	97,15	98,53
2013	млрд. грн.	533,12	308,56	60,01	15,13	104,74	128,68
		492,45	298,95	58,45	13,64	101,56	125,30
	частка, %	100,0	60,70	11,86	2,77	20,62	25,44
	рівень виконання, %	92,37	96,88	97,40	90,15	96,96	97,37
2014	млрд. грн.	554,50	339,91	64,96	15,42	111,96	147,57
		505,84	325,81	61,56	13,66	105,53	145,06
	частка, %	100,0	64,41	12,17	2,70	20,86	28,68
	рівень виконання, %	91,22	95,85	94,76	88,58	94,25	98,29
2015	млрд. грн.	588,23	345,67	64,11	16,43	113,00	152,13
		523,12	309,11	57,15	13,85	100,11	138,00
	частка, %	100,0	59,08	10,92	2,64	19,13	26,38
	рівень виконання, %	88,93	89,42	89,14	84,29	88,59	90,71
2016	млрд. грн.	717,2	392,86	75,44	17,86	121,13	178,43
		679,8	377,77	71,01	16,23	114,19	176,34
	частка, %	100,0	55,57	10,44	2,38	16,79	25,94
	рівень виконання, %	94,78	96,15	94,12	90,87	94,27	98,82

Видатки Зведеного бюджету за 2016 р. становили 679,8 млрд. грн, що майже на 30,0%, або 156,8 млрд грн більше за відповідний показник 2015 р. Порівняно з аналогічним показником 2015 р. відбулося збільшення обсягів видатків Зведеного бюджету майже за всіма статтями згідно з функціональною класифікацією.

Із метою покриття дефіциту Пенсійного фонду для виплати пенсій за рахунок коштів державного бюджету було перераховано 14,8 млрд грн, що на 13,8 млрд грн більше в порівнянні з 2015 р. Це пов'язано з виплатою Пенсійним фондом України нарахованих пенсій за січень 2017 р. у грудні 2016 р. [3]

У 2013–2014 та 2016 рр. сума недофінансування становила майже 3 млрд грн, у 2015 р. – 14 млрд грн. Скорочення видатків негативно відбилося і на загальній системі соціального захисту населення (табл. 2).

Не зважаючи на постійне зростання абсолютних показників бюджетних видатків на соціальну сферу, демографічні показники, показники стану здоров'я, рівня життя населення та забезпеченість об'єктами соціальної інфраструктури здебільшого мають негативні характеристики. На соціальній сфері негативно відбилося: значне розшарування населення за рівнем достатку, поширення бідності, послаблення соціального захисту, занепад галузей соціальної інфраструктури, погіршення умов праці та відпочинку, структури харчування населення. Найвні соціальні процеси мають довготривалі соціально-економічні наслідки. Значний рівень депопуляції та старіння населення зумовлюють подальше скорочення бази відтворення людського капіталу, збільшення навантаження на працездатне населення та соціальні статті бюджету, збільшення соціальної напруженості [1].

Фінансування соціальної сфери в Україні здійснюється за такими основними напрямками: соціальний захист у випадку непрацездатності; соціальний захист пенсіонерів; соціальний захист ветеранів війни та праці; соціальний захист сім'ї, дітей та молоді; соціальний захист безробітних; допомога у вирішенні житлового питання; соціальний захист інших категорій населення; фундаментальні та прикладні дослідження й розробки у сфері соціального захисту; інша діяльність у сфері соціального захисту [2].

Показники фінансування соціального захисту в Україні за 2013–2016 роки

Показник	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2016 до 2013 року, %
Усього видатків бюджету, млрд грн	492,45	505,84	523,13	679,79	38,04
Соціальний захист та соціальне забезпечення, млрд грн	125,31	145,06	138,00	176,34	40,73
% у загальній сумі видатків Зведеного бюджету	25,45	28,68	26,38	25,94	1,94
Соціальний захист на випадок непрацевдатності, млрд грн	6,60	7,68	7,96	8,70	31,71
% у сумі видатків на соціальну сферу	5,27	5,30	5,77	4,93	-6,41
Соціальний захист пенсіонерів, млрд грн	68,28	87,26	79,81	99,59	45,85
% у сумі видатків на соціальну сферу	54,49	60,16	57,83	56,47	3,64
Соціальний захист ветеранів війни та праці, млрд грн	5,27	4,89	4,69	5,37	1,84
% у сумі видатків на соціальну сферу, млрд грн	4,21	3,37	3,40	3,05	-27,63
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді, млрд грн	29,88	35,71	36,40	36,48	22,10
% у сумі видатків на соціальну сферу	23,84	24,62	26,38	20,69	-13,24
Соціальний захист безробітних, млрд грн	0,40	0,25	0,06	0,06	-84,96
% у сумі видатків на соціальну сферу	0,32	0,18	0,04	0,03	-89,31
Допомога у вирішенні житлового питання, млрд грн	3,60	2,68	2,60	15,52	330,82
% у сумі видатків на соціальну сферу	2,87	1,85	1,88	8,80	206,14
Соціальний захист інших категорій населення, млрд грн	10,32	5,74	5,57	8,62	-16,54
% у сумі видатків на соціальну сферу	8,24	3,95	4,04	4,89	-40,69
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту, млрд грн	0,02	0,02	0,02	0,02	-23,10
% у сумі видатків на соціальну сферу	0,02	0,01	0,01	0,01	-45,35
Інша діяльність у сфері соціального захисту, млрд грн	0,93	0,83	0,90	2,00	115,20
% у сумі видатків на соціальну сферу	0,74	0,57	0,65	1,13	52,92

Висновки. Отже, результати дослідження вказують на позитивні зрушення в системі соціального захисту населення (підняття мінімальних стандартів та надання державної допомоги), але негативним є й катастрофічне недофінансування галузі та, як наслідок, скорочення або припинення фінансування програм забезпечення соціального розвитку.

Література

1. Розмір прожиткового мінімуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [consultant.parus.ua/ diet view.app?mх=0G88f0e13bd83f4ec1022d93013b994565c1](http://consultant.parus.ua/diet/view.app?mх=0G88f0e13bd83f4ec1022d93013b994565c1).
2. Міщенко Д. А. Фінансування соціального захисту і соціального забезпечення в Україні / Д. А. Міщенко, Л. О. Міщенко // Економічний простір. - 2016. – № 108. – С. 148-155.
3. Міністерство соціальної політики України. Соцстандарти 2014-2016: Розміри основних державних стандартів та гарантій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mlsp.gov.ua.

Рубан М. О.

**Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ**

ПОДАТКОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇНИ

Актуальність дослідження. Пріоритетним напрямом державної фінансової політики є посилення фіскальної ефективності податків та підвищення ефективності бюджетних видатків. Одним із інструментів реалізації наведеного виступає фіскальна децентралізація, яка передбачає дві складові – податкову та бюджетну децентралізацію. Україна ратифікувала у 1997 році Європейську Хартію місцевого самоврядування, взявши зобов'язання удосконалити систему міжбюджетних відносин з урахуванням базових принципів децентралізації

та надання фінансової автономії місцевим органам влади. З 2014 року було розпочато новий виток децентралізації бюджетно-податкових відносин з урахуванням провідного європейського досвіду, насамперед Польщі. Разом, з тим проблематика податкової децентралізації потребує подальшого наукового обґрунтування враховуючи інституційні особливості національної економіки та міжрегіональні диспропорції соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання необхідності проведення бюджетної та податкової децентралізації, їх впливу на динаміку економічного розвитку висвітлені у працях Т. Баскарана та Л. Фелда [1], Н. Гемеля, Р. Кнелера та І. Санца [2], Дж. Лайгерта та П. ван Оутхездена [3], М. Карліна [4], І. Луїної [5].

Мета статті полягає в розкритті основних теоретичних положень щодо впливу податкової децентралізації на економічні процеси, здійсненні аналізу можливостей та перспектив її проведення в Україні за сучасних умов.

Виклад основного матеріалу. Децентралізація системи управління бюджетними відносинами передбачає розподіл функціональних повноважень між різними рівнями влади з урахуванням критерію ефективності. Метою проведення бюджетної децентралізації є підвищення якості та доступності надання суспільних послуг за рахунок коштів бюджету, забезпечення передумов для збільшення податкоспроможності місцевих бюджетів, оптимізація бюджетного процесу із зменшенням рівня трансакційних витрат. Фіскальна децентралізація визначена в якості середньострокового пріоритету фінансової політики держави. Передбачається, що з одного боку децентралізація повноважень з надання бюджетних послуг сприяє зростанню ефективності бюджетних видатків, оскільки дозволяє більш повно враховувати потреби мешканців територіальної громади. З іншого, децентралізація повноважень щодо формування доходної частини бюджету дозволяє більш повно врахувати специфіку і склад податкової бази. Західна економічна думка аргументовано доводить, що посилення відповідальності громади, в тому числі шляхом надання податкової автономії забезпечує вищий рівень фіскальної результативності. Натомість нарощування трансфертів із державного бюджету відображається на зниженні ефективності видатків та завищенні потреби у їх здійсненні. Емпіричний досвід свідчить, що податкова децентралізація відображається на оптимізації видаткової частини місцевих бюджетів у коротко- та середньостроковій перспективі та має позитивний вплив на динаміку економічного зростання.

Розподіл податків за рівнями бюджетної системи має здійснюватися з урахуванням інституційної спроможності органів влади, аналітичного інструментарію та інформаційного забезпечення щодо величини і особливостей коригування податкової бази для певного податку. Стабільність розподілу податкових надходжень між рівнями бюджетної системи має забезпечувати зацікавленість місцевих владних інституцій у формуванні передумов для посилення фіскальної ефективності податків. За міжнародними стандартами класифікація податкових надходжень за рівнем їх контролю органами місцевого самоврядування виглядає наступним чином: а) база та ставки податків встановлюється органами місцевого самоврядування; б) податки, для яких органи місцевого самоврядування мають повноваження регулювати виключно базу; в) регулювання здійснюється виключно ставок; г) податки, надходження від яких розподіляються між бюджетами різних рівнів; д) місцеві податки, ставки та база яких встановлюється на центральному рівні. Ступінь абсолютної податкової децентралізації місцевих бюджетів визначається як співвідношення суми перших трьох складових даної класифікації до загальної суми податкових надходжень зведеного бюджету. Водночас, показник частки податкових надходжень місцевих бюджетів у загальному обсязі податкових надходжень зведеного бюджету характеризує відносний стан податкової децентралізації.

Не зважаючи на тривалий процес становлення економічної та інституційної бази місцевого самоврядування, до теперішнього моменту не вдалося вибудувати систему бюджетних відносин, яка дозволила б наділити територіальні громади фінансовими ресурсами, адекватними видатковим зобов'язанням. Середнє значення показника «абсолютної» податкової децентралізації в Україні у 2007-2016 роках складає 5,00 %, «відносної» – 24,81 %. Водночас, потрібно зазначити, що регулювання бази оподаткування на центральному рівні системи державного управління забезпечує рівні умови для платників податків в межах країни, водночас не враховує певні територіальні особливості. Регулювання податкових ставок гарантує застосування єдиного підходу до встановлення податкового навантаження, тому застосування граничних ставок для певних податків є елементом врахування принципу єдності при реалізації податкової політики. Державний контроль за встановленням податкових пільг здійснює контроверсійний вплив на регіональний розвиток, з одного боку слугує фактором зниження преференцій і стимулів для економічних агентів, з іншого превентивно запобігає посиленню диференціації економічного розриву. Управління податковим потенціалом здійснюється шляхом податкового прогнозування і планування, обліку платників податків, аналітичної роботи та податкового контролю, взаємодії з платниками податків на відповідній території.

До місцевих податків і зборів віднесено податок на майно, єдиний податок, туристичний збір, збір за місяць паркування транспортних засобів. За результатами виконання бюджету м. Києва у 2016 році питома вага перелічених податків у загальному обсязі податкових надходжень складає 21,45 %. Певний резерв щодо посилення фіскальної значимості має податок на майно. З метою реалізації зазначеного видається доцільним проведення трансформації підходу щодо визначення бази оподаткування нерухомості із загальної площі об'єкта житлової та нежитлової нерухомості на її вартість. Для оцінки вартості нерухомості провести комплексні зміни щодо механізму її визначення, а також проведення державного аудиту правомірності її встановлення. Крім того, визначення вартості об'єктів оподаткування для нежитлової нерухомості в частині комерційних споруд слід здійснювати на основі капітальної ринкової вартості житла або за обсягом накопиченої вартості оренди для

зазначених чи аналогічних приміщень.

За сучасних умов в Україні використання експерименту спрямування суми перевиконання загального обсягу щомісячних індикативних показників надходжень митних платежів на реконструкцію та ремонт автомобільних доріг на відповідних територіях засвідчило свою ефективність, що відобразилось на його пролонгації та розширенні сфери застосування. Подальший розвиток контрольної та мотиваційної функції управління бюджетними відносинами надасть змогу збільшити фінансовий ресурс бюджетів адміністративно-територіальних одиниць та сприятиме зростанню рівня бюджетної забезпеченості населення.

Висновки. Податкова децентралізація виступає активним інструментом фіскальної політики держави, що направлений на забезпечення фінансової автономії місцевих бюджетів. Зазначене позитивно позначається на зростанні якісного рівня надання суспільних послуг за рахунок бюджетних коштів, та оптимізації видаткової місцевих бюджетів загалом. Податкове регулювання в контексті розподілу податків за бюджетами різних рівнів має здійснюватися з урахуванням інституційної спроможності органів влади, аналітичного інструментарію та інформаційного забезпечення щодо величини і особливостей коригування податкової бази для певного податку. З огляду на наведене найбільш доцільним є закріплення за місцевими бюджетами майнових податків. Нами обгрунтовано потребу зміни підходу щодо адміністрування податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки, що забезпечить в середньостроковій перспективі збільшення доходів місцевих бюджетів. Стабільність розподілу податкових надходжень між державним і місцевими бюджетами має забезпечувати зацікавленість місцевих владних інституцій у формуванні передумов для посилення фіскальної ефективності податків.

Література

1. Baskaran, T., Feld, L. P. (2013) Fiscal decentralization and economic growth in OECD countries: is there a relationship? // *Public Finance Review*, vol. 41(4), pp. 421-445.
2. Gemmell, N., Kneller, R., & Sanz, I. (2013) Fiscal decentralization and economic growth: spending versus revenue decentralization // *Economic Inquiry*, vol. 51(4), pp. 1915-1931.
3. Ligthart, J. E., & van Oudheusden, P. (2015) The role of fiscal decentralization // *European Journal of Political Economy*, vol. 37, pp. 116-128.
4. Карлін М. І. Податкова децентралізація в Україні: проблеми і перспективи / М. І. Карлін // *Економічний форум*. – 2016. – № 1. – С. 286-292.
5. Луніна І. О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ / І. О. Луніна // *Економіка України*. – 2014. – № 11. – С. 61-75.

2. Страховий ринок України в глобальному страховому просторі

Гензера О. О., Матвійчук Л. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Актуальність дослідження. Страхування є однією з найважливіших складових інфраструктури забезпечення соціально-економічного розвитку країни, одним з найбільш ефективних способів профілактики і мінімізації ризиків, які притаманні складній сфері соціально-економічного розвитку, а також механізмом відшкодування збитку при реалізації ризиків.

В умовах фінансової кризи страхових організацій, як і будь-які інші суб'єкти господарювання, знаходяться в стадії жорсткої конкурентної боротьби. Основним показником їх конкурентоспроможності на ринку є його фінанси, тому стійкий фінансовий стан страхових компаній є запорукою їх життєдіяльності в умовах ринкової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем оцінки фінансового стану страхових організацій присвячено праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як Березіна С. В., Гомеля В. Б., Коломін Є. В., Куликов С. В., Нікуліна Н. Н., Осадець С. С., Піратовський Г. Л., Рубін Ю. Б., Солдаткін В. І., Шумелда Я. П. Дослідники звертають увагу на особливості аналізу окремих бізнес-процесів. Однак, на сьогодні у економічній літературі поняття, змісту і чинникам, які забезпечують фінансову стійкість страхової організації притаманний дискусійний характер, що породжує необхідність подальших наукових досліджень.

Мета статті. Дослідження особливостей оцінки фінансового стану страхової компанії.

Виклад основного матеріалу. Фінансова стійкість страховика - це його здатність виконати взяті на себе зобов'язання, незалежно від зміни економічної ситуації.

Фінансовий стан страхової компанії визначається безліччю факторів. Вони пов'язані з політикою, економікою, станом менеджменту, правового та податкового законодавства. Вплив цих факторів проявляється через абсолютні і відносні, внутрішні і зовнішні показники, які і визначають фінансову стійкість страхової компанії. Будь-який з цих факторів в залежності від впливу тих чи інших складових ризикової сфери може бути визначальним в оцінці фінансового стану страховика.

Аналіз фінансового стану страхової організації може бути здійснений тільки на основі дослідження групи показників, що дозволяють скласти уявлення про різні сторони діяльності страховика. Основними з них є платоспроможність, рентабельність та ділова активність [1].

Платоспроможність представляє здатність страхової організації виконувати свої зобов'язання перед клієнтами виходячи з наявних у неї коштів і ліквідних активів. При збереженні платоспроможності протягом усього терміну дії договірних зобов'язань компанії забезпечується фінансова стійкість страховика.

Відповідно до Закону України «Про страхування» страховики зобов'язані дотримуватися певних умов забезпечення платоспроможності. Однією з них є створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань.

Страхові резерви – це фонди, що утворюються страховими компаніями для забезпечення гарантій виплат страхового відшкодування і страхових сум. Вони використовуються, якщо сума виплат страхувальникам у даний операційний період перевищує поточні надходження страхових премій, а також в інших обумовлених випадках. За економічним змістом страхові резерви – це величина відкладених страхових виплат на конкретну дату [2]. До цих резервів відносять:

- резерви, які відповідають прийнятим за договорами зобов'язанням;
- резерв платоспроможності як додаткову фінансову гарантію. Резерв повинен бути вільний від будь-яких зобов'язань;
- гарантійний фонд, що складається з вільного від зобов'язань майна. Цей фонд створюється для того, щоб резерв платоспроможності не опустився в процесі діяльності нижче порога, що становить небезпеку для фінансової стійкості страхової компанії.

Рентабельність характеризує прибутковість роботи страхової організації, проте не є визначальним показником. Це впливає із самої суті страхової діяльності. Разом з тим для потенційних страхувальників цей показник досить переконливий, тому показник рентабельності при оцінці фінансової надійності страховика приймається як рівноправний поряд з показниками ліквідності і платоспроможності.

Ділова активність характеризує віддачу економічного потенціалу компанії за обсягами діяльності через визначення швидкості обороту всього капіталу компанії і власного капіталу.

Даючи більш детальний аналіз фінансового стану страхової організації показники можна поділити на абсолютні, що дозволяють дати кількісну оцінку про потенційні або реальні масштаби діяльності того чи іншого страховика, і відносні, завдання яких - зіставити зобов'язання та можливості їх виконання.

До абсолютних показників відносять:

- величину статутного капіталу. На початковому етапі діяльності у страховика немає інших засобів для виконання зобов'язань за договорами страхування, оскільки на початку функціонування надходження страхових коштів ще дуже мала. Надалі фонд повинен зростати. Достатній розмір статутного капіталу дозволяє компанії здійснювати порівняно великі операції і залишатися конкурентоспроможною на ринку;

- величину власних коштів і страхових резервів. Власні кошти, як і страхові резерви, повинні бути гарантією виконання зобов'язань за договорами страхування. Залежно від розміру власних коштів обмежуються можливості страховика прийняти ризики на страхування, тобто укласти договори страхування на великі страхові суми;

– обсяг страхових внесків. Страховий фонд страховика формується за рахунок внесків, які сплачуються окремими фізичними та юридичними особами;

– обсяг страхових виплат. Для страхових компаній їх діяльність є бізнесом, і чим менше коштів вони використають на здійснення страхових виплат, тим більший прибуток отримає страхова компанія;

– розмір отриманого прибутку. Прибуток страхової компанії – це різниця між страховими внесками клієнтів і виплатами в разі настання страхових випадків.

Результати аналізу по перерахованих абсолютних показниках можуть бути основою для складання рейтингу страхових організацій на основі їх величини.

Більша частина показників, які дозволяють судити про фінансовий стан страховиків, представлена відносними показниками [3]. Вони можуть бути згруповані таким чином:

1) Показники ліквідності і платоспроможності:

– загальна ліквідність балансу – відношення кредиторської заборгованості до активів балансу у відсотках;

– співвідношення технічних резервів і ліквідних активів у відсотках;

– співвідношення власного капіталу і загального фінансування (активів);

– співвідношення зовнішніх зобов'язань (кредиторської заборгованості) і власного капіталу;

– загальний показник платоспроможності – відношення суми технічних резервів та власного капіталу до величини нетто-премії у відсотках.

2) Показники достатності власних коштів і величини технічних резервів:

– співвідношення нетто-премії і власних коштів (власного капіталу) у відсотках;

– співвідношення суми технічних резервів і власних коштів у відсотках;

– показник достатності величини технічних резервів – відношення суми технічних резервів до величини нетто-премії у відсотках.

3) Показники, що характеризують загальні фінансові результати діяльності страхової компанії:

– чиста рентабельність (рентабельність власного капіталу) - відношення чистого прибутку до величини власного капіталу у відсотках;

– співвідношення страхових внесків і суми прибутку у відсотках.

Позитивний фінансовий результат сприяє поліпшенню фінансового стану, оскільки частина отриманого прибутку може бути спрямована на збільшення розміру власних коштів, що підвищує потенціал страхової організації. Негативний фінансовий результат означає, як правило, зменшення величини власних коштів, за рахунок яких зазвичай покриваються збитки. При наявності збитків в звітному періоді важливо зрозуміти, чи пов'язані вони з випадковим збігом обставин (з більш високою в порівнянні з середньостатистичною частотою страхових виплат) чи є закономірністю, що вимагає прийняття певних заходів (підвищення тарифних ставок, зміни структури страхового портфеля, коригування інвестиційної політики і т.п.).

Застосування вищеперерахованих показників не завжди доводить ефективність роботи тієї чи іншої компанії, якщо не враховуються зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на її діяльність в даний момент. Основні з них зображено на рис.1.



Рис. 1. Основні фактори, що представляють загрозу для фінансової безпеки страхової організації

Висновки. Фінансова стійкість страхової організації - це такий стан фінансових ресурсів організації, при якому вона в змозі своєчасно та в передбаченому обсязі виконувати взяті на себе поточні і майбутні фінансові зобов'язання перед усіма суб'єктами за рахунок власних і залучених коштів.

В силу цього в страховій діяльності важлива не просто здатність компанії платити за зобов'язаннями, а здатність виконувати їх при будь-якій несприятливій зміні ситуації, при найгіршому для страховика збігу обставин. Для цього в теперішньому конкурентному економічному середовищі керівництву страхової компанії, для визначення фінансового стану компанії і використання результатів для своєчасного прийняття управлінських рішень, необхідна якісна обробка фінансової інформації про стан організації.

Література

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. / О. Я. Базилінська. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
2. Закон України «Про страхування» від 07 березня 1996 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>
3. Косова Т. Д. та ін. Організація і методика економічного аналізу. Навч. посіб. / Косова Т. Д., Сухарев П. М., Ващенко Л. О. та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 528 с.
4. Федорова Т. А. Основы страховой деятельности: Учебник / отв.ред. проф. Т. А. Федорова. – М.: БЕК, 2013. – 234 с.

**Харчук О. Б., Приступа Л. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ЯК ОБ'ЄКТУ УПРАВЛІННЯ

Актуальність дослідження. Оскільки страховий ринок відіграє важливу роль в отриманні національних конкурентних переваг, тому проблема підвищення рівня конкурентоспроможності його суб'єктів сьогодні набуває особливого значення. Конкуренція є невід'ємною складовою будь-якого розвинутого ринку, а конкурентна боротьба страхових компаній спрямована на досягнення ключових позицій на страховому ринку. Отже, в умовах жорсткої конкуренції аналіз та оцінка теоретичних підходів до визначення сутності конкурентоспроможності страхових компаній є актуальним завданням, вирішення якого дозволяє обґрунтовано вибирати стратегічні напрями діяльності страховика.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням конкурентоспроможності страхових компаній та їх фінансового потенціалу займалися такі автори як І.М. Акімова, Л. Л. Антонюк, П. Ю. Беленький, Н. М. Внукова, М. І. Долішій, Ю. Б. Іванов, Г. І. Кіндрацька, І. О. Піддубний, В. С. Пономаренко, О. М. Тищенко, І. П. Тулєєв, Г. Хамел, О. Б. Чернега, О. А. Швиданенко і ін. Слід підкреслити, що сьогодні в Україні активно аналізується поняття конкурентоспроможності страхових компаній, провідні вітчизняні науковці досліджують формування методології управління конкурентоспроможністю компаній на страховому ринку. Суттєвий внесок у дослідження вищевказаних питань зробили: В. Д. Базилевич, О. О. Гаманкова, О. В. Козьменко, Г. В. Кравчук, М. В. Мних, В. В. Шахов, С. С. Осадець, А. І. Чухрова. Проте, дана проблематика потребує подальших досліджень з огляду на євроінтеграційні процеси у державі.

Мета статті полягає у дослідженні економічної сутності конкурентоспроможності страхової компанії як об'єкту управління.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за доцільне концепцію управління конкурентоспроможністю страхових компаній з урахуванням розвитку глобалізаційних процесів та інтеграції українського страхового ринку до світового розпочати з дослідження теоретичних засад конкурентоспроможності.

Існують численні підходи щодо визначення поняття «конкурентоспроможність». Конкурентоспроможність - це одна з найбільш складних економічних категорій, що динамічно розвиваються та змінюються. Єдиного, універсального, загальноприйнятого визначення даного поняття не існує. Як правило, під конкурентоспроможністю розуміють здатність організації випереджати суперника в досягненні поставлених економічних цілей. Фактично це характеристика ефективного функціонування організації протягом значного періоду в умовах конкурентного ринку.

Багатогранність конкурентоспроможності, як економічної категорії, проявляється в наступних її аспектах:

- за територіально-географічною ознакою виділяється міжнародна та національна конкурентоспроможність;
- залежно від масштабності економічних суб'єктів виділяється конкурентоспроможність товару (послуги), організації, галузі та економіки в цілому;
- залежно від урахування фактора часу виділяється конкурентоспроможність на визначену дату, за період, у перспективі [1].

У стратегічному управлінні найчастіше конкурентоспроможність розглядається в двох аспектах:

- 1) конкурентоспроможність товару (продукції) тобто ступінь його відповідності на певний момент

вимогам цільових груп споживачів або обраного ринку за найважливішими характеристиками: технічними, економічними, екологічними тощо;

2) конкурентоспроможність організації – це рівень її компетенції відносно інших організацій-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу певної спрямованості, а також його окремих складових: технології, ресурсів, менеджменту (особливо стратегічного), навичок і знань персоналу тощо, що знаходить вираження в таких результатуючих показниках, як якість продукції (послуг), прибутковість, продуктивність тощо [2, с. 69].

Конкурентоспроможність, як і конкуренція мають свої особливості на кожному галузевому ринку. Так, наприклад, в страховому секторі економіки проблема конкуренції та конкурентоспроможності досліджена вкрай недостатньо. Дослідження, власне, сутності поняття «конкурентоспроможність страхової компанії» показало, що в економічній теорії та практиці не існує єдиного підходу до її визначення.

Аналітичне узагальнення існуючих у фаховій літературі підходів до тлумачення даного поняття дозволяє зробити висновок, що конкурентоспроможність страхової компанії не є постійною характеристикою, вона визначає здатність вести конкурентну боротьбу та протистояти конкурентам лише у певний період часу. Крім того, вважаємо за доцільне запропонувати власне визначення терміну «конкурентоспроможність страхової компанії»: можливість страхової компанії зайняти власну нішу на ринку страхових послуг з використанням усіх можливих переваг з метою максимального задоволення користувачів страхових послуг.

Без сумніву, конкуренція на ринку страхових послуг має свої особливості. Зокрема, Бурчевський В. З. зазначає, що, на відміну від класичної конкуренції між товаровиробниками, конкуренція у страховому бізнесі має ряд відмінностей, а саме:

- об'єктом конкурентної боротьби є не товари, а послуги;
- відсутність патентного захисту нововведень;
- високий рівень державного регулювання страхової діяльності;
- широке включення у конкурентну боротьбу не страхових організацій;
- відносно сталий перелік страхових продуктів;
- соціально орієнтований характер діяльності страхової компанії;
- розвиток альтернативних організацій страхування та використання інших інструментів ризик-менеджменту;
- взаємодія страхових компаній при перестрахованні, соцстрахуванні та організації страхових полів;
- відсутність проблем недоступності каналів збуту;
- потреба у великому капіталі, особливо в перестрахованні, для взяття на страхування великих та дуже великих ризиків;
- вплив наслідків глобалізації страхового ринку [3, с. 86].

Варто зазначити, що забезпечення формування необхідного рівня конкурентоспроможності страхової компанії є багатограним питанням, що потребує врахування наступних аспектів з метою досягнення довготривалого успіху на ринку страхових послуг:

- управлінський – ключове значення мають гнучкість і раціональність організації управління страховою компанією, стиль та методи управління, адаптаційні можливості;
- продуктовий, основою якого є номенклатура й асортимент страхових послуг, якість страхових продуктів, забезпечення основними видами фінансових ресурсів, якість ресурсів, гнучкість продуктової політики;
- фінансовий – ключове значення мають ступінь фінансової стійкості, активності, дохідності, платоспроможності страхової компанії, залучення зовнішніх фінансових ресурсів, інвестування наявних коштів, загальний фінансовий стан страховика, структура страхового й інвестиційного портфелів;
- інноваційний, що враховує рівень інноваційності страхових послуг адекватно рівню потреб клієнтів, які постійно зростають на якісній основі та змінюються, технології, ступінь використання інформаційних технологій;
- кадровий та організаційно-культурний – ключове значення мають кількісний та якісний склад персоналу, тип лідера, характер організаційних цінностей, комунікації та процедури;
- маркетинговий, базований на дослідженні й прогнозуванні ринку, системі просування та реалізації, ціноутворенні, рекламній діяльності, обслуговуванні споживача.

Висновки. Отже, конкурентоспроможність страхової компанії – це можливість страхової компанії зайняти власну нішу на ринку страхових послуг з використанням усіх можливих переваг з метою максимального задоволення користувачів страхових послуг.

Дана економічна категорія є багатовимірною величиною, рівень якої, з одного боку, формується під впливом дій державних органів регулювання та нагляду за рахунок встановлення вимог щодо якісного складу та структури інвестиційного портфеля, визначення точки платоспроможності. З іншого боку, рівень конкурентоспроможності страховика визначається конкурентними перевагами, які фінансова установа має можливість використати у своїй діяльності, та виникнення яких обумовлено ендегенними й екзогенними чинниками формування конкурентного середовища на страховому ринку.

Література

1. Визначення конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vuzlib.net/strat_upr/25.htm.

2. Козьменко О. В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку: Монографія. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 352 с.

3. Бурчевський, В. З. Конкурентоспроможність страхової компанії як об'єкт стратегічного аналізу [Текст] / В. З. Бурчевський // Фінанси, облік і аудит: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К., 2009. – Вип. 13. – 313 с.

Швец Д. С., Сидорчук І. П.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ РИЗИКІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження. Проведені дослідження свідчать про те, що економічний ефект інвестицій в інноваційний розвиток підприємств у середньому перебуває у межах від 35 до 50 %, що перевищує окупність інвестицій у багатьох інших сферах застосування фінансових ресурсів [1, с. 54]. Тому інноваційна діяльність для підприємств є привабливим напрямком розвитку, оскільки це дає можливість отримати стійкі конкурентні переваги, які реалізуються в додатковому прибутку.

Однак, унаслідок впливу багатьох факторів макросередовища та мікросередовища, інноваційна діяльність більшою мірою, аніж інші напрямки їх діяльності, пов'язані з ризиком, що зумовлює необхідність пошуку ефективних методів його запобігання, зниження або компенсації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інноваційної діяльності підприємств, в тому числі інноваційних ризиків, висвітлені у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, серед яких варто виділити: С. Грегораши, В. Железняк, З. Задорожного, С. Ілляшенка, І. Кондрат, І. Цуркан [1–7] та ін. Проте, незважаючи на накопичений науковий та практичний досвід з даної проблематики, наука постійно розвивається, впроваджуються нововведення, які породжують величезну кількість нових ризиків, що потребують швидкого розроблення та впровадження нових дієвих інструментів управління, спрямованих на їх мінімізацію.

Метою статті є систематизація ризиків в інноваційній діяльності підприємства, визначення основних страхових методів зниження інноваційних ризиків та обґрунтування доцільності комплексного страхового захисту інноваційних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Реалізація інновацій завжди пов'язана з ризиком. У загальному випадку ризик розглядають як можливість відхилення фактичного результату будь-якого рішення чи діяльності від запланованого [2, с. 202]. Під ризиками в процесі розробки та реалізації інновацій найчастіше розуміють ймовірність появи втрат ресурсів і засобів, що використовуються в процесі створення та впровадження нової техніки, товарів, послуг, управлінських рішень, прогресивних матеріалів та технологій, які можуть не отримати очікуваного попиту на ринку або не принести очікуваного ефекту [3].

Ефективним інструментом управління ризиками є страхування. Страхування – це система економічних відносин, що включає утворення спеціального фонду коштів (страхового фонду) і його використання для відшкодування втрат, збитку шляхом виплати страхових сум та страхового відшкодування [4, с. 414].

Роль страхових фондів та компаній у забезпеченні інноваційних процесів полягає у необхідності страхування різноманітних фінансових ризиків, які виникають під час економічної діяльності з впровадженням інновацій суб'єктами підприємництва. У законодавстві про страхування не існує чіткого визначення і класифікації фінансових ризиків. Серед ліцензованих видів страхування, згідно із Законом України «Про страхування», разом із страхуванням фінансових ризиків виділяють страхування інвестицій, страхування кредитів, страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій, які за своєю суттю належать до страхування фінансових ризиків [5].

Для застосування страхування повинне обов'язково передувати виділення ризиків, що підлягають страхуванню. На підставі проведеного аналізу існуючих підходів щодо видів інноваційних ризиків та їх суб'єктів [1-7], доцільно, на нашу думку, виокремити такі основні групи ризики інноваційного процесу:

– технологічні (негативні результати НДДКР, провал випробувань, невідповідність технічного рівня виробництва, невідповідність кадрів професійним вимогам проекту, виникнення непередбачених помилок технічних систем та ін.);

– комерційні (неможливість збуту інноваційного продукту (відсутність попиту на інновацію), відсутність постачальників інноваційних ресурсів та комплектуючих, зміна курсу валют, простої обладнання та ін.);

– інформаційно-правові (витік інформації, збої в роботі інформаційних систем, втрата права власності на інновацію, неточність та неповнота інформації, недостатня щільність патентного захисту, обмеження в строках патентного захисту, закінчення терміну дії ліцензії на окремі види діяльності та ін.);

– екологічні (непередбачуване виникнення негативних впливів на здоров'я людей, навколишнє середовище; руйнівні природні явища та ін.).

Таким чином, вплив більшості із вищенаведених ризиків можна обмежити за допомогою страхування. Страхування знижує ймовірність несприятливого результату інноваційного процесу, однак збільшує його вартість.

Особливістю інноваційної діяльності є те, що виробник інноваційних продуктів може виступати у ролі ще й інноватора та інвестора. Страхові продукти, за допомогою яких можна застрахувати ризик є наступними:

– з точки зору інноватора: страхування інноваційної ідеї; страхування відповідальності замовників

проекту, які б обов'язково передбачали право зворотної вимоги страховика, а також диференціацію страхових платежів та виплат залежно від стадії розробки проекту;

– з точки зору інвестора: страхування від втрат прибутку; страхування втрат від невдалого завершення запланованого інноваційного процесу; страхування відповідальності інноватора за повну розробку інноваційного проекту;

– з точки зору товаровиробника: страхування відповідальності інвестора за виконання взятих на себе зобов'язань; майнове страхування для реалізації інноваційних проектів; екологічне страхування (страхування відповідальності товаровиробника продукції за шкоду природному довкіллю) [6, с. 278–279].

Зазначимо, що у системі страхування інноваційних ризиків переважне поширення одержало майнове страхування. Законодавство України у сфері інноваційної діяльності передбачає підтримку суб'єктів інноваційної діяльності для виконання ними інноваційних проектів у страховиків відповідно до Закону України «Про страхування» [5].

Важливе місце у страхуванні ризиків інноваційного процесу займає добровільне страхування відповідальності. Це значно молодший порівняно з особистим і майновим страхуванням вид. Страхування відповідальності передбачає одночасний захист майнових інтересів кожної сторони заподіяння шкоди: страхувальника, який відповідальний за нанесену шкоду, і третьої особи, якій шкода заподіяна. Універсальність страхування відповідальності дає можливість вирішувати фінансові та соціальні проблеми, які виникають у разі заподіяння випадкових збитків під час інноваційної діяльності [6, с. 279].

Доцільно відзначити, що поряд з укладанням страхових договорів підприємство може використовувати для компенсації наслідків виникнення ризикових ситуацій інноваційної діяльності вступ до товариства взаємного страхування. Взаємне страхування є некомерційною формою організації страхового фонду, що забезпечує страховий захист майнових інтересів членів цього товариства на взаємній основі шляхом об'єднання необхідних для цього засобів. Члени товариства є одночасно страхувальниками і страховиками, що створює економічну передумову забезпечення їх реальним страховим захистом за мінімальними цінами [7].

Повністю уникнути ризиків інноваційної діяльності неможливо, оскільки інновації і ризик є взаємозалежними категоріями. Проте їх можна мінімізувати. Для отримання більш ефективного результату доцільно використовувати декілька методів мінімізації ризиків на всіх стадіях реалізації інноваційних проектів.

Висновки. Таким чином, на основі вищевикладеного можна стверджувати, що найбільш ефективним способом захисту інноваційної діяльності підприємств є страхування. Розробка підходів щодо управління інноваційними ризиками на підприємствах за допомогою страхового захисту дасть змогу якщо не звести їх до нуля, то мінімізувати та, як результат, підвищити привабливість інноваційних проектів для всіх суб'єктів інноваційного процесу.

Література

1. Цуркан І. М. Страхування ризиків інноваційної діяльності / І. М. Цуркан // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2010. – № 4. – С. 54-61.
2. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : підручник / С. М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга, 2010. – 334 с.
3. Волинець І. Г. Ризики інноваційної діяльності: суть, види та етапи управління / І. Г. Волинець // Економіка та суспільство. – 2016. – Вип. 2. – С. 241-245.
4. Задорожний З. В. Сутність та генезис страхування як економічної категорії / З. В. Задорожний // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2012. – Вип. 9 (1). – С. 410-417.
5. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.
6. Кондрат І. Ю. Роль страхових компаній у розбудові інноваційної інфраструктури в Україні / І. Ю. Кондрат, С. М. Грегоращ // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2013. – № 769. – С. 274-281.
7. Железняк В. В. Формування страхових фондів підприємств як матеріальна основа їх захисту від підприємницьких ризиків [Електронний ресурс] / В. В. Железняк // Ефективна економіка. – № 11. – 2014. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3504>.

3. Підходи до управління фінансами суб'єктів господарювання в ринкових умовах

Бойчук Т. В., Бондар Т. Л.
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження. Здійснення процедури відображення в бухгалтерському обліку і розкриття інформації про грошові кошти у фінансовій звітності регламентує НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів».

Складання Звіту про рух грошових коштів пов'язане з трансформуванням показників Звіту про фінансові результати у звіт про грошові потоки. Причина і необхідність такої трансформації полягає у тому, що Звіт про фінансові результати складається на підставі принципу нарахування, згідно з яким доходи визнаються навіть тоді, коли зароблені гроші ще не надійшли, а витрати вважаються понесеними при їх визнанні (нарахуванні), хоча грошові виплати ще можуть бути і не здійснені. Тому для того, щоб виявити рух грошових коштів внаслідок поточної (операційної) діяльності, необхідно трансформувати показники Звіту про фінансові результати із системи нарахування в касову систему [1, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему призначення, змісту та порядку складання Звіту про рух грошових коштів розглядали у своїх публікаціях багато авторів: С. Голов, Н. Гура та О. Кашенко, З. Задорожний, О. Івашевська, А. Озеран, В. Пархоменко, М. Яцишин та ін. Але в їх працях основна увага зверталася на зміст, призначення та порядок складання звіту, класифікацію грошових потоків за видами діяльності тощо. Питання ж розкриття інформації про рух грошових коштів за НП(С)БО 1 і МСБО 7 та їх практичного застосування в сучасних умовах досліджені недостатньо, що і зумовило цю публікацію.

Мета статті полягає у порівнянні методичних підходів до складання Звіту про рух грошових коштів за українськими та міжнародними стандартами фінансової звітності.

Виклад основного матеріалу. Визначальним джерелом даних аналізу грошових коштів є Звіт про рух грошових коштів, який є елементом річної фінансової звітності (Ф. №3).

Звіт про рух грошових коштів – сукупність показників, що розгорнуто характеризують потік грошових коштів за звітний період.

Метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах (далі – грошові кошти) за звітний період [2, с. 478].

Відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для складання Звіту про рух грошових коштів можуть застосовуватись такі методи:

а) прямий метод – за яким розкриваються основні види валових надходжень грошових коштів чи валових виплат грошових коштів із розкриттям конкретних джерел та напрямів використання;

б) непрямий метод – за яким чистий прибуток (збиток) коригується відповідно до впливу:

– операцій негрошового характеру;

– будь-яких відрахувань або нарахувань минулих чи майбутніх надходжень грошових коштів, що відносяться до операційної діяльності;

– будь-яких відрахувань або нарахувань минулих чи майбутніх виплат грошових коштів, що відносяться до операційної діяльності;

– статей доходу або витрат, пов'язаних із рухом грошових коштів від інвестиційної чи фінансової діяльності.

Інформація, що міститься у «Звіті про рух грошових коштів», необхідна для оцінки:

– перспективної можливості організації створювати позитивні потоки грошових коштів (перевищення грошових надходжень над витратами);

– здатності організації виконувати свої обов'язки щодо розрахунків з контрагентами, виплаті дивідендів та інших платежів;

– необхідності в додатковому залученні грошових коштів зі сторони;

– причин відмінності між чистими доходами організації та пов'язаними з ними надходженнями і платежами;

– ефективності операцій з фінансування організації та інвестиційних угод в грошовій і безгрошовій формах [3].

Запровадження ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів» у відповідності до НП(С)БО 1 є принциповим досягненням у період економічних перетворень в Україні.

За своєю формою та суттю звіт про рух грошових коштів є достатньо доступним для розуміння та «читання» керівництвом і зовнішніми користувачами фінансовим звітом. Поряд з балансом та звітом про фінансовий стан ця звітність має інформувати про рух коштів та їх еквівалентів між датами складання фінансової звітності.

За своєю суттю звіт про рух грошових коштів повинен демонструвати:

- рух коштів та їх еквівалентів між датами балансу;
- вплив результатів господарської діяльності підприємства за звітний період на його грошові потоки.

Форма Звіту про рух грошових коштів передбачає розділи: I — «Рух коштів у результаті операційної діяльності»; II — «Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності», III — «Рух коштів у результаті фінансової діяльності» та узагальнюючий розділ «Зміна величини грошових коштів за звітний період».

Дані про рух грошових коштів у ф. № 3 передбачено відображати «За звітний період» та «За попередній період» у розрізі «Надходження» (графа 3) і «Видаток» (графа 4).

Для складання звіту про грошові кошти необхідна така інформація:

- баланс за звітний і попередній рік;
- звіт про прибутки і збитки за поточний рік;
- додаткова інформація (з Головної книги) про деякі операції, що включають виплату і надходження грошових коштів.

Міжнародні стандарти визначають мету складання звіту про рух грошових коштів і необхідність його включення у звітність компанії [4].

Україна, розробляючи цю форму звітності, взяла за основу логічний звіт, який використовується в більшості країн Заходу, і сьогодні українським підприємствам дозволяється використовувати як прямий, так і непрямий методи для розрахунку грошових коштів від операційної діяльності. Так у п.9 частини II «Склад та елементи фінансової звітності» [5] вказано, що: «При складанні фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності підприємства можуть самостійно обрати спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямим методом із застосуванням відповідної форми звіту». Метод складання звіту визначає його форму. Форми звітності затверджені НП(С)БО 1 [5].

Підприємство розгорнуто наводить суми надходжень та видатків, що виникають унаслідок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Якщо рух коштів унаслідок однієї операції включає суми, які належать до різних видів діяльності, то ці суми наводять окремо у складі відповідних видів діяльності.

Операційна діяльність є фактично основною діяльністю підприємства. Крім того, операційною діяльністю називають решту видів діяльності, які не можна визначити як інвестиційну чи фінансову. Як приклади руху коштів від операційної діяльності назвемо такі операції: оплата від покупців та замовників; оплата постачальникам товарів, робіт, послуг; виплати працівникам та за цивільно-правовими договорами; оплата інших операційних витрат тощо.

Інвестиційна діяльність – це придбання та реалізація необоротних активів, а також поточних фінансових інвестицій, які не належать до еквівалентів коштів. Зарахування конкретної операції, пов'язаної з рухом коштів, до певної класифікаційної групи визначається насамперед характером господарської діяльності кожного конкретного підприємства. Подання інформації щодо трьох видів діяльності фактично дає можливість визначити загальну суму змін у складі коштів у заключній частині звіту.

Не слід забувати, що Звіт про рух грошових коштів входить до комплексу фінансової звітності, яку подають суб'єкти господарювання разом із річною декларацією з прибутку до територіального органу Міндоходів (п. 46.2 ПКУ). Весь пакет звітності можна надіслати й електронними засобами комунікації, у цьому разі також варто орієнтуватися на отримання першої та другої квитанції.

Висновки. Звіт про рух грошових коштів – сукупність показників, що розгорнуто характеризують потік грошових коштів за звітний період. Метою його складання є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період.

Література

1. Атамас П. Й. Методичні проблеми складання звіту про рух грошових коштів та шляхи їх вирішення / П. Й. Атамас, О. П. Атамас // Європейський вектор економічного розвитку. – 2013. – №1 (14). – С. 3-11.
2. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. / Київський національний економічний ун-т. – К.: КНЕУ, 2004. – 411 с.
3. Спільник І. В. Аналіз руху грошових коштів у контексті нової фінансової звітності / І. В. Спільник // Прикладна економіка – від теорії до практики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 20 жовтня 2016 р.). – Тернопіль: Вектор, 2016. – С. 219-221.
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 Звіт про рух грошових коштів: Міжнародний документ від 01.01.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_019
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

Валюс І. О., Антонюк П. П.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Актуальність дослідження. Інтенсивність конкурентної боротьби, підвищення вимог до якості продукції вимагають впровадження прогресивних управлінських технологій, здатних ефективно вирішувати завдання бізнесу та швидко реагувати на зміни ринкового середовища. Сьогодні необхідні такі рішення, які дозволять об'єднати людей, інформацію та бізнес-процеси для ефективного управління всіма сферами діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі проблеми, пов'язані з удосконалення систем менеджменту та особливостей механізмів, що використовуються в управлінні підприємствами розглянуто у працях: М. Алімана, В. Апопія, С. Бабенка, О. Березіна, В. Гончаренка, Л. Дяченка, М. Кулакової, А. Куценко, І. Маркіної, Н. Міценко та інших.

Виклад основного матеріалу. Управління підприємством – це економічна категорія, яка представляє особливу форму економічних відносин, що впливають на процеси, об'єкт чи систему, аби зберегти її стійкість, або перевести в інший стан відповідно до поставлених цілей. Управління виникає тоді, коли керівник приймає рішення, коли розробляється новий порядок відносин між елементами системи для подолання проблемної ситуації, коли встановлюються нові зв'язки між структурними підрозділами, пов'язані з модифікацією організаційної структури [1].

Основною метою діяльності підприємства має бути задоволення потреб споживача при раціональному, ефективному використанні ресурсів з метою отримання максимального прибутку, процвітання підприємства шляхом просування своєї продукції. Однак більшість керівників протягом останніх років характеризують процес функціонування свого підприємства як виживання, наголошуючи, що економічні труднощі і невизначеність майбутнього не дозволяють здійснювати довгостроковий прогноз розвитку підприємства та формування моделі його функціонування [2, с. 96].

Сьогодні стан розвитку економіки характеризується необхідністю дослідження системи управління суб'єктами господарювання та, обов'язково, причин, що обумовлюють внутрішні зміни.

Важливою умовою ефективного функціонування будь-якого підприємства та основою його стабільного розвитку в конкурентному середовищі є забезпечення високого рівня його ефективності. Стабільне функціонування, зростання економічного потенціалу підприємства в умовах нестабільної економіки залежить від наявності надійної системи управління. При цьому, важливим етапом в формуванні перспективних шляхів розвитку та ефективному управлінні підприємством, яке дозволяє зменшити негативний вплив нестабільного макросередовища, є комплексна оцінка рівня розвитку та визначення рівня надійності та ефективності системи управління [4, с. 56].

Система менеджменту підприємства демонструє високу ефективність не тільки тоді, коли керівники підприємств, які приймають управлінські рішення та встановлюють форми та види контролю, і працівники, які беруть на себе відповідальність за виконання рішень, діють злагоджено, але і тоді, коли між рівнями управління налагоджений зрозумілий і чіткий алгоритм взаємовідносин. Відсутність такого механізму між рівнями управління підприємство знижує управлінську ефективність [3].

Вдосконалення управління підприємством можна через такий аспект його діяльності, як управління витратами. Ми пропонуємо здійснювати управління витратами на підприємствах наступним чином [5]:

- виділяти основні поняття і процедури, системи управління витратами;
- виявляти існуючі проблеми формування та контролю витрат на підприємстві;
- формувати моделі управління витратами з урахуванням особливостей галузі та підприємства;
- створювати та вдосконалювати інформаційної системи;
- адаптувати процес документообігу до обраної інформаційної системи;

Доцільно також поліпшити систему планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства можна за допомогою впровадження ефективної системи внутрішнього контролю, широкого і всебічного впровадження обчислювальної техніки, розвитку комп'ютерних мереж зв'язку, застосування сучасних програмних засобів: технологій управління та інформаційних технологій [6, с. 45]. Узагальнення та систематизація дослідження дозволяє визначити основні етапи формування бізнес-моделі менеджменту підприємства. Формування бізнес-моделі підприємства відбувається у 4 етапи:

- на першому необхідно визначити, наскільки бізнес-модель відповідатиме пріоритетам споживачів, та тип ринку, на якому діятиме підприємство;
- другим важливим кроком є створення ціннісної пропозиції для споживачів, яка формується з унікального набору елементів, здатних задовольнити їх потреби;
- на третьому етапі потрібно сформувати ланцюг цінності – відобразити всі види діяльності, здійснювані в процесі створення ціннісної пропозиції;
- четвертий етап є необхідним для захисту бізнес-моделі від конкурентів і передбачає вживання таких заходів, як виявлення стратегічних точок захисту та патентування об'єктів інтелектуальної власності.

Побудована за таким алгоритмом модель дозволить підприємству сформувати успішний механізм його

діяльності. При цьому необхідно забезпечити життєздатність бізнес-моделі, в поєднання внутрішніх факторів та адаптацію до мінливих умов навколишнього середовища.

Основними напрямками удосконалення системи управління підприємством є:

- перегляд та зміна організаційної структури управління підприємством;
- оптимізація організації менеджменту і бізнес-процесів через поліпшення системи планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства;
- удосконалення управління виробничими ресурсами і запасами;
- підвищення ефективності управління інноваційними процесами на підприємстві, поліпшення якості продукції.

Тому, з огляду на вище зазначені особливості, для більш ефективного функціонування вітчизняним підприємствам в сучасних умовах, при побудові системи управління слід враховувати наступні фактори:

- бути адекватною, складною технологією виробництва, яка вимагає більш нових форм контролю, організації та розподілу праці;
- враховувати серйозну конкуренцію як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку продукції та покращувати якість продукції, що надається;
- приймати до уваги необхідність врахування невизначеності зовнішнього середовища;
- враховувати вимоги до рівня якості обслуговування споживачів та часу виконання договорів, які регулярно підвищують вимоги по умовам упаковки, транспортування, а також більш вигідні бази поставки;
- враховувати зміну структури попиту.

Висновки. Отже, метою вдосконалення та створення й ефективного функціонування сучасної системи управління підприємством потрібно застосовувати сучасні засоби і методи керування в межах обраної концепції управління, зосередитись на цілях розвитку і порядку удосконалення комплексної системи управління підприємством і його складовими частинами для забезпечення прийняття ефективних рішень, а також організаційних, кадрових і технічних рішень; удосконалити організаційну структуру підприємства; використовувати світовий досвід, а також шукати шляхи співпраці всередині країни з іноземними партнерами для забезпечення необхідного рівня якості розвитку системи управління на підприємстві.

Література

1. Бугров Д. Метрика ефективності / Д. Бугров [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestnikmckinsey.ru>.
2. Духонина О. Управление предприятиями в современных условиях / О. Духонина, П. Горянский // Финансовая газета. Региональный выпуск. – 2015. – № 10. – С. 96-99.
3. Мазур В. С. Нові підходи і форми менеджменту, як особливого типу управління / В. С. Мазур // Пріоритети економічного розвитку України: історія та сьогодення. – Вінниця, 2016. – С. 178-183.
4. Небава М. І. Менеджмент організацій і адміністрування: навчальний посібник / М. І. Небава, О. Г. Ратушняк. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – 108 с.
5. Поплавська Ж. В. Зміна парадигми стратегічного управління на підприємстві в умовах сучасного розвитку/ Ж. В. Поплавська, А. С. Полянська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/26244/1/16.109.116.pdf>
6. Скібіцька Л. І. Менеджмент : навчальний посібник / Л. І. Скібіцька, О. М. Скібіцький. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 416 с

Вонсович В. В., Кудирко О. М.
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного
торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ І КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ РОБІТ, ПОСЛУГ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження. Однією з передумов ефективного розвитку будь-якого підприємства, незалежно від форми власності та виду діяльності, є функціонування системи внутрішнього контролю. Внутрішній контроль є одним із видів контролю, який спрямований на вирішення проблем, котрі пов'язані з правильністю відображення і узагальнення інформації про фінансово-майновий стан та факти господарського життя підприємства. Удосконалення чіткої та послідовної організації внутрішнього контролю витрат і калькулювання собівартості робіт, послуг є одним із шляхів підвищення ефективності діяльності будівельного підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та методичних основ системи внутрішнього контролю, а також визначенню значущості функції контролю серед інших функцій управління присвятили свої наукові роботи такі вітчизняні та зарубіжні науковці: О.Б. Акентьева, В.Д. Белік, М.В. Борисенко, В.В. Бурцев, Л.В. Дікань, Р.О. Костирко, Н.П. Кузик, В.Ф. Максимова, Л.В. Сотнікова, О.В. Фоміна, М. Г. Чумаченко, О. О. Шпиг.

Метою статті є дослідження ролі та місця внутрішнього контролю витрат і калькулювання собівартості робіт, послуг в системі управління діяльності будівельного підприємства через інтеграцію функцій контролю з функціями управління.

Виклад основного матеріалу. Для успішної діяльності будівельного підприємства, підвищення рівня рентабельності, збереження і примноження її активів необхідний налагоджений механізм управління, найважливішим елементом якого виступає внутрішній контроль. В його основі – отримання достовірної інформації про дійсний потенціал ефективності операційної діяльності підприємства.

Ефективність роботи підприємства багато в чому залежить від здійснення контролю за витратами. Систематичний і всеосяжний контроль сприяє забезпеченню обґрунтованості, своєчасності проведення цих операцій. Контроль за операціями з обліку витрат дає можливість об'єктивно оцінювати реальний стан підприємства. Контроль є однією із функцій управління, яка дозволяє своєчасно виявити та ліквідувати ті передумови і фактори, які заважають ефективному веденню виробництва, успішному досягненню поставленої мети, відкоригувати діяльність підприємства чи його структурних підрозділів [1, с. 37].

Система внутрішнього контролю будується на таких елементах [2, с. 111]:

- розподіл обов'язків. Для запобігання зловживанням і розкраданням необхідний розподіл обов'язків зі зберігання матеріальних цінностей, здійснення операцій і обліку. Крім того, у разі, коли кожен відділ вестиме облік своєї діяльності повністю, то зростає небезпека надання ним помилкових даних із метою поліпшення показників;

- наявність ефективних процедур санкціонування операцій. Для здійснення операцій необхідна наявність рішення відповідальних осіб, виконання всіх формальностей;

- своєчасне належне документування операцій. При великому інтервалі часу між здійсненням операції і фактом її обліку зростає вірогідність помилки;

- фактичний контроль за майном і документацією. Тобто використання технічних засобів і процедур, які запобігають втраті, вилученню або неправомірній зміні облікової документації;

- здійснення незалежних перевірок. Контролеру слід вивчити і зрозуміти кожен з елементів системи внутрішнього контролю на певному підприємстві. При цьому він повинен взяти до уваги два аспекти: які саме методи і процедури передбачені на підприємстві і чи застосовуються вони на практиці.

На сьогодні в Україні питання організації внутрішнього контролю на підприємстві державою не врегульовані, а тому це питання належить до сфери діяльності власника підприємства і керівництва. Для розробки ефективної методики внутрішнього контролю витрат важливо визначити об'єкти, суб'єкти та основні завдання контролю.

Об'єктами внутрішнього контролю витрат є доцільність їх здійснення, безпосередньо документування та облік самих витрат.

Суб'єктами внутрішнього контролю витрат має бути управлінський персонал (керівник, головний бухгалтер, аналітик, фінансист) або особи, яким доручено здійснювати контроль від імені управлінського персоналу. Більшість підприємств покладає функції контролю на бухгалтерські служби. Контроль за витратами не є винятком, тому доцільно, щоб суб'єктами внутрішнього контролю за такими операціями були керівник, ревізійна комісія, головний бухгалтер, фінансовий аналітик, інвентаризаційна комісія тощо.

Необхідно також виокремити підхід до поділу контролю на самоконтроль виконавця, взаємоконтроль учасників господарської діяльності, лінійний і функціональний контроль керівництва, який наводить у класифікації за такою ознакою як за суб'єктами контролю [3]. Окрім такого поділу доцільно поділити суб'єктів контролю на кілька окремих груп, що виконують покладені на них обов'язки та завдання (рис. 1).

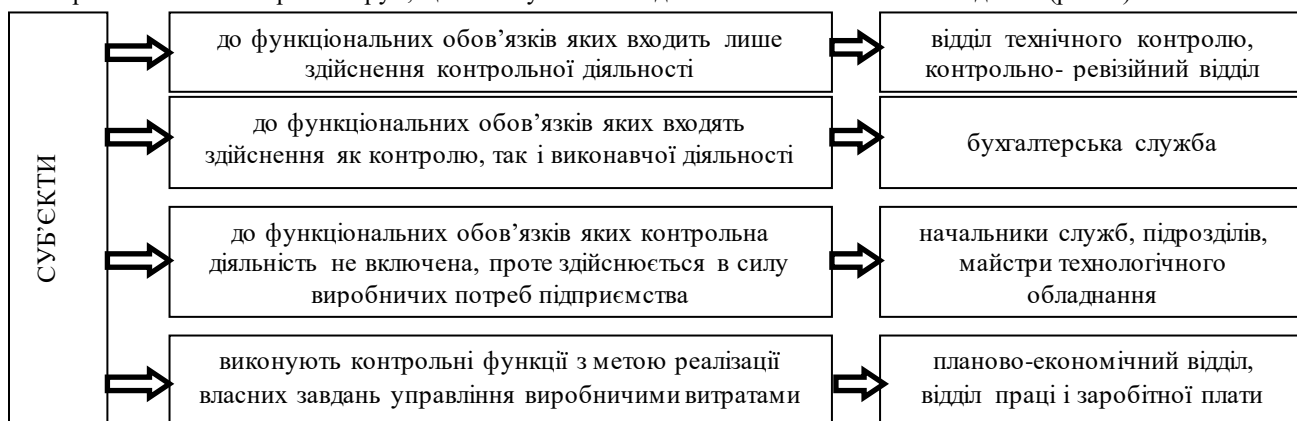


Рис. 1. Суб'єкти внутрішнього контролю

З рис. 1 видно, що виокремлено суб'єктів, що здійснюють як функціональний (начальники служб, майстри технологічного обладнання), так і інституційний (планово-економічний відділ, відділ праці і зарплати, відділ технічного контролю, бухгалтерська служба, контрольнo-ревiзiйний вiддiл) контроль на підприємстві.

Під час здійснення контролю на будівельних та інших підприємствах існує зворотний зв'язок, особливо це стосується внутрішнього контролю, оскільки результати контролю впливають на діяльність підприємства.

На підприємствах, які займаються будівництвом, можуть використовуватись всі види контролю, проте на будівельному майданчику може використовуватися лише контроль функціональний та самоконтроль, оскільки там працюють люди робітничих спеціальностей. Проектно-кошторисна документація, бухгалтерські документи та договори знаходяться в офісах будівельних компаній.

Контроль витрат на будівельних підприємствах суттєво не відрізняється від контролю за витратами на підприємствах інших галузей, а лише є складнішим та має певні особливості (тривалість господарського циклу; персоніфікація споживача; вартість і авансування; мобільність виробництва; будівельна база; залежність виробництва від природи; правове розмаїття; нерухомість об'єкта будівництва, тривалість циклу будівництва, значна питома вага витрат на утримання і експлуатацію будівельних машин і механізмів, метод обліку витрат, територіальна розгалуженість об'єктів будівництва, участь різних організацій у здійсненні будівельно-монтажних робіт), які потрібно враховувати.

Важливим моментом для удосконалення внутрішнього контролю на підприємстві є виокремлення об'єктів контролю в будівництві як специфічній галузі. До об'єктів, які вивчаються належать: методи обліку витрат і калькулювання, об'єкти обліку витрат, методи оцінки незавершеного будівництва, способи розрахунку собівартості, методи розподілу непрямих витрат (основних, накладних), об'єкти калькулювання, калькуляційні одиниці, по суті всі об'єкти, які прописуються в Наказі про облікову політику підприємства. Ще одним об'єктом, який необхідно розглянути під час здійснення контролю є договори, оскільки вони є ключовими при регулюванні відносин учасників будівельного процесу.

Для удосконалення системи інституційного контролю на підприємстві необхідно удосконалити документи, що можуть оформлюватися під час та після проведення перевірки. Всі виявлені під час контролю порушення та нанесені будівельному підприємстві збитки посадові особи, на які покладені функції контролю записують до актів, довідок, відомостей, описів.

Висновки. Система внутрішнього контролю витрат у будівництві носить циклічний характер і включає планування, збір даних про фактично понесені витрати, виявлення та аналіз відхилень і коригуючі дії щодо внесення поправок у планування витрат. На підставі обліково-аналітичної інформації здійснюється контроль прямих витрат, правильності розподілу і списання загальновиробничих витрат та визначення собівартості виконаних робіт, законності виникнення і списання витрат періоду за встановленими етапами будівництва.

Література

1. Головацька С. І. Внутрішній контроль витрат підприємства: організаційно-методичні аспекти / С. І. Головацька, О. П. Сашко // Молодий вчений. – 2016. – №5 (32). – С. 36-40.
2. Новікова Х. К. Внутрішній контроль як основна складова управління діяльністю підприємства / Х. К. Новікова // Економічний аналіз. – 2015. – Том 19. – № 2. – С. 109-116.
3. Смержанюк Т. П. Внутрішній контроль в процесі управління виробництвом: навчальний посібник / Т. П. Смержанюк, Т. В. Шрам, В. Є. Труш / За ред. В.Є. Труша. – К.: Кондор, 2009. – 284 с.

Єгоров М. Ю., Мамонтенко Н. С.
Одеський національний політехнічний університет,
м. Одеса

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ВСЕСВІТНЬОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНО-КРЕДИТНІ ТА ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ

Актуальність дослідження. Сьогодні у зв'язку із глобалізацією світової економіки, актуальним стає питання, щодо проведення узгоджених дій, координації економічної, в тому числі валютно-кредитної та фінансової, політики держав. Зростаюча єдність світового господарства вимагає особливої відповідальності за міжнародні наслідки національних рішень. Звідси спроби знайти оптимальне поєднання ринкових механізмів, національного і міжнародного регулювання, визначення компромісу між національними і загальними інтересами країн. В цьому аспекті хочеться звернути увагу на вивчення тенденцій розвитку всесвітнього господарства та їх вплив на міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед останніх наукових досліджень присвячених проблемам вивчення тенденцій розвитку всесвітнього господарства та їх вплив на міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини, внесли: А. Гальчинський, В. В. Живетін, В. Л. Самохвалов, О. Ф. Балацький, О. Білорус, Ю. Пахомова та інші.

Мета статті. Метою даної роботи є дослідження теоретико-методичних аспектів тенденцій розвитку всесвітнього господарства та їх вплив на міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини.

Виклад основного матеріалу. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини – це одна з найскладніших сфер світогосподарських зв'язків. В них фокусуються проблеми національної та світової економіки, розвиток яких історично іде паралельно і тісно переплітається. У міру глобалізації світового господарства збільшуються міжнародні потоки товарів, послуг та особливо капіталів та кредитів [1].

Під впливом функціональних зрушень в глобалізованому світовому господарстві посилюється процес фінансової глобалізації, що визначає якісно нову ступінь інтернаціоналізації валютно-кредитних і фінансових відносин. Вони набувають рис цілісності, заснованої на взаємних інтересах країн, незважаючи на протиріччя і конфлікти в цій сфері.

Україна все активніше бере участь в міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносинах у міру інтеграції країни в світову економіку, світовий фінансовий ринок. Це вимагає знання економічних категорій, закономірностей, тенденцій розвитку міжнародних валютно-кредитних відносин, діяльності міжнародних фінансових інститутів, в яких бере участь наша країна.

Міжнародні валютно-кредитні та фінансові організації умовно можна назвати міжнародними фінансовими інститутами.

Ці організації переслідують наступні цілі:

- об'єднати зусилля світового співтовариства з метою стабілізації міжнародних фінансів і світової економіки;
- здійснювати міждержавне валютне і кредитно-фінансове регулювання;
- спільно розробляти і координувати стратегію і тактику світової валютної і кредитно-фінансової політики [2].

До організацій, що мають світове значення, відносяться, насамперед, спеціалізовані інститути ООН-МВФ і група МБРР, а також Всесвітня торгова організація. Безпосередньо роль ООН у міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносинах обмежена. Однак при вирішенні проблем країн, що розвиваються на Конференції ООН з торгівлі і розвитку – ЮНКТАД (з 1964 р.) обговорюються валютно-кредитні питання поряд з проблемами світової торгівлі і розвитком цих країн. У період між сесіями функції ЮНКТАД виконує Рада з торгівлі і розвитку (дві сесії на рік) [3].

Спеціалізована установа ООН – Економічна рада – створила регіональні комісії для Європи, Африки, Азії, Латинської Америки. Дві останні сприяли організації Азіатського банку розвитку і Міжамериканського банку розвитку. Спеціальні фонди доповнюють ці організації. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) включає в себе 24 країни, на частку яких припадає 16% населення і 2/3 світового виробництва Заходу. В рамках ОЕСР діють 30 комітетів, в тому числі з проблем платіжних балансів, узгодження умов експортних кредитів. Мета ОЕСР – сприяння економічному розвитку та фінансової стабілізації країн членів, вільної торгівлі та розвитку молодих держав [3].

Всесвітній банк (МБРР) як спеціалізований фінансовий інститут ООН покликаний найкращим чином сприяти виконанню стратегічного завдання: інтегрувати економіку всіх країн-членів з основними центрами світової системи господарства.

Як зазначив экс-президент Світового банку Роберт Зеллік, метою діяльності Світового банку є сприяння стійкої глобалізації в інтересах всіх верств населення, скорочення масштабів бідності, прискоренню економічного зростання без шкоди для навколишнього середовища, а також створення для людей нових можливостей і вселення в них надії [4].

На даний час відповідно до Декларації тисячоліття Всесвітній банк зосередив свою діяльність на досягненні цілей розвитку тисячоліття. В перехідний період до третього тисячоліття під егідою ООН були сформульовані

вісім цілей, на досягнення яких повинні бути спрямовані зусилля міжнародних організацій [4].

Цілі розвитку тисячоліття повинні бути досягнуті до 2020 року і включають в себе наступні:

- ліквідація бідності та голоду;
- забезпечення загальної початкової освіти;
- заохочення рівності чоловіків і жінок та розширення прав і можливостей жінок;
- скорочення дитячої смертності;
- поліпшення охорони материнства;
- боротьба з ВІЛ / СНІДом, малярією та іншими захворюваннями;
- забезпечення сталого розвитку довкілля;
- формування глобального партнерства в цілях розвитку тощо [5].

Для вирішення цих глобальних завдань розвитку людства, Всесвітній банк, використовуючи механізм надання кредитів IBRD, кредитує країни з середнім рівнем доходу за процентними ставками, що відповідають ринковому рівню цих країн. Інша фінансова організація Всесвітнього банку МАР кредитує країни з низьким рівнем доходу за мінімальними відсотковими ставками або без відсотків.

Висновки. Таким чином, міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини є однією з найскладніших сфер зв'язків в світовому господарстві. У міру глобалізації світового господарства збільшуються міжнародні потоки капіталів та кредитів. Не є виключенням з цього правила і Україна, яка все активніше бере участь в міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносинах.

Сьогодні в світі існує цілий ряд міжнародних фінансових інститутів, однак основну увагу в даному дослідженні було сконцентровано на діяльності Світового банку. Він був створений з метою надання допомоги у відновленні та розвитку економіки країн, що входять до нього. Сьогодні основний упор в діяльності Світового банку робиться на боротьбу з бідністю, в першу чергу, в країнах, що розвиваються. Варто зазначити, що в сучасних умовах збільшення розриву в кількості та матеріальному достатку населення розвинутих країн та країн, що розвиваються, діяльність Світового банку відіграє особливо важливу роль в розвитку системи міжнародних відносин.

Література

1. Антонов В.А. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини: Навчальний посібник. – М. : «Юрайт», 2015. – 324 с.

2. Герчікова І. Н. Міжнародні економічні організації. – К.: Центр навчальної літератури, 2013. – 188 с.
3. Патица Н. І. Міжнародні валютно-кредитні відносини: Навчальний посібник – К.: Знання, 2016. – 566 с.
4. Всесвітній банк: кредитні ресурси міжнародного банку реконструкції та розвитку / В. І. Хорошковський. – К.: Інформ.– вид. центр Інтелект, 2015. – 196 с.
5. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://www.worldbank.org>

Еремєєв П. О., Козлов В. П.
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця

**МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
 ДП «СЕЛІДІВВУГІЛЛЯ»**

Актуальність дослідження. Вугільна промисловість в Україні є однією із базових галузей економіки України, але в сучасних умовах постає питання вирішення проблем вугільних підприємств, пов'язаних із зниженням ефективності їх фінансово-господарської діяльності [1]. В умовах, що склалися, впровадження сучасних методів підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств дозволить забезпечити стабільність їх функціонування та високий рівень конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми пошуку методів підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств завжди були в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних економістів. Незважаючи на дослідження, які проводилися такими вченими, як В. Амбросов, М. Бесєдін, О. Ульянченко та іншими, ще залишаються в цій сфері недоопрацьовані питання.

Виклад основного матеріалу. Державна холдингова компанія «Селідіввугілля» включає 6 шахт, які видобувають енергетичне та коксівне вугілля та 5 допоміжних одиниць, загальний фактичний видобуток склав 2342000 т. на 2016 рік. [2].

З метою виявлення фінансового стану ДП «Селідіввугілля» та оцінки дебіторської заборгованості, було проведено аналіз основних показників з використанням звітності за 2014-2016 роки. Аналіз включає блоки: 1) оцінка фінансової стійкості; 2) оцінка прибутковості; 3) оцінка ліквідності; 4) оцінка ділової активності; 5) оцінка дебіторської заборгованості. Чотири перших блоки необхідні для виявлення поточного стану підприємства та перспектив на майбутнє. П'ятий блок, необхідний для проведення оцінки та розробки ряду рекомендацій щодо підвищення рівня управління (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності ДП «Селідіввугілля»

Показник	Розрахункове значення			Рекомендоване значення
	2014	2015	2016	
1. ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ				
1.1. Коефіцієнт автономії	-0,59	-1,09	-1,21	>0,5
1.2. Коефіцієнт співвідношення позикових і власних засобів	(2,69)	(1,92)	(1,83)	<0,7
1.3. Коефіцієнт за-безпеченості власними засобами	Відсутні власні оборотні засоби	Відсутні власні оборотні засоби	Відсутні власні оборотні засоби	>0,1
1.4. Коефіцієнт маневреності	Відсутні власні оборотні засоби	Відсутні власні оборотні засоби	Відсутні власні оборотні засоби	0,2-0,5
1.5. Коефіцієнт майна виробничо-го призначення	0,92	0,83	0,87	>0,5
1.6. Коефіцієнт прогнозу банкрутства	-1,06	-1,55	-1,82	>0
2. ПАРАМЕТРИ ПРИБУТКОВОСТІ				
2.1. Коефіцієнт рентабельності активів	-0,15	-0,46	-0,15	>0
2.2. Коефіцієнт рентабельності продажу	-0,48	-0,83	-0,21	>0
2.3. Коефіцієнт чистої рентабельності власного капіталу	Від'ємний чистий прибуток та ВК	Від'ємний чистий прибуток та ВК	Від'ємний чистий прибуток та ВК	>0
3. ПАРАМЕТРИ ЛІКВІДНОСТІ				
3.1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0006	0,0002	0,0004	0,15-0,2
3.2. Коефіцієнт поточної ліквідності	0,02	0,06	0,03	0,5-0,8
3.3. Коефіцієнт загальної ліквідності	0,09	0,1	0,11	1-2
4. ПАРАМЕТРИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ				
4.1. Коефіцієнт оборотності активів	0,3	0,57	0,71	>0,5
4.2. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	-0,59	-0,67	-0,62	>0,5

Отже, відповідно проведеному аналізу оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності, на ДП «Селідіввугілля» спостерігається кризовий стан із зростанням вірогідності настання банкрутства (за оборотними засобами). Так, із 14 показників рекомендованим значенням відповідають лише 2 показника, всі інші є такими, що

не відповідають рекомендованим значенням.

Аналіз дебіторської заборгованості включає її оцінку, задля забезпечення ідентифікації поточного стану, виявлення негативних ситуацій та вироблення шляхів щодо їх нейтралізації. Оцінку стану дебіторської заборгованості на ДП «Селидіввугілля» представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Оцінка стану дебіторської заборгованості ДП «Селидіввугілля»

Показник	Розрахункове значення			Рекомендоване значення
	2014	2015	2016	
1. Оборотність дебіторської заборгованості	16,16	8,58	8,23	>12
2. Період погашення дебіторської заборгованості	22	42	44	<30
3. Частка дебіторської заборгованості у загальному обсязі активів	0,12	0,48	0,21	<0,2
4. Відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації	0,07	0,12	0,12	<0,2

Отже, відповідно отриманим результатам, можна стверджувати, що в 2014 році дебіторська заборгованість знаходилася в межах рекомендованих значень. В 2015-2016 роках лише один показник відповідав нормі – відношення величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації. Така тенденція, вказує на необхідність впливу через розробку та реалізацію ряду дій, щодо поліпшення існуючої ситуації.

Отже, можна стверджувати, що ДП «Селидіввугілля» знаходиться в досить кризовій ситуації і потребує розробки шляхів щодо покращення існуючої ситуації.

Головною проблемою, як показали результати аналізу, є критичний стан фінансово-господарської діяльності ДП «Селидіввугілля», який проявляється у таких показниках: 1) зростання непокритого збитку; 2) зростання поточної заборгованості; 3) зростання витрат, в особливості – собівартості; 4) зростання дебіторської заборгованості. Задля вирішення існуючих проблем в ході дослідження розроблено систему методів, які розраховані на універсальне оздоровлення ДП «Селидіввугілля» на протязі 3-х років (рис. 1).

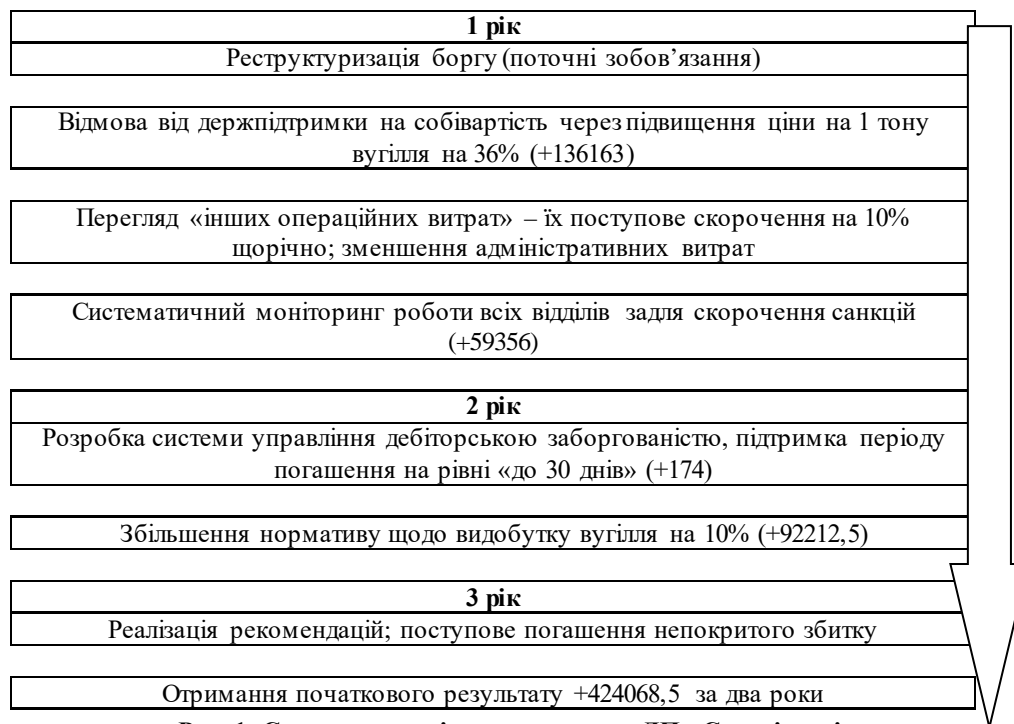


Рис. 1. Система методів оздоровлення ДП «Селидіввугілля»

Систему методів оздоровлення ДП «Селидіввугілля» розраховано на три роки і включає вона вісім етапів. На першому етапі планується провести подальшу реструктуризацію боргу на 3 роки, тим самим зосередити частину коштів на погашення непокритого збитку. Важливими етапами є:

- підвищення вартості добутого вугілля, що в свою чергу покриє в 1,5-2 рази відмову від дотації на собівартість;

- скорочення порушень з боку ДП «Селидіввугілля» та зменшення «інших операційних витрат» дозволить отримати у розпорядження додатково 80950,9 тис. грн;

- скорочення дебіторської заборгованості через використання методу факторингу дозволить повернути близько 174 тис. грн.

Впровадження таких методів призведе до зростання об'ємів фінансування на розширення діяльності щодо видобутку і тим самим до підвищення рентабельності фінансово-господарської діяльності.

Отже, реалізація розробленої системи методів оздоровлення надасть змогу ДП «Селидіввугілля» покрити

існуючі збитки на протязі 5-7 років і тим самим забезпечити ефективну роботу та стабільний розвиток.

Література

1. Вугілля в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-1/part-2/section-7/7-7>.
2. Промисловий переворот та особливості становлення індустріального суспільства в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13.DNI_2007/Istoria/21080.doc.htm.
3. Вугільна промисловість [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=30072

Єрмоленко О. А.

**Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків**

АНАЛІЗ МЕТОДИК ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Актуальність дослідження. Впровадження інформаційних систем управління на підприємстві позитивно впливає на організацію управління, але одним із недоліків впровадження даних систем є велика їх витраність та можливу некупність витрачених коштів. Згідно статистичних спостережень лише близько 50% впроваджень досягає бажаного результату та відшкодування витрат.

Оцінити ефект від впровадження інформаційних систем непросто, що пов'язано як зі складністю підрахунку витрат на систему, необхідністю вираховування крім прямих витрат на впровадження безліч непрямих витрат, так і з визначенням результату функціонування системи, який виявити дуже важко.

Виклад основного матеріалу. На даний час в світовій практиці сформувалася школа спеціальних методологій, метою яких є оцінка нематеріальних переваг від впровадження інформаційні технології [1]. Всі ці методики покликані встановити реальний та вимірюваний зв'язок між технологією та стратегією, визначити та кількісно описати можливі ризики. Найбільш поширеними методиками оцінки ефективності впровадження інформаційних систем на підприємстві є наступні нижче приведені методики.

Balanced Score Card (BSC) – система збалансованих показників, методика призначена для виявлення прямих зв'язків між бізнес-стратегією і фінансовими показниками. В даній методиці робиться акцентування на нефінансових показниках ефективності, що дозволяє пов'язати стратегію підприємства і ключові показники ефективності роботи персоналу через ключові показники ефективності (Key Performance Indicators - KPI). При цьому показники і цільові значення можуть задаватися за допомогою формул, об'єктів вимірювання, джерел даних, періодів надання звітності, планових дат досягнення цільових показників тощо. Всі ініціативи також вимагають документування графіків робіт, визначення ресурсів, потенційних ризиків і переваг.

Total Cost of Ownership (TCO) – загальна вартість володіння інформаційною системою, дана методика є ключовим показником інформаційних технологій та інформаційних систем на підприємстві та дозволяє оцінювати сукупні витрати на ІТ, аналізувати їх і управляти ІТ-витратами для досягнення найкращої віддачі на всіх етапах свого життєвого циклу. Дана методика добре підходить для оперативних і допоміжних проєктів, проте вона не враховує бізнес-стратегію підприємства та майбутні ризики. Оцінка сукупної вартості володіння це методика розрахунку, створена щоб допомогти споживачам і керівникам підприємств визначити прямі (капітальні витрати - апаратне і програмне забезпечення; витрати на управління АІС; витрати на технічну підтримку; витрати на розробку програмного забезпечення внутрішніми силами; витрати на аутсорсинг; витрати на відрядження; витрати на послуги зв'язку) і непрямі витрати (витрати на усунення збоїв або проблем на комп'ютерах, простої робочого часу, відрядження, витрати на запобігання ризикам і витрати на усунення їх наслідків, витрати на навчання персоналу та інші подібні витрати) і вигоди, пов'язані з будь-яким компонентом комп'ютерних систем. Мета її застосування - отримати підсумкову картину, яка відбивала б реальні витрати, пов'язані з придбанням певних засобів і технологій, і враховувала всі аспекти їх подальшого використання. Зазвичай неявні витрати перевищують явні.

Return On Investment (ROI) – повернення інвестицій, методика оцінки економічної ефективності проєктів, яка продемонструє необхідність вкладення коштів в інформаційні технології, а показник ROI показує відношення збільшення інвестицій до обсягу інвестицій. Для оцінки дохідної частини спочатку аналізують ті напрямки бізнес та цілі, які потрібно досягти шляхом впровадження інформаційного проєкту, для цього робиться оцінка ефекту на основі вимірних показників бізнесу таких, як скорочення операційних витрат, підтримка конкурентоспроможного стану, поліпшення внутрішнього контролю, тощо. Після чого розраховується коефіцієнт повернення інвестицій в інфраструктуру підприємства, при оцінці якого враховується також підвищення задоволеності клієнтів, зростання кваліфікації співробітників, отриманні конкурентних переваг від впровадження проєкту, без урахування яких, підприємство не ризикне почати ІТ-проєкт.

Applied Information Economics (AIE) – прикладна інформаційна економіка, методика, яка присвоює одиниці виміру традиційним нематеріальних активів, таким як рівень задоволеності користувачів і стратегічна орієнтація, а потім застосовує для визначення цінності інформації різні інструментальні засоби, запозичені з реальної науки, теорії управління портфелем активів і теорії статистики. Цей підхід охоплює різні стратегії з

невизначеними результатами, як це часто буває при інвестиціях в ІТ.

Cost Benefit Analysis (CBA) – аналіз витрат і економічних вигід, методика полягає в оцінці альтернативних варіантів проєктів на основі очікуваних доходів. Зазвичай подібний аналіз проводять перед прийняттям рішення про ініціювання проєкту, але особливістю даного методу є його висока вартість, але ця вартість виправдана при порівнянні варіантів довгострокових стратегічних проєктів.

Economic Value Added (EVA) – додана економічна вартість, методика заснована на припущенні, що чистий прибуток обчислюється просто вирахуванням з доходів всіх витрат, в тому числі вартості капіталу та розумінні того, що плата за використання капіталу забезпечує інформаційним технологіям більш повне визнання їх вкладу в добробут компанії і гарантує, що бізнес-підрозділу будуть економно витрачати активи, вести операції і скорочувати інші витрати. Дана методика розглядає ІТ-підрозділ як центр прибутку, а не як центр витрат, і вимагає, щоб ІТ-фахівці чітко визначали, яким чином вони збільшують доходи.

Activity Based Costing, (ABC) – функціонально-вартісний аналіз, методика, яка розглядає проєкт як послідовність окремих робіт і дозволяє оцінити окремі роботи в рамках проєкту і оптимізувати їх з метою підвищення економічної ефективності проєкту. При цьому оцінюються не лише прямі витрати, а й непрямі витрати на налагодження взаємодії з клієнтами. Для визначення вартості певної роботи використовується аналіз джерел витрат, а для оцінки вартості одиниці продукції величину, рівну вартості виробництва, поділену на кількість вироблених одиниць продукції. Цей метод найбільш підходить для проєкту по впровадженню ІС, так як може бути оцінена вартість одиничного контакту з клієнтом.

Economic Value Sourced (EVS) – джерело економічної вартості, методика, яка представляє собою оцінку того, яку користь приносить програмне забезпечення для підприємства наступними чотирма способами: збільшенням доходів, підвищенням продуктивності, скороченням часу випуску продуктів і зниженням ризиків. В основі EVS лежить метод управління ризиками, який передбачає точне прораховування можливих ризиків в ситуації якщо через нові ІТ-системи продукт з'явиться на ринку навіть на кілька днів пізніше. Або в ситуації, яка буде отримана вигода, якщо існуючий цикл виробництва вдасться скоротити навіть на декілька днів в місяць.

Total Economic Impact (TEI) – сукупний економічний вплив, метод який було розроблено для збалансованої оцінки переваг, які дає ІТ гнучкість в умовах ризиків, часто є наслідком гнучкості і оцінки вартості, в яку, аналогічно TCO, включаються загальні сукупні витрати на проєкт. Цей метод найкраще підходить для порівняння проєктів і визначення розробки програмного забезпечення власними силами або за допомогою сторонніх фахівців.

Незважаючи на всі зусилля аналітиків, консультантів і спеціалізованих видань, більшість підприємців і управлінців в Україні до цих пір цікавляться тільки оцінкою одноразових витрат на закупівлю і впровадження ІТ. Основним мотивом для ухвалення рішення про покупку є вартість пропозиції постачальника, тобто видимі витрати. З цією метою розраховують одноразові витрати на закупівлю і впровадження програмно-апаратних комплексів. Тут не враховуються витрати, які можуть виникнути в процесі експлуатації системи.

Оскільки оцінити економічну ефективність проєкту в області ІТ завжди непросто, тому слід визначитися з набором показників для оцінки, приймаючи до уваги той факт що, типи ключових показників істотно залежать від типів проєктів. Корпоративні інформаційні системи відносяться до стратегічного типу проєктів і розраховані на тривалий термін, і спрямовані на реалізацію бізнес-стратегії підприємства. Тому для таких видів проєктів необхідно застосовувати одну з розглянутих методик оцінки економічної ефективності, або їх комбінацію.

Висновки. На основі аналізу всіх вищезазначених методів оцінки проєктів в області ІТ можна зазначити, що не існує універсальної методики та набору показників, які б дозволили відразу переконатися в необхідності впровадження на підприємстві даної системи і досягненні очікуваного ефекту після впровадження. Це пов'язано з тим, що за специфікою ІТ-технологій ефект від реалізації може бути отриманий тільки після закінчення декількох довгострокових циклів і все це повинно відбуватися за умови що показники оточуючої ринкової середовища знаходяться в межах норми. Однак, як показує практика розвитку інформаційних систем, найбільш підходящими для оцінки ефективності впровадження вважаються методи повернення інвестицій (ROI) і функціонально-вартісного аналізу (ABC). А метод TEI можна використовувати для прийняття рішення щодо питань реалізації системи власними силами або сторонніх фахівців.

Література

1 Армстронг М. Управление результативностью: Система оценки результатов в действии / М. Армстронг, А.Бэрон. – М.: Альпина Паблицер, 2014. – 248 с.

Ковальчук І. В., Любар О. О.
Вінницький національний аграрний університет,
м. Вінниця

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЇХ РАЦІОНАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Актуальність дослідження. Сучасні умови господарювання вимагають докорінно нового бачення ролі та функціонального призначення обліку результатів діяльності підприємств, які останнім часом все більшою мірою залежать від здійснення суб'єктами господарювання фінансових інвестицій. Беручи до уваги сучасні наслідки

економічної кризи, обліковці повинні застосовувати більш ефективні облікові методики, які б формували додаткові фінансові ресурси підприємства. Оскільки стрімкі економічні зміни в Україні вимагають звернення особливої уваги на ведення обліку фінансових інвестицій, тому актуально розглянути організацію їх обліку на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд літературних джерел показав, що дослідженням проблем обліку фінансових інвестицій займалися такі провідні вчені й теоретики бухгалтерського обліку: Н.В. Гордополова [1], В.С. Здреник [2], Т.В. Майорова [3] та інші. Наявність дискусійних питань щодо обліку фінансових інвестицій свідчить про чималий інтерес до обраної проблематики та необхідність більш детального дослідження.

Мета статті. Метою роботи є дослідження теоретичних аспектів обліку фінансових інвестицій та раціональної організації обліку на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України визначено Законом України «Про інвестиційну діяльність» [4], який визначає і в якому дається наступне визначення інвестицій: «Інвестиції – це всі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладають в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Тобто, визначення інвестицій досить просте та лаконічне: інвестиції - це вкладення вільного капіталу підприємства в промисловість, сільськогосподарські та інші підприємства, а також цінні папери (акції, облигації) з метою одержання прибутку або встановлення впливу, контролю над підприємством діяльність, якого інвестується. Визначивши, що ж таке «інвестиції», розглянемо думки вітчизняних та зарубіжних авторів з приводу визначення терміну «фінансові інвестиції» (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «фінансові інвестиції» в економічній літературі

№ з\п	Джерело	Визначення
1.	Гордополова Н. В. [1]	активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо)
2.	Здреник В.С. [2]	вкладення коштів у різні види фінансових активів.
3.	Майорова Т.В.[3]	вкладення коштів у фінансові інструменти, серед яких переважають цінні папери, з метою отримання доходу (прибутку) в майбутньому
4.	Коваленко Ю.М. [5]	капітал, що вкладається у фондові та грошові фінансові інструменти, статутні капітали юридичних осіб з метою зростання вартості капіталу

Для визначення сутності фінансових інвестицій необхідно, в першу чергу, дослідити види фінансових інвестицій взагалі (рис. 1).

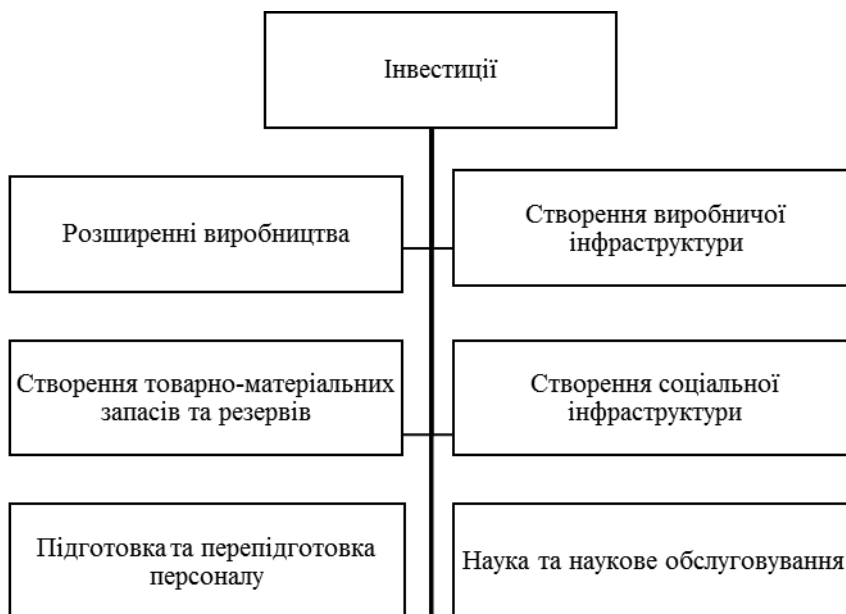


Рис. 1. Види фінансових інвестицій

Наступним аспектом у визначенні сутності інвестицій є встановлення їх фінансових джерел (рис. 2).

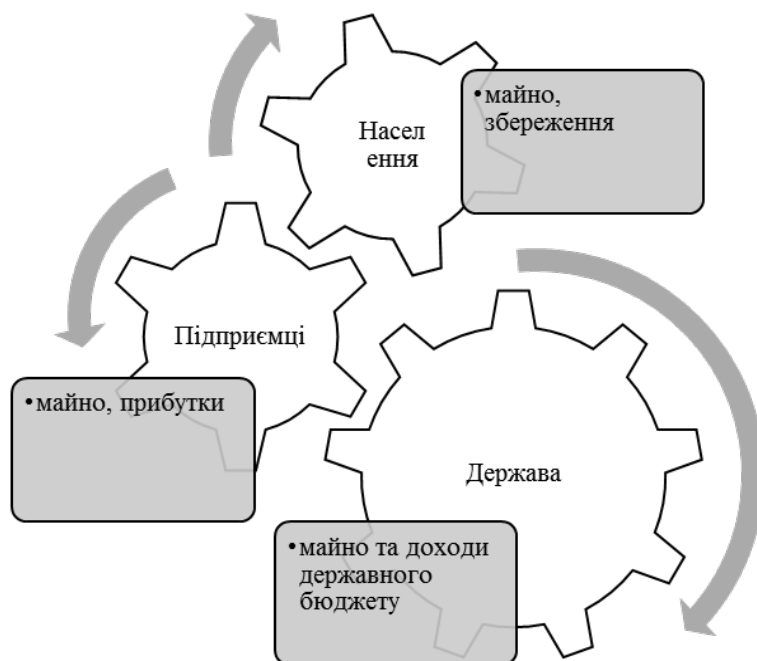


Рис. 2. Джерела фінансових інвестицій [2]

Таким чином, фінансові інвестиції означають використання наявного капіталу для придбання (купівлі) акцій, облігацій та інших цінних паперів, що випускаються підприємствами або державою.

Рациональна організація обліку фінансових інвестицій передбачає дотримання системного підходу, взаємодії різних методів обліку, підпорядкованості загальній логіці оперативного та стратегічного управління діяльністю підприємства. Метою організації обліку фінансових інвестицій є забезпечення об'єктивної оцінки, своєчасного реєстрування та повного відображення в облікових регістрах операцій, можливість узагальнення інформації про такі операції у звітності з метою забезпечення інформаційних потреб зацікавлених осіб.

Основою організації обліку фінансових інвестицій є економічно обґрунтована класифікація, яка полягає передусім у спроможності інвестором реалізувати свою стратегію на фінансовому ринку. Як правило, класифікація фінансових інвестицій проводиться з метою визначення терміну вкладення та методів їх обліку. Фінансові інвестиції за строком інвестування коштів поділяються на поточні (короткострокові), довгострокові й безстрокові. До поточних й довгострокових інвестицій відносять боргові цінні папери (купонні й процентні облігації, ощадні, депозитні сертифікати, векселі тощо), до безстрокових - акції й фінансові інвестиції за методом участі в капіталі асоційованих або дочірніх підприємств.

Важливим етапом організації обліку фінансових інвестицій є їх оцінка (рис. 3), яку здійснюють за різними методами залежно від способу їх придбання, на дату балансу та вибуття.



Рис. 3. Оцінка фінансових інвестицій залежно від етапу їх обліку [1]

Після оцінки фінансових інвестицій, важливим етапом організації обліку фінансових інвестицій є організація їх первинного, поточного та підсумкового обліку.

Першочерговим юридичним документом, який оформлюється під час придбання фінансових інвестицій, є договір. Підставою для здійснення записів в облікових регістрах щодо операцій придбання або продажу цінних паперів є касові ордери (придбання фінансових інвестицій за готівку), платіжне доручення, виписка банку з поточного рахунка (придбання фінансових інвестицій за безготівковим розрахунком).

Водночас, доволі часто мають місце випадки, коли придбання фінансових інвестицій здійснюється за матеріальні та нематеріальні цінності, у такому разі, підставою для здійснення відповідних записів в обліку будуть документи, які підтверджують факт передачі визначених умовами договору цінностей (Акт приймання-передачі об'єктів основних засобів, Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів, видаткова накладна тощо). Підставою для відображення в обліку суми амортизації дисконту чи премії є бухгалтерська довідка-розрахунок.

Висновки. Таким чином, своєчасне і правильне документальне оформлення операцій з фінансовими інвестиціями, раціональна організація аналітичного і синтетичного обліку, відображення їх у звітності дозволить підприємству розширити обсяг та ступень деталізації інформації у звіті, який одночасно буде задовольняти інтереси усіх груп користувачів облікової інформації. Підходи щодо класифікації обліку, методи оцінки, джерела та раціональна організація обліку фінансових інвестицій є запорукою стабільної та ефективної роботи підприємства.

Література

1. Гордополова Н. В. Теорія і практика організації обліку фінансових інвестицій / Н. В. Гордополова, Н. М. Головай. // Ефективна економіка. – 2011. – № 12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_12_12
2. Здреник В. С. Фінансові вкладення та фінансові інвестиції: проблеми категорійного визначення сутності поняття / В. С. Здреник // Інноваційна економіка. – 2013. – № 8. – С. 260-266. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_8_57
3. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: підручник / Т. В. Майорова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ, зі змінами та доповненнями.
5. Коваленко Ю. М. Управління фінансовими інвестиціями : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.04.01 / Ю. М. Коваленко. – Ірпінь, 2004. – 19 с.

**Кутинська Л. Б., Хрущ Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження. В сучасних умовах господарювання фінансова стійкість підприємства є найбільш повною оцінкою господарювання будь-якого підприємства. Адже вона характеризує і прибутковість підприємства, і його фінансову незалежність, і вміння оптимально використовувати оборотні та основні кошти, що дає змогу ефективно провадити фінансово-господарську діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінки фінансової стійкості підприємства досліджували як вітчизняних, так і зарубіжних науковці, зокрема, значний внесок у вирішення даних питань зробили Бланк І. О., Крамаренко Г. А., Поддєрьогін А. М., Савицька Г. В., Сайфуліна Р. С., Терещенко О. О., Філімоненков О. С., Шеремета А. Д. Разом з тим, враховуючи те, що фінансова стійкість підприємства є одним з найбільш значимих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, який досить тісно пов'язаний з іншими системами управління питання оцінки її рівня потребує подальших досліджень.

Мета статті. Метою дослідження є дослідження методичних основ оцінки фінансової стійкості підприємств та визначення напрямів її забезпечення.

Вклад основного матеріалу. Ринкова система господарювання обумовлює зміну форм та методів управління підприємством, вимагає нових підходів до визначення місця та ролі підприємства у розвитку суспільного виробництва. Успіх структурних та організаційних перетворень господарюючих суб'єктів багато в чому залежить від удосконалення методів управління їх діяльністю. Це стосується одного з найбільш складних, пріоритетних напрямків діяльності – фінансової сфери. Від її стану, як і від умілого використання фінансових інструментів, в значній мірі залежить успішне функціонування кожного суб'єкта господарювання та перспективи його розвитку. Отже, за будь-яких умов, управління підприємством повинно бути ефективним, тобто забезпечувати йому конкурентоспроможність на ринку та інвестиційну привабливість [1].

Під час проведенні аналізу стану підприємства розрізняють внутрішню стійкість, фінансову стійкість та загальну стійкість.

Внутрішня стійкість – це такий фінансовий стан підприємства, за якого забезпечується достатньо високий результат його функціонування.

Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, за якого підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торгівельної діяльності, а також витрати на його розширення й оновлення. Тобто він відображає постійне стабільне перевищення доходів над витратами, вільне маневрування грошовими коштами підприємства, здатність шляхом

ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробництва і реалізації продукції, а також витрати на його розширення й оновлення.

Загальна стійкість – відображає рух грошових потоків, який забезпечує остійне перевищення надходження коштів (доходів) над їх витрачанням (витратами). Умовою загальної стійкості підприємства є його здатність вільно розвиватися в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища.

Головною складовою загальної стійкості підприємства є фінансова стійкість, яка формується в процесі всієї фінансово-господарської діяльності підприємства [3].

Аналіз фінансової стійкості підприємства дає змогу оцінити здатність підприємства адаптуватися до умов зовнішнього середовища та визначити ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування.

Ознаками фінансової стійкості є: досягнення поставлених розмірів прибутку і рентабельності; оптимальний розподіл прибутку, що залишається в розпорядженні трудового колективу; ліквідність балансу; наявність власних оборотних коштів не нижче планового розміру; раціональне використання основних засобів, скорочення невстановленого устаткування, незавершеного будівництва; раціональне використання власних і позикових засобів, оптимальне розміщення їх на стадіях кругообігу; недопущення вкладень оборотних коштів у наднормативні запаси і витрати, відволікання на незаплановані цілі; платіжна дисципліна підприємства.

Як фінансово-економічна категорія фінансова стійкість виражається системою відносних і абсолютних показників. Наявні методики аналізу фінансової стійкості підприємства передбачають проведення досліджень у декілька етапів. Залежно від завдань аналізу і тлумачення поняття «фінансова стійкість» порядок розрахунку показників у різних літературних джерел відрізняються. Але як правило, аналіз проводиться у такій послідовності:

- загальна оцінка фінансової стійкості;
- розрахунок за даними балансу системи відносних показників фінансової стійкості;
- розрахунок за даними балансу системи абсолютних показників, які характеризують забезпеченість запасів джерелами формування і дають можливість визначити відповідний тип фінансової стійкості підприємства;
- розрахунок за даними звіту про фінансові результати та факторний аналіз порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості [3, с. 193].

У загальній практиці для оцінки рівня фінансової стійкості прийнято використовувати наступні показники;

- ліквідності та платоспроможності – визначають спроможність підприємства вчасно та у повному обсязі виконати свої поточні зобов'язання за рахунок швидкого перетворення власних поточних активів на гроші;
- фінансової стабільності – дають рівень його фінансової незалежності від зовнішніх інвесторів, здатності до маневрування власними коштами;

- ділової активності – характеризують ефективність використання як власних, так і залучених ресурсів;
- рентабельності діяльності – показують рівень прибутковості підприємства, а також є важливою характеристикою чинників формування прибутку і капіталу та використовується, як інструмент інвестиційної політики та ціноутворення [4, с. 38].

Метою розробки системи моніторингу фінансової стійкості є своєчасне виявлення величини та причин зниження її рівня, пов'язаного з погіршенням фінансового стану підприємства, а також розробка та прогнозування заходів щодо коригування певних напрямків фінансово-господарської діяльності з метою нормалізації та підвищення фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Слід зазначити, що підходи виявлення та оцінки кризового розвитку підприємства та застосування заходів щодо його фінансової стабілізації залежить від розуміння сутності питання та визначених завдань дослідження. При використанні різних методик для виконання завдань оцінювання фінансової стійкості підприємства важливим є набір використовуваних оцінних показників, що дозволяють отримати обґрунтовані висновки. Для проведення моніторингу необхідно сформувати групу показників, що дають у сукупності комплексну характеристику стану й перспектив будь-якого підприємства. Кількість показників моніторингу повинна бути невелика, тому що тільки в цьому випадку можна, з одного боку, створити передумови для оперативності й комплексності аналізу, а з іншого боку – уникнути надмірної трудомісткості й виключити суперечливість висновків. Крім того, повинна бути дана чітка й недвозначна інтерпретація показникам й їхнім значенням, а також сукупності значень показників [5].

Висновки. Таким чином, фінансова стійкість являється комплексним поняттям, яке формується в процесі господарської діяльності і знаходиться під впливом різних факторів.

Узагальнюючи методичні принципи визначення фінансової стійкості, в сучасній науковій літературі, концептуально економічну сутність категорії фінансової стійкості підприємства можна визначити як аналітичну інтерпретацію загальної характеристики фінансового стану підприємства, ступеня залежності підприємства від залучених джерел фінансування, стану підприємства, коли за рахунок власного капіталу покриваються кошти, що вкладені в необоротні активи.

Література

1. Ткаченко І. П. Оцінка фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення / І. П. Ткаченко, І. А. Чувачалова, О. А. Чувачалов. // Ефективна економіка. – 2012. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_3_15
2. Данілов О. Д. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях. Навч. посіб. / О.Д. Данілов, Т.В. Паєнко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 256 с.
3. Гапак Н. М. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства / Н. М. Гапак, С. А. Капштан // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Економіка. – 2014. – Вип. 1. – С. 191-196.
4. Котляр В. М. Фінансова стійкість підприємства в механізмі його господарювання / В.М. Котляр // Вісник ТАНГ. – 2004. – №3. – С. 35-38

5. Грачев А. Основы финансовой устойчивости предприятия / А. Грачев // Финансовый менеджмент. – 2003.– Ст.4. – С. 15-34

Левичкіна О. В.
Волинський коледж Національного університету харчових технологій,
м. Луцьк

**ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Актуальність дослідження. Забезпечення статусу повноправного члена європейської спільноти в умовах економічної нестабільності, загострення соціально-економічних проблем вимагає пошуку ефективних джерел фінансування заходів прискореного економічного зростання України. Застарілість виробничого обладнання, процесів і технологій вітчизняного бізнесу, на базі яких неможливо виготовляти конкурентоспроможну продукцію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках вимагає оновлення матеріально-технічної бази вітчизняних підприємств, так і джерел фінансового забезпечення таких оновлень. Сьогодні вирішення таких завдань можливе шляхом реалізації ефективної інвестиційної політики держави, спрямованої на активізацію інноваційної діяльності вітчизняного бізнесу. В свою чергу, формування ефективної інвестиційної стратегії держави вимагає проведення поглибленого вивчення сучасного стану інвестиційних процесів у державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інвестиційної діяльності підприємства та пошуку ефективних організаційних форм її реалізації розглянуто в роботах таких відомих зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, як Й. Шумпетер, Т. Веблен, А. Маршалл, М. Портер, Р. Нельсон, В. Геєць, М. Герасимчук, І. Лукинов, В. Соловйов, В. Федоренко та ін. Але проблеми і перспективи розвитку інновацій у світі та існуюча ситуація в Україні вимагають поглибленого вивчення сучасних тенденцій розвитку інвестиційних процесів в національній економіці.

Мета статті. Дослідження сучасного стану інвестиційних процесів в державі як невід'ємного елементу механізму вироблення дієвої стратегії інноваційного розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна діяльність є важливим фактором економічного зростання, який відіграє важливу роль у процесі господарювання. Ефективне здійснення інвестиційної діяльності на сучасному етапі є основою для розвитку економіки України, зокрема, президентом України відзначено, що «використання потенціалу імпортозаміщення вимагає активного проведення модернізації реального сектору економіки, впровадження енергозберігаючих технологій, зростання продуктивності праці, зміцнення конкурентних позицій вітчизняних виробників на основі впровадження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку» [4].

У Господарському кодексі України серед напрямів економічної політики що визначаються державою (ст. 10 ГК) відзначена й інвестиційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно в галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним. Однак, на жаль, стан законодавчого забезпечення інвестиційної політики залишається доволі недосконалим, громіздким та нестабільним. Сьогодні законодавча база щодо регулювання інвестицій нараховує більше як 100 різних нормативно-правових актів, окремі положення яких є неоднозначними і суперечливими, а зміни і доповнення до цієї бази нерідко погіршують умови діяльності іноземних інвесторів. Незважаючи на значну кількість нормативних актів, недосконалість законодавства сьогодні є однією з основних причин, які гальмують розвиток інвестиційної діяльності [5].

В умовах загострення ринкової конкуренції між підприємствами за нові ринки збуту готової продукції оцінювання інвестиційної привабливості окремого суб'єкта, що господарює, є важливим питанням при прийнятті інвестиційного рішення потенційним інвестором. Основу ресурсного забезпечення інвестицій складає капітал підприємства. Він служить відображенням фактично проінвестованих коштів у майно підприємства. Здатність капіталу приносити доходи створює необхідні умови для розширення, приросту внутрішніх інвестиційних ресурсів. Дослідження сутності і природи власного капіталу підприємств дозволяють зробити висновки, що для нього характерні усі необхідні ознаки, які є властивими для інвестування, зокрема, обов'язкова наявність внесків, добровільність внесення, претендування на дохід чи інші вигоди (участь у прибутках), участь в управлінні об'єктом інвестування [4].

Нестабільність та непередбачуваність економічної політики держави на попередньому етапі її розвитку, зокрема непослідовна інноваційно-інвестиційна політика, а також відсутність детального правового забезпечення відносин комерційної концесії стримують процес активного розвитку названих відносин. Безумовно, причинами погіршення інвестиційного клімату в Україні є: по-перше, за політизованість економіки; по-друге, негативні наслідки приватизації, до яких призвело збочення та заміна такої основної мети приватизації, як сприяння розвитку виробництва. Зокрема, основними напрямками інвестиційної політики в Україні є зниження соціальної напруги та досягнення остаточного підходу у виділенні коштів на потреби соціальної сфери; створення ринку підрядних робіт; прискорення у кілька разів темпів вибуття застарілого обладнання; перегляд надання державних кредитів на вигідних умовах з дефіцитними ставками на конкурсній основі, включаючи державне замовлення; залучення іноземних інвестицій, отримання іноземних кредитів, створення спільних підприємств з іноземним капіталом за такими напрямками, як розвиток переробної промисловості АПК, активізація приватизації, конверсії, а також галузей, які визначають науково-технічний прогрес та створення ефективних форм і механізмів управління інвестиційною діяльністю. Усі ці напрями інвестиційної діяльності в Україні вже зараз починають розвиватися в

умовах ринкового механізму. Разом з тим рівень інвестиційної активності перебуває у безпосередній залежності від стану економіки в державі, функціонування фінансово-кредитної системи, прибуткової діяльності підприємств, дохідної політики бюджетів усіх рівнів та доходів населення. Крім того, позитивний вплив на інвестиційну активність може справити подолання інфляції, що робить можливим забезпечення функціонування довгострокових інвестиційних кредитів як основи капітального будівництва за ринкових умов, сприяє нормалізації фінансового стану підприємств, активізації виробництва [2]. Основним же недоліком аналізу інвестиційної діяльності в Україні є відсутність взаємозв'язку економічних розрахунків фінансових досліджень на етапі розроблення інвестиційного проекту і в процесі його реалізації з фактичними фінансовими показниками.

В економічній літературі існує багато різних підходів і методик аналізу та оцінювання ефективності інвестиційної діяльності підприємств, основними з яких є: визначення ефективності інвестицій на основі дисконтування потоку надходжень; оцінювання загальної вартості інвестицій; оцінювання доцільності капітальних вкладень; аналіз інвестиційної привабливості; аналіз беззбитковості інвестиційних проектів; економічний аналіз ефективності запланованих капітальних вкладень; визначення структури капітальних вкладень та ефективності їх використання; розроблення капітального бюджету; оцінювання ефективності інвестиційних проектів; оцінювання інвестиційних проектів, до реалізації яких залучаються іноземні інвестори; планування капітальних витрат та ін. Проаналізувавши положення, методики, можна зробити висновок, що вони не повною мірою враховують особливості економіки України і потребують подальшого вдосконалення [1].

Висновки. Забезпечення прискореного економічного зростання країни як визначальна умова реалізації євроінтеграційних прагнень України у короткостроковій перспективі вимагає інтенсифікації інноваційної активності вітчизняного бізнесу. Сучасний стан інвестиційних процесів в Україні характеризується рядом негативних чинників, основними з яких є скорочення наукових кадрів, зниження інноваційної активності, скорочення частки інноваційної продукції у загальних обсягах реалізації промислової продукції та дефіцит зовнішніх джерел фінансування інноваційних витрат бізнесу. Інвестиції – це запорука зростання економічного розвитку будь-якої країни. Тому заходи щодо активізації інвестиційних процесів на підприємствах, які є найголовнішою складовою національної економіки, повинні проводитися на всіх рівнях господарювання. Тільки узгоджені та взаємодоповнюючі дії керівництва різної ієрархії зможуть привести до підвищення рівня активності інвестиційної діяльності підприємств та всіх суб'єктів господарювання.

Література

1. Вовченко О. Л. Інвестиції: економічна сутність та форми / О. Л. Вовченко // Фінанси та кредит. – 2008. – № 6. – С. 12-15.
2. Гальчинський А. П. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання України / А. П. Гальчинський, С. О. Львович // Економіка України. – 2009. – № 6 – С. 9-10.
3. Ковальова Н. Л. Проблеми підвищення інвестиційної привабливості підприємств / Н. Л. Ковальова // Економіка и маркетинг в XXI веке. – 2008. – № 4. – С. 20-32.
4. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НСД, 2016. – 576 с
5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.

Петрик І. І., Мацедонська Н. В.

**Вінницький навчально-науковий інститут економіки Тернопільського національного економічного університету,
м. Вінниця**

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність дослідження. Сучасні процеси, що відбуваються в економіці України та її секторах, значно зменшують економічне зростання країни. Суб'єкти господарювання, здійснюючи підприємницьку діяльність в умовах сьогодення, не мають повноцінної науково-методичної бази, не нормативно-законодавчої основи, яка б дозволила ефективно та обґрунтовано вести економічну діяльність та реально оцінювати фінансову стабільність підприємства. Ось чому питання фінансової діяльності та його фінансової стійкості на сьогоднішній день є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Це питання знаходиться у колі наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Е. Альтман, М. С. Абрютіна, І. О. Бланк, В. Х. Бівер, О. І. Барановський, Ф. Ф. Бутинець, М. Д. Білик, О. Г. Біла, О. М. Волкова, Т. В. Головка, А. Гропелі, І. С. Гуцал, Н. П. Дробот, В. А. Дуброва, О. Р. Квасовський, В. В. Костецький, А. П. Ковальов, А. І. Ковальов, Т. М. Ковальчук, М. Я. Коробов, Л. А. Лахтіонова, С. В. Мних, О. В. Павловська, Н. О. Русак, В. А. Русак, Г. В. Савицька, В. К. Савчук, О. М. Стоянова та інші. Але, незважаючи на велику кількість публікацій та певні досягнення в теорії та практиці фінансової діяльності підприємства та її стійкості, дана проблема продовжує залишатись предметом наукових досліджень.

Мета статті. Метою статті є розкриття методичних підходів до оцінки фінансової стабільності та фінансової стійкості вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що головною складовою успішної діяльності суб'єктів господарювання є фінансова стійкість. Вона дозволяє чітко та в повному обсязі формувати фінансові ресурси, завдяки чому підприємство вільно здійснює усі грошові операції, забезпечує стабільну та ритмічну фінансово-

господарську діяльність.

Ми вважаємо, що фінансова стійкість є індикатором фінансових ресурсів підприємства, їх ефективного та цільового використання на процес виробництва або надання послуг, а також витрат на його розширення, оновлення та конкурентоздатність. При цьому потрібно звернути увагу на межі фінансової стійкості підприємства. Недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розвитку виробництва і взагалі діяльності господарюючого суб'єкта. Надлишкова фінансова стійкість також негативно впливає на діяльність підприємства, тому що виступає гальмом її розвитку, збільшуючи витрати підприємства надлишковими запасами і резервами [1, с. 333].

В Україні використовують різні методики оцінки фінансового стану підприємств, а це стало причиною здійснення різних підходів до визначення та оцінки фінансової стійкості. Сьогодні для характеристики фінансової стійкості підприємства використовується система абсолютних і відносних показників. Найбільш узагальнюючими абсолютними показниками фінансової стійкості є відповідність або невідповідність джерел коштів для формування запасів і затрат. Цей показник розраховується як різниця між сумою джерел коштів і сумою запасів і витрат. Крім абсолютних показників оцінки фінансової стійкості підприємства застосовуються відносні показники.

Відносними показниками, які характеризують фінансову стійкість із різних аспектів та найчастіше використовуються, є коефіцієнт фінансової автономії, коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів, коефіцієнт стабільної структури оборотних активів, індекс постійного активу та коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Однак така кількість коефіцієнтів не дає можливості побачити, яким у цілому є рівень фінансової стійкості підприємства. Для усунення цього недоліку в процесі аналізу треба поєднати всі показники за допомогою інтегральної оцінки [2, с. 408]. Існують різні підходи до інтегральної оцінки рівня фінансової стійкості. Так, О. В. Хомів рекомендує розраховувати індикатор фінансової стійкості методом віддалення від еталону (оптимального чи середньогалузевого значення показника) [3, с. 335].

На основі дослідження та узагальнення різних методичних підходів щодо оцінювання фінансової стійкості підприємств виокремлюють чотири з них, які є найфундаментальнішими:

– визначення рівня забезпеченості запасів у складі оборотних активів підприємства джерелами їх формування (цим узагальнюючим показником є надлишок або нестача джерел фінансування для формування запасів, який визначають як різницю між величиною джерел покриття та величиною запасів. Вартість запасів порівнюють послідовно з наявністю власного оборотного капіталу, до якого поетапно додають вартість довгострокових зобов'язань та короткострокових кредитів і позик. І відповідно до забезпеченості запасів, заданими варіантами фінансування, розрізняють чотири типи фінансової стійкості (абсолютна, нормальна, передкризовий та кризовий фінансовий стан);

– обчислення певної кількості коефіцієнтів і на основі дослідження їх в динаміці та порівняння з нормативними значеннями вироблення певних висновків щодо фінансового стану підприємства (в якості основних визначено індикаторами оперативної стійкості коефіцієнти ліквідності (поточної, абсолютної та швидкої), індикаторами середньострокової стійкості коефіцієнти оборотності (ділової активності), а індикаторами, відповідно, довгострокової стійкості підприємства – коефіцієнти рентабельності. Зниження фінансової стійкості підприємства досліджується за допомогою агрегатних оцінок ймовірності банкрутства);

– застосування одного інтегрованого показника, який складається з декількох найбільш вагомих коефіцієнтів, визначення певних меж його значення для ідентифікації фінансової стійкості та фінансового стану підприємства (найчастіше застосовується для оцінки вірогідності банкрутства досліджуваного підприємства за умови передкризового або кризового стану фінансової стійкості; вироблення таких показників є результатом досліджень можливості здійснення комплексної оцінки фінансового стану за допомогою багатофакторного дискримінантного аналізу);

– побудова розгорнутих уніфікованих аналітичних фінансових таблиць на базі бухгалтерської, фінансової та податкової звітності, формат яких дозволяє возз'єднати ці форми задля проведення розгорнутого аналізу який, в свою чергу, дозволить говорити про конкретні показники за весь період, а не про напрями розвитку підприємства станом на звітні дати [4, с. 100].

Висновки. Для оцінки ефективності функціонування підприємства необхідно застосовувати інтегральний показник фінансової стійкості підприємства. Узагальнюючі показники розробляються за кожним із напрямів з урахуванням відібраних на другому етапі окремих коефіцієнтів та їх вагомості. Для формування комплексного узагальнюючого показника фінансової стійкості за кожним із окремих коефіцієнтів визначається ступінь досягнення критичного рівня як відношення фактичного значення до критичного. Усі узагальнюючі показники розраховуються за єдиною методикою. При цьому доцільно використовувати два методи їх розрахунку: середня геометрична величина ступеня досягнення коефіцієнтами, що характеризують окремий напрямок оцінки, їх критичних значень або середня арифметична зважена.

Література

1. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. посібник / Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М. – Київ : КНЕУ, 2005. – 592 с.
2. Тищенко О. М. Моделювання оцінки та прогнозування фінансової стійкості підприємства / О. М. Тищенко, Л. О. Норік // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 640. – С. 406-415.
3. Хомів О. В. Аналіз показників фінансової стійкості роздрібних торговельних підприємств / О. В. Хомів // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.13. – С. 332-337.
4. Ткаченко І. П. Оцінка фінансової стійкості підприємства та напрямів її забезпечення / І. П. Ткаченко, І. А. Чувачалова, О. А. Чувачалов // Ефективна економіка. – 2014. – № 5. – С. 96-104.

Петрищева К. Г.
Донбаська державна машинобудівна академія,
м. Краматорськ

**КОНЦЕПЦІЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ
 НА ОСНОВІ УПРАВЛІННЯ ВЛЬНИМИ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ**

Актуальність дослідження. Кожне підприємство у своїй діяльності наражається на велику кількість загроз та небезпек. У галузі управління фінансами це можуть бути: велика сума дебіторської та кредиторської заборгованості, втрата частини коштів через невдалий вибір банку для співпраці, висока інфляція, коливання валютних курсів тощо. Подолання вказаних загроз можливе за допомогою розробки ефективних заходів фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження в галузі фінансової безпеки здійснено такими авторами, як: Могиліна Л. А. [1], Сусіденко О. В. [2], Русіна Ю. О., Стріжко К. В. [3], Петренко Ю. М. [4], Кім Ю. Г. [5], Тимошенко К. С. [6] та іншими. Незважаючи на наявність робіт, в яких розглядається забезпечення фінансової безпеки, недостатня увага приділяється дослідженню взаємодії підприємств із банками та безпеки управління вільними грошовими коштами.

Метою статті є розгляд існуючих підходів щодо визначення фінансової безпеки підприємств та створення концепції фінансової безпеки підприємств на основі управління вільними грошовими коштами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз сучасних досліджень щодо поняття фінансова безпека свідчить про те, що на сьогодні не існує єдиного підходу його визначення. Фінансова безпека підприємства визначається, як стан діяльності підприємства, який характеризується захищеністю або збалансованістю певних його характеристик [1, 2], стан підприємства, який дозволяє забезпечити захищеність інтересів підприємства, фінансову стійкість, платоспроможність, незалежність, можливість сталого розвитку, захист від зовнішніх та внутрішніх загроз [3, 4]. такий стан підприємства, який характеризується фінансовою стійкістю, ефективністю та здатністю до захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз [5, 6].

Фінансову безпеку підприємства слід розглядати як комплексну систему, в основу управління якою входять наступні складові: грошова, кредитна, страхова, валютна, бюджетна, депозитна, банківська, фондова, інвестиційна, податкова. На нашу думку, головною компонентою фінансової безпеки підприємства є грошова складова, усі інші є похідними і залежними від раціонального та ефективного розподілу фінансових ресурсів. На основі вище наведеного та узагальнюючи погляди авторів стосовно проблеми, пропонуємо наступне визначення фінансової безпеки на основі управління вільними грошовими коштами: здатність підприємства протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам у сфері фінансових інтересів на основі управління вільними грошовими коштами задія забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності та ефективності його діяльності за умови припустимого рівня ризику.

На нашу думку, найбільший вплив на діяльність суб'єктів господарювання має криза грошово-кредитної та фінансової системи, оскільки підприємства основну частину своїх грошових коштів тримають на рахунках у банках. Як свідчать статистичні дані стосовно розподілу коштів клієнтів на рахунках у банках, наведені в табл. 1, частка коштів юридичних осіб збільшується та на початок 2017 року становить майже половину (49,32 % від загальної суми коштів клієнтів). Більшу частину коштів юридичних осіб складають кошти на вимогу. Відповідно до статистичних даних сайту Національного банку України [7] станом на 01.01.2010 року звітність до Національного банку подавали 179 банків, а на початок 2017 року кількість діючих банків становила 96, тобто значна кількість фінансових установ стали неплатоспроможними. Стаття 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [8] визначає «Черговість та порядок задоволення вимог до банку, оплати витрат та здійснення платежів». Відповідно до п. 7 частини 1 зазначеної статті «вимоги інших вкладників, які не є пов'язаними особами банку, юридичних осіб - клієнтів банку, які не є пов'язаними особами банку» задовольнятимуться майже в останню чергу.

Таблиця 1

Структура та динаміка коштів клієнтів на рахунках у банках України*

Залишок коштів станом на початок періоду	Кошти клієнтів, тис. грн.						
	Кошти клієнтів, усього, тис. грн.	у тому числі:					
		Частка коштів юридичних осіб у коштах клієнтів	юридичних осіб		Частка коштів фізичних осіб у коштах клієнтів	фізичних осіб	
кошти юридичних осіб, усього	кошти юридичних осіб на вимогу		кошти фізичних осіб, усього	кошти фізичних осіб на вимогу			
01.01.2010	349 635 984	38,92%	136 094 327	68 779 420	61,08%	213 541 657	54 371 287
01.01.2011	439 446 227	37,40%	164 371 646	95 913 308	62,60%	275 074 581	62 699 272
01.01.2012	524 908 874	40,84%	214 363 498	118 610 800	59,16%	310 545 376	68 668 503
01.01.2013	597 631 264	38,10%	227 725 028	118 941 405	61,90%	369 906 236	74 445 478
01.01.2014	702 914 233	37,13%	261 021 859	137 341 291	62,87%	441 892 374	82 528 470
01.01.2015	718 205 962	41,14%	295 472 612	173 924 622	58,86%	422 733 350	97 257 697
01.01.2016	760 295 392	47,41%	360 453 818	238 133 729	52,59%	399 841 574	107 555 199
01.01.2017	860 038 902	49,32%	424 212 530	301 935 110	50,68%	435 826 372	115 295 565

* Джерело: Складено автором за [7]

Аналіз досліджень в галузі фінансової безпеки свідчить про те, що автори не звертають увагу на проблему безпечної взаємодії підприємств із банками [1-6]. Запропоновані авторами підходи сприяють підвищенню рівня фінансової безпеки підприємств, але в умовах кризи втрата надійності та платоспроможності банками, з якими співпрацює юридична особа, може спричинити загрозу її платоспроможності, ліквідності, рентабельності та фінансової стійкості.

На основі вказаних даних у загальному вигляді концепція фінансової безпеки відображена на рис. 1.



Рис. 1. Концепція забезпечення фінансової безпеки підприємства на основі управління вільними грошовими коштами *

* Джерело: розроблено автором

Висновки. У більшості сучасних досліджень з питання фінансової безпеки автори не звертають увагу на проблему взаємодії підприємств із банками. Аналіз структури та динаміки клієнтської бази банківських установ дає змогу побачити, що кошти клієнтів юридичних осіб постійно збільшуються в обсязі. Сьогодні ми спостерігаємо погіршення економічної ситуації в країні та зменшення майже вдвічі кількості діючих банків. Підприємства не мають ефективного захисту на державному рівні, тому мають бути розроблені дієві заходи, що сприятимуть підвищенню рівня їх фінансової безпеки.

Література

1. Могиліна Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Л. А. Могиліна. – Суми, 2015. – 21 с.
2. Суєденко О. В. Формування системи забезпечення фінансової безпеки підприємства: дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / Суєденко Олексій Валентинович. – Хмельницький, 2015. – 220 с.
3. Русіна Ю. О. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства: зарубіжний досвід / Ю. О. Русіна, К. В. Стріжко // Економічний вісник університету. – 2015. – №25/1. – С. 201-207.

4.Петренко Ю. М. Фінансова безпека підприємств на основі розвитку принципів корпоративного управління: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Ю. М. Петренко. – Суми, 2013. – 22 с.

5.Кім Ю. Г. Управління системою фінансової безпеки підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності» / Ю. Г. Кім – К., 2009. – 21 с.

6.Тимошенко К. С. Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва: дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / Тимошенко Каріне Сасунівна. – Дніпропетровськ, 2015. – 310 с.

7.Показники банківської системи за даними сайту Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.

8.Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI (редакція від 19.11.2016) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.

Полещук А. А., Воронжак П. В.
Одеський національний політехнічний університет,
м. Одеса

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ

Актуальність дослідження. Певна недостатність бази державної політики протидії внутрішнім і зовнішнім викликам та загрозам, посилена внутрішніми політичними, економічними, правовими та соціальними протиріччями, вимагає перегляду стратегії національного розвитку з якнайширшим урахуванням у ній важливості забезпечення стабільного поступального розвитку економічних агентів первинної ланки економіки. Зрозуміло, що дія ендегенних та екзогенних ризиків виявляється передусім на рівні суб'єктів господарської діяльності. Тому проблему гарантування економічної безпеки підприємства потрібно вважати важливим елементом та чинником, який багато у чому визначає стан економічної безпеки галузі, регіону та країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями вивчення інструментарію інноваційного розвитку та подальшого його застосування у практиці вітчизняних підприємств займалися значна кількість науковців, зокрема: Г. Пастернак-Таранушенко, В. Мунтян, О. Барановський, С. Реверчук, І. Білько, В. Шлемко, Е. Бухвальд, Н. Головацька, С. Лазуренко, С. Філіппова, В. Захарченко та інші. Значне коло питань досліджено, але сучасні реалії часу диктують необхідність постійного системного вдосконалення механізму інноваційного розвитку підприємства з використанням сучасних інструментів інвестування.

Мета статті. Метою роботи є аналіз та систематизація поглядів вчених-економістів на соціально-економічну природу безпеки підприємства та її роль у стратегічному конкурентному аналізі стосовно інноваційних перетворень.

Виклад основного матеріалу. Актуалізація останнім часом у науковій літературі підходів до визначення поняття «економічна безпека підприємства», а також передумов його дослідження пов'язана з тим, що економічні реформи, які відбуваються в Україні, є вагомими чинниками становлення та розвитку підприємств як сфери прояву економічної активності населення держави, а економічна безпека підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки є важливою складовою національної безпеки та конкурентоспроможності країни, невід'ємною з огляду на забезпечення життєздатності кожної особи. Відтак, існує потреба у включенні економічної безпеки до планової роботи на кожному підприємстві з огляду на надзвичайно ускладнені умови вітчизняного економіко-правового середовища підприємницької діяльності; не усунені наслідки фінансово-економічної кризи; інфляційні процеси та зниження купівельної спроможності населення; викривлене конкурентне середовище внаслідок «співпраці» бізнесу і влади, що створює інколи непереборні проблеми у доступі підприємств до ринків та господарських ресурсів, прав діяльності; малокеровані процеси розвитку крупно форматних об'єктів торгівлі, які, володіючи надмірним фінансовим потенціалом, витісняють з ринку менш ліквідні та конкурентоспроможні суб'єкти торгівлі; очікування посилення тінізації товарообороту після зміни системи оподаткування [1, с. 64].

Високий рівень захищеності економічних інтересів суб'єктів господарювання дозволяє посилити їх фінансово-економічну стійкість та гарантувати більш стабільне функціонування на етапі європейської інтеграції України, співробітництва в системі СОТ, що одночасно сприятиме розвитку економіки, формуванню здорового конкурентного середовища та передумов для залучення інвестицій у торговельну сферу. Наголосимо також, що недостатність уваги до проблеми забезпечення належного рівня економічної безпеки вітчизняних торговельних підприємств є однією з причин, яка не дозволяє створити належні умови щодо підвищення економічної ефективності їх діяльності, а також створює загрозу функціонуванню та розвитку підприємницької діяльності в торгівлі.

Водночас у науковій економічній літературі немає єдиного загальновизнаного трактування економічної безпеки. Науково-обґрунтоване згадування поняття економічної безпеки держави, підприємства тощо вперше з'явилося у працях таких авторів, як Г. Пастернак-Таранушенко, В. Мунтян, О. Барановський, С. Реверчук, І. Білько, В. Шлемко та інших вітчизняних науковців. У більшості наукових праць поняття «економічна безпека» розглядається як спроможність економіки забезпечити свій вільний і незалежний розвиток, стабільність громадського суспільства та його інститутів, а також достатній оборонний потенціал країни за несприятливих умов і варіантів розвитку подій; здатність держави до захисту національних економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз [2, с. 127].

На думку багатьох науковців із пострадянського простору, зокрема С. амбовцева, під економічною безпекою будь-якої системи необхідно розуміти сукупність властивостей стану її виробничої підсистеми, що забезпечує можливість досягнення цілей усієї системи. У той же час Е. Бухвальд, Н. Головацька, С. Лазуренко пропонують розглядати економічну безпеку держави як найважливішу якісну характеристику економічної системи, її визначальну здатність підтримувати нормальні умови життєдіяльності населення, стійке забезпечення ресурсами розвитку народного господарства.

Своє бачення економічної безпеки пропонує В. Савін. Науковець розглядає її як систему захисту життєвих інтересів країни. При цьому об'єктами захисту виступають: народне господарство країни в цілому, окремі регіони, сфери і галузі господарства, юридичні та фізичні особи як суб'єкти господарської діяльності.

Узагальнюючи подані в економічній літературі підходи щодо визначення сутнісних характеристик поняття економічної безпеки, зазначимо, що їхня недосконалість певною мірою пов'язана з недостатнім усвідомленням того, що пріоритетною передумовою безпеки соціально-економічної системи є передусім забезпечення безпеки окремих елементів (або суб'єктів). Цей аспект необхідно обов'язково враховувати при окресленні суті поняття економічної безпеки вищих рівнів ієрархії управління економікою (держави, регіону, галузі) [3, с. 172].

Зауважимо: до такого висновку доходить більшість вітчизняних та закордонних науковців, що розглядають економічну безпеку як систему. Так, Г. Дем'яненко при розгляді економічної безпеки підприємства обґрунтовує необхідність виключно системного підходу до обґрунтування її змісту та визначає її як комплекс заходів щодо забезпечення стабільного розвитку підприємства через створення сприятливих умов, а також нейтралізації і ліквідації зовнішніх та внутрішніх загроз²⁵. На нашу думку, загалом правильно усвідомивши, що аналізована категорія є складною та поліваріантною, науковець так і не продовжує дослідження в напрямку визначення елементів складу її системи. Наприклад, автор зазначає: «У формуванні системи економічної безпеки торговельного підприємства необхідним етапом є розробка комплексу заходів з її забезпечення...», проте у поданому формулюванні можна відшукати як мінімум два дискусійних аспекти. По-перше, формування системи потребує не розробки заходів, а усвідомлення її головних елементів та формування взаємозв'язків між ними.

Науковці З. Герасимчук та Н. Вавдіюк пропонують до системи економічної безпеки включати певну сукупність елементів, які характеризують вплив негативних чинників на стан безпеки. Проте більш вагомим з огляду на вдосконалення теорії системи економічної безпеки суб'єкта господарювання є трактування економічної безпеки як складної динамічної системи, що забезпечує стійке функціонування і розвиток підприємства за допомогою своєчасної мобілізації і найбільш раціонального використання трудових, фінансових, техніко-технологічних та інших ресурсів підприємства в умовах дії зовнішніх і внутрішніх загроз. Науковці розглядають вказану систему як сукупність економічних інтересів, вхідних впливів з боку середовища та об'єкта управління, керуючих впливів, які надходять на вхід об'єкта управління. Вдосконалення цієї теорії повинно стосуватися визначення складу суб'єктів управління системою, функцій системи, взаємозв'язків між її елементами, принципів системи та ін.

Висновки. Наприкінці даного теоретичного екскурсу зазначимо, що як завдання маркетингової складової безпеки підприємства варто визначити надання характеристики ефективності політики у сфері дослідження ринку, виходу на його перспективні сегменти та функціонування на ньому, а також рівня захисту підприємства від ризиків та загроз у сфері позиціонування підприємства і його товарів на ринку. Ця компонента безпеки повинна відображати і здатність вносити необхідні коригування в маркетингову політику з метою підтримки необхідного попиту (обсягу реалізації товарів) для відтворення підприємства. Удосконалена (в науковій літературі) типологізація функціональних складових економічної безпеки торговельного підприємства не заперечує й також її удосконалення виокремленням, наприклад, інноваційної та інвестиційної складових, а також подальшою декомпозицією типових функціональних складових на підскладові.

Література

1. Економічна безпека в Україні: держави, фірми, особи : навч. посібник / Н. Й. Реверчук, Я. Й. Малик, І. І. Кульчицький, С. К. Реверчук; [за ред. С. К. Реверчука]. – Львів : ЛФ МАУП, 2010. – 192 с.
2. Економічна безпека: навч. посіб. / [за ред. З. С. Варналія]. – К.: Знання, 2015. – 647 с.
3. Воронжак П. В. Активізаційно-компенсаторний смарт-підхід щодо удосконалення організаційно-економічного інструментарію стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства та його концептуальна модель [Електронний ресурс] / П. В. Воронжак // Економіка: реалії часу. – 2015. – № 6 (16). – С. 206-212. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/No6/206.pdf>.

Розова К. П., Форкун І. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. За весь період ринкових трансформацій найбільш гострою і болючою проблемою залишається фінансове забезпечення поточної діяльності та перспективного економічного розвитку сільськогосподарських підприємств. Упродовж останніх років найбільш суттєвий внесок в підтримку економіки України вносять підприємства АПК. В той же час вони постійно потребують коштів для фінансування своєї поточної діяльності, впровадження новітніх технологій, страхування існуючих ризиків, розбудови торговельної та транспортної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти фінансового забезпечення діяльності підприємств АПК досліджували такі вчені як В. Борисова, О. Гудзь, С. Дем'яненко, П. Лайко, Б. Пасхавер, П. Саблук, А. Чупіс та інші. Їх творчий доробок є теоретичним базисом сучасної парадигми аграрних фінансів, що створює наукові передумови для подальшого дослідження різних аспектів формування і розвитку системи фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва. Неперервність потреби у фінансуванні діяльності підприємств АПК та постійна зміна умов і чинників зовнішнього середовища обумовлюють актуальність досліджень у цій сфері.

Метою статті є аналіз тенденцій фінансового забезпечення підприємств АПК та обґрунтування на цій основі напрямів трансформації системи його фінансування.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкового механізму господарювання вітчизняне сільське господарство відчуло суттєві кількісні та якісні зміни в структурі ресурсного забезпечення, зокрема в частині формування фінансової бази для безперервного функціонування. Саме фінансова сфера аграрного виробництва понесла найбільш відчутні втрати. Загалом, фінансова наука визначає такі форми фінансового забезпечення [1]:

– бюджетне фінансування, що здійснюється на безповоротній основі за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів;

– кредитування, яке здійснюється за рахунок мобілізації тимчасово-вільних коштів на основі принципів забезпеченості, платності, поверненості, цільового призначення;

– самофінансування, засноване на використанні власних ресурсів для забезпечення розвитку суб'єктів підприємницької діяльності.

Влучне співвідношення у залученні фінансових ресурсів з усіх джерел з урахуванням специфіки діяльності підприємства є завданням фінансового менеджменту. Виходячи з оцінки виробничого потенціалу підприємств АПК за різними розрахунками щорічний дефіцит оборотних коштів для забезпечення нормального виробничого процесу в рослинництві становить 45-60 млрд грн, а в тваринництві 40-45 млрд грн [2]. Нестача фінансових ресурсів обумовлена, як влучно наголошує О. Є. Гудзь, «по-перше, втратою підприємствами власних фінансових ресурсів у наслідок збиткової їх роботи та інфляції; по-друге, високою вартістю залучення позикових коштів; по-третє, недосконалістю державної фінансової політики» [3]. У зв'язку з цим управління фінансовим середовищем в аграрній сфері набуває важливого значення для забезпечення процесу розширеного відтворення.

В умовах нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції (рис. 1) інвестиційна активність у сільському господарстві України залишається низькою, хоча і демонструє тенденцію до зростання капітальних вкладень. Так, за даними Державної служби статистики, у 2014 році в галузь було залучено 8,21 % капітальних інвестицій від загальних вкладень в економіку України, а вже у 2015 році – 10,78 % та 13,56% у 2016 році [4].

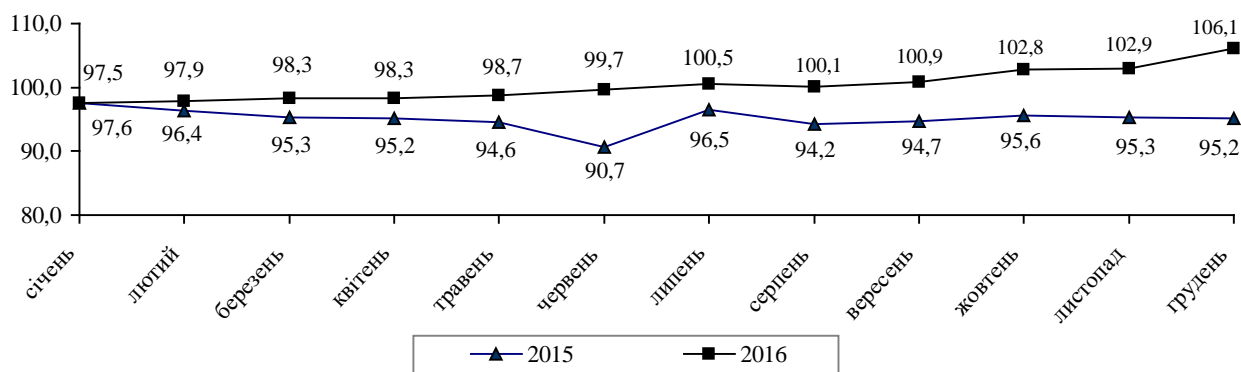


Рис. 1. Індеси сільськогосподарської продукції у 2015-2016 роках

Оскільки аграрний бізнес має певні особливості, як от циклічність та сезонність виробництва, надчутливість до метеорологічних впливів та географічного розташування тощо, то все це накладає відбиток на інструменти накопичення та використання фінансових ресурсів у цьому секторі економіки. Тому в порівнянні з іншими підприємства АПК мають більш низький адаптаційний потенціал до змін у зовнішньому економічному оточенні. У силу цього існує необхідність постійного державного захисту, а також більш сприятливих умов та тривалого адаптаційного періоду. В таких умовах існує гостра необхідність у залученні зовнішніх джерел. Серед них найбільш потужними акумуляторами фінансових ресурсів є державний та місцеві бюджети і комерційні банки.

Державна підтримка підприємств АПК в Україні здійснюється в рамках державних цільових програм, державних цільових фондів, Українського фонду підтримки підприємництва, Українського державного фонду підтримки фермерських господарств, а також шляхом надання певних податкових пільг. Пряма державна фінансова підтримка здійснюється через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Надання фінансової підтримки підприємствам АПК за рахунок державного бюджету в 2015 році становило: 25,6 млн грн – кредити фермерським господарствам; 71,7 – виділено Аграрному фонду; 300 млн грн – фінансова підтримка заходів АПК шляхом здешевлення кредитів. За підсумками минулого року, фактично використано

кошти в сумі 290,6 млн грн, залишок становив 9,4 млн грн. Фінансова підтримка підприємств АПК за рахунок коштів місцевих бюджетів у 2015 році становила 114,7 млн грн, або 81,7 % від передбаченого [5].

У системі фінансової підтримки підприємств АПК банківське кредитування забезпечує 25–26 % фінансових ресурсів і посідає друге місце після внутрішнього самофінансування. За даними НБУ, на кінець лютого 2016 року з усіх коштів, що надані банками у кредит, лише 50,5 млрд грн (6,0 %) становлять ті, що надані підприємствам АПК (станом на кінець грудня 2015 року – 48,4 млрд грн, або 6,1 %) [6]. Тобто, фінансово-кредитна система України забезпечує не більше 25 % поточних потреб підприємств.

Тож як альтернатива банківському кредитуванню для забезпечення потреб підприємств АПК у фінансових ресурсах можуть застосовуватися авалювання векселів та аграрних розписок. Такі підходи дають можливість отримати відстрочку платежу за придбані ресурси або фінансові ресурси на придбання обігових фондів, при забезпеченні майбутнім урожаєм підприємств АПК. Аграрна розписка – це товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, із забезпеченням заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених умовах [7]. Привабливість механізму аграрних розписок для сільськогосподарських виробників полягає у простоті оформлення та обігу цього інструменту, забезпеченні заставою майбутнього врожаю з визначеної земельної ділянки, можливості розрахунків сільськогосподарських підприємств за розпискою майбутнім урожаєм, функціонуванні єдиного реєстру аграрних розписок з можливістю пошуку об'яжень як за конкретною особою, так і за земельною ділянкою.

Більш вагоме значення у фінансуванні аграрних підприємств має фінансова підтримка вітчизняних великих промислових підприємств у вигляді надання грошових та товарних кредитів, фінансування через субпідряд, лізинг та франчайзинг. Крім того, в останні роки активно розвиваються агрохолдинги, які мають родинні зв'язки з промисловими підприємствами, що проявляють інтерес до диверсифікації свого бізнесу в аграрну сферу.

Висновки. Таким чином, існуюча система фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК не в повному обсязі забезпечує вирішення актуальних питань не лише перспективного економічного розвитку, а й поточного характеру. Все це свідчить про необхідність її трансформації. Домінантними напрямками в цьому плані є активізації державної аграрної політики та її фінансової складової, розвиток і вдосконалення системи управління фінансами підприємств АПК, формування і розвиток спеціалізованої фінансової інфраструктури, орієнтованої на обслуговування підприємств цієї галузі.

Література

1. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. / В. М. Опарін – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
2. Стецюк П. А. Проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств / П. А. Стецюк [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/problemi-finansovogo-zabezpechennya-silskogospodarskih-pidpriemstv.html>
3. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : [монографія] / О. Є. Гудзь. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.
4. Офіційний сайт ДССУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html#Сільське,_лісове_та_рибне_господарство.
5. Офіційний сайт ДКСУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194>.
6. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.
7. Про аграрні розписки : [Закон України від 6 лист. 2012р. № 5479-VI] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5479-17>.

Сенюк О. В., Когут Ю. В.

**Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Чернівці**

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Вивчення наукових праць, методичних розробок і практичних рекомендацій з проблематики розвитку туризму підтверджують, що питання розробки і втілення інновацій в туризмі дослідженні недостатньо, що негативно впливає на стан галузі. Тому вирішення цієї проблеми в туристичній індустрії України є особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню інноваційних процесів в сфері туризму присвячена велика кількість робіт. На даному етапі вдосконаленню інноваційної діяльності та вирішенню зазначених проблем спрямовані дослідження вітчизняних учених О. І. Волкова, М. М. Малахова, М. А. Морозова, Л. І. Федулової.

Виклад основного матеріалу. Особливо важливу роль покликані зіграти інновації в сфері індустрії туризму. Світова практика свідчить, що індустрія туризму по прибутковості і динамічності розвитку поступається лише видобутку і переробці нафти і газу. За даними Всесвітньої туристської організації туристський бізнес забезпечує 10 % обороту виробничо-сервісного ринку, на його частку припадає 7% загального обсягу світових інвестицій і 5 % всіх податкових надходжень [2]. Туризм набув поширення у всіх країнах світу. Підприємства індустрії туризму і суміжних галузей народного господарства дають роботу більшій кількості людей, основним видом відпочинку для більшості жителів планети є туристичні поїздки і подорожі.

В Україні необхідно більше уваги приділяти індустрії туризму, сприяти вдосконаленню інноваційних процесів в сфері туризму, сприяти створенню нових продуктів і послуг, нових технологій управління в туристичному бізнесі. Причому розвиток інновацій необхідно проводити як на рівні держави, так і на рівні самих підприємств індустрії туризму. Завдяки своєму унікальному природному і культурному потенціалу, а також величезному інтересу туристів з далекого і ближнього зарубіжжя як до нового неохопленого напрямку, Україна має всі підстави для інноваційного розвитку туристичної галузі.

До інновацій у туризмі відносять ті нововведення, які супроводжуються відновленням і розвитком духовних та фізичних сил туристів, принципово новими змінами туристичного продукту, підвищенням ефективності функціонування складових індустрії туризму, підвищенням ефективності процесів формування, позиціонування та споживання туристичних товарів і послуг, прогресивними змінами факторів виробництва. Для формування інноваційної стратегії та подальшої реалізації інноваційних ідей в сфері туризму необхідна система управління інноваціями, що відповідає вимогам галузі та ринку. Ефективність створення нового туристичного продукту, темпи його розвитку визначаються інноваційною активністю в виробництві нового продукту, який або задовольняє абсолютно нову потребу, або дозволяє розширити ринок споживачів. Інноваційна активність проявляється через інноваційний процес і є необхідною умовою економічного зростання та підвищення якості життя. Тільки наступальна і активна інноваційна політика могла б забезпечити нашій країні істотний прорив в науково-технічному розвитку, перевести її на якісно інший рівень життя. Це означає, що інноваційний потенціал повинен визначатися не тільки за допомогою імітаційної здатності підприємств до сприйняття «чужих» нововведень і новацій, а й здатністю самим «творити майбутнє», виробляти самостійно поліпшувати зміни і нові цінності [3, с. 960].

Створення і розвиток нових технологій і сучасних підходів до управління туристським бізнесом без фінансування цю задачу не вирішити. Залучення фінансів в створення і впровадження інновацій – це складний процес, що вимагає певних навичок і досвіду роботи. Для більш швидкого і успішного проходження процесу залучення фінансів необхідно сприяння професійних фахівців, консультантів і підприємств, що мають досвід залучення фінансових інвестицій для створення інноваційних проектів і продуктів в індустрії туризму.

Головною причиною низького рівня інвестування інноваційної діяльності та запровадження інновацій в практику є структура туристичної індустрії, у складі якої переважають мікропідприємства, які не спроможні ні вкладати кошти в ризикові проекти, ні зменшити витрати виробництва.

Загальна тенденція фінансування та дослідження джерел фінансування за основними показниками введення капітальних інвестицій інноваційних проектів за січень-червень 2016 року та січень-червень 2017 року склали:

Таблиця 1

Введення капітальних інвестицій інноваційних проектів у 2016-2017 роках*

Показник	Освоєно (використано) капітальних інвестицій					
	січень-червень 2016 року		січень-червень 2017		Відхилення	
	у фактичних цінах, млн.грн	у % до загального обсягу	у фактичних цінах, млн.грн	у % до загального обсягу	(+)	%
Усього	119843	100	155085	100	35242,1	0
у т.ч. за рахунок						
коштів державного бюджету	871,2	0,7	2639	1,7	1767,8	142,8571
коштів місцевих бюджетів	3790,1	3,2	7853,8	5,1	4063,7	59,375
власних коштів підприємств та організацій	86491,1	72,2	115242	74,3	28750,9	2,908587
кредитів банків та інших позик	9763,1	8,1	8077,7	5,2	-1685,4	-35,8025
коштів іноземних інвесторів	4394,7	3,7	2343,8	1,5	-2050,9	-59,4595
коштів населення на будівництво житла	12026,1	10	13854,7	8,9	1828,6	-11
інших джерел фінансування	2506,5	2,1	5074,1	3,3	2567,6	57,14286

* побудовано автором на основі даних [1]

З таблиці очевидно, що капітальні інвестиції за джерелами фінансування у порівнянні 2017 року з 2016 переважно збільшувались, а саме: кошти державного бюджету зросли на 1767,8 млн. грн (142,8%); кошти місцевих бюджетів склали 4063,7 млн. грн (59,4%); власні кошти зросли на 28750,9 млн. грн (2,9%); кредити банків та інших позик зменшились на 1685,4 млн. грн (35,8%); кошти іноземних інвесторів спали на 2050,9 млн. грн (59,4%);

кошти населення на будівництво житла зросли на 1828,6 млн. грн (-11%); та інші джерела фінансування зросли на 2567,6 млн. грн (57,1%).

За даними аналізу в таблиці можна зробити висновок, що динаміка інвестицій в основний капітал невинно зростає і за досліджуваній період (січень-червень 2016 та січень-червень 2017 роки) зросла, що засвідчує про привабливість інвестування у розвиток туристичної індустрії країни.

У зв'язку з цим доречно було б залучити альтернативні джерела фінансування – спільні розробки, фінансування замовником кінцевого продукту, одержання в лізинг устаткування під кредит у банку; нові комерційні структури, – які метою своєї діяльності вважають захоплення провідних позицій на ринку, та розуміють роль інновацій у власному розвитку. Серед таких джерел – і передбачене бюджетом фінансування урядом.

Висновки. Тільки в умовах достовірності інформації про стан туристичного ринку і ресурсів розвитку індустрії туризму, прозорості державної політики підтримки туристичного підприємництва можна домогтися стабільних тенденцій розвитку сфери туризму в цілому. В даний час простежуються лише початкові кроки в цих напрямках. Розробляються проекти інноваційної та інвестиційної діяльності в сфері туризму. Можна також відзначити, що в умовах несформованого сучасного ринку туристичних послуг країни та регіону підприємство стане важливим фактором і основною формою реалізації інноваційних тенденцій на цьому ринку. Необхідна розробка й реалізація власної інноваційної стратегії в розвиток туризму. Головне, що вона повинна передбачати, – це прозора схема фінансування значущих інноваційних проєктів, створення відповідної фінансової структури – українського банку реконструкції та розвитку, – а також інноваційного й інформаційного центрів, інноваційної біржі для зосередження інноваційних пропозицій і попиту. Такий стратегічний підхід допоможе контролювати витрачання бюджетних грошей, аналізувати ринкові просування, координувати інноваційний процес у всій країні й забезпечувати системну підтримку його розвитку. Це допоможе також цивілізовано працювати в ринкових умовах на міжнародному рівні, що посилить глобалізацію підприємств України та прискорить її інтеграцію в світову економіку.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Всесвітня туристська організація (ВТО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/ru/home>
3. Економіка й організація інноваційної діяльності: підручник / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан та ін.: під ред. О. І. Волкова, М. П. Денисенко. – К.: Професіонал, 2010. – 960 с.
4. Малахова М. М. Інновації в туризмі та сервісі / М. М. Малахова, Д. С. Ушаков. – Ростов н / Д: березень, 2013. – 224 с.
5. Морозов М. А. Інформаційні технології в соціально-культурному сервісі і туризмі. Оргтехніка: учень / М. А. Морозов, Н. С. Морозова. – М.: Академія, 2013. – 240 с.

Смолянець А. В., Хрущ Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

Актуальність дослідження. В умовах нестабільної економіки України, загострення кризових явищ у суспільстві виникає гостра потреба в активізації господарської діяльності та пошуку інструментів, які б дали можливість зняти соціальну напругу й забезпечити сталий розвиток реального сектора. Одним з таких інструментів є прибуток, який виступає основним джерелом приросту власних фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення фінансово-господарської діяльності вітчизняних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління прибутком розглянуті в працях таких вітчизняних науковців, як Бланк І. О., Блонська В. І., Бідник Н. Б., Гриньова В. М., Коваленко Л. О., Поддєрьогін А. М., Покропивний С. Ф., Ткаченко Є. Ю. та інші. Однак, в умовах кризового стану економіки країни, є необхідність пошуку нових методів управління прибутком підприємства.

Метою дослідження є дослідження теоретичних аспектів управління прибутком вітчизняних підприємств.

Вклад основного матеріалу. Прибуток є найважливішим показником, який узагальнено характеризує виробничо-фінансову діяльність підприємства. В отриманому прибутку відображається виконання таких важливих якісних показників, як підвищення продуктивності праці, зниження собівартості та підвищення якості продукції, використання виробничих фондів. Прибуток є основним джерелом розширення основних і оборотних фондів, дієвим фактором, який стимулює (шляхом створення та використання фондів економічного стимулювання) до досягнення якомога вищих показників виробництва, джерелом доходів державного бюджету.

Економічна роль прибутку проявляється у його таких рисах:

– прибуток є рушійною силою (фактором) розвитку економіки та суспільства, спонукальним мотивом підприємницької діяльності;

– прагнення отримати прибуток сприяє ефективному розподілу та використанню ресурсів, упровадженню досягнень науково-технічного прогресу, скороченню витрат, поліпшенню якості продукції та споживчих властивостей;

– прибуток є джерелом примноження національного багатства та зростання задоволення потреб суспільства [1].

Прибуток виконує такі основні функції:

– оцінка підсумків діяльності підприємства;

– розподіл доходу між підприємством і державою, підприємством і його робітниками, між сферою виробництва і невиробничою сферою;

– джерела утворення фондів економічного стимулювання і соціальних фондів завдяки збільшення трудового внеску колективу підприємства і за рахунок інших факторів [2].

Управління прибутком представляє собою процес пошуку і прийняття управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу і використання на підприємстві.

Система управління прибутком дає змогу вирішувати такі завдання:

– забезпечення максимізації розміру прибутку, що формується відповідно до ресурсного потенціалу підприємства;

– забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку і допустимим рівнем ризику;

– забезпечення високої якості прибутку, що формується;

– забезпечення виплат необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам підприємства;

– забезпечення формування відповідного обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань розвитку підприємства на майбутній період;

– забезпечення постійного зростання ринкової вартості підприємства;

– забезпечення ефективності програм участі персоналу щодо прибутку [3, с. 149].

До об'єктів системи управління прибутком відносять: управління формуванням прибутку; управління розподілом та використанням прибутку.

Політика управління формуванням прибутку підприємства повинна бути спрямована на максимізацію розміру позитивного фінансового результату через виконання комплексу завдань щодо забезпечення зростання обсягів його діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління суб'єктом господарювання.

Політика управління розподілом та використанням прибутку націлена на реалізацію комплексу заходів з найбільш ефективного використання зароблених коштів та їх ефективному перерозподілі.

Використання різних форм управління визначається специфікою господарської діяльності підприємства та його фінансовою стратегією, відповідно, модель управління прибутком для різних підприємств буде відрізнятися, адже існують різні стратегії управління [4, с. 98]. Однак усю сукупність існуючих моделей можна згрупувати та виділити таку їх типологію:

– агресивна (наступальна) – забезпечення максимізації рівня реалізації через стимулювання збуту з метою збільшення прибутку суб'єкта;

– захисна – забезпечення контролю витрат для збільшення прибутку суб'єкта господарювання як різниці між абсолютною величиною доходів і витрат (стратегія є ефективною у довгостроковій перспективі);

– диверсифікована – поєднує у собі виважений компроміс між агресивною та захисною стратегіями, що дозволяє взаємоузгодити переваги та недоліки обох варіантів стратегій управління прибутком суб'єкта господарювання.

Висновки. Таким чином, прибуток є одним із ключових показників, які характеризують результати господарської діяльності підприємства. Він виступає основним джерелом для фінансування його розвитку, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Отримання прибутку є головною метою підприємницької діяльності. Створення дієвого механізму управління прибутком на підприємстві сприятиме оптимізації його доходів і витрат, джерел фінансування, що дозволить забезпечити стабільний розвиток підприємства у довгостроковому періоді.

Література

1. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / за ред. В. Д. Базилевича; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 9-те вид., доповн. – К.: Знання, 2014. – 710 с.
2. Опікунова Н. В. Управління прибутком підприємства / Н. В. Опікунова, В. Г. Лопата // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – № 46. – С. 294-298.
3. Денисенко Л. О. Шляхи поліпшення процесу управління прибутком на підприємстві / Л. О. Денисенко, Ю. О. Кучерявенко // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – 2014. – № 1. – С. 145-153.
4. Бідник Н. Б. Стратегія управління прибутком підприємства / Н. Б. Бідник // Економіка України. – 2009. – № 7. – С. 97-99.

**Сніжинський В. В., Драбовський А. Г.
Вінницький кооперативний інститут,
м. Вінниця**

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність дослідження. Становлення в Україні ринкової інфраструктури суттєво впливає на зміст господарської діяльності та фінансовий стан суб'єктів господарювання. Оскільки характерною рисою сьогодення стала велика кількість збиткових підприємств, зростає потреба у дослідженні причинно-наслідкових зв'язків, пов'язаних із процесом формування й ефективністю використання прибутку суб'єктів господарювання.

В умовах ринкової економіки прибуток – одна з основних цілей підприємницької діяльності, тому визначення сутності прибутку та механізму його формування і використання є необхідною передумовою теоретичного обґрунтування розвитку бізнесу країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів управління прибутком підприємства зробили такі вчені, як: Бланк І. О., Гриньова В. М., Коюда В. О., Поддєрьогін А. М., Покропивний С. Ф., Ткаченко Є. Ю. та інші. Однак, віддаючи належне значному науковому доробку науковців у вирішенні проблемних питань підвищення прибутковості підприємств, варто зазначити, що на сьогодні існує необхідність пошуку більш ефективних підходів та методів управління прибутком, що пов'язано зі зростанням ризиків, які виникають в процесі діяльності підприємства.

Метою дослідження є дослідження концептуальних аспектів управління прибутком вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Прибуток суб'єктів господарювання є однією із найскладніших економічних категорій, що відображає особливо складні та суперечливі соціально-економічні відносини в суспільстві щодо формування та використання частини суспільного продукту.

Узагальнюючи різні точки зору вітчизняних і зарубіжних дослідників, можна зробити висновок, що роль і значення прибутку підприємства в умовах ринкової економіки виявляються в наступному:

- прибуток підприємства є основним спонукальним мотивом будь-якого виду бізнесу, головною кінцевою метою підприємницької діяльності;
- прибуток підприємства створює базу економічного розвитку держави в цілому. Можливість держави успішно виконувати покладені на неї функції і здійснювати намічені програми розвитку економіки дає механізм перерозподілу прибутку підприємства через податкову систему;
- прибуток підприємства виступає критерієм ефективності діяльності суб'єкта господарювання;
- прибуток є постійно відтворюваним джерелом формування фінансових ресурсів підприємства, і чим вище рівень прибутку підприємства, тим менш його потреба у залученні фінансових коштів із зовнішніх джерел і вище рівень самофінансування його розвитку. Останнє є важливим критерієм фінансової стійкості підприємства;
- прибуток є головним джерелом зростання вартості підприємства. Здатність самозростання вартості капіталу забезпечується шляхом капіталізації частини отриманого підприємством прибутку, тобто його спрямованість на приріст активів підприємства. Чим вища сума і рівень капіталізації отриманого прибутку, тим більшою мірою зростає вартість його чистих активів, а відповідно і ринкова вартість підприємства в цілому [1, с. 172].

Прибуток, як особливо важливе соціально-економічне явище фінансової сфери та ключова фінансова категорія, виконує функцію фінансового забезпечення економічного та соціального розвитку виробництва, економіки та суспільства загалом, функцію фінансового регулювання темпів і пропорцій економічного та соціального розвитку, функцію фінансового стимулювання результатів діяльності, що особливо важлива для діяльності суб'єктів господарювання та інших суб'єктів фінансової системи. Дані функції прибутку є відображенням розподільчої функції фінансів, оскільки без розподілу фінансових ресурсів (у даному випадку частини доданої вартості суспільного продукту) регулювати, стимулювати та забезпечувати розвиток економіки і суспільства загалом практично неможливо.

Управління прибутком представляє собою процес пошуку і прийняття управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу і використання на підприємстві [2].

Основними завданнями управління прибутком є:

- виявлення резервів збільшення прибутку за рахунок виробничої діяльності, інвестиційних і фінансових операцій;
- виявлення резервів нарощування прибутку за рахунок оптимізації постійних і змінних витрат, обґрунтування облікової політики підприємства, цінової політики, податкової політики;
- оцінювання прибутковості виробничої і комерційної діяльності;
- визначення підприємницького ризику;
- зміцнення конкурентних позицій підприємства за рахунок підвищення ефективності розподілу і використання прибутку. На величину прибутку впливає сукупність багатьох факторів, які необхідно враховувати в процесі управління. Ці фактори можна розділити на дві великі групи: зовнішні, які не залежать від підприємства, і внутрішні, на які підприємство може впливати [3].

На процес управління прибутком, важливою складовою якого є планування, впливають такі фактори, як

організаційно-правова форма підприємства, його розмір, галузеві особливості, стадія життєвого циклу продукції, стратегія розвитку, кон'юнктура ринку тощо.

Система управління прибутком підприємства обов'язково повинна включати в себе програму перспективних заходів і використовувати такі інструменти її здійснення та підтримки, спираючись на які, управлінський склад підприємства мав би можливість реалізовувати стратегію його розвитку і досягти поставлених цілей, які зафіксовані практично в кожному статуті, тобто поліпшення фінансових результатів або максимізація прибутку.

Висновки. Таким чином, найважливішою фінансовою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості, є прибуток.

Налагодження на підприємствах України системи управління прибутком, що спрямована на реалізацію основних функцій суб'єктів господарювання, дозволить суттєво поліпшити їх соціально-економічний стан.

Література

1. Павлишенко М. М. Значення прибутку підприємства в ринковій економіці / М. М. Павлишенко, Л. А. Сивуля // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2007. – Вип.17.4. – С.172-174.
2. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 1998. – 544 с.
3. Фінансовий менеджмент : підручник / за заг. ред. Т. А. Говорушко. – Львів «Магнолія 2006». – 344 с.

Терентієва А. Г., Мацедонська Н. В.

**Вінницький навчально-науковий інститут економіки Тернопільського національного економічного університету,
м. Вінниця**

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Актуальність дослідження. В сучасних умовах господарювання швидкі зміни факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ функціонування суб'єктів підприємницької діяльності спричиняють високий рівень ризиків та небезпек, що виникають у процесі життєдіяльності підприємств. Ось чому, для ефективного їх функціонування необхідним є підвищення рівня їх фінансової безпеки та розробка новітніх інструментів подолання негативних факторів впливу на фінансову діяльність підприємств.

Актуальність теми полягає у тому, що фінансова безпека є підґрунтям незалежності підприємства, його конкурентоспроможності, стабільності діяльності та фінансової захищеності. Завдяки фінансовій безпеці досягається економічне зростання, високий рівень інвестиційної діяльності та успішний розвиток в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні дослідженням фінансової безпеки підприємства та шляхами її забезпечення присвячені праці вітчизняних вчених, серед яких: О. Барановський, І. Бланк, О. Василик, В. Лук'янова, В. Нижник, О. Орлова, Г. Портнова, Н. Хрущ та інші. Проте питання фінансової безпеки, зокрема, щодо форм та методів оцінки фінансової безпеки, системи забезпечення фінансової безпеки підприємства та розробки ефективного механізму управління нею залишаються невирішеними і потребують наукового дослідження.

Мета статті. Метою статті є дослідження теоретичних питань, пов'язаних з фінансовою безпекою вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Інтегрування України до міжнародного простору вимагає від неї здатність стабільного економічного розвитку, підвищення рівня соціального забезпечення громадян, удосконалення законодавчої бази, новітніх підходів до управління державою тощо. Ось чому, особливо актуальним постає питання створення адекватних умов для забезпечення стійкого та ефективного економічного розвитку. Тому здатність суб'єктів господарювання стабільно розвиватися, здійснювати ефективну господарську діяльність, бути конкурентоспроможним напряму залежить від його фінансового стану та від належного рівня фінансової безпеки.

Вітчизняні вчені у своїх працях особливо увагу акцентують на понятті «фінансова безпека». Вони вважають, що вона є складовою економічної безпеки, крім цього вона є стержнем будь-якої економічної системи [119, с. 15]. При цьому, слід зазначити, що у офіційних (державних) нормативних документах визначення фінансової безпеки підприємства відсутнє. Отже, на нашу думку, потрібно негайно на законодавчому рівні визнати фінансову безпеку країни та розробити стандарти фінансово-економічної безпеки.

Науковці сутність фінансової безпеки підприємств розглядають по-різному. Це свідчить про те, що немає єдиної думки щодо концептуального підходу до даного питання. Так, на думку Покропивного С. Ф., вона є складовою економічної безпеки і спрямована на ефективному використанні корпоративних ресурсів [2, с. 216]. А з точки зору Судакової О. І. – вона відображає систему критеріїв і показників фінансового стану підприємства, сприяє їх збалансованості, свідчить про фінансову стабільність та незалежність, належний рівень активів, наявність грошових коштів та їх захищеність тощо [3, с. 144].

Бланк І. О. вважає, що фінансова безпека відображає рівень фінансового стану підприємства. Крім цього забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих

реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії та створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному і перспективному періоді [4, с. 24].

На думку Барановського О. І. – це ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин або рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання існуючих зобов'язань [5, с. 11].

Ряд науковців фінансову безпеку пов'язують з управлінням підприємством як в цілому, так і з фінансовою діяльністю. Особливу увагу вони звертають на управління ризиками, так як діяльність менеджерів багатогранна і має свої особливості. Інші науковці [6, 7] вважають, що це поняття комплексне і воно відображає здатність підприємства задовольняти інтереси усіх учасників фінансових відносин; сприяти обґрунтованій та ефективній фінансово-господарській діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, бути конкурентоспроможним, утворювати доходи і прибутки, досконало здійснювати управління підприємством в сучасних умовах.

Базовими компонентами забезпечення фінансової безпеки є: фінансові інтереси підприємства; середовище підприємства, як чинник загрози реалізації інтересів; резерви забезпечення фінансової безпеки та підсистеми забезпечення, які направлені на усунення загроз, їх прогнозування, своєчасне попередження і профілактику. Наявність резервів і спроможність швидко забезпечити мобілізацію фінансових ресурсів із різних зовнішніх і внутрішніх джерел дає можливість підприємству ефективно функціонувати.

Комбінація фінансових методів і важелів складає підсистему фінансових методів і важелів забезпечення фінансової безпеки. В узагальненому вигляді забезпечення фінансової безпеки визначається ефективністю використання всіх видів ресурсів підприємства, включаючи ресурс капіталу (акціонерний капітал в поєднанні з позиковими і залученими фінансовими коштами); техніко-технологічний ресурс (якість і конкурентоспроможність продукції, технологія виробництва); інтелектуально-кадровий ресурс (менеджери, інженерний персонал, виробничі робітники і службовці з їх знаннями та навичками роботи, що забезпечують досягнення цілей бізнесу); інформаційний ресурс (інформація, що стосується всіх сторін діяльності підприємства, включаючи оцінку стану ринків, відомості фінансово-економічного, науково-технічного, технологічного характеру); інноваційний ресурс (нововведення в методах організації та управління бізнесом, що дозволяють підприємству адекватно реагувати на зміни зовнішнього середовища, ефективно планувати і здійснювати господарську діяльність); правовий ресурс (нормативно-правове забезпечення функціонування підприємства, права на використання патентів, ліцензій, квот, у тому числі експортних, що збільшує нематеріальні активи підприємства і дозволяє розширити не загальнодоступні можливості розвитку бізнесу).

З точки зору адаптивності можна виділити три підходи до забезпечення фінансової безпеки підприємства:

- активний (максимальне використання наявних засобів для мінімізації наслідків загроз та небезпек, всі господарські операції здійснюються після проведення заходів з попередження можливих фінансових втрат);
- адаптивний (забезпечення фінансової безпеки здійснюється в ході проведення господарських операцій, тому не можливим є запобігання всіх збитків в разі настання деструктивної події, а можна уникнути лише частини втрат);
- консервативний (вплив на фінансові загрози та небезпеки починається після настання деструктивної події, коли підприємством отримано збиток, тому метою забезпечення є локалізація збитку).

Вибір підходу залежить насамперед від етапу життєвого циклу підприємства та умов, які склались на даний час для певного циклу.

Висновки. Отже, на нашу думку, саме поняття фінансова безпека підприємства – це комплексне визначення, яке передбачає, в-першу чергу, захищеність фінансових інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, що ґрунтується на ефективному, професійному фінансовому управлінні; по-друге, – врахове обґрунтоване використання ресурсів; по-третє, – це розробка досконалої фінансової стратегії і впровадження новітніх форм та методів управління фінансовими ризиками підприємства.

Література

1. Фінансова безпека підприємств / Т. Б. Кузенко, Л. С. Мартошева, О. В. Грачов, О. Ю. Литовченко. – Харків : ХНЕУ, 2010. – 300 с.
2. Покропивний С. Ф. Економіка підприємств: підручник / С. Ф. Покропивний – Київ : КНЕУ, 2005. – 528 с.
3. Судакова О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О. І. Судакова // Економічний простір. – 2008. – № 9. – С. 140-148.
4. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К.: Эльга, 2009. – 776 с.
5. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О. І. Барановський. – Київ : КНТЕУ, 2004. – 760 с.
6. Воробйов Ю. М. Фінансова безпека організацій рекреаційної сфери / Ю. М. Воробйов, О. Г. Блажевич // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – № 2. – С.12-19.
7. Економічна безпека підприємств: підручник / [В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко та ін.]. – К. : Алерта, 2011. – 704 с.

4. Актуальні питання розвитку вітчизняної банківської системи та її роль у забезпеченні економічної стабільності держави

Божко В. О., Онікієнко С. В.
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ

**ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВ
ЗАДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Актуальність дослідження. Стабільний розвиток економіки залежить перш за все від достатності ресурсного потенціалу банків, який виступає підґрунтям задля активізації інвестиційних процесів в будь-якій країні. Через незахищеність прав кредиторів та невеликий попит на кредитні ресурси у суб'єктів господарювання банки шукають альтернативу куди можна спрямувати надлишкову ліквідність, щоб диверсифікувати інвестиційний портфель та підвищити їх прибутковість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні питання інвестиційних процесів та інвестиційної діяльності банків України займають вагоме місце у наукових дослідженнях. Ці питання досліджували такі науковці як Б. Адамик, О. Білоус, А. Кущик, Л. Бондаренко, І. Брітченко, І. Бушуєва, С. Осташ, Н. Булеца, О. Вовчак, С. Глушенко, М. Денисенко, Н. Дорошенко, В. Жуков, Я. Карпа, О. Кириченко, Л. А. Клоско, Р. Котовська, Б. Луців, А. Мещеряков, Г. Пурий, В. Ричаківська, О. Сич, Т. Стечишин та інші. Проте сьогодні продовжуються наукові пошуки активізації інвестиційних процесів у банківській системі України.

Мета статті. Основною метою статті було дослідити чи використовують банки свій ресурсний потенціал на повну та виявити причини з яких банки направляють значну частину коштів у державні цінні папери.

Виклад основного матеріалу. Ресурсний потенціал банку – сукупність усіх фінансових активів банку, що знаходяться в безпосередньому його розпорядженні, і коштів, які можуть бути потенційно залучені банком у результаті проведення ефективної повномасштабної банківської діяльності. [1, с. 15]

Проаналізуємо ліквідність банківської системи, щоб дізнатися чи використовують банки свій ресурсний потенціал на повну. Середньоденний обсяг депозитних сертифікатів Національного банку в 2016 році збільшився до близько 55 млрд. грн. з 41 млрд. грн. у 2015 році, за січень – травень 2017 року – до 60 млрд грн [2].

Така динаміка свідчить про те, що наразі ліквідність банківської системи перебуває на високому рівні. Банки мають значні обсяги додаткової ліквідності, яку вони спрямовують на купівлю депозитних сертифікатів Національного банку.

Тепер проаналізуємо інвестиційну діяльність банків України. Станом на 01.10.2017 р. вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції банків України складало 352 350 млн грн, з них 298 740 млн грн – це вкладення в ОВДП [3]. Тобто бачимо, що 84,79 % всіх інвестицій банків спрямовані на купівлю ОВДП.

З наведених вище аналізів можна стверджувати, що наразі банки мають достатньо вільних коштів, які вони не направляють на експансію кредитного портфелю, а направляють до купівлі державних цінних паперів. При тому, що середньозважений рівень доходності за річну ОВДП 14,65 % [4], а середньозважена відсоткова ставка за депозитами фізичних осіб за рік – 14,2 % [5]. Банки не тільки отримують мінімальну маржу, але також не направляють ці кошти у реальний сектор економіки задля подальшого економічного зростання країни.

Дана ситуацій в банківській системі України склалася з таких причин:

– відсутність альтернативних варіантів інвестування через відсутність якісно функціонуючого фондового ринку;

– висока доходність ОВДП, що дає можливість банкам отримувати прибуток при мінімальних зусиллях.

Для вирішення такої ситуації необхідно:

– почати розвивати фондовий ринок шляхом забезпечення захисту прав міноритарних акціонерів та створення активної маркетингової стратегії щодо популяризації фондового ринку;

– зменшити доходність ОВДП до рівня середньозваженої відсоткової ставки за депозитами.

Висновки. Отже, банки інвестують свій вільний ресурсний потенціал насамперед у державні цінні папери за якими отримують мізерну маржу, і таким чином, не направляють кошти у дохідні інвестиційні проекти та у розвиток економіки. Подолати цю ситуацію можна лише за рахунок розвитку фондового ринку, що дозволить диверсифікувати інвестиційний портфель банків та підвищити їх доходність.

Література

1. Васюренко О. Ресурсний потенціал комерційного банку / О. Васюренко, І. Федосік // Банківська справа. – 2002. – № 1. – С. 15.
2. «Про діяльність Правління Національного банку України щодо розвитку банківської системи та окремих нормативних актів з питань банківської діяльності зі змінами» – Рішення Ради НБУ № 32-рд від 14.07.2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=51452711>
3. Основні показники діяльності банків України за вересень 2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

4. Результати розміщення облігацій внутрішніх державних позик за 30.10.2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/bonds/list>

5. Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб за 30.10.2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/allinfo>

Гелик М. М., Доценко І. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

Актуальність дослідження. Стан банківської системи нашої країни на сьогоднішній день можна оцінити як досить складне. Підставами такої ситуації виступають криза в економіці, політична ситуація, проблеми становлення та розвитку банківської системи, вимагають прийняття комплексних заходів щодо її зміцнення, підтримання фінансової стійкості банків, зниження ризику системної кризи.

Ефективність основного виду діяльності банківської установи – кредитування – засновано на раціональному механізмі кредитних відносин банків з позичальниками, використанні дієвих методів формування і інструментів реалізації кредитної політики.

Стрімке погіршення фінансового становища значної кількості банків за останні роки було викликано проблемами в кредитній діяльності. Істотні збитки кредитної діяльності обумовлені несвоєчасною сплатою відсотків за наданими кредитами, неповерненням виданої суми кредиту та залученням занадто дорогих кредитних ресурсів, з нерентабельним їх розміщенням. Тому для того, щоб раціонально організувати кредитну діяльність, банки розробляють кредитну політику, яка входить в загальну політику банку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджувана тема розглядалася в працях багатьох зарубіжних економістів, зокрема у К. Ф. Блюмфілда, В. Лексиса, Д. Мак Нотона, Е. Ріда, С. П. Роуза, Дж. Ф. Сінкі. Питання, які пов'язані з визначенням оцінки ефективності кредитної політики банку, досліджували й українські науковці, зокрема: В. Л. Андрущенко, Я. В. Грудзевич, І. С. Гуцал, О. В. Дзюблюк, Т. Т. Ковальчук, В. Д. Лагутін, М. І. Мирун, В. І. Міщенко, А. М. Мороз, О. В. Пернарівський, М. І. Савлук та інші.

Мета статті. Метою статті є аналіз сучасного стану кредитної політики банків в Україні на основі виокремлення коефіцієнтів, які характеризують ефективність кредитної політики окремого банку.

Виклад основного матеріалу. Однією із головних задач, що стоять перед керівництвом банку, є правильна розробка кредитної політики. Кредитна політика банку – складова політики комерційного банку або іншої кредитної організації для забезпечення своєї діяльності. Вона включає положення, згідно з якими повинні надаватися кредити, а також фіксуватися процедури їх надання.

Кредитна політика банку визначає основний перелік ключових цілей і завдань банківської діяльності, формує конкретні прийоми, способи і методи її реалізації з метою максимізації прибутковості кредитних операцій та досягнення прийнятної рівня ризиків банківської діяльності у сфері кредитування.

Показники ефективності обраної кредитної політики зводяться до отримання оптимального співвідношення доходності та ліквідності при мінімізації ризиків. Будь-який з напрямків кредитної політики, який обирає банк при провадженні власної діяльності, має бути ефективним та забезпечувати досягнення основної мети – отримання прибутку. Оскільки при формуванні кредитної політики в пріоритеті над прибутковістю від кредитних операцій знаходиться рівень ризику, то ефективність проведеної кредитної політики можливо оцінити шляхом визначення рівня доходності та ризику кредитного портфеля.

Ризик кредитного портфеля традиційно перебуває у центрі уваги науковців та банкірів, які засвідчують, що ефективне управління кредитною діяльністю банків супроводжується необхідністю зниження кредитного ризику, за допомогою створення адекватної методики його оцінювання. Слід зазначити, що така методика може бути уніфікована лише до певної міри, адже кожен банк має власну клієнтуру, свій сегмент ринку, галузеву специфіку, конкретні можливості тощо. А тому показники, за якими оцінюється діяльність одних позичальників, можуть бути зовсім неприйнятними для інших. Отже, методика оцінювання має максимально врахувати ці особливості та втілювати диференційований підхід до аналізу та управління кредитним ризиком. Проте цілком очевидно й те, що мінімальний рівень уніфікації методики оцінки кредитного ризику є необхідним, адже це допомагає банкам розробити власну систему підтримки управлінських рішень з надання позик та забезпечує заданий рівень якості кредитного портфеля банку [1].

У вітчизняній банківській практиці уніфікація здійснюється через методика формування резерву під кредитні ризики, розроблену Національним банком України [2]. Дійсно, методикою формування резерву передбачено з'ясування величини можливих втрат за кожною окремою позицією, а сума знайдених у такий спосіб величин (імовірних втрат за всіма кредитними операціями банку) формує резерв. Відтак стає очевидним, що за економічним змістом величина резерву є індикатором сукупного ризику кредитного портфеля банку.

Для оцінки ефективності кредитної політики банків України проаналізуємо показники доходності (коефіцієнт доходності кредитних операцій (Кд), маржа процентного прибутку (ЧМпр)) та показники ризику кредитного портфелю (коефіцієнт покриття кредитного портфелю власного капіталу (Квк), коефіцієнт якості кредитного портфелю (Кя), коефіцієнт використання коштів клієнтів в кредитному портфелі (Ккк), коефіцієнт кредитної активності (Ка)), які зображено в табл. 1 [3].

Таблиця 1

Показники доходності та ризику кредитного портфеля банків за 2016 рік

Назва банку	Кд	ЧМпр	Квк	Кя	Ккк	Ка
ПАТ КБ «ПриватБанк»	0,60	0,03	0,23	2,94	0,30	0,25
АТ «Укрексімбанк»	0,23	0,02	0,09	0,78	0,70	0,36
АТ «Ощадбанк»	0,29	0,03	0,23	0,76	0,46	0,32
ПАТ АБ «Укргазбанк»	0,27	0,01	0,24	0,38	0,44	0,38
ПАТ «Промінвестбанк»	0,15	0,05	0,19	0,85	3,06	0,79
ПАТ «Укрсоцбанк»	0,11	0,01	0,55	1,14	0,88	0,56
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	0,23	0,10	0,36	0,92	0,64	0,50
АТ «Укрсиббанк»	0,20	0,07	0,20	0,33	0,57	0,46
ПАТ «СБЕРБАНК»	0,16	0,09	0,09	0,54	2,15	0,84
ПАТ «ПУМБ»	0,20	0,05	0,16	0,42	0,75	0,56

Отримані результати показують те, що значення коефіцієнтів різняться, але в ПАТ КБ «ПриватБанк» найкращі показники доходності кредитного портфелю серед 10 найбільших банків за рівнем активів. Підходи до оцінки якості кредитного портфелю та формування резервів, виходячи з отриманих результатів, відрізняються. Показник кредитної активності свідчить про залежність доходності банку від кредитних операцій, чим менше значення, тим більш диверсифікованою є діяльність банківської установи (найменший показник спостерігається у ПАТ КБ «ПриватБанк»)

Висновки. Провідну роль в управлінні кредитними операціями банку займає кредитна політика, яка представляє собою сукупність заходів, спрямованих на створення умов для ефективного розміщення наявних коштів і має на меті забезпечення стабільного зростання прибутку банку. Організація кредитної діяльності банку повинна здійснюватися відповідно до розробленої кредитної політики банку. Сутність оцінки ефективності кредитної політики банку здебільшого визначається через якість кредитного портфелю.

Література

1. Бикова О. В. Оцінка ефективності кредитної політики банку / О. В. Бикова, О. В. Марченко // Молодий вчений. – 2017 – №3 – С. 586-589.
2. Лисенко О. В. Оцінка ефективності кредитної діяльності вітчизняних банків / О. В. Лисенко // Вісник ЖДТУ – 2015 – №3 – С. 101-106.
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>

Гензера О. О., Хрущ Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

**РОЗВИТОК СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ В УКРАЇНІ,
ЙОГО ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ**

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день банківське кредитування відіграє важливу роль у житті українського суспільства. Кредитування прискорює процес розширеного відтворення, підтримує соціально-економічний розвиток країни. Кредити користуються великою популярністю серед різних верств населення. З їх допомогою можна вирішити багато питань, пов'язаних з навчанням, бізнесом, відпочинком, боргами, купівлею необхідних речей.

Проте надто прискорене і недостатньо контрольоване зростання споживчого кредиту загострило проблеми незбалансованості товарних і кредитного ринків і сприяло нагромадженню ризиків. Сучасний банківський бізнес супроводжують високий рівень конкуренції, ускладнення архітектури фінансового ринку та його дерегулювання, зміни в організації кредитування. Водночас суб'єкти споживчого кредиту в Україні виявились не готовими до суттєвих трансформацій, а надмірна активізація банків щодо кредитування населення посилила загрози стійкості окремих банків і всієї банківської системи. Тому актуальними є дослідження шляхів ефективного розвитку споживчого кредиту в перспективі та вдосконалення підходів до його регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади споживчого кредитування досліджено у багатьох працях вітчизняних: О. Барановського, У. Владичин, Б. Івасіва, С. Ілляшенка, В. Лагутіна, О. Морозової, А. Мороза, С. Реверчука, М. Савлука, Я. Чайковського та інших і зарубіжних авторів: Дж. Сінкі, П. Роуз, Р. Гросіан, Дж. Вулфел, О. Лаврушин.

Проте автори досліджень, все ще не дійшли згоди стосовно визначення, яке б пояснювало економічну сутність споживчого кредиту, його переваг і недоліків.

Мета статті. Метою дослідження є вивчення особливостей споживчого кредитування та його ролі в економіці держави.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення розвитку споживчого кредитування – одне зі стратегічних завдань роботи більшості комерційних банків. Удосконалення організації споживчого кредиту в сучасних умовах виступає основною проблемою, вирішення якої дасть можливість збільшити платоспроможний попит населення, зробити цей вид банківської послуги доступним більшій частині населення країни, знизити кредитні ризики.

Сучасний етап розвитку кредитної діяльності характеризується різноспрямованими тенденціями: підвищенням ролі споживчого кредиту, збільшенням обсягу роздрібних банківських послуг, формуванням основних сегментів ринку споживчого кредиту на тлі загострення ситуації на фінансовому ринку [1].

Система споживчого кредитування бере свій початок з другої половини вісімнадцятого століття, коли в Україні утворилися перші державні банки. Пізніше, до кінця дев'ятнадцятого століття, стали формуватися комерційні банки, які видавали довгострокові позики заможним верствам населення під заставу нерухомості і землі. Саме з виникненням цих банків почали відбуватися серйозні зміни у кредитних відносинах.

Споживчий кредит в незалежній Україні має наступні етапи розвитку (рис.1):

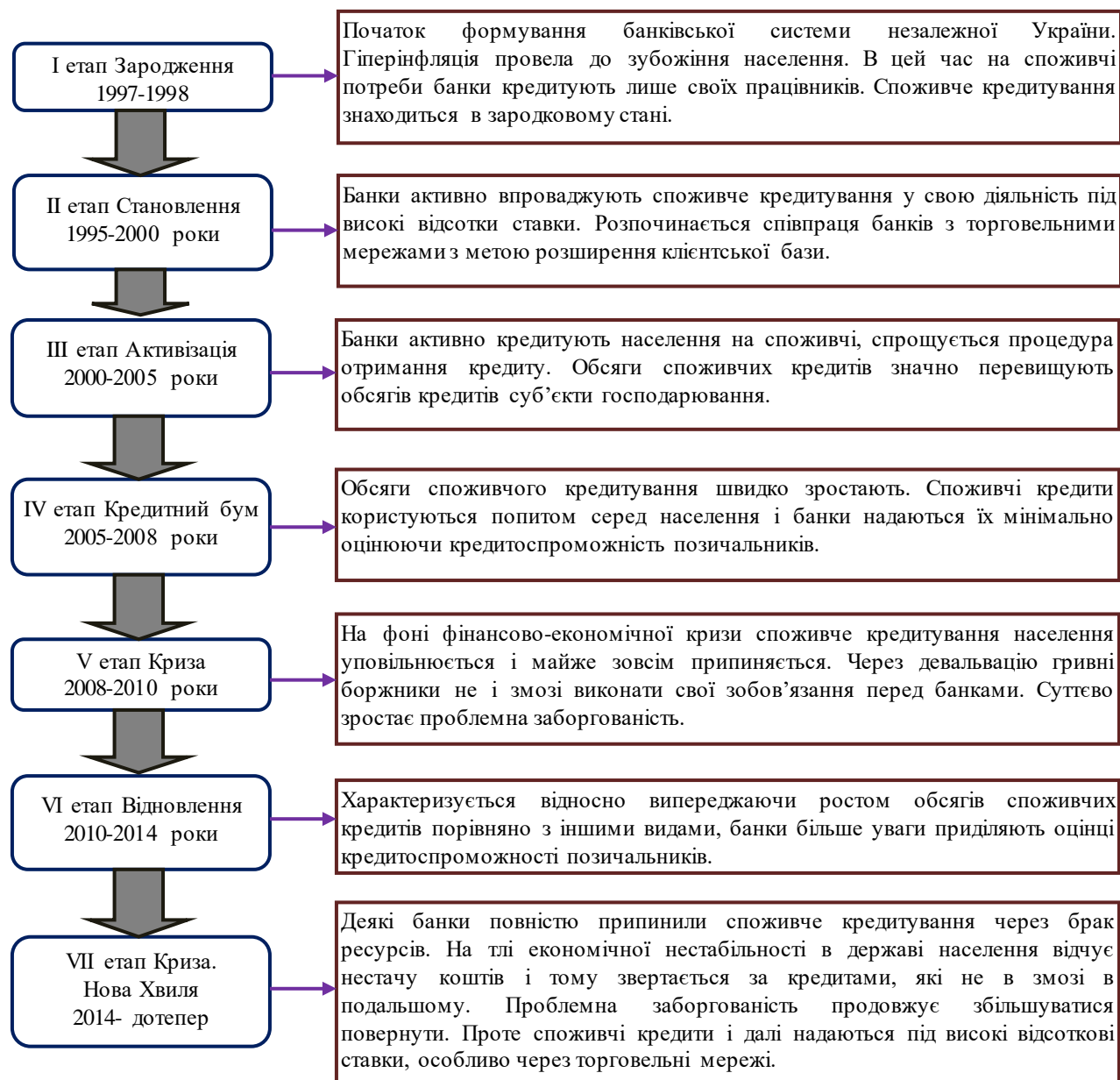


Рис. 1. Етапи розвитку споживчого кредитування в Україні [2].

З метою оцінки ролі споживчого кредиту на вітчизняному кредитному ринку, сучасного стану його розвитку в Україні та виявлення впливу на розвиток вітчизняної економіки, розглянемо зміну обсягів споживчого кредитування за 2010-2016 роки (рис. 2).

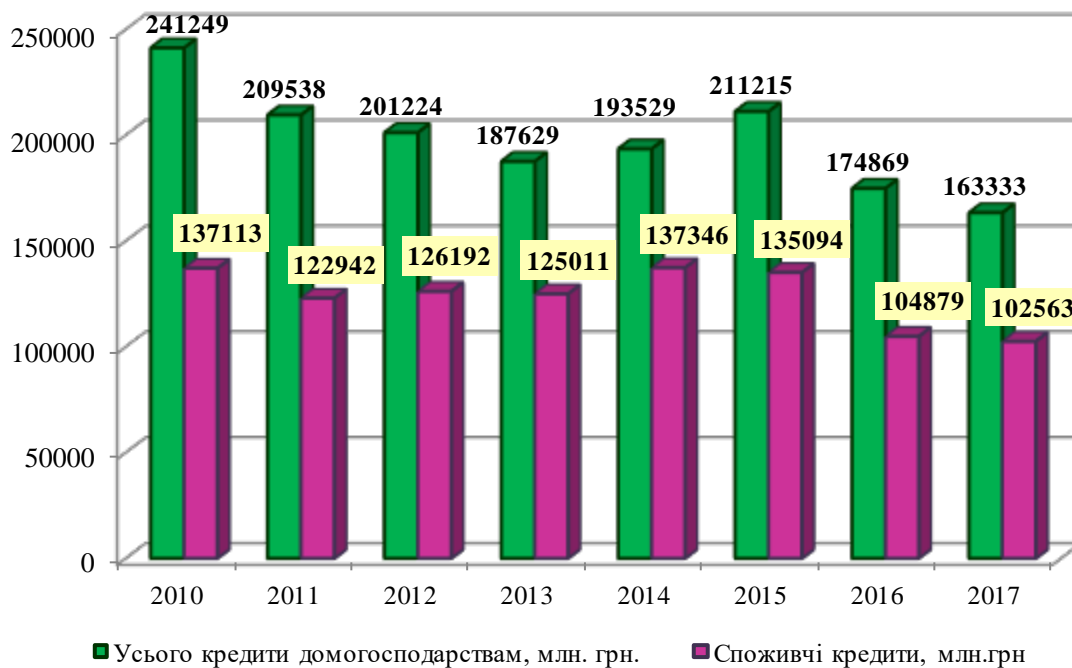


Рис.2. Споживчі кредити надані вітчизняними банками в порівнянні з загальним обсягом кредитів домогосподарств України, на 1 січня 2010-2017 рр. [4]

Згідно рисунка в останні роки споживче кредитування в Україні розвивалося достатньо нестабільно. Кількість споживчих кредитів з 2016 року помітно знизилась. Це, в першу чергу обумовлено несприятливою економічною ситуацією в країні, зокрема впливом депозитів населення, зниженням ліквідності банків, новою хвилею неплатежів з боку позичальників і зростанням проблемної заборгованості.

Існує низка чинників, що гальмують розвиток споживчого кредитування в Україні, а саме: фінансово-економічна й політична нестабільність; зростання рівня інфляції; скороченням якості кредитного портфеля і, як наслідок - зростання кредитних ризиків через зниження доходів населення і збільшення рівня безробіття в країні; зменшення величини довгострокового фінансування комерційних банків; дефіцит і недосконала структура ресурсів; нестабільність курсу валют, їх стрімке зростання, а отже, підвищення ризику неповернення кредитів, отриманих в іноземній валюті; недосконале законодавство у сфері кредитування фізичних осіб; падінням попиту на кредитні продукти, викликаного невпевненістю клієнтів в стабільному доході і, як результат, зниженням попиту на кредитні продукти банків. недосконалість кредитного ризик-менеджменту й внутрішніх бізнес-процесів та інші.

Мінімізація ризиків банківського споживчого кредитування має здійснюватися як силами самих банків, шляхом застосування активних методів

впливу на ймовірність неповернення позик і відсотків за ними у бік зменшення, так і державою.

Споживчий кредит має свої переваги і недоліки. Серед переваг споживчого кредитування варто виділити наступні:

- отримання споживчого кредиту в короткі терміни;
- простота процедури оформлення кредиту;
- лояльні умови надання кредиту;
- розширена мережа відділень для оформлення споживчого кредиту;
- можливість дострокового погашення;
- можливість виплачувати невеликими платежами;
- нейтралізація негативного впливу інфляції.

Серед недоліків споживчого кредитування переважають:

- високі процентні ставки;
- вікові обмеження;
- зростання кінцевої вартості товару;
- матеріальна відповідальність перед кредитором (штрафи та пені в разі прострочення платежів).

8 грудня 2016 року було підписано закон України «Про споживче кредитування», яким визначаються загальні правові та організаційні засади споживчого кредитування в Україні. Документом також регулюються відносини між кредитодавцями, кредитними посередниками та споживачами під час надання послуг споживчого кредитування [5].

Національний банк України затвердив нові правила розрахунку банками України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит, відповідно до вимог Закону України «Про споживче кредитування», який набрав чинності 10 червня 2017 року [3].

Реалізація цих документів сприятиме підвищенню рівня довіри населення до цього ринку та забезпечить сприятливі умови для розвитку економіки України. Вони також забезпечать надійність банківської та фінансової системи держави.

Висновки. Перспективи розвитку споживчого кредитування в Україні досить неоднозначні, з одного боку воно є найбільш зручною формою кредитування населення для придбання товарів і послуг, проте на даний момент існує безліч проблем, що стримують розвиток споживчого кредитування. Ці проблеми стали причиною сповільнення розвитку сегмента споживчого кредитування в державі. Основна з цих проблем пов'язана з економічною ситуацією в країні.

Розвиток ринку споживчого кредитування – це питання не тільки економічне, але також соціальне. Розробка комерційними банками соціально-орієнтованої кредитної політики у взаємодії з населенням вимагає модернізації форм і методів кредитування, використання досвіду країн з розвинутою економікою, а також зацікавленості і підтримки з боку держави.

Література

1. Анализ банковской деятельности: Учебник / А. М. Герасимович и др. Под ред. А. М. Герасимовича. – М.: Финансы, 2009. – 599 с.
2. Вовчак О. Д. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності / О. Д. Вовчак, О. І. Антонюк / Європейські перспективи –2016. – № 2. – С. 148-157.
3. Офіційний сайт Національного банку України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <http://www.bank.gov.ua>
4. Офіційний сайт Національного банку України. Статистика. Грошово-кредитна та фінансова статистика / [Електронний ресурс]. – Режим доступу – https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415
5. Порошенко підписав закон «Про споживче кредитування» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу – <https://tsn.ua/groshi/poroshenko-pidpisav-zakon-pro-spozivche-kredituvannya-821950.html>

Голик Т. М., Квасницька Р. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ЗАХОДИ АКТИВІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах, коли наявна нестабільність політичного і економічного життя в Україні, яка призвела до значних проблем в діяльності банків та реальної загрози перетворення цих наслідків на системну банківську кризу, актуалізуються питання підвищення ефективності банківської діяльності. Адже банківські кредити сприяють появі нових підприємств, збільшенню кількості робочих місць, будівництву об'єктів соціального та культурного призначення, а також забезпечують економічну стабільність в країні загалом. Кредитні операції є наріжним каменем забезпечення фінансової стійкості як кожного окремого банку, так і банківської системи держави, оскільки від їх ефективності безпосередньо залежить рівень прибутковості та ліквідності банків. Цілком очевидно, що високоризикова кредитна політика, не виважена реалізація кредитних операцій потенційно сприяють погіршенню не тільки фінансових результатів, а й стабільного функціонування банківської системи. Тому дослідження сучасного стану кредитної діяльності в Україні та визначення проблем її активізації є вкрай актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем здійснення кредитної діяльності банківськими установами приділяють значну увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, такі як: А. Головач, О. Вовчак, У. Владичин, О. Дзюблук, Е. Доллан, В. Зимовець, О. Кузьмак, О. Лаврушин, С. Міщенко, М. Савостьяненко, М. Сулима, К. Тігірбеков. Однак з динамічним розвитком та змінами макроекономічних умов діяльності банків сьогодення питання ефективного здійснення кредитної діяльності вітчизняними банками потребують подальшого дослідження.

Мета статті. Аналіз сучасного стану здійснення кредитної діяльності банками України, за результатами якого виокремлення певних проблем щодо цього виду банківської діяльності та окреслення напрямів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Особливості розвитку фінансової системи привели до того, що саме на комерційні банки ліг основний тягар перерозподілу ресурсів. Основним же інструментом перерозподілу став банківський кредит, внаслідок чого кредитна діяльність набула для банків фундаментального значення. Дивлячись на ситуацію, що склалася, можна стверджувати, що кредитна діяльність банків за останні роки стала більш зваженою, але ймовірність збитковості кредитних операцій ще досить значна, тому важливого значення набуває формування банками в необхідних обсягах резервних фондів, які забезпечуватимуть на необхідному рівні підтримку їх ліквідності і платоспроможності. Проте у своїй діяльності банки стикаються з цією проблемою, які ускладнюють їх діяльність. Констатуючи факти міжнародного рейтингового агентства Standart&Poors, то станом на початок 2017 року частка проблемних кредитів банків України знаходиться на рівні 40%, що є досить високим показником [1]. Необхідно зауважити, що однією з головних причин кризи на банківському ринку України стала велика кількість неповернутих банкам кредитів. За даними Національного банку України, у першому кварталі 2017 року частка проблемних кредитів, прострочка по виплаті яких перевищила 90 днів, усіх банків досягла 55,1 %. З урахуванням того, що нині увесь кредитний портфель системи складає 1,032 трильйона гривень, боржники не обслуговують позики на 568,8 мільярда гривень [2]. Водночас, необхідно відмітити, що реальне падіння якості обслуговування кредитів у 2017 році порівняно з попереднім роком відбулося в більшості через те, що погіршилося обслуговування кредитів у ПАТ КБ «ПриватБанк» після його націоналізації.

Так як показник рентабельності активів банку найбільш чітко відображає вплив економічних факторів на банківське кредитування, то проаналізувавши його тенденцію за 6 років (табл. 1), можна стверджувати, що ним не було досягнуто норми та навіть спостерігається негативна тенденція його зменшення.

Таблиця 1

Основні показники прибутковості та адекватності діяльності банків станом на 2011 – 2016 роки*

Показники станом на	Рентабельність активів банків України, %	Рентабельність капіталу банків України, %	Адекватність капіталу банків України, %
2011	-0,76	-5,27	18,9
2012	0,45	3,03	18,26
2013	0,12	0,81	15,6
2014	-4,07	-30,46	12,74
2015	-5,46	-51,91	13,07
2016	-12,60	-116,74	12,69

*Складено за даними джерела [2]

Рентабельність капіталу повторює негативну динаміку до спаду, наслідком чого стало банкрутство значної кількості банків. Зниження такого показника є наслідком погіршення фінансового стану банківської системи, що за собою веде до зростання кредитних ризиків та зниження якості кредитного портфелю. Коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу є показником здатності банку повністю та своєчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що також впливає і з кредитних операцій. Даний показник з 2012 по 2016 р. зменшився на 6,21% та має найкритичніший показник у 2016 р. – 12,69 %.

Проведений аналіз довів, що тенденція даних аналізованих показників є наслідком проблемної діяльності банків у сфері надання кредитів, що продовжує впливати на загальний фінансовий стан банківської системи України. Серед основних факторів, що гальмують відновлення кредитування, виступають високий рівень невизначеності щодо подальшого економічного розвитку та обмежене коло надійних позичальників. Так, у складних економіко-політичних умовах в країні відсутні ринки збуту. Недостатній попит на продукцію призводить до зменшення обсягу виробництва, що, у свою чергу, зменшує потребу виробників у додаткових коштах у вигляді кредиту. З іншого боку, невизначеність банківської системи у кризові періоди щодо активізації кредитування визначається тим, що за перших ознак економічного спаду банківські установи починають активно переглядати власну кредитну політику у бік посилення вимог до позичальників і максимального обмеження кредитних операцій, зменшуючи таким чином пропозицію грошей в економіці і посилюючи кризові процеси.

Не менш важливим чинником, який безпосередньо впливає на стан кредитної діяльності банків є рівень відсоткових ставок кредитування, рівень яких залежить від рівня інфляції, підвищеного ризику та вартості залучених банками ресурсів.

Згідно зі статистичними даними НБУ, протягом 2016 року середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті знизилася до 17,70 % (з 21,47 % станом на 01.01.2016 р.) [2]. Паралельно з цим відбувається зниження вартості залучення коштів на вкладні рахунки. Наприкінці 2016 року середня відсоткова ставка за депозитами в національній валюті складала 10,5 % (10,2 % для короткострокових вкладів та 17,9 % для довгострокових). На початку року аналогічні показники дорівнювали 12,1% та 7,8 % відповідно [3], при обліковій ставці НБУ 18%. Тоді як європейські банки залучають ресурси під 2,1 % в євро, а кредити надають під 5,12%, при обліковій ставці Центрального європейського банку у 0,25 % [4]. Тому такі зміни мали місце та стали результатом сучасного стану банківської системи, що й не привело до бажаного позитивного результату.

Для активізації кредитної діяльності вітчизняних банків та для забезпечення фінансової стабільності банківської системи України, необхідним є здійснення таких заходів:

- запровадження на рівні держави максимальнограничного розміру відсоткових ставок за кредитами та постійний їх моніторинг;
- розробка пакету стимулів та мотивацій для банків щодо здійснення кредитування інвестиційно-інноваційних проектів.

Актуалізуючи інтеграційні процеси, які на сьогодні відбуваються в усіх сферах економіки України, не можна не звернути увагу на закордонний досвід кредитування. Так, вітчизняним банкам необхідно взяти за основу зарубіжний досвід щодо індивідуального підходу до позичальників у плані погашення позик і використання фіксованих та плаваючих процентних ставок за кредит, враховуючи ситуацію в реальному секторі економіки. При умовах кредитування за плаваючою процентною ставкою, кредитна ставка може бути переглянута і встановлена відповідно до ринкової.

Висновки. З наведеного вище матеріалу, можна зробити висновок, що у кредитна діяльність вітчизняних банків протягом аналізованих останніх 6 років не є успішною. Банки не можуть пристосуватися до кризового стану в країні та постійної нестабільності у політичній сфері. Обсяг кредитного портфелю банків відносно активів збільшується, але реальна його величина скорочується, що пов'язано зі зниженням якості кредитного портфелю. Дана ситуація призводить до того, що знижується дохідність кредитних операцій банків та зростає рівень кредитного ризику, так, як значна частка активів акумулюється у вигляді резервів на покриття збитків. Тому, на часі постають питання як активізації, так і підвищення ефективності банківської кредитної діяльності, що мають включати комплекс завдань, виконання яких, ще й буде сприяти активізації господарської діяльності, економічному зростанню та подоланню рецесії в економіці України загалом.

Література

1. Офіційний сайт інформаційного агентства «Уніан» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economics.unian.net>.
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>
3. Національне рейтингове агенство Рюрик [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://rurik.com.ua>
4. EuropeanCentralBank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ecb.europa.eu>

**Гоменюк І. В., Ларіонова К. Л.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ ТА ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ

Актуальність дослідження. Банківська система є провідною ланкою у забезпеченні стабільного функціонування економіки будь-якої країни. Стабільність його функціонування залежить від здатності врахувати та нейтралізувати ризики й загрози, що постійно супроводжують банківську діяльність. На сьогоднішній день, кредитний портфель українських банків характеризується загрозово високим рівнем проблемних кредитів. Висока частка простроченої кредитної заборгованості є важливою проблемою, яку на сучасному етапі державний банківський регулятор не спромігся вирішити. Саме тому існує нагальна потреба з'ясувати, від яких чинників залежить величина частки проблемної кредитної заборгованості

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Великий внесок у вивчення питань проблемної заборгованості та ефективності управління нею зробили такі науковці, як М. Денисенко, В. Кабанов, В. Кльоба, О. Васюренко, А. Мороз, І. Кириленко, Т. Осокіна, О. Нурзат та інші. Безпосередньо вивченням причин виникнення проблемної заборгованості у банках займалися такі вчені та дослідники, як Р. Бренд, В. І. Волохов, О. В. Дзюблюк, В. В. Коваленко, І. О. Лютий, П. А. Мороз, Дж. Сорос, А. В. Фёдоров та ін. [1]. Проте, враховуючи динаміку зростання банківської проблемної заборгованості питання виявлення причин виникнення проблемних кредитів та їх уникнення потребує доопрацювання.

Мета статті. Визначення сутності категорії «проблемний кредит» та аналіз причин їхнього виникнення.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши економічну літературу, в якій досліджується сутність проблемного кредиту, можна зробити висновок, що єдиного підходу до визначення даної категорії серед науковців, на сьогодні, не існує. Деякі з них ототожнюють проблемний кредит з простроченою заборгованістю, інші наголошують на низькій можливості погашення кредиту з різних причин. Визначення поняття «проблемний кредит», що надаються різними науковими джерелами відображено у табл. 1.

Таблиця 1

Основні підходи до визначення поняття «проблемний кредит»

Автор	Характеристика поняття
Т. М. Болгар [2]	Проблемним кредитом будемо вважати кредит, за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів, або виникли обставини, що викликають сумніви стосовно своєчасного та повного повернення наданого кредиту через фінансову нестійкість позичальника, недостатню забезпеченість чи незабезпеченість кредиту або з інших причин, що впливають на можливість неповернення кредиту та відсотків за його користування позичальником.
Л. О. Примостка [3]	Проблемними кредитами називають такі, за якими своєчасно не проведено один чи кілька платежів, значно знизилась ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, котрі викликають сумнів щодо повернення позички
В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко [4]	Проблемні кредити – це кредити, за якими своєчасно не проведені один чи кілька платежів, значно знизилась ліквідність і ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, які роблять сумнівними виконання позичальником своїх зобов'язань
Є. П. Шустова [5]	кредит, наданий банком позичальнику, за яким позичальником не виконуються зобов'язання (або виконуються неналежним чином) в частині оплати платежів, або є підстави вважати, що зобов'язання за ним не будуть виконані повністю або частково
Міжнародний Валютний фонд [6]	кредит, за яким коли виплата відсотків і основної суми боргу прострочені на 90 днів або більше, та є й інші вагомі причини сумніватися, що виплати будуть здійснюватися в повному обсязі
О. В. Купчинова [7]	кредит, за яким встановлено ознаки проблемності повернення, пов'язані з відсутністю або недостатністю забезпечення за кредитом, наявністю ознак фінансової нестійкості боржника або наявністю негативної інформації про його здатність виконати свої зобов'язання

Серед наведених визначень, на нашу думку, найповніше розкривають сутність проблемних кредитів визначення, які дають Т. Болгар та О. В. Купчинова. У визначенні, яке дає МВФ вказується конкретний термін

прострочення кредиту, після настання якого, такий кредит варто відносити до проблемного. Це визначення є більш практичним для застосування у банківській діяльності, проте не розкриває сутності проблемного кредиту повністю, а, швидше, ототожнює його із простроченим кредитом. Варто зазначити, що ототожнення проблемного кредиту із простроченим є не правильним, оскільки категорія "проблемний кредит" є ширшою та включає в себе прострочені кредити (рис. 1). Отже, проаналізувавши визначення різних авторів, ми можемо визначити проблемний кредит як кредит за яким вчасно не було проведено один чи кілька платежів, або через певні причини знизилась вартість застави, відбулося погіршення фінансового стану позичальника, що може призвести до економічних збитків банку у майбутньому.

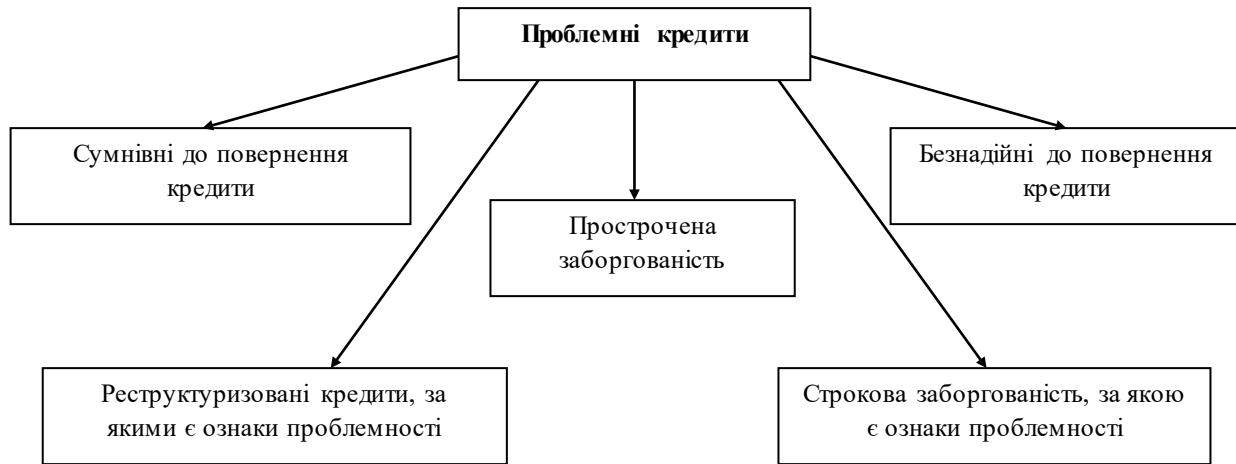


Рис. 1. Склад проблемної заборгованості банків

Проблемна заборгованість може виникати з різних причин. Причини виникнення проблемної заборгованості в банках перекликаються з факторами кредитних ризиків. І це не дивно, тому що проблемна заборгованість є основною причиною реалізації кредитного ризику. Причини (фактори) умовно можна розділити на такі групи:

- зовнішні щодо банку та контрагентів фактори;
- внутрішньобанківські фактори;
- фактори, що пов'язані з діяльністю позичальника [2] (рис. 2).



Рисунок 2 – Основні причини виникнення проблемної заборгованості в банках

Джерело: систематизовано на основі [2]

Зовнішні фактори генерують ризик виникнення проблемних кредитів та найбільше активізуються у період економічного спаду чи кризи та зменшують свій вплив у період економічного зростання. До внутрішньобанківських факторів належать обставини, на які банк може впливати в процесі своєї діяльності.

Фактори, що пов'язані з діяльністю позичальників є найпоширенішою причиною виникнення проблемних кредитів. До таких факторів належить, насамперед, погіршення фінансового стану позичальника, що може бути спричинений цілим рядом обставин. Окрім цього, можливий варіант недобросовісності позичальника. Тобто, коли позичальник брав кредит не маючи намір його повертати. Можливо також виникнення ряду проблем із предметом застави, що спричиняють зменшення її вартості. Останній фактор не є безпосередньою причиною перетворення кредиту у проблемний, проте має стати сигналом для посилення контролю за даним кредитом. Адже у випадку непогашення такого кредиту, стягнення застави не зможе покрити збитки повністю.

Висновки. Отже, усі банки у своїй діяльності стикаються з проблемними кредитами, незалежно від якості кредитного портфеля та методів, які застосовуються при управлінні кредитним ризиком. У дослідженні проаналізувались основні підходи до визначення сутності проблемного кредиту та були згруповані основні причини виникнення проблемної заборгованості у банківських установах. На можливість виникнення проблемної заборгованості впливають фактори як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Окремою групою виділяють фактори, що пов'язані з діяльністю позичальника. Своєчасне виявлення ознак проблемності кредиту дозволить банків ефективніше здійснювати управління портфелем проблемної заборгованості.

Література

1. Дунас Н. В. Сучасні чинники та напрями регулювання проблемних активів банківської діяльності / Н. Дунас // Економічний форум. – 2016. – № 1. – С. 269-276
2. Болгар Т. М. Проблемні кредити банків як результат реалізації кредитного ризику / Т. М. Болгар // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1(7). – С. 50–58
3. Примостка, Л. О. Фінансовий менеджмент у банку [Текст] : підручник / Л. О. Примостка – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с
4. Вовк В. Я. Кредитування і контроль: навч. посібн. / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К.: Знання, 2008. – 463 с.
5. Шустова Е. П. «Проблемный кредит»: терминологическое содержание, критерии определения и факторы возникновения / Е. П. Шустова // Вестник Алтайской академии экономики и права. – 2010. – № 18. – С. 155–158.
6. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/index.htm>
7. Купчинова О. Проблемная кредитная задолженность: подходы к определению / О. Купчинова // Банковский вестник. – 2010. – № 16. – С. 42–48.

Григор'єва А. І., Ларіонова К. Л.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКУ

Актуальність дослідження. У ринковій економіці банківські установи виконують роль фінансових посередників. Цей статус дає їм змогу залучати значні суми вільних грошових коштів та заощаджень, і перетворювати їх в капітал вкладаючи у різні види доходних активів. Специфікою банківської діяльності є те, що банк оперує переважно залученими коштами, тобто чужими грошима. Депозитно-ощадне залучення вільних грошових коштів юридичних та фізичних осіб обходиться банку порівняно дешевше, ніж емісія власних цінних паперів або часте отримання кредитів на міжбанківському ринку.

Тому вивчення сутності депозитних ресурсів банків як результату депозитної діяльності та об'єкту депозитного менеджменту є актуальним питанням сьогодення для банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток і вивчення ролі формування депозитних ресурсів банку зробили відомі вчені: С. М. Фролов, О. В. Васюренко, Н. А. Абралава, А. О. Спіфанова, І. М. Мельникова, О. Л. Симонова, Н. І. Кожель, О. І. Лаврушин, О. Л. Смірнов, В. М. Усоскін, О. В. Васюренко, М. І. Крупка, В. Д. Лагутіна, Д. Г. Лук'яненко, Б. Л. Луців, А. М. Мороз, А. А. Пересада, Л. О. Примостка, М. І. Савлук, О. Я. Стойко та інші. Депозитні ресурси банку розглядаються вченими переважно, з точки зору організації банківських операцій, а не як об'єкти управлінських впливів.

Виклад основного матеріалу. Збереження та поповнення ресурсної бази банків досягається за рахунок раціонального управління депозитними ресурсами, яке у своїх роботах науковці асоціюють як з організацією депозитного обслуговування, так і з сукупністю заходів щодо формування ресурсів банку та їх подальшого використання.

В. Д. Лагутін пропонує під управлінням депозитними ресурсами розуміти сукупність стратегічних і тактичних заходів, які проводить комерційний банк з метою залучення тимчасово вільних грошових коштів клієнтів та утворення на цій основі кредитних ресурсів. На думку С. В. Безвуха, управління депозитними

операціями включає залучення, зберігання, вкладання, повернення, платність «вкладу» чи депозиту [1, с. 24].

В основу дослідження О. М. Бартоша [2] покладено твердження про те, що «управління депозитними операціями підпорядковується загальним банківським вимогам, тобто поєднанню ліквідності, дохідності та ризику», але, у той же час, автором не конкретизовано алгоритми та процедури щодо збалансування зазначених параметрів в депозитному менеджменті.

З позицій теорії менеджменту ми пропонуємо під управлінням депозитними ресурсами розуміти процес підготовки, прийняття та реалізації рішень щодо здійснення керуючого впливу на комплекс заходів із залучення та розміщення тимчасово вільних грошових коштів юридичних і фізичних осіб, який базується на виконанні основних функцій менеджменту – плануванні, організації, мотивації, контролю та регулювання.

Метою управління депозитними ресурсами є оптимізація обсягу залучених депозитних ресурсів та їх узгодження з ключовими цілями інших підсистем у контексті реалізації загальнобанківської стратегії в цілому за критеріями вартості, строковості та ризику.

До завдань, які повинні забезпечити досягнення даної мети, слід віднести такі:

- виконання вимог НБУ щодо дотримання встановлених економічних нормативів;
- недопущення наявності в банку коштів, які не приносять доходу, крім тієї її частини, яка забезпечує формування обов'язкових резервів;
- підтримка певного співвідношення між власними і залученими коштами. Надмірна наявність залучених коштів збільшує ризик і підвищує потенційну загрозу неплатоспроможності банку. Переважне формування банківських ресурсів за рахунок власного капіталу веде до втрати певною групою акціонерів контролю над банком, зниження рівня виплати дивідендів та ринкової вартості акцій;
- забезпечення одержання банком прибутку за рахунок залучення якомога «дешевших» ресурсів;
- забезпечення взаємозв'язку і взаємоузгодженості між депозитними операціями і операціями з видачі позик за їх строками та сумами;
- особливу увагу в процесі організації депозитних операцій приділяти строковим депозитам, які найбільшою мірою забезпечують підтримку ліквідності балансу банку;
- постійно намагатися, щоб резерви вільних (не залучених в активні операції) коштів на депозитних рахунках були мінімальними (резерв вільних банківських ресурсів визначається як різниця між залишками коштів на поточних та інших депозитних рахунках і величиною позикової заборгованості);
- здійснювати заходи щодо розвитку банківських послуг і підвищення якості та культури обслуговування клієнтів, що буде сприяти залученню вільних грошових коштів. При управлінні кредитними ресурсами на рівні комерційного банку останній складає плани, в яких прогнозується надходження вкладів та їх вилучення. При цьому враховуються загальні економічні умови, сезонність, рух процентних ставок, потреби клієнтів (особливо великих) у коштах
- досягнення часової стабільності ресурсів банку (ступінь часової стабільності портфеля пасивів характеризується діапазоном імовірності того, що обсяг цього портфеля залишиться на певному рівні протягом встановленого терміну);
- мінімізація ризиків, пов'язаних з проведенням пасивних операцій (насамперед відсоткового ризику та ризику незбалансованої ліквідності);
- мінімізація витрат за портфелем зобов'язань банку [3].

Об'єктом управління в межах системи управління залученими ресурсами виступають залучені ресурси у всій їх різноманітності, а також суміжні ризики, що виникають при реалізації депозитної політики. Так, усі управлінські рішення впливають на процес формування певного обсягу, структури та якості залучених ресурсів, які формуються в банку.

До складу суб'єктів варто включати органи управління банку, що за своїм функціональним призначенням наділені відповідними повноваженнями з питань депозитного менеджменту. Зауважимо, що перелік та різноманіття суб'єктів визначається особливостями сформованого об'єкта депозитного менеджменту, до складу якого включено не лише депозитні ресурси банку, а й суміжні ризики, що виникають при реалізації депозитної політики. Таким чином, сукупність суб'єктів депозитного менеджменту у цій сфері варто диференціювати, з одного боку, за органами стратегічного рівня, що несуть відповідальність за реалізацію довгострокової стратегії розвитку, а, з іншого, – підрозділами, функціональні обов'язки яких включають управління депозитними ресурсами або ризиками.

На стратегічному рівні – це акціонери, рада банку, комітети ради банку, підрозділ з аудиту, правління та окремі директори. Суб'єкти які приймають безпосередню участь в управлінні ресурсами – КУАП; цінновий, роздрібний, корпоративний підрозділи, управління ризиками - підрозділ з ризик-менеджменту, КУАП, казначейство.

Доцільно більш докладно зупинитись на принципах управління залученими ресурсами банку. Принципи являють собою основоположні засади, яким повинні відповідати дії суб'єктів, або підпорядковуватися системи та процеси. Дотримання встановлених принципів забезпечує реалізацію встановлених цілей в рамках певної системи. Принципи управління депозитними ресурсами: системної логіки - цілісність, внутрішня узгодженість, структурність, розвиток, варіативність; ситуаційного управління – гнучкість, безперервність, саморегулювання, відкритість; специфічні – необхідна різноманітність, узгодженість, збалансованість, ринкова кон'юнктура, ефективність та розвиток.

Управління залученими ресурсами відбувається на трьох рівнях управління: стратегічний рівень; тактичний рівень; оперативний рівень.

Управління депозитними ресурсами банку здійснюється з використанням певних методів управління, які умовно поділяються на дві групи: цінові та нецінові методи. Як цінові, так і нецінові методи управління депозитними ресурсами мають як певні переваги, так і ряд недоліків.

До переваг цінових методів можна віднести: простоту застосування методу та низькі адміністративні витрати по залученню коштів. Основним інструментарієм цінових методів є процентна ставка з залучення коштів, при чому використання даних інструментів не потребує додаткових витрат і зміни умов та якості обслуговування клієнтів банку. До недоліків цінових методів можна віднести такі чинники: використання цінових методів не передбачає удосконалення організації діяльності в сфері надання банківських послуг щодо залучення ресурсів банку; залучення додаткових ресурсів пов'язане із значним зростанням процентних витрат банку та скороченням маржі; існують певні труднощі з визначенням чутливості зміни обсягів залучених ресурсів до зміни процентної ставки на ці ресурси; зі зниженням процентної ставки на залучені ресурси знижується позитивне ставлення клієнтів до банку та кількість лояльних споживачів банківських послуг; існує певний часовий лаг реакції клієнтів на змінення процентної ставки на залучені ресурси.

До переваг нецінових методів можна віднести наступні чинники: їх застосування дає можливість підвищити конкурентоспроможність банку, сформувати позитивний імідж банку, проводити своєчасне інформування про нові продукти та послуги, які розробляються та впроваджуються банком. Крім того, використання нецінових методів збільшує кількість лояльних клієнтів банку та ставить нові вимоги до технічного та інформаційного забезпечення банку [4]. При цьому використання нецінових методів потребує значних витрат. Тому, обираючи метод управління залученими коштами, керівництво банку повинно порівнювати витрати, пов'язані з підвищенням депозитної ставки з витратами, які будуть супроводжувати впровадження нецінових прийомів. Проте на практиці ці два методи можуть застосовуватись паралельно.

Результати даного дослідження дозволили прийти до більш якісного розуміння сутності, принципів та методів управління залученими ресурсами банку.

Література

1. Безвух С. В. Сутність терміну «вклад (депозит)» в умовах сучасних вимог гарантування вкладів фізичних і юридичних осіб [Текст] / С. В. Безвух // Фінансова система України: збірник наукових праць. – 2008. – № 10. – С. 22-30.
2. Бартош О. М. Депозитна політика банку та основні етапи її формування / О. М. Бартош // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 97-101.
3. Дребот Н. П. Стратегія банківської установи на ринку депозитних послуг / Н. П. Дребот, О. Р. Галько // Регіональна економіка. – 2008. – №4. – С. 125-131.
4. Вядрова І. М. Системний підхід в управлінні залученими ресурсами банку / І. М. Вядрова, В. Є. Волохата // Економіка і держава. – 2014. – №10. – С. 43-48

Дацун О. А., Матвійчук Л. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Актуальність дослідження. Банківська система відіграє важливу роль в організації фінансових потоків держави і створює умови для подальшого розвитку економіки України. Розвиток ринкових відносин у вітчизняному банківському секторі можливий тільки за наявності розвинутої теорії банківської справи. Це вимагає застосування новітніх підходів до управління банком, серед яких одне з провідних місць належить стратегічному плануванню діяльності. У зв'язку з чим виникає потреба у таких інструментах і методиках планування, які б допомогли керівництву банків систематизувати та спростити існуючі складні структури управління банківською діяльністю, з нових позицій усвідомити процеси планування, що відбуваються у банку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика стратегічного планування у науковій літературі досліджена як зарубіжними, так і вітчизняними вченими. Так, вагомий внесок у розробку теоретико-методичних засад стратегічного планування діяльності банку здійснили О. Вовчак, А. Герасимович, М. Диба, І. Івасів, В. Корнєєв, І. Краснова, І. Лютий, Л. Примостка, І. Решетнікова, Л. Романенко та інші автори. Проте, незважаючи на ґрунтовність теоретичних розробок і практичних рекомендацій у питаннях стратегічного планування, складна економічна ситуація в економіці країни, ускладнення умов ведення бізнесу та кризові наслідки вимагають адаптації стратегічного планування діяльності банків до сучасних умов розвитку ринку.

Мета статті. Метою дослідження є визначення особливостей стратегічного планування банківської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Трансформаційні економічні процеси у банківській сфері, які обумовлені глобалізацією фінансових ринків, розвитком інформаційних технологій, розширенням асортименту банківських послуг, супроводжуються значною кількістю проблем саме для банків. Ці проблеми пов'язані, в першу чергу, з

недосконалістю законодавчої та нормативної бази в частині регулювання банківської діяльності та фінансовою нестабільністю економіки. Зазначене зумовлює необхідність розвитку інструментів управління діяльністю банку [1, с. 22].

Найбільш відповідальною частиною банківського управління є планування, в процесі якого виробляється банківська політика, що визначає дії на перспективу.

У процесі розробки плану діяльності мають бути вирішені завдання:

- визначення перспективи та майбутнього профілю банку;
- визначення сегментів ринку, які має намір обслуговувати банк;
- визначення обсягів ресурсів, необхідних для досягнення цілей, таких як матеріальні, фінансові та трудові ресурси;

– розробка видів послуг, фінансових продуктів та технологій, завдяки впровадженню яких банк зможе одержати бажані результати;

- визначення бажаного рівня прибутковості банку;
- створення ефективних систем контролю за виконанням планів [2, с. 281].

Важливо відзначити, що банківське планування має на меті чотири важливі цілі:

- усунути негативний ефект невизначеності;
- зосередити увагу виконавців на головних завданнях;
- добитися економічного ефекту;
- полегшити контроль [3, с.178].

Планування охоплює всі аспекти діяльності банку і в процесі реалізації цієї функції менеджменту використовуються різні види планів. Залежно від мети та рівня розроблення плану виокремлюють такі види планування: стратегічне; тактичне; оперативне.

Стратегічне планування – це одна з функцій управління, що являє собою процес вибору цілей організації та шляхів їх досягнення. Стратегічне планування забезпечує основу для всіх управлінських рішень, функцій організації, мотивацій і контролю, які орієнтовані на розроблення стратегічних планів [3, с. 176]. Це процес розроблення загальної концепції, яка є основою для прийняття ключових управлінських рішень щодо бажаного рівня прибутковості, допустимого ризику, методів ведення конкурентної боротьби, перспектив розширення діяльності.

Традиційно виокремлюють такі етапи стратегічного планування:

- стратегічний аналіз;
- уточнення місії банку;
- визначення стратегічних цілей банку;
- розробка банківських стратегій (маркетингу, управління ризиками, організаційної структури і банківським персоналом);
- розробка плану дій.

Стратегічний план розробляється на найвищому рівні керівництва банком, основні положення обов'язкові у формулюванні планових завдань на рівні структурних підрозділів. Розроблення стратегічного плану діяльності банку базується на результатах стратегічного аналізу. Стратегічний аналіз дає змогу здійснити формальний опис банку як об'єкта управління, виявити його особливості й тенденції розвитку у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, а також сформувати інформаційну базу для прогнозування та обґрунтованого вибору із набору альтернатив оптимальної стратегії. Важливою рисою стратегічного аналізу є орієнтація на перспективу.

Отже, планування потребує всеохоплюючого та інтегрованого оцінювання банківської діяльності – сильних і слабких сторін, організаційної та фінансової структури, фінансових результатів, кадрової політики та контрольних функцій банку.

Основною передумовою впровадження процесу стратегічного планування є його інтеграція у систему стратегічного управління банківською установою. Успішна інтеграція має забезпечуватися за допомогою наступних факторів:

- впровадження системи контролю для перевірки послідовного впровадження стратегічних заходів;
- інтеграція з системою оперативного планування. Оперативне планування концентрується на виконанні базових завдань діяльності банківської установи. В рамках оперативного планування при використанні математичних моделей, обробки даних минулих періодів, аналізу даних конкурентів, визначається розмір витрат, які необхідні для ведення поточної діяльності. На основі конкретизації цільових значень показників і заходів у процесі оперативного планування формується програма реалізації стратегічного плану;

– інтеграція у систему звітності для забезпечення поточного моніторингу досягнення цілей. Вдосконалення системи внутрішньобанківської звітності у форматі системи показників стратегічного плану повинен включати як планові, так і фактичні значення, а також аналіз відхилень і розробку коригуючих заходів;

- інтеграція у систему управління персоналом для узгодження цілей і заходів з виконавцями;
- інтеграція з системою інформаційних технологій банку. ІТ підтримка процесу стратегічного планування необхідна для її безперервного використання, що призводить до підвищення ефективності системи стратегічного управління банку;

– інтеграція у систему ризик менеджменту банківської установи. Це допомагає встановлювати реалістичні цільові значення для стратегічних показників. Таким чином відбувається інтеграція системи ризик менеджменту з

системою мотивації персоналу і системою оперативного планування [4, с. 99].

Висновки. Таким чином, планування, будучи однією з найважливіших функцій банківського менеджменту, створює основу для розвитку управлінського процесу, визначає його мету, перспективи, встановлює певну послідовність дій, вибір методів і засобів діяльності, їх необхідні пропорції.

Розуміння особливостей стратегічного планування у банках та впровадження напрямків його оптимізації дозволить врахувати при плануванні безперервну природу та динамічні зміни зовнішнього середовища, можливі негативні сценарії розвитку подій, потенційні загрози і ризики та планувати заходи щодо їхнього запобігання. А завдяки можливості корегування фінансових планів в процесі реалізації встановлених цілей можна значно підвищити ефективність розроблених планів як інструментів управління.

Література

1. Кузнєцова Л. В. Організація планування фінансової діяльності банку: монографія Л. В. Кузнєцова, Ю. К. Маслов. – Одеса: Пальміра, 2006. – 193с.
2. Кононенко А. Ф. Теоретичні засади стратегічного планування як складової розвитку банку / А. Ф. Кононенко, Н. О. Циганкова // Вісник ДонНУЕТ. – 2012. – № 3 (55). – С. 280-285
3. Дребот Н. П. Цільова спрямованість та моделювання стратегічного планування розвитку банківської установи / Н. П. Дребот // Регіональна економіка. – 2008. – № 2. – С. 176-182.
4. Добровенко О. А. Вдосконалення процесу стратегічного планування у банківських установах України / О. А. Добровенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 23. – С. 96-100.

День Тхи Хонг Тхам Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, Г. Харьков

УПРАВЛЕНИЕ БАНКОВСКИМИ РИСКАМИ В УКРАИНЕ

Актуальность исследования. Эффективное управление активами коммерческого банка вызывает необходимость изучения методических подходов к оценке риска, где приоритетным направлением является анализ качества кредитного портфеля банка, а также минимизации влияния кредитного риска на деятельность банка, используя нормативные требования НБУ.

Анализ последних исследований и публикаций. Понятие банковских рисков до сих пор является неоднозначным. Изучением этой экономической категории занимаются учёные – экономисты Азрилиян А. Н., Гаретовский Н. В., Воронин Ю. М., Калинина Т. В., Кушлин В. И., Чичканов В. П. Они рассматривают самые различные определения банковских рисков.

Наиболее полным мы считаем определение Коваленко О. Г., Игонина О. В. поскольку оно отражает не только результат, но и учитывает внутренние и внешние факторы. Банковские риски (bank risks) – это возможность потери ликвидности, а также финансовых потерь (убытка), связанных с неопределенностью прогноза внутренних и внешних факторов, негативно влияющих на деятельность банка [1].

Изложение основного материала. Современным банковским структурам важно проводить качественную оценку уровня кредитного риска, выявляя возможности снижения его влияния на финансово-хозяйственную деятельность с применением соответствующего комплекса нейтрализующих мероприятий. Но объективная оценка кредитного риска банка возможна при проведении детального комплексного анализа совокупности факторов, приводящих к возникновению риска при кредитовании [2, с. 456-457].

Имеется множество различных классификаций банковских рисков в зависимости от сферы действия рисков, состава клиентов, масштабы рисков, уровня риска, времени возникновения, характера учета операций и т.д. В общем случае к банковским рискам относят кредитный, процентный, валютный, портфельный риски и риск упущенной финансовой выгоды [3, с. 236–336].

В современных условиях функционирования банковской системы все большее значение приобретают методы эффективного управления рисками банковской деятельности. Ввиду того, что кредитные риски являются основным видом банковских рисков, их минимизация уделяется особое внимание. Минимизация банковских рисков является одним из этапов процесса управления риском, который также включает в себя идентификацию риска, его качественную и количественную оценку. На всех этапах управления банковским риском перед банками стоит задачи их полномасштабной адекватной оценки с целью определения реальной вероятности потерь по сделке и принятию мер по ее снижению [4].

Основные рычаги управления кредитным риском лежат в сфере внутренней политики банка. Основными из них являются: диверсификация портфеля ссуд, анализ кредитоспособности и финансового состояния заемщика, квалификация персонала. Наиболее распространенным в практике банков мероприятием, направленным на снижение кредитного риска, является оценка кредитоспособности заемщика.

Банковские сотрудники должны очень хорошо разбираться в текущих проблемах своего клиента, понимать, что отражают показатели финансовой отчетности, насколько перспективна та область, в которой сегодня работает предприятие. В вопросах кредитования, инвестирования необходим взвешенный подход, сочетающий практические навыки с научными разработками.

Выводы. Таким образом, каждый банк устанавливает индивидуальную систему оценки кредитных рисков и способов их регулирования, исходя из конкретных условий сделки, приоритетов в деятельности банка, его специализации, места на рынке, конкурентоспособности, взаимоотношений с клиентской базой, уровня экономической и политической стабильности в стране и других факторов информационной среды.

Література

1. Коваленко О. Г. Сущность и классификация банковских рисков / О. Г. Коваленко, О. В. Игонина // Молодой ученый. – 2016. – №12. – С. 1296-1299.
2. Жарковская Е. П. / Е. П. Жарковская // Банковское дело : учебник. – М. : Омега-Л, 2010. – 476 с.
3. Кабушкин С. Н. Управление банковским кредитным риском : учеб. пособие. – 4-е изд., стер. – М. : Новое знание, 2009. – 336 с.
4. Алиев С. Н. Современные методы минимизации кредитных рисков / С. Н. Алиев // Молодой ученый. – 2016. – №20. – С. 244-250.
5. Давыдов Р. А. Управление кредитными рисками и методы их оценки при кредитовании / Р. А. Давыдов // Банковское кредитование. – 2009. – № 2 . – С. 48-52.

Дмитришена О. С., Матвійчук Л. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗДРІБНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Сучасні тенденції розвитку національної економіки відображають процес переходу від екстенсивного до інтенсивного розвитку банківської системи, зокрема, усе більше розширення сфер діяльності банків, опанування ними нових сегментів ринку та впровадження нових видів послуг. Це пов'язано зі зростаючим рівнем конкурентної боротьби між банками, а також посиленням ролі небанківських посередників фінансового ринку. Пошук нових джерел залучення ресурсів і сфер застосування капіталів визначає об'єктивну необхідність активного становлення і розвитку такого важливого сегменту фінансового ринку як ринок роздрібних банківських послуг.

Покращення якості роздрібних банківських послуг стає нагальним стратегічним напрямком підвищення ефективності банківських установ, особливо актуальним це завдання постало в періоди економічного спаду, в умовах зниження споживчого попиту та платоспроможності населення, погіршення якості кредитних портфельів вітчизняних банків. Тому на сучасному етапі розвитку банківської галузі є необхідність у подальшій актуалізації досліджень теоретичних і науково-методичних засад механізму роздрібного банківського бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у формування теоретико-методологічних основ організації банківського ритейлу здійснити: В. Вігінський, В. Волкова, О. Воробйова, С. Онишко, В. Пашковський, С. Пащенко, Д. Путінцев, Н. Радченко, П. Саблук, О. Скалецька, Н. Ткаченко та інші. Проте питання формування та функціонування як ринку банківських послуг загалом, так і організації його роздрібного сегменту зокрема залишаються недостатньо розробленими та потребують подальших досліджень.

Мета статті. Метою дослідження є визначення особливостей організації роздрібного банківського бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ринок роздрібних банківських послуг є сегментом сфери банківської діяльності, який динамічно розвивається та є затребуваним населенням. На ринку роздрібних банківських послуг здійснюється широкий спектр банківських операцій з видачі та супроводу кредитів на різні цілі, залучення внесків, організації розрахунково-касових і валютно-обмінних операцій, проведення грошових переказів через різні платіжні системи, надання послуг з випуску в обіг та обслуговуванню банківських платіжних карток, здійснення операцій з дорогоцінними металами тощо [1].

На сучасному етапі основним напрямом вітчизняного роздрібного банківського бізнесу є обслуговування саме фізичних осіб, які займають вагомі позиції в загальній чисельності клієнтів банків, обсязі банківських депозитів та наданих кредитів. Завдяки такій структурі роздрібного бізнесу його основні специфічні риси визначаються особливостями обслуговування особистих потреб саме клієнтів-фізичних осіб та відрізняють роздрібну діяльність банку від корпоративної, пов'язаної з обслуговуванням середніх і великих юридичних осіб-підприємств, організацій, фірм, їх об'єднань.

Формування продуктового ряду банківського роздрібного бізнесу обумовлюється результатами глибокого та всебічного вивчення потреб населення в фінансових послугах і включає, в першу чергу, створення комплексних продуктів, що максимально задовольняють ці потреби. Параметри та сутність таких продуктів змінюється в залежності від зміни ринкових умов та потреб клієнтів [2, с. 49].

Особливостями роздрібного банківського бізнесу є:

– значна залежність ринку від макроекономічної кон'юнктури (зі зростанням ВВП, промислового виробництва, виробництва товарів народного споживання збільшується попит населення та пропозиція кредитних продуктів, у випадку ж кризових явищ спостерігається зворотна ситуація: зниження попиту і пропозиції, зростання процентних ставок, тощо);

– багаторазовість продажу послуг на невеликі суми в системі роздрібного банківського обслуговування;

- реалізації вже відібраного асортименту послуг, який відповідає цільовому ринку та надає спеціальні можливості вибору для клієнтів;
- орієнтація на широке клієнтське поле, тоді як банки, що працюють з корпоративними клієнтами та вір-клієнтами можуть вводити обмеження, що не дозволяють представникам широких верств населення придбавати їхні послуги;
- значні операційні витрати, зокрема на оформлення анкет, кредитних документів та обслуговування кредитів;
- наявність значного рівня ризиків роздрібною сфери на відміну від ризиків тих банків, які обслуговують лише підприємства та організації;
- роздрібний бізнес є засобом задоволення споживчих потреб населення і його розвиток підвищує платоспроможний попит, прискорює реалізацію товарів і послуг, сприяє економічному зростанню;
- всі види роздрібною банківської діяльності мають соціальний характер і сприяють підвищенню життєвого рівня населення;
- роздрібне банківництво в Україні є головним механізмом капіталізації заощаджень населення і їх трансформації в інвестиції.

Однією з найважливіших специфічних рис роздрібною банківського бізнесу є те, що його істотна частина представляється і здійснюється за допомогою стандартизованих процесів обслуговування і надання стандартизованих продуктів і послуг. Дана риса є вирішальним чинником зростання і підвищення прибутковості роздрібною банкіну в сучасних умовах. Роздрібні банківські операції засновані на пропозиції стандартизованих продуктів. Розробка та впровадження стандартних умов надання клієнтам банківських послуг є необхідною умовою для успішного розвитку роздрібною банкіну через його масову спрямованість [3].

При цьому роздрібні банківські мережі організують таким чином, щоб забезпечити можливість надання будь-якої із існуючих послуг в кожному відділенні (торгівельному майданчику чи терміналі) банку. Банківські відділення мають знаходитися в безпосередній близькості до споживача, що передбачає необхідність функціонування їх значної кількості та формування мереж, спрямованих на комплексне обслуговування. Крім того, щоб залучити клієнтів, банки відкривають свої міні-офіси (точки продажів) в бізнес-центрах, великих супермаркетах та інших місцях, де у клієнтів є можливість скористатися банківськими послугами протягом робочого дня.

Високу популярність роздрібною кредитування в Україні можна пояснити такими причинами:

- висока дохідність бізнесу, яка забезпечується за рахунок встановлення більш високої ціни на роздрібні кредити порівняно із вартістю кредитів для корпоративних клієнтів;
- простота та уніфікованість процедур роздрібною кредитування, що дає змогу впродовж короткого терміну розповсюдити його у філіальній мережі банківських установ;
- можливість забезпечення більш глибокої диверсифікації кредитного портфеля банку загалом та відповідне зменшення кредитних ризиків;
- можливість залучення роздрібною позичальників до інших послуг банку [4, с. 209].

Роздрібний банківський бізнес виконує наступні функції:

- операційна (робота з клієнтами, операційними документами і платіжними інструментами);
- облікова (бухгалтерський облік);
- аналітична (узагальнення і аналіз звітної та операційної інформації, формування звітності);
- адміністрування (управління дальністю, розвиток бізнесу).

Висновки. Таким чином, банк щоб бути успішним на роздрібною ринку, повинен володіти історією позитивного присутності на ньому, займатися формуванням іміджу, удосконалювати корпоративну культуру. Щоб досягти цього, банку необхідно сформувати єдину систему просування послуг, коли клієнт може отримувати однаковий набір послуг в будь-якому роздрібною офісі незалежно від того, де він спочатку відкрив рахунок, за єдиними тарифами.

Також, важливе значення має автоматизація всіх стадій обслуговування клієнта, що сприяють підвищенню якості бізнес-процесів і покращення клієнтського сервісу. Високий рівень автоматизації здійснює вагомий вплив на якість і швидкість обслуговування клієнта. Технологічні рішення сприяють розвитку продуктового асортименту банку, підвищуючи привабливість пропонованих послуг.

Література

1. Барковский С. Ю. Методологические основы понятия рынка розничных банковских услуг / С. Ю. Барковский // Научный потенциал молодежи – будущему Беларуси: материалы VIII международной молодежной научно-практической конференции, УО «Полесский государственный университет», г. Пинск, 4 апреля 2014 г. : в 2-х ч. Ч. 1. – Пинск: ПолесГУ, 2014. – С. 4–5.
2. Демченко А. М. Сучасний стан банківського ритейлу в Україні / А. М. Демченко // Фінансовий простір. – 2014. – № 3. – С. 48-53.
3. Фаизова Г. Р. Банковский розничный бизнес: современное состояние и специфика / Г. Р. Фаизова // Современные исследования социальных проблем – 2013. – №3(23). – С.51-57.
4. Музичка О. М. Удосконалення кредитної діяльності банків у сфері роздрібною бізнесу / О. М. Музичка // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. пр. / Нац. лісотехн. ун-т України. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.18. – С. 205-211.

Дрюк А. В., Еркес О. Є.
Київський національний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Актуальність дослідження. Будь-яка країна не може досягти економічної стабільності в умовах ізоляції від світової економічної системи. Розвиток банківської системи України значною мірою пов'язаний з глобалізаційними процесами, що відбуваються у світовій економіці. З огляду на це, дослідження впливу іноземного капіталу, його позитивних та негативних наслідків на розвиток банківської системи України набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переваги та недоліки присутності іноземного капіталу та його вплив на розвиток банківської системи України були дослідженні певною групою вітчизняних науковців та практиків. Серед яких: О. Балануца, О. Барановський, М. Диба, О. Кіреєв, Є. Осадчий, М. Савлук, О. Суганяк та ін.

Мета статті. Дослідження присутності іноземного капіталу, його позитивного чи негативного впливу на розвиток банківського сектору України.

Виклад основного матеріалу. Банк з іноземним капіталом, відповідно до діючого законодавства, це банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 %. Поряд з поняттям «банк з іноземним капіталом» виділяють поняття «іноземний банк», головними ознаками якого є розташування центру прийняття стратегічних рішень за кордоном і контроль іноземних власників [1].

В останні роки роль іноземного капіталу в банківському секторі України зростає. Хоча кількість банків з іноземним капіталом залишилась незмінною, проте частка іноземного капіталу в статутному капіталу банків у відсотковому відношенні збільшилась більше ніж на 10% (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка участі іноземного капіталу в банківській системі України [2]

Показник	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017
Кількість діючих банків	180	163	117	96
- з них: з іноземним капіталом	51	41	41	39
- у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	19	17	17	17
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	32,5	43,3	43,2	55,5

Основною причиною, яка зумовлює привабливість для іноземних інвесторів вітчизняного ринку банківських послуг є перспектива отримання надприбутків за рахунок високих процентних ставок за кредитами. Національний банк України розробив проект Стратегії реформування банківського сектору до 2020 р., головними цілями якого є забезпечення фінансової стійкості банківського сектору та макроекономічної стабільності, активізація банківської системи для стимулювання економічного зростання, подальше використання стандартів Європейського Союзу та міжнародного досвіду в діяльності українського банківського сектору, а також вдосконалення банківського нагляду [1]. В зазначеному проекті, серед багатьох інших заходів, передбачається нарощення частки іноземного капіталу в банківському секторі до 50 %. Варто зазначити, що деякі економісти вважають рівень цього показника в межах 30–50 % загрозовим для стабільності вітчизняної фінансової системи.

Іноземні банки виходять на новий ринок шляхом створення відділень або філій, тобто за рахунок органічного розвитку, або шляхом придбання місцевого банку. Серед недоліків виходу банку на ринок шляхом органічного розвитку доцільно виділити потребу досконалого планування його діяльності відповідно до банківського законодавства України [4]. З точки зору управління активами, банки з іноземним капіталом мають такі переваги: вища ефективність діяльності порівняно з вітчизняними банками; вища якість активів; розширення спектру банківських послуг; підвищення якості банківських послуг; зниження вартості банківських послуг; висока корпоративна культура та прозорість діяльності. [3]

Для обґрунтування механізму припливу іноземного капіталу в банківську систему України доцільно виділити як переваги, так і недоліки цього процесу. До переваг присутності іноземних банків на території України потрібно віднести:

- посилення ефективної конкуренції на ринку банківських послуг і розширення спектру якісних банківських продуктів;
- впровадження інноваційних методів банківської діяльності;
- розширення пропозиції кредитних ресурсів: останні два-три роки кредитний портфель збільшувався щонайменше на 50 % щороку, насамперед, завдяки дешевим зарубіжним позикам;
- здешевлення банківських послуг;
- активніший перехід до міжнародних стандартів нагляду і регулювання банківської практики;
- впровадження комплексного підходу обслуговування різних клієнтів;
- підвищення кваліфікації банківських працівників.

До недоліків присутності іноземних банків на території України відносимо:

– загроза захоплення іноземними банками банківського ринку України, загострення міжбанківської конкуренції та підвищення конкурентного тиску на вітчизняні банки, що може сприяти підвищенню фінансових ризиків і послабленню всієї банківської системи країни;

– посилення нестабільності на національних фінансових ринках через прихід іноземних банків, які не мають високих міжнародних рейтингів та достатній обсяг капіталу, що негативно впливає на стан банківського ринку Також існує ймовірність збільшення спекулятивних операцій й операцій, пов'язаних з відмиванням доходів, які отримані злочинним шляхом;

– присутність іноземних банків також може привести до відтоку частини капіталів за кордон, оскільки під час кризи у своїй чи приймаючій країні вони часто залишають ринок [5].

З метою пом'якшення можливих негативних наслідків створення в Україні філій іноземних банків і максимального використання їх фінансового потенціалу доцільним є посилення таких умов щодо їх діяльності:

– дозвіл на відкриття філій потрібно надавати лише банкам, які мають рейтинг надійності за оцінками провідних міжнародних рейтингових агентств не нижчий за AA+ або аналогічний, володіють активами не менше 500 млн. дол. США та мають дієву систему гарантування вкладів в своїй країні. Зокрема, в країнах ЄС учасниками система гарантування вкладів є всі банківські та небанківські установи, що здійснюють діяльність щодо залучення вкладів, в Україні ж – це лише банківські установи ;

– наявність угод з наглядовими органами країни місцезнаходження материнського банку;

– передбачення обмежень на обсяги здійснення окремих видів банківських операцій іноземними банками, наприклад, обсяги залучення депозитів фізичних осіб, операції з цінними паперами тощо;

– закріплення норми щодо обсягів участі українських працівників в керівництві діяльністю банків з іноземним капіталом (визначення частки у керівних органах банку);

– розробка і закріплення відповідних пропозицій у нормативно-правових актах;

– приписний капітал філій має становити не менше 5 млн євро, а капітал материнського банку – не менше 50 млн євро [5].

Висновки. Активне залучення іноземного капіталу у вітчизняний банківський сектор несе в собі як позитивні наслідки, так і певні ризики, які можуть не лише призвести до зміни його структури, а й спричинити неконтрольовані наслідки для економічної системи держави. Маючи більший ресурсний потенціал, залучаючи дешевші грошові кошти в материнських установах, іноземні банки займають найбільш дохідні та привабливі з точки зору зростання ніші і, дотримуючись стратегії «зняття вершків», витісняють менш конкурентоспроможних конкурентів – вітчизняні банки. Останні змушені обслуговувати виключно роздрібний ринок, концентруючи увагу на високо ризикованих клієнтах, через що погіршується якість їх кредитного портфелю (зростає частка проблемних кредитів). Через низький інвестиційний рейтинг України малоімовірною є поява високо надійних іноземних банків, а прихід банків-спекулянтів, забезпечених лише короткостроковим капіталом, не бажаний. Також існує небезпека в повноцінній реалізації грошово-кредитної політики НБУ, оскільки недотримання нормативів філіями банків-нерезидентів призведе до втрати контролю над інфляційними процесами та неможливістю регулювати пропозицію грошей, яка виступає одним з основних інструментів монетарної політики.

Література

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>

2. Банківський нагляд: Основні показники діяльності банків України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

3. Дзюблук О. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків. [Електронний ресурс] / О. Дзюблук, О. Владимир // Вісник НБУ, 2014. Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?

4. Осадчий Е. С. Банки с иностранным капиталом на рынке Украины / Е. С. Осадчий // Вестник КЕФ КНЕУ им. В. Гетьмана. – 2011. – № 2. – С. 160-174.

5. Пурій Г. М. Активізація інвестиційної діяльності банківської системи України в контексті глобалізації / Г. М. Пурій. // Науковий вісник НТЛУ України. – 2009. – №19. – С. 255-263.

**Дубицька Л. В., Квасницька Р. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Актуальність дослідження. Через високу динамічність зовнішнього середовища проблема ризику та управління ним, завжди є актуальною у банківській діяльності. Для вітчизняної практики, особливо гостро постає питання впровадження і використання ризик-менеджменту у всі сфери діяльності комерційного банку, і на всі рівні управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження банківських ризиків та системи ефективного управління цими ризиками зроблено на законодавчому рівні, крім того це питання активно вивчається економістами, серед яких І. Гуцал, О. Вовчак, У. Владичин, А. Петрик, А. В. Фалюта та інші. Однак, питання щодо особливостей ризик-менеджменту в банківській діяльності і сьогодні все ж залишаються дискусійними, а тому потребують додаткових досліджень.

Мета статті. Дослідження різновидів ризиків банківської діяльності та конкретизація особливостей ризик-менеджменту фінансовими ризиками банків.

Виклад основного матеріалу. Невід'ємною частиною діяльності будь-якого банку є значна кількість і різновидність ризиків. Банківські ризики – це ймовірність того, що події, очікувані або не очікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та/або надходження банку [1].

Існування досить великої кількості різноспрямованих ризиків, що впливають з різною силою та взаємозалежністю на банківську діяльність, спричиняє необхідність систематизації та групування таких ризиків. Так, Національним банком України чітко виділені можливі банківські ризики [1; 2], які, першочергово, можуть бути класифіковані за факторами впливу на зовнішні (екзогенні, які важко передбачувані і не можуть управлятися банком) та внутрішні (ендогенні, на які банк може впливати) (рис. 1).

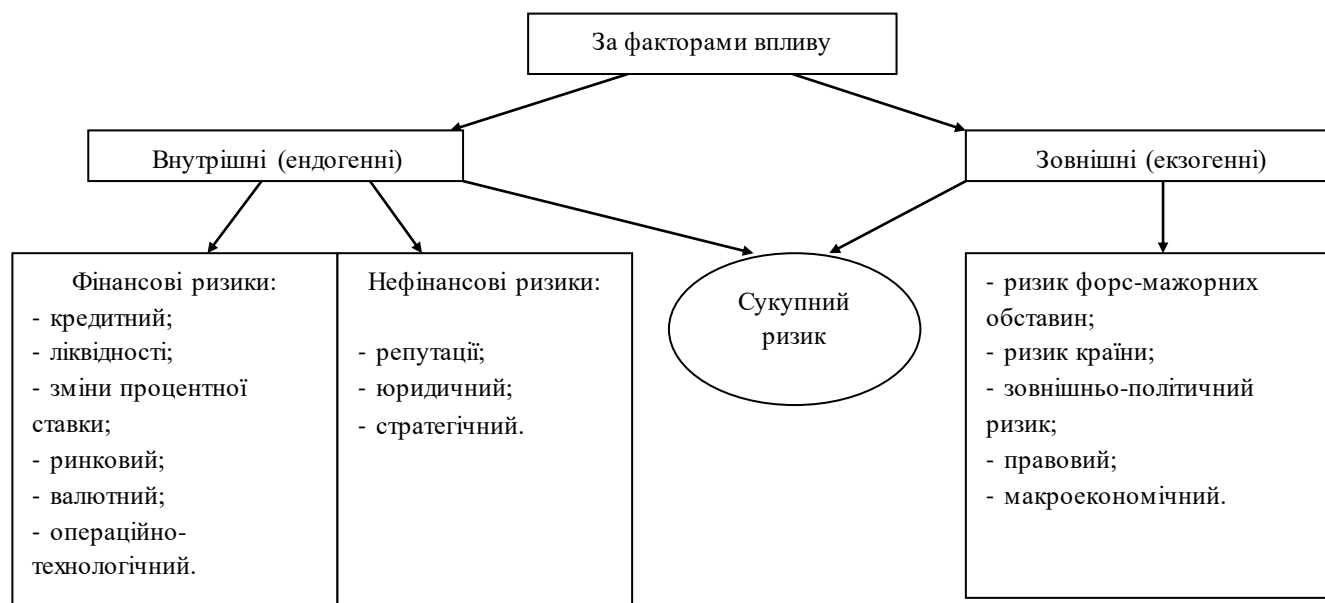


Рис. 1. Поділ банківських ризиків за факторами впливу

Зауважимо, що хоча загалом, зовнішні ризики не піддаються управлінню банком, все ж, стратегічно-важливим завданням банку стає їхнє передбачення і створення ефективної системи реагування в разі реалізації ризику.

Варто зазначити, що на рисунку 1 представлені 9 можливих видів внутрішніх ризиків банківської діяльності, однак Національний банк України при розкритті системи оцінки ризиків пропонує розділяти ці види на більш дрібні та уточнені підвиди. Однак, такий вид ризику, як інвестиційний ризик все ж залишився поза увагою, що, на нашу думку, потребує виправлення. Тому, з метою відокремлення розкриття інформації щодо інвестиційного ризику в діяльності банку, пропонуємо розширити назву розділу «Кредитний ризик» у примітці до звітності банків «Управління фінансовими ризиками» через її заміну на «Кредитно-інвестиційні ризики». В результаті аналізу нормативно-інструктивних матеріалів [1;2] та праць вчених-економістів [3;4] вважаємо, що до ендогенних фінансових ризиків варто відносити:

– кредитний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання виконати умови будь-якої фінансової угоди з банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання;

– інвестиційний ризик – це ризик, який відображає сталість сформованих впливів внаслідок здійснення окремих напрямів інвестиційної діяльності банку як з погляду досягнення результату від такої діяльності, так й з погляду поточного стану функціонування банку та його подальшого розвитку;

– ризик ліквідності визначається як наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність банку виконати свої зобов'язання у належні строки, не зазнавши при цьому неприйнятних трат;

– ризик зміни процентної ставки – це наявний або потенційний ризик для надходжень або капіталу, який виникає внаслідок несприятливих змін процентних ставок;

– ринковий ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через

несприятливі коливання вартості цінних паперів та товарів і курсів іноземних валют за тими інструментами, які є в торговельному портфелі;

– валютний ризик розглядається можливість реалізації несприятливого впливу на банківську діяльність коливань курсів валют та цін банківських металів;

– операційно-технологічний ризик виникає через недосконалість організаційного та фінансового менеджменту в тому чи іншому банку.

Розглянуті ризики, впливаючи на банк, формують сукупний або загальний банківський ризик. Зазначені ризики не просто виникають в процесі банківської діяльності, а й являються її безпосередньою складовою. Адже банк, в процесі здійснення операцій з фінансовими ресурсами, свідомо бере на себе ті ризики, що супроводжують таку діяльність [3, с. 148]. Наприклад, коли банк надає кредит, він апріорі йде на кредитний ризик, і тут успішність банку залежить від уміння управляти таким ризиком.

Системою управління ризиками, яка включає в себе стратегію та тактику управління, направлені на досягнення основних бізнес-цілей банку виступає ризик-менеджмент, який включає: систему управління; систему ідентифікації і вимірювання; систему супроводження (моніторингу та контролю) [1]. На сучасному етапі, в банках створюються підрозділи, департаменти, відділи ризик-менеджменту, що займаються управлінням ризиками, яке зазвичай уявляють у вигляді процесу, що складається з наступних етапів (рисунком 2) [5, с. 279]: 1) виявлення (ідентифікація) ризику; 2) вимірювання (аналіз та оцінювання) ризику; 3) ухвалення рішення про прийом чи відмову від ризику; 4) заходи, спрямовані на мінімізацію ризику; 5) моніторинг (контроль) позиції за різними видами ризиків та сукупного ризику банку.

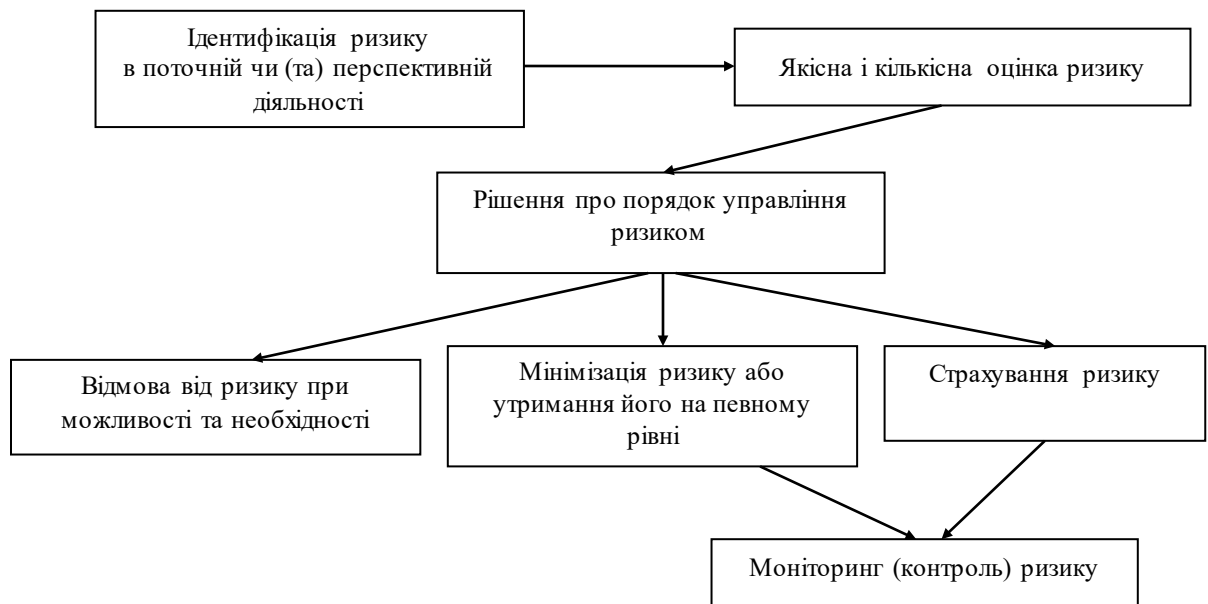


Рис. 2. Етапи процесу управління ризиками банку

Зауважимо, що питання про прийом чи відмову від ризику, банк не завжди може поставати. Якщо, приймається рішення про видачу кредиту, то вказаний варіант є реальним. Однак, існують також і ризики, з якими банківська установа стикається і не може відмовитися від них. Так, до прикладу, іміджевий ризик є результатом дії багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників, і, він підлягає управлінню, через вплив та використання цих факторів, проте ухвалити рішення про нівелювання такого ризику досить складно. Отже, весь процес управління ризиком (ризик-менеджменту) буде мати логічне завершення при наявності зворотного зв'язку, що полягатиме в прийнятті оперативних, та перспективних рішень на основі отриманих результатів.

Висновки. За вищевикладеним можна зробити висновок про те, що для ефективного функціонування на вітчизняному банківському ринку банки України повинні орієнтуватись на удосконалення своєї системи управління саме внутрішніми як фінансовими, так і іншими ризиками.

Література

1. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Постанова НБУ №104 від 15.03.2004 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>

2. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України : постанова НБУ № 361 від 02.08.2004 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04>.

3. Гуцал І. Ризик-менеджмент в системі управління банком / І. Гуцал, А. Петриків // Економічний аналіз. – 2013. – № 9. – С. 148-151.

4. Дмитренко О.І. Оптимізаційний менеджмент у розкритті узгодженості рівня інвестиційного ризик у банку / О.І. Дмитренко // International Scientific Journal [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.inter-nauka.com/>

5. Фалота А.В. Етапи управління ризиками банку / А. В. Фалота // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – № 6. – С. 276-283

Євдокимова Н. В., Ткаченко І. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ВПЛИВ ЗМІН У СТРУКТУРІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Актуальність дослідження. Одним з факторів успішного функціонування економіки країни є ефективність банківського обслуговування. Банківська система як специфічна економічна галузь забезпечує не тільки посередництво на ринку, а й установи, які можуть «виробляти гроші», надаючи позики своїм клієнтам. Тому інколи у банків виникає велика «спокуса» «виробити» і запропонувати грошей більше, ніж у них для цього є підстав і більше ніж це потрібно для ринку.

Прийнятий у 1991 р. Закон України "Про банки і банківську діяльність" визначив, що банківська система України має бути дворівневою, які банки можуть бути в Україні і як вони повинні функціонувати, які банки належать до кожного з рівнів і яким буде механізм зв'язків між ними.

У квітні 2015 року розпочався процес очищення банківської системи від неплатоспроможних банків. Про три етапи перебудови банківської системи - очищення (перша стадія реформи закінчена вже 30 червня 2015 року), перезавантаження і сталий розвиток [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати дослідження проблем депозитного ринку України висвітлені у наукових працях вітчизняних фахівців банківської справи Васюренко О.В., Кошонько О.В., Корнилюк Р., Власенко О. О., Успенко В. І., Лубяникова В. В.

Мета статті. Дослідити вплив змін у кількісному складі банків, в наслідок процесу очищення банківської системи, на депозитний ринок.

Виклад основного матеріалу. Необмежена (неконтрольована) кількість та «якість» банків через регулювання грошового обороту та активність обслуговування може привести до фінансового дисбалансу в країні.

За даними НБУ [2] станом на 01.01.2015р. у Державному реєстрі банків зареєстровано 182 банки, з яких 162 банки мали банківську ліцензію (в тому числі три державні – АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк» ПАТ «Держзембанк») та один (АТ «РОДОВІД БАНК») – ліцензію санаційного банку. Станом на 01.01.2016 р кількість банків з державною часткою збільшується до 7 (з'являються АТ «Укргазбанк», ПАТ «РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР», ПАТ «Український банк реконструкції та розвитку»). Після прийняття рішення у вересні 2016 року про процедуру ліквідації ПАТ «Держзембанк» та продажу 100% акцій ПриватБанку станом на 01.01.2017 р. в Україні налічується 6 державних банків [2]. 08.11.2017 року НБУ погодив придбання 99,9% акцій ПАТ «Український банк реконструкції та розвитку» громадянами Китаю [5].

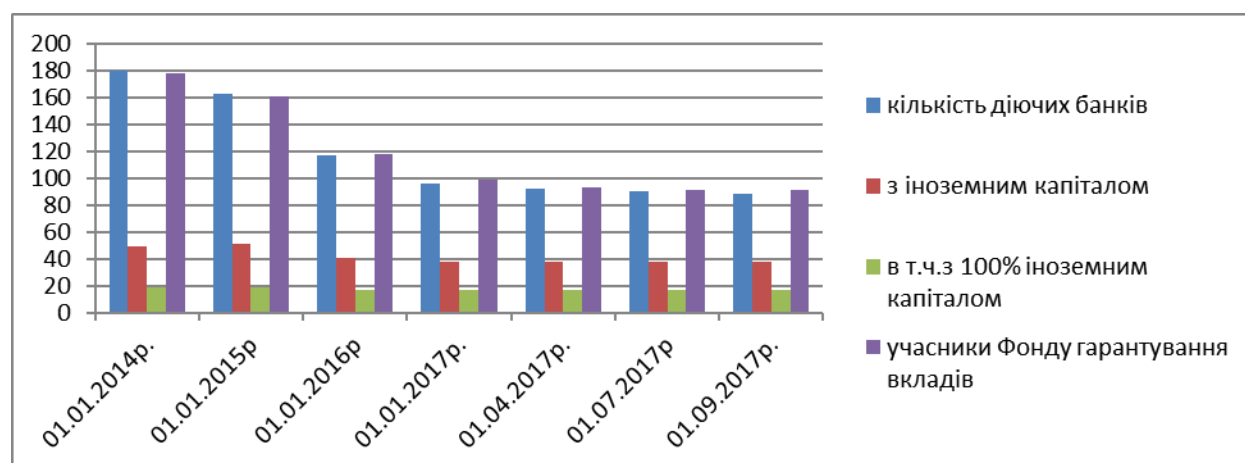


Рис. 1. Динаміка змін банківської системи в Україні за 2014-2017рр. [3]

З 2014р. по 2017р. з ринку виведено 90 вітчизняних фінансових установ в т.ч. 11 банків з іноземним капіталом; 2 банка зі 100% іноземним капіталом; причому 87 банків були учасниками ФГВФО. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб створено на виконання Указу Президента України № 996/98 від 10 вересня 1998 року. При цьому, початковий розмір відшкодувань становив 500 грн., на сьогоднішній день сума відшкодування складає 200 тис. грн.

Ліквідація неплатоспроможних банків, які пропонуючи високі відсоткові ставки за депозитами залучили на свої рахунки солідні суми, призвела до більш стриманої депозитної політики комерційних банків. Розглядаючи динаміку річних відсоткових ставок за депозитами фізичних осіб в розрізі валют за 2014-2017 рр. необхідно зазначити, що ставки за гривневими вкладами зменшилися приблизно на 30%, а за вкладами в іноземній валюті в середньому в 2,5 рази. Суттєву роль в цій ситуації відіграли і зміни курсу валют про що свідчить динаміка середніх річних ставок за депозитами фізичних осіб в розрізі валют за 2014-2017рр. (рис. 2).

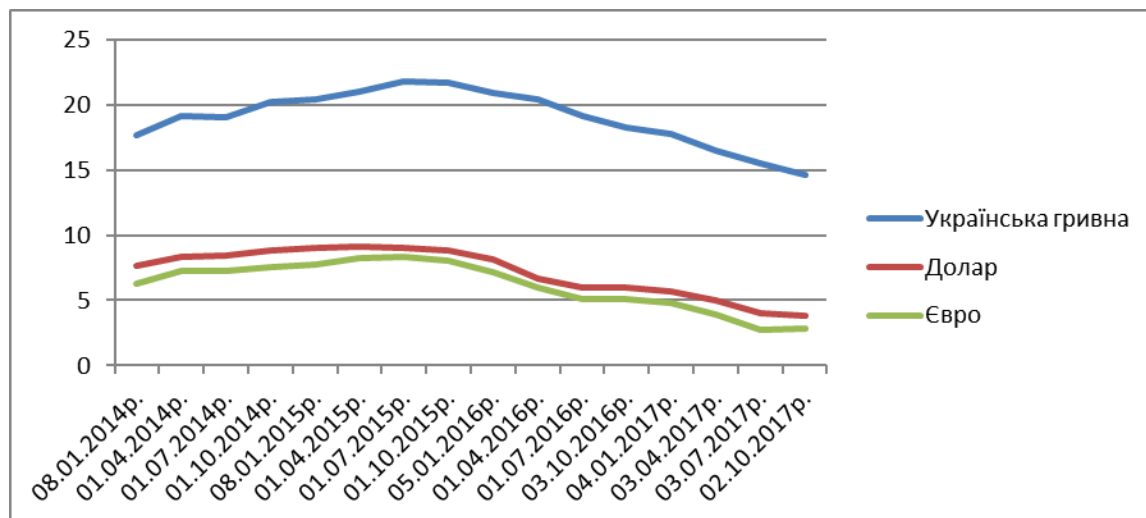


Рис. 2. Динаміка середніх річних відсоткових ставок за депозитами фізичних осіб в розрізі валют за 2014-2017 рр. [3]

В умовах нестабільної політичної ситуації, рівня інфляції (2015р. -143,3 %, 2016р. – 112,4 % та за 9 місяців 2017р – 110,2 %), а також рівня безробіття (2015р. – 9,5 %, 2017р. – 10,5 %) [3] показником повернення довіри до фінансових установ є розміщення нових строкових вкладів населенням. На думку пересічних громадян однією із переконливих переваг для розміщення вкладу є статус комерційного банку-учасника Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

З квітня 2016 р. по квітень 2017 р. спостерігалось стрімке зменшення кількості вкладників, викликане відмовою від пролонгації депозитів по закінченню терміну, достроковим розірванням угод та небажанням розміщувати нові вклади. Незважаючи на суттєве зниження відсоткових ставок, починаючи з 2 кварталу 2017 р., депозитний ринок України починає поживавлюватися. В той же час сума виплачена ФГВФО збільшується, що говорить про ритмічне відшкодування коштів вкладникам банків, які ліквідуються. Чим демонструється захищеність заощаджень населення державою. Нажаль, кошти отримані від ФГВФО фізичні особи не поспішають вкладати у повному обсязі до інших комерційних банків, займаючи позицію вичікування.

Таблиця 1

Дані про вклади фізичних осіб та кошти, що виплачені в учасниках ФГВФО за 2016-2017 рр.

Період	Сума вкладів фізичних осіб, млн. грн	Кількість вкладників, млн. осіб	Кошти виплачені ФГВФО, млн. грн
01.04.2016р.	375200,0	44,2	72809,8
01.07.2016р.	370300,0	42,8	76447,8
01.10.2016р.	377700,0	41,9	80011,7
01.01.2017р.	382100,0	41,1	80865,5
01.04.2017р.	376700,0	40,3	86837,5
01.07.2017р.	382700,0	40,5	87434,0
01.10.2017р.	386400,0	40,9	87603,3

Головною проблемою сучасних банків України є забезпечення фінансової стійкості банківської системи. Девальвація національної валюти, валютні обмеження, суттєве зниження відсоткових ставок за депозитами, падіння довіри населення до банківських установ, зниження рівня попиту на окремі послуги виявилися негативними чинниками проведених реформ в структурі банківських установ. Недержавницький підхід до закриття значної кількості банків спричинив панічне вилучення українцями коштів з банківської системи, що викликало в свою чергу структурні зміни і в економіці країни.

Висновки. Не зважаючи на те, що річні відсоткові ставки за депозитами наближені до рівня інфляції, населення поступово звертається до фінансових установ для передачі своїх заощаджень та укладання депозитних угод. Не зважаючи на критичний рівень відсоткових ставок, переважна більшість депозитних програм в іноземній

валюти. Фаховий підхід в комерційних банках до їх діяльності сприяє збільшенню своїх депозитних портфелів, а також для подальшого функціонування всієї банківської системи, необхідно здійснити ще й науково обґрунтовані кроки для ефективної і взаємовигідної депозитної політики та повернення довіри населення до банківських установ, що є однією з головних завдань поведінкової економіки та поведінкових фінансів.

Література

1. [Електронний ресурс].– Режим доступу <https://ru.tsn.ua/groshi/nbu>
2. Національний банк України. Річний звіт НБУ за 2014р. [Електронний ресурс].– Режим доступу <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id>
3. [Електронний ресурс].– Режим доступу <http://index.minfin.com.ua/bank/>
4. [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://www.fg.gov.ua>
5. [Електронний ресурс].– Режим доступу <https://inventure.com.ua/news/ukraine/nbu-odobril-pokupku-ukrainskogo-banka-kitajcam>

Колесник О. О.
Одеський національний університет імені Мечникова І. І.,
м. Одеса

ПРИВАТНІ ГРОШІ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, МАЙБУТНЄ

Актуальність теми дослідження Кризи останніх десятиріч все більш нав'язливо сигналізують про те, що ми знаходимося на порозі радикальних змін світового устрою. Зміни ці стосуватимуться абсолютно усіх сфер життєдіяльності людини і стануть свідомим перетинув чергової межі на цивілізаційному шляху суспільства. Циклічна динаміка розвитку усіх процесів і явищ в економіці свідчать про те, що процеси змін глобального світоустрою вступають в свою активну фазу, що підтверджується серйозними зрушеннями не тільки в структурі світової економіки, а й в глобальних змінах світової фінансової архітектури тощо. Одним з актуальних питань сьогодення є пошук альтернативи світовій резервній валюті та нових інструментів забезпечення сталого розвитку економічних систем держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Ідеї денационалізації емісії грошей неодноразово висловлювалися в економічній науці. У другій половині ХХ ст. гіпотеза про конкурентні основи випуску грошей приватними організаціями активно розроблялася представниками австрійської економічної школи, зокрема М. Ротбарда [2], Ф. Хайєк [3], а також М. Фрідманом в окремих працях [4]. У Росії дана тема недостатньо досліджена; серед вчених, що займаються подібною проблематикою, в першу чергу слід назвати професора А. С. Генкіна [1].

Мета статті Розглянути позитивні та негативні сторони альтернативної грошової системи та перспективність та необхідність її впровадження.

Виклад основного матеріалу Досвід застосування валют з обмеженим поширенням виник задовго до появи блокчейн-технологій, біткоїнів і utility settlement coin. Одним з найважливіших факторів стала недовіра учасників ринків до світової фінансової системи і так званим фіатним валют, що загострилося в процесі розвитку світової фінансової та кіпрської криз. Наприклад, швейцарська локальна валюта WIR існує з 1934 року (повна назва — Wirtschaftsring-Genossenschaft). WIR – аббревіатура від німецького Wirtschaftsring (економічний цикл), а також займенник «ми» на німецькій мові. Це також назва банку в Цюриху, і валюти, яку він створює. Ідея створити систему взаємного кредиту, яка дозволяє компаніям, що вступили в систему, торгувати без використання франків, прийшла групі швейцарських бізнесменів в роки Великої депресії. Сьогодні немає сенсу не довіряти швейцарському франку – одній з найбільш стійких валют світу. Проте системою WIR на даний момент користуються близько 62 тисяч компаній з різних секторів економіки: будівництва, торгівлі, готельного бізнесу. З 30-х років минулого століття оборот системи виріс майже в 4 тисячі разів, перевищивши 6,5 мільярда франків. Причому обігу самої швейцарської валюти це ніяк не заважає. У нинішньому вигляді WIR – електронна система обліку взаємних боргів. По суті вона нічим не відрізняється від будь-якої національної валюти, тільки в обмеженому масштабі. А вже після того, як золотий стандарт скасували, будь-яка традиційна валюта – це не що інше як боргове зобов'язання держави, обіцянка заплатити за рахунками.

Учасники системи проводять один з одним угоди в кредит, а організатори враховують баланс взаємних боргів. В результаті зростає обсяг взаємної торгівлі і прибутку, а звичайні гроші можна не вилучати з обороту. У світі існує багато подібних валютних систем, обороти яких з введення системи блокчейн дедалі збільшуються.

Торік чотири найкрупніші банки світу запропонували проект, схожий на систему WIR. Внутрішня система UBS, Deutsche Bank, Santander і Bank of New York Mellon, побудована на кріптехнологіях, може стати, мабуть, першим прикладом успішного застосування блокчейна в корпоративному сегменті. Якщо вигоди від застосування передових розробок перевищать витрати, фінансовий світ зміниться назавжди: криптовалюта почне поступово витіснення звичних грошей. Схожі системи розрахунків за допомогою криптовалюта розробляють і інші фінансові корпорації. Наприклад, Citigroup, що створює свої «сітікоїни», або Goldman Sachs і JPMorgan, які розробляють проект SETLcoin. Про створення нової цифрової валюти, заснованої на технології блокчейн, оголосили чотири найбільших міжнародних банку: UBS, Deutsche Bank, Santander і Bank of New York Mellon. Вони домовилися

розраховуватися між собою цими умовними одиницями, щоб не чекати завершення переказу традиційних грошей. Угоди, укладені в криптовалюті (вона отримала умовну назву utility settlement coin), потім будуть конвертуватися в звичайні грошові знаки в центральних банках. Комерційне використання нової валюти планується почати вже в 2018 році.

Вкрай важлива відмінність біткоіна від фідучіарних грошей (номінальна вартість яких встановлюється і гарантується державою незалежно від вартості матеріалу, з якого гроші виготовлені) – це відсутність боргових зобов'язань емітента. Іншими словами, біткоін не має гарантій реальної вартості, що може призводити до утворення фінансових пірамід і спекулятивних бульбашок на ринку даної валюти. У великих міжнародних банків офіси побудовані по всьому світу. Отже, угоди всередині однієї корпорації проводяться в валютах тих країн, в яких знаходяться підрозділи. Кредитні установи перераховують всі транзакції за місцевими курсами, а це вимагає дорогого програмного забезпечення, великого числа співробітників, безлічі депозитаріїв і розрахункових підрозділів.

Як правило, розрахунки між відділеннями в різних країнах намагаються проводити в доларах або євро. Але банки, судячи з усього, порахували, що зручніше вести справи в умовній корпоративній валюті, а конвертувати її тільки тоді, коли потрібно здійснювати операції поза цією системою. З огляду на розмір чотирьох фінансових корпорацій, створювана валюта матиме великий оборот.

Криптовалюта utility settlement coin відрізняється від частково нелегального біткоіна (він поки не визнаний ні в одній країні світу в якості грошей, оскільки вважається, що його використання може бути пов'язане зі злочинами), в першу чергу, наявністю суб'єкта, який емітує електронні гроші. Основна причина недовіри до біткоіна складається саме у відсутності емісійного центру.

Нещодавно упередження проти криптовалют було властиво багатьом центральним банкам, адже у цьому випадку не можна встановити якісь правила або звернутись до банку чи процесингового центру. Це означає, що відповідальність за успішність транзакцій несуть самі користувачі.

Висновки Вигідність криптовалют очевидна – спрощення угод і скорочення витрат. Її поява змінює не тільки систему взаємовідносин між банками, вона здатна привести до технологічного прориву в фінансовому світі і стати першим кроком до відмови від традиційних грошей. Такий інтерес до даної тематики дає підставу вважати, що нова технологія може замінити або доповнити систему SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications). В такому випадку самоусунення від сфери кріптехнологій може серйозно позначитися на майбутньому положенні фінансового і банківського секторів в системі міжнародних розрахунків.

Література

1. Генкин А.С. Частные деньги: история и современность / А. С. Генкин – М.: Альпина Паблшер, 2002. – 518 с.
2. Ротбард М. Государство и деньги: как государство завладело денежной системой общества / Мюррей Ротбард – Челябинск: Социум, 2008. – 208 с.
3. Хайек Ф. Частные деньги / Фридрих Хайек – М., 1996. – 109 с.
4. Friedman M., Schwartz A. Has Government Any Role in Money? // Journal of Monetary Economics. – 1986 – № 17. – P. 37–62.

Кордонець Д. М., Безвух С. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

РИНОК БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ПРОТЯГОМ 2014-2016 РОКІВ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження. Кредитний ринок відіграє дуже важливу роль в розвитку економіки будь-якої держави. По-перше, він забезпечує найшвидший доступ до ресурсів. По-друге, переваги кредитного ринку впливають із функціонального потенціалу основних суб'єктів цього ринку - комерційних банків, які не тільки опосередковують рух фінансових ресурсів, а й певною мірою продукують їх. Через складну економічну та політичну ситуацію в Україні, в минулі роки на банківському кредитному ринку мало місце значне зменшення кількості кредитних операцій. Тому, актуальним є дослідження проблем, які зумовили спад кредитної активності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням цієї проблеми займались вітчизняні та зарубіжні вчені. До них можна віднести наступних: Д. Гладких, С. Кручка, В. Жованикова, Н. Зайцева, В. Міщенко та ін.

Метою статті є визначення проблем ринку банківського кредитування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Кредитний ринок – це специфічна сфера відносин, в якій об'єктом операцій виступає надані на певних умовах кошти. Для банківських установ кредитні операції є найприбутковішими серед усього спектру послуг, що надаються. Разом з цим кредитним операціям властива значна ризикованість. Останні роки були досить складними для економіки України загалом та для банківської системи зокрема. Протягом 2014-2016 років відбувалося очищення банківського сектору від неплатоспроможних установ, в результаті чого ми спостерігали стрімке та чисельне скорочення кількості банків (табл.1).

Таблиця 1

Кількість діючих банків в Україні за 2014-2016 роки

Назва показника	01.01.2014 р.	01.01.2015 р.	01.01.2016 р.	01.01.2017 р.
Кількість діючих банків	180	163	117	93
- з них з іноземним капіталом	51	41	41	38
- у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	19	17	17	17

Як видно з табл. 1 кількість банків за досліджуваній період скоротилась майже вдвічі. Дана тенденція не могла не відбитися на ситуації на кредитному ринку (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяг банківських кредитів в Україні за 2014-2016 роки

Показник (млн. грн)	01.01.2015 р.	01.01.2016 р.	01.01.2017 р.
Надані кредити загалом	873610,8	713974,3	566511,6
у т.ч. в іноземній валюті	405027,5	369964,9	270109,2
- юридичним особам	727818,7	616420,9	479393,5
у т.ч. в іноземній валюті	345118,8	331704,0	239450,5
резерви під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів	123583,8	230721,5	394033,7
- фізичним особам	145792,1	97553,4	87118,1
у т.ч. в іноземній валюті	59908,7	38260,9	30658,7
резерви під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів	65657,1	80288,8	73973,6
Загальна сума резерву під знецінення кредитів та заборгованості клієнтів	189240,9	311010,3	468007,3

Згідно даних табл. 2, протягом досліджуваного періоду (2014-2016 рр.), відбулося значне скорочення кредитного портфелю банків. Станом на 01.01.2015 р. було надано кредитів на суму 873610,8 млн грн, а вже на 1.01.2017 р. ця сума складала 566511,6 млн грн. Тобто, сума виданих кредитів зменшилась на 307099,2 млн грн. В тому числі зменшився обсяг кредитів, наданих у валюті.

Більшу частину кредитного портфеля банківських установ склали кредити, надані юридичним особам. У 2014 році кредити надані юридичним особам склали 727818,7, у 2015 році ця сума скоротилась на 111398 млн грн, а в 2016 р. – на 137027 млн грн порівняно з попереднім роком.

Відбулося скорочення обсягу кредитів наданих фізичним особам. У 2016 році ця сума складала 87118,1 млн грн, що на 10435,3 млн грн менше, ніж у 2015 році, та 58674 млн грн менше за обсяг таких кредитів, виданих у 2014 році.

Отже, протягом 2014-2016 рр. спостерігалось зменшення кредитного портфелю. Досить великий розмір кредитного портфелю у 2014 році свідчить не стільки про ефективність роботи комерційних банків, скільки є наслідком значної девальвації національної валюти.

Причинами значного скорочення обсягів кредитів фізичним особам є високі відсоткові ставки та низька платоспроможність населення. Майже всі кредити видавались банками на поточні потреби, а також присутня значна частина карткових кредитів [1].

Поруч зі скороченням кредитного портфелю банків України, спостерігається погіршення його якості. Ризик погіршення якості кредитного портфеля банків обумовлює зростання витрат банків на формування страхових резервів. Оцінку цього ризику можна здійснити за індикатором економічної безпеки «Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України», визначеним у «Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України». Оптимальне значення цього індикатора має становити 2 %, значення на рівні 3 % вважається задовільним, 4 % – незадовільним, 5 % – небезпечним, 7 % – критичним. За останні роки в Україні на тлі погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури, ділової активності та платіжної дисципліни позичальників значення цього показника зростало. Якщо станом на 01.01.2014 р. цей показник загалом по банківській системі дорівнював 7,7 %, то на 01.01.2016 р. він зріс до рівня 22,8 %, а станом на 01.01.2017 р. сягнув межі 25,3 %. Таким чином, поточне значення даного показника є критичним з точки зору фінансової безпеки держави [2].

Оскільки спостерігалась тенденція до зростання обсягів частки сумнівних та безнадійних кредитів, погіршення якості кредитного портфеля банків – це зумовило зростання витрат на покриття резервів за даними кредитами та скороченням доходу за рахунок втрати активів банківськими установами (рис. 1).

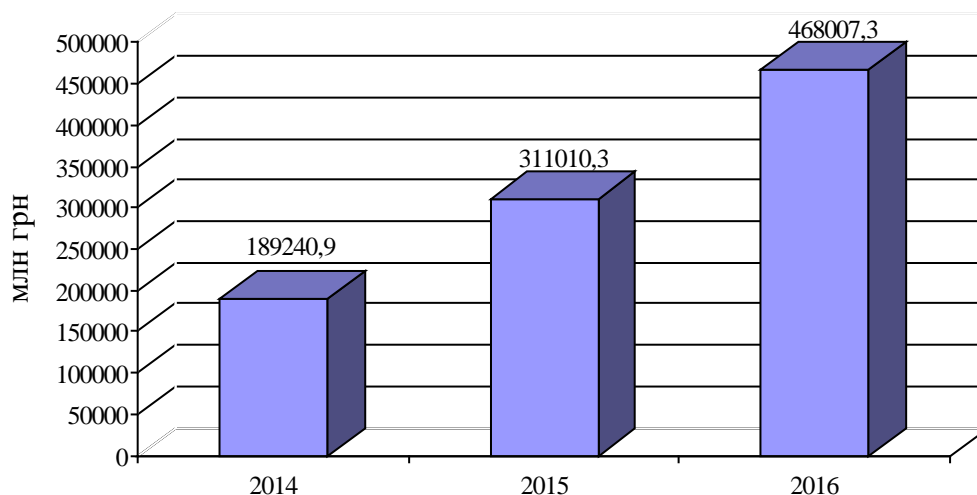


Рис. 1. Динаміка обсягу резервів під знецінення кредитів та заборгованість клієнтів в банківському секторі України за 2014-2016 рр.

В даних умовах у 2014 році банківська система України здійснила витрати на формування страхових резервів у сумі 189240,9 млн грн. А в 2015 році ця сума склала вже 311010,3 млн грн, у 2016 році обсяги резервів зросли до суми 468007,3 млн грн.

Питома вага валютних кредитів в кредитному портфелі банків суттєво впливає на їх фінансову стійкість та ліквідність. Даний показник характеризує залежність банків від курсових коливань. Серед індикаторів економічної безпеки, визначених «Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» та затверджених Міністерством економічного розвитку та торгівлі України, присутній індикатор 9.5.4. «Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів», оптимальне значення якого має становити на рівні 20 %, 30 % – вважається задовільним, 37 % – незадовільним, 45 % – небезпечним, 50 % – критичним [2].

Станом на 1.01.2015 року питома вага валютних кредитів в кредитному портфелі банків становила 46%. Внаслідок знецінення гривні протягом 2014-2015рр. питома вага валютних кредитів станом на 1.01.2016рр. зросла до 51%, що свідчить про досягнення цим показником критичного рівня. Проте, протягом 2016 року даний показник знизився і станом на 1.01.2017 року становив близько 48%, тобто на небезпечному рівні. В основному найбільшу питому вагу кредитів в іноземній валюті мають банки з іноземним капіталом ("Сбербанк", "Промінвестбанк" і т.д.).

У випадку значних курсових коливань така небезпечна структура кредитного портфелю може суттєво вплинути на фінансову стійкість даних установ, а через них – на стабільність банківської системи України в цілому.

Висновки. Отже, протягом 2014-2016 років ринок банківського кредитування знаходився у складному становищі. Спостерігалась ситуація скорочення обсягів кредитного портфелю банків та його якості. Це пояснюється активним негативним впливом зовнішніх факторів. Разом з тим, протягом зазначеного періоду здійснювались реформування банківської системи, і на початку 2017 року ми можемо спостерігати певну стабілізацію в банківській системі.

Література

1. Звіт про фінансову стабільність. – Випуск 2. – 2016 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40819104>.
2. Ризики та ключові напрямки посткризового відновлення банківської системи України. Аналітична записка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2450>.

Корчинська О. С., Ларіонова К. Л.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Споживчий кредит займає важливе місце у соціально-економічному розвитку більшості країн. Його роль значно зростає в Україні в сучасних умовах, у тому числі, під впливом фінансової глобалізації та макроекономічної ситуації. Ліберальне ставлення регуляторних органів України до іноземних банків сприяло значному надходженню ресурсів міжнародного фінансового ринку, що значно активізувало кредитну діяльність. За останнє десятиріччя кредити банків, надані населенню України збільшились у десятки

разів.

Унаслідок цього зросла роль кредиту у фінансуванні споживчих витрат населення, а відношення обсягів споживчих кредитів до ВВП досягло рівня розвинених країн. За цих обставин змінилася стратегія банків на кредитному ринку і політика щодо обслуговування фізичних осіб, збільшився вплив споживчого кредитування на фінансові результати діяльності банків. Значне зростання споживчого кредиту в Україні стало важливим чинником розвитку банківської системи й економіки в цілому. Проте надто прискорене і недостатньо контрольоване зростання споживчого кредиту загострило проблеми незбалансованості товарних і кредитних ринків і сприяло нагромадженню ризиків.

Сучасний банківський бізнес супроводжують високий рівень конкуренції, ускладнення архітектури фінансового ринку та його дерегулювання, зміни в організації кредитування. Значне зростання обсягів споживчого кредиту в Україні стало важливим чинником розвитку банківської системи й економіки загалом. Водночас споживче кредитування пов'язане з високими ризиками, перш за все, кредитними, що може спричинити кризові явища у банківській системі через погіршення якості кредитного портфеля. Тому актуальними є дослідження шляхів ефективного розвитку споживчого кредиту в перспективі та вдосконалення підходів до його регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку споживчого кредиту в науковій літературі приділяється належна увага. Фундаментальні основи його сутності й функціонування досліджені таким вченими, як: А. Сміт, А. Маршал, Э. Дж. Долан, В. Лексіс, Т. Тук, Е. Рід, Р. Коттер, М. Туган-Барановський, Дж. Сінкі. Вагомий внесок у дослідження споживчого кредиту зробили провідні вітчизняні науковці: М. Алексеєнко, О. Євтух, Б. Івасів, В. Лагутін, А. Мороз, М. Савлук, Р. Тиркало.

Ученими і практиками зроблено вагомий внесок у розвиток теорії і практики споживчого кредиту, зокрема щодо його сутності і використання, при цьому питанням впливу споживчого кредитування (позитивного чи негативного) на розвиток економіки країни, перспективам його розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності приділяється недостатньо уваги.

Метою статті є розкриття етапів становлення та еволюції споживчого кредитування, його ролі на кожному з етапів в розвитку економіки України в умовах фінансово-економічної нестабільності та окреслення перспективних напрямів його активізації й підвищення ролі в національній економіці.

Виклад основного матеріалу. Споживчий кредит відіграє суттєву роль у забезпеченні соціальних потреб населення, формуванні платоспроможного попиту, який, у свою чергу, впливає на розвиток економіки країни, полегшуючи процес реалізації продукції, прискорюючи отримання прибутку і надходження доходів до Державного бюджету.

Споживче кредитування тісно пов'язане з різноманітними економічними та соціальними процесами. Це пояснюється тим, що, впливаючи один на одного, вони спричиняють певні зрушення в економіці, причому ці зміни можуть справляти різний ефект, як позитивний, так і негативний. Так, до переваг споживчого кредиту можемо віднести збільшення сукупного платоспроможного попиту на споживчі товари й послуги, який стимулює розширення виробництва в умовах ринкової економіки, де платоспроможний попит є основним чинником економічного зростання; прискорення обігу грошових коштів, що призводить до стимулювання фінансово-банківської галузі; розширення споживчого кредиту сприяє формуванню цивілізованих відносин на споживчому ринку країни [1, с. 81].

Проведений аналіз дозволив охарактеризувати процес становлення і розвитку споживчого кредитування в Україні як нерівномірний, що дало можливість виокремити шість етапів функціонування ринку споживчого кредитування, кожному із яких властиві свої тенденції та особливості (табл. 1).

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що вітчизняні банки, нажаль, ще не повною мірою засвоїли уроки попередніх криз і не зробили відповідних висновків. Хоча сьогодні оцінку кредитоспроможності позичальників вони й здійснюють на більш високому рівні, проте цього недостатньо для уникнення помилок, допущених у попередні роки. Як і раніше, ризики споживчого кредитування банки перекладають на відповідальних позичальників, які фактично сплачують і за себе, і за інших боржників, тим самим забезпечуючи безбитковість кредитної діяльності банку. Таку схему банки використовують упродовж тривалого часу, що і є однією із підстав стверджувати про екстенсивний розвиток банківського кредитування. Замість чіткого дотримання вимог законодавства у сфері кредитування банки часто шукають можливості для їх невиконання, тим самим знижуючи рівень довіри громадян до банківської системи. Серед всіх видів кредитування фізичних осіб банки надають перевагу найризикованішому – споживчому, оскільки для них першочерговим завданням залишається отримання прибутку незалежно від рівня ризику, а не створення відповідних умов для задоволення потреб населення та забезпечення стабільності банківської системи.

На підставі проведеного аналізу розвитку споживчого кредитування в Україні можемо зробити висновок, що споживчий кредит має велике соціально-економічне значення для розвитку країни. Він чинить на економіку як позитивний, так і негативний вплив, характер якого суттєво змінюється залежно від фази економічного циклу. Сьогодні в Україні обсяги споживчого кредитування скорочуються через негативний вплив фінансово-економічної та політичної кризи, які зумовлюють підвищення кредитних ризиків, зниження купівельної спроможності населення, зниження довіри до банків.

Основні етапи функціонування ринку споживчого кредитування в Україні

Назва етапу	Характеристика
Перший етап (1991-1995 рр.)	Етап зародження споживчого кредитування
	Характеризується глибокими змінами у всіх сферах життя та трансформацією економіки, переходом від адміністративної практики господарювання до ринкової та першими спробами здійснення споживчого кредитування вітчизняними комерційними банками «нової хвилі» на нових ринкових засадах.
Другий етап (1996-1999 рр.)	Період становлення споживчого кредитування
	Після налагодження процесів в економіці, приборкання інфляції та проведення грошової реформи (1996 р.) більш динамічно починає розвиватися й споживче кредитування, розробляється нова нормативна база, зростає кількість банків, що здійснюють споживче кредитування, розпочинається їх співпраця з торговими мережами, зростає кількість кредитних програм, однак попит на споживчі кредити все ще залишається відносно низьким, а процентні ставки та кредитні ризики – дуже високими.
Третій етап (2000-2006 рр.)	Період зростання споживчого кредитування
	Упродовж цього періоду продовжує збільшуватись кількість банків, що здійснюють споживче кредитування, вдосконалюється нормативна база, спрощується процедура оформлення кредитів, розвиваються небанківські кредитні установи (кредитні спілки, ломбарди), однак реальні процентні ставки все ще залишаються відносно високими. Характерним для цього етапу є поява на ринку такої кількості банків і небанківських фінансово-кредитних установ, яка стимулює розвиток конкуренції та боротьбу за клієнтів, з'являються нові кредитні продукти та їх агресивна реклама.
Четвертий етап (2006-2008 рр.)	Період кредитної експансії
	На початку якого характерним було стрімке збільшення обсягів споживчих кредитів, наданих переважно в іноземній валюті та без належної перевірки кредитоспроможності позичальників з боку банків. Однак в кінці 2008 р. після початку світової фінансової кризи через параліч банківської системи надання нових споживчих кредитів практично було припинено, стрімко почали збільшуватися обсяги проблемної заборгованості, а банкам і позичальникам довелося вирішувати проблеми з погашенням раніше виданих валютних кредитів, що в подальшому призвело до уповільнення темпів зростання споживчого кредитування та проведення банками більш виваженої політики споживчого кредитування, що знайшло свій прояв у підвищенні вимог до кредитоспроможності позичальників і посиленні умов кредитування фізичних осіб.
П'ятий етап (2009-2013 рр.)	Період поступового відновлення споживчого кредитування
	Даний період характеризується повільним зростанням обсягів наданих кредитів, переважно в національній валюті, посиленням механізмів оцінки кредитоспроможності позичальників і контролю за ризиковістю кредитної діяльності. Вдосконалюється регулювання кредитної діяльності з боку Національного банку України, посилюється захист прав кредиторів і позичальників, відбувається поступове зменшення проблемної заборгованості в кредитних портфелях банків.
Шостий етап (2014 і до теперішнього часу)	Етап спаду споживчого кредитування
	Характеризується суттєвим зменшенням обсягів кредитування, різким збільшенням частки непогашених і прострочених кредитів через високий рівень напруги в суспільстві, проведенням на території України АТО, спадом економіки, різкою девальвацією гривні, високими темпами інфляції, виведенням з ринку значної кількості банків, низьким рівнем платоспроможності населення та зростанням процентних ставок за споживчими кредитами, що призвело до стримування видачі банками нових споживчих кредитів і поставило перед ними нове завдання – отримати заборгованість за наданими раніше кредитами на територіях зони АТО та в АР Крим.

Джерело: розроблено автором на основі [2; 3]

Висновки. Враховуючи вищевикладене, робимо висновок, що споживче кредитування відіграє важливу роль в економічному зростанні. Тому подальший розвиток кредитування фізичних осіб в Україні має бути спрямований на:

- удосконалення нормативно-правової бази у сфері кредитування фізичних осіб;
- здешевлення споживчих кредитів шляхом прив'язки відсоткової ставки за ними до облікової ставки НБУ;
- комплексний підхід до оцінки кредитоспроможності потенційних позичальників із застосування скоринг-систем, що спростить процедури отримання споживчого кредиту;
- забезпечення функціонування всеукраїнського бюро кредитних історій, у якому мають бути

сконцентровані дані про усіх потенційних позичальників;

– активне використання маркетингових технологій для забезпечення зростання обсягів споживчого кредитування, створення нових кредитних продуктів для фізичних осіб.

Література

1. Захаркін О. О. Шляхи оптимізації споживчого кредитування в Україні в умовах фінансово-економічної кризи / О. О. Захаркін, Т. С. Мякота // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – 2010. – № 1 (8). – С. 79-84.

2. Вовчак О. Д. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності / О. Д. Вовчак, О. І. Антонюк // Економіка. – №6. – 2016. – С. 148-157.

3. Чайковський Я. І. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні / Я. І. Чайковський // Економічний аналіз. – 2017. – Т. 27. – №1. – С. 156-163.

**Лукашук В.М., Хрипонюк О.В., Приступа Л.А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ КРЕДИТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Важлива роль у забезпеченні економічних можливостей розвитку суб'єктів господарювання належить кредитним інструментам.

Проте, сучасні складні політичні та економічні умови розвитку України безпосередньо позначились на розвитку вітчизняного кредитного ринку. Крім того, слід відзначити недосконалість нормативно-правового забезпечення процесів кредитування, значний рівень кредитних ризиків, високі процентні ставки, що негативно впливають на ефективність кредитної діяльності банківських установ. Тому, актуальними є питання дослідження функціонування кредитного ринку в Україні як базису для формування пропозицій щодо його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми банківського кредитування висвітлені у працях вітчизняних економістів: О. Барановського, Т. Васильєвої, В. Вовк, Б. Івасіва, Л. Кузнецової, І. Лютого, М. Савлука, Р. Слав'юка, Т. Смовженко та інших. Однак, незважаючи на важливість та практичну значущість існуючих доробок, залишаються актуальними аспекти аналітичного оцінювання сучасного стану та тенденцій розвитку кредитного ринку з урахуванням впливу факторів мінливого бізнес-середовища.

Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану розвитку та тенденцій кредитного ринку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Банківський кредит відіграє значну роль у розвитку економіки країни і залежить від рівня розвитку економічних відносин. Лише в умовах ринкової економіки всі прояви ролі банківського кредиту розкриваються в повному обсязі [1].

Вивчаючи тенденції зміни кількості банківських установ спостерігаємо їх скорочення. Зокрема, станом на 01 січня 2017 року ліцензію Національного банку України мали 96 банківських установ (в т.ч. 38 банків з іноземним капіталом). З початку 2016 року кількість функціонуючих банківських установ скоротилася на 21.

За підсумком 2016 року банківський сектор отримав збитки на загальну суму 159 млрд грн. З цієї суми майже 80% (136 млрд грн.) припадає на ПАТ КБ “Приватбанк”. Інші банківські установи, що завершили звітний період з позитивним фінансовим результатом, отримали сукупно 10,82 млрд грн. прибутку. Окрім, ПАТ КБ “Приватбанк” до трійки найбільш збиткових за результатами 2016 року увійшли ПАТ “УКРСОЦБАНК” та ПАТ “ВТБ БАНК”.

Нове кредитування було обмеженим у першому півріччі 2016 року, але дещо позжавилося у другій половині року, значною мірою у результаті кредитування держмонополій державними банками. Валові гривневі кредити суб'єктам господарювання зросли на 87 млрд грн. (+27%), а в іноземній валюті скоротилися на 4.1 млрд дол. США у еквіваленті, що частково пояснюється перекредитуванням у гривні. Кредитування населення також зменшилося.

Заявлена частка недіючих кредитів (кредитів, що потрапляють у IV та V категорію якості) склала 30.5% на кінець року. Значне визнання банками недіючих кредитів відбулося у I кварталі 2016 року та у грудні після націоналізації ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» (рис. 1).

Серед основних факторів, що гальмують відновлення кредитування, виступають високий рівень невизначеності щодо подальшого економічного розвитку та обмежене коло надійних позичальників.

Згідно зі статистичними даними НБУ, протягом 2016 року середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті знизилася до 17,70 % (з 21,47 % станом на 01.01.2016 р.). Для кредитів в іноземній валюті на початок 2017 року аналогічний показник, навпаки, підвищився до 8,20 % (з 6,88 % станом на 01.01.2016 р.). Паралельно з цим відбувається зниження вартості залучення коштів на вкладні рахунки. Наприкінці 2016 року середня відсоткова ставка за депозитами в національній валюті складала 10,5 % (10,2 % для короткострокових вкладів та 17,9 % для довгострокових), в іноземній валюті - 5,2 % (4,8 % для короткострокових та 6,2 % для довгострокових вкладів). На початку року аналогічні показники дорівнювали 12,1 % та 7,8 % відповідно.

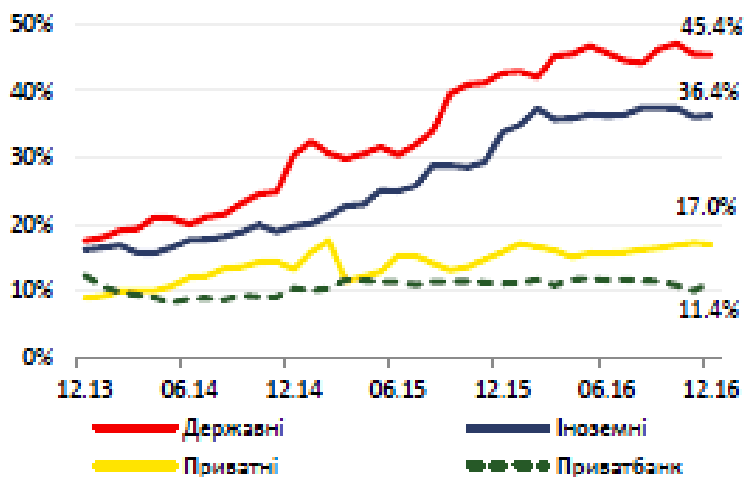


Рис. 1 – Частка недіючих кредитів у портфелях банків України протягом 2013-2016 років, млрд грн [2]

Протягом 2016 року обсяг клієнтського кредитного портфелю скоротився на 0,4 % (3,85 млрд грн) та станом на 01.01.2017 р. Відповідав 1 005,92 млрд грн проти 1 009,77 млрд грн на початок року (рис. 2).

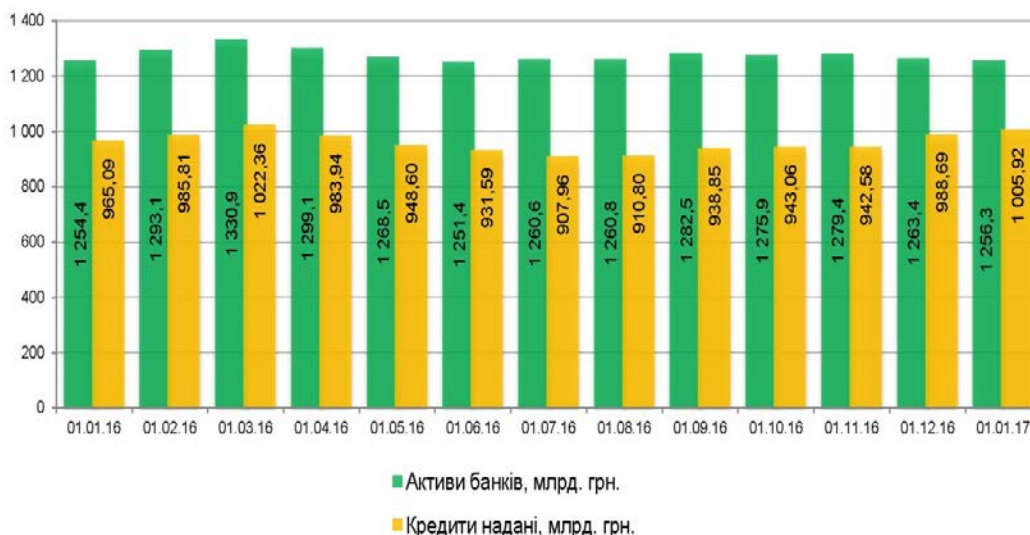


Рис. 2 – Динаміка активів та наданих кредитів банків України

Скорочення загального обсягу кредитного портфелю відбувалося внаслідок зменшення протягом року суми кредитів, наданих фізичним особам. За підсумком 2016 року їх обсяг знизився на 10,43 % до 847,09 млрд грн. Кредити, надані суб'єктам господарювання за підсумком року навпаки збільшилися на 1,98 % та на початок 2017 року досягли 157,39 млрд грн.

Курсові різниці виступають вагомим чинником коливання сукупного обсягу кредитного портфелю протягом року, оскільки близько половини виданих кредитів номіновані в іноземній валюті (52 % станом на 01.01.2017 р.).

Клієнтський кредитний портфель в розрізі позичальників та рівень доларизації кредитів представлено на рис. 3.

Корпоративний клієнтський кредитний портфель за підсумком 2016 року представлений переважно коротко- та середньостроковими кредитами в національній валюті нефінансовим корпораціям.

Кредитний портфель суб'єктів господарської діяльності за видами економічної діяльності був представлений переважно кредитами, наданими представникам сфери «Переробна промисловість» та «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів».

За результатами 2016 р. середнє значення відсоткової ставки за кредитами, наданими суб'єктам господарювання, складало 17,5 % в національній валюті та 8,0 % в іноземній валюті (20,6 % та 6,9 % відповідно на початку січня 2016 року).

Роздрібний клієнтський кредитний портфель протягом 2016 року скоротився на 10 % та склав 164,98 млн. грн. Значний вплив на динаміку показника мало визнання неплатоспроможними ряду банківських установ, що володіли значними за обсягами кредитними портфелями, в тому числі роздрібними.

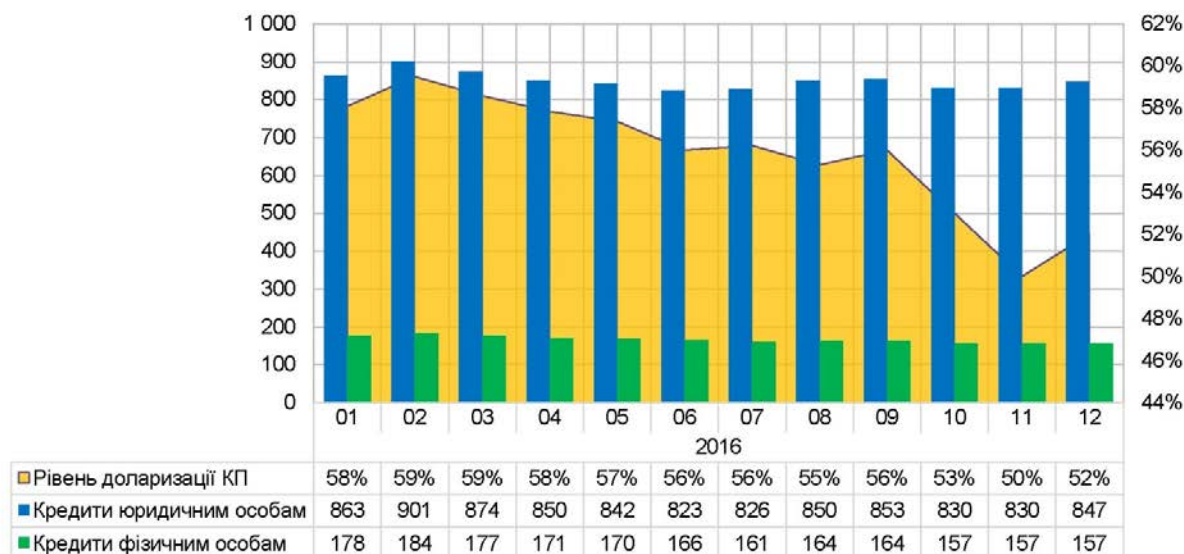


Рис. 3 – Клієнтський кредитний портфель в розрізі позичальників та рівень доларизації кредитів, млрд грн, % [2]

Основною складовою роздрібною клієнтського кредитного портфелю є споживчі кредити (в т.ч. «кешові» кредити). Обсяг іпотечних кредитів, наданих фізичним особам, станом на 01.01.2017 р. відповідав 37 % роздрібною кредитного портфелю (40 % на початок року). В цілому, невисокі темпи розвитку іпотечного кредитування обумовлені доволі низькими темпами відновлення будівельної галузі, обмеженістю та високою вартістю довгострокового ресурсу, а також невисоким платоспроможним попитом населення на довгострокове кредитування.

Близько 57 % клієнтського портфелю в регіональному розрізі розміщено в північному регіоні країни (Київська обл. та м. Київ, а також Житомирська, Сумська та Чернігівська області).

Висновки. Відновлення кредитування є ключовим завданням банківського сектору на 2017 рік. Завдяки зростанню економіки багато підприємств збільшили продажі та покращили прибутковість. Очікується, що більшість компаній зможуть нормалізувати боргове навантаження протягом наступного року та почати залучати нові кредити. Найбільш привабливими для кредитування є галузі, орієнтовані на внутрішній попит, а також малий, середній та мікробізнес, який має помірне боргове навантаження. Конкуренція за якісних позичальників залишатиметься жорсткою як за ціною, так і за якісними параметрами. Вартість кредитних ресурсів зменшуватиметься: за відсутності суттєвих ризиків для цінової стабільності НБУ протягом 2017 року знижуватиме ключову відсоткову ставку.

Очікується, що після трьох років збитків банківський сектор у цілому наступного року спрацює прибутково. Операційні прибутки почнуть зростати завдяки здешевленню фондування та збільшенню банками обсягів наданих фінансових послуг. Відрахування до резервів скоротяться, оскільки більшість банків повністю зарезервували неякісні кредити.

Ключове завдання для всіх органів влади на 2017 рік – посилення захисту прав кредиторів, без чого важко сподіватися на відновлення кредитування. Також слід пришвидшити реформування державних банків у відповідності до оприлюдненої на початку року стратегії розвитку державних банків.

Література

1. Кузнецова Л. В. Роль банківського кредитування у фінансовому забезпеченні розвитку реального сектора економіки України / Л. В. Кузнецова // Економічний простір. – 2008. – № 20/1. – С. 107–115.
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

Марченко Ю. А., Антонюк П. П.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Сьогодні у всьому світі розвиток економіки характеризується поступовим звуженням сфери використання готівки та паперових платіжних документів, переходом до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів. Від стану безготівкових розрахунків, своєчасного і повного

надходження від платників коштів залежать стан грошового обігу, ціноутворення, кредитні відносини, фінансовий стан підприємств і, як підсумок, соціальний стан населення. Використання безготівкових розрахунків призводить до економії витрат на їх здійснення, прискорення здійснення розрахункових операцій та руху грошових коштів. Крім того, при безготівкових розрахунках грошова маса акумулюється в банках, і створюються умови для контролю за їх цільовим використанням.

Актуальність організації безготівкових розрахунків пов'язана з тим, що сьогодні окреслилася гостра потреба у вивченні і запровадженні усіма учасниками ринкових відносин механізмів функціонування нових форм безготівкових розрахунків. Безготівкові розрахунки стають як ніколи актуальними за умов сучасної ринкової економіки, оскільки помітно збільшилась ефективність банківської діяльності і знизилась видатки за банківськими операціями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням питань здійснення та розвитку безготівкових розрахунків, перспективам їх організації присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних науковців, такі як: М. М. Агаркової, Л. А. Бехтер [2], Л. К. Воронової, А. Г. Загороднього, А. А. Козубенко [3], Н. А. Куфакової, О. В. Костюніка і В. В. Побережної [6], М. П. Кучерявенко, О. І. Мельничук [4], А. М. Мороза, О. П. Орлюка, А. І. Савлука, І. О. Чкан [6] та ін.

Виклад основного матеріалу. У наш час розвиток економічних відносин є дуже активним, й завдяки цьому йде стрімке зростання нових банківських технологій у сфері безготівкових розрахунків. Детальне поняття безготівкових розрахунків наведено в Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті [1] відповідно до якої «безготівкові розрахунки – це перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, внесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів». Розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді. Видами розрахункових документів при здійсненні безготівкових операцій є: меморіальний ордер; платіжне доручення; платіжна вимога-доручення; платіжна вимога; розрахунковий чек; акредитив; інкасове доручення.

За однотипними операціями банки можуть складати зведені меморіальні ордери відповідно до вимог, визначених нормативно-правовим актом Національного банку з організації операційної діяльності в банках України, і внутрішніх процедур банку.

Використання векселів та спеціальних платіжних засобів, зокрема платіжних карток (у тому числі корпоративних платіжних карток), регулюється законодавством України, у тому числі нормативно-правовими актами Національного банку. Клієнти банків для здійснення розрахунків самостійно обирають платіжні інструменти (за винятком меморіального ордера) і зазначають їх під час укладення договорів [1].

В економічній літературі та практиці наводяться переваги безготівкових розрахунків у порівнянні із готівковою формою. Такі переваги обумовлені в значній мірі тією роллю, яку виконують безготівкові розрахунки в господарській діяльності.

Безготівкові розрахунки мають ряд переваг над готівковими:

– по-перше, зменшуються затрати праці і відсотки, пов'язані з використанням готівкових грошей (карбування, друкування, перевезення, зберігання, сортування);

– по-друге, сприяють безперервному кругообігу коштів. Між готівково-грошовим та безготівковим оборотом існує тісна взаємозалежність: гроші постійно переходять із однієї сфери в іншу, змінюючи форму готівкових грошових знаків на депозит у банку, та навпаки. Тому безготівковий платіжний оборот невід'ємний від обігу готівкових грошей і створює разом з ними єдиний грошовий оборот країни;

– по-третє, максимально пришвидшується оплата придбаних товарів чи послуг і погашення боргів, що в сукупності по країні поліпшує ділові стосунки між усіма суб'єктами господарювання.

Основна задача безготівкових розрахунків полягає в протидії розвитку тіньового сектору економіки та покращенні економічного стану суб'єктів господарювання [2, с. 151].

Безготівкові форми розрахунків мають ряд значних проблем, які потребують вирішення. Це, насамперед, недосконала нормативно-правова база, недостатній рівень розвитку інфраструктури, висока собівартість операцій тощо. Так як безготівковий обіг досить вигідно застосовувати в державних цілях, то такі його недоліки необхідно усунути якнайшвидше. Адже саме використання готівки у багатьох галузях економіки є сприятливим фактором подальшого поширення тінізації економіки, що є негативним проявом взагалі. Крім того, НБУ має подбати про те, щоб використання безготівкових форм розрахунків було фінансово вигідним для населення та установ, які займаються продажем товарів та наданням послуг.

Отже, на даному етапі Україна потребує значних структурних зрушень у напрямі вдосконалення системи безготівкових розрахунків, що надасть змогу державі контролювати систему грошових потоків і виводити грошові кошти з тіні. Отже, основними шляхами вдосконалення організації безготівкового грошового обороту на рівні держави є:

– вдосконалення нормативно-правової бази щодо регламенту системи безготівкових розрахунків, що часто неможливо через відсутність політичної волі;

– забезпечення обов'язкового взаємозв'язку безготівкового та реального товарного обороту;

– створення дієвої системи контролю за здійсненням безготівкових операцій і оформленням розрахункових документів;

– організація в Україні Єдиної національної системи банківських карток з урахуванням досвіду платіжної системи Європейських країн. Нова система повинна сприяти збільшенню обсягів безготівкових розрахунків в Україні, акумулюванню фінансових ресурсів на території України;

– здійснення постійного пошуку нових механізмів організації безготівкових розрахунків, які б дозволяли на економічній основі подолати кризові явища і процеси у грошовій сфері.

На рівні банківських установ:

– заохочувати клієнтів до використання безготівкових розрахунків, тому що на даний час населення вважає за краще тримати заощадження поза банківських установ, використовувати готівкові розрахунки. Необхідно взяти за основу стандарти європейських країн і створити відповідні правові механізми, які підвищать рівень безготівкових розрахунків, забезпечивши належний рівень їх надійності в Україні;

– гарантувати безпеку при здійсненні безготівкових операцій;

– контролювати готівковий ліміт при підписанні тих чи інших угод про купівлю-продаж.

Висновки. Реалізація вищезазначених заходів призведе до вдосконалення системи безготівкових розрахунків, збільшить попит, забезпечить залучення готівки в банківські установи, що надасть змоги легалізувати та вивести з обороту значні суми коштів. Щодо суб'єктів підприємництва, то ці кроки забезпечать контроль за всіма господарськими операціями контрагентів і зведуть до мінімуму можливості приховування доходів від фіскальних органів. Щодо населення, то зберігання грошових заощаджень у банку і проведення безготівкових розрахунків нададуть змогу грошовим коштам працювати саме на економіку країни, а перерахування заробітної плати на банківські рахунки усуне таку проблему, як «зарплата в конвертах».

Література

1. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті // Постанова Правління Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22.

2. Бехтер Л. А. Сутність та роль безготівкових розрахунків в господарській діяльності підприємства / Л. А. Бехтер // Економічний простір. – 2011. – № 54. – С. 151-155.

3. Козубенко А. А. Проблеми та перспективи розвитку організації безготівкових розрахунків у банках України / А. А. Козубенко // Управління розвитком. – 2012. – № 18 (139). – С. 74-75.

4. Мельничук О. І. Ринок платіжних карток в Україні: сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку / О. І. Мельничук // Студентський вісник національного університету водного господарства та природокористування. – 2015. – № 1(3). – С. 100-103.

5. Хайлова Т. В. Деякі питання безготівкових розрахунків і шляхи їх вирішення / Т. В. Хайлова, А. С. Кувшинчикова // Економіка та право. – 2016. – № 1. – С. 103-107.

6. Чкан І. О. Безготівкові розрахунки – сучасний спосіб оплати / І. О. Чкан // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2016. – № 27. – С. 121-124.

Мітченков Є. О., Козлов В. П.
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця

СТАН КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «ПРИВАТБАНКУ»

Актуальність дослідження. Банки є основним фінансовим посередником в економіці, тобто, є тими структурами, котрі забезпечують процес переливання коштів на різних рівнях. Головною в діяльності банків є кредитна діяльність і рівень організації кредитного процесу банку є основним показником його роботи та якості його менеджменту. Від ефективної кредитної діяльності кожного банку залежить стабільність всієї банківської системи країни. Тому актуальною є необхідність аналізу кредитної діяльності такого банку, як ПАТ «ПриватБанк», який за своєю структурою є найбільшим за розміром активів банк, а також лідером роздрібного банківського ринку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем аналізу кредитних операцій банків проводили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як М. Савлук, А. Мороз, З. Васильченко, О. Лаврушин. Але постійні зміни умов функціонування банків вимагають подальших досліджень особливостей їх кредитної діяльності.

Мета статті. На основі проведеного аналізу кредитної діяльності ПАТ «ПриватБанк» виявити причини, що впливають на механізм здійснення цієї діяльності, та розробити пропозиції для підвищення її ефективності.

Виклад основного матеріалу. Однією із головних умов діяльності комерційного банку є отримання прибутків, які в основному приносять активні операції. До 2016 року ПАТ «ПриватБанк» вважався одним із стабільних банків, де виникнення ризику втрати контролю був мінімальний. Але, в кінці 2016 року було прийнято рішення Урядом України щодо його націоналізації.

Тому для виявлення причин погіршення ситуації в банку необхідно провести оцінку кредитної політики, котра провадилася ПАТ «ПриватБанком» в 2014-2016 роках. Така оцінка була проведена в такій послідовності [1]: аналіз масштабів кредитної діяльності банку порівняно з попередніми періодами та іншими банками; аналіз руху кредитів; визначення рівні диверсифікації кредитних вкладень, який дає змогу максимально знизити ризик неповернення позики; оцінки повернення позик; виявлення якості кредитного портфеля з погляду ризику і ступеня

забезпеченості кредитів; аналіз дохідності та ефективність кредитних операцій.

Аналіз масштабів та динаміки кредитів банків визначається показниками рівня, який займають кредитні операції в загальному обсязі активів банку, тобто масштабів кредитної діяльності. Такі показники за період 2014-2016 рр. відображенні у табл. 1.

Таблиця 1

Показники масштабів кредитної діяльності ПАТ «ПриватБанк»

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік
1. Коефіцієнт питомої ваги кредитів у загальних активах	0,748	0,732	0,212
2. Темп зростання	1,159	1,189	0,23
3. Темп приросту	0,159	0,189	-0,77

Відповідно отриманим результатам можна зробити висновок, що частка кредитів у загальних активах банку дорівнювала в 2015 році 73,2 % та 21,2 % в 2016. Даний коефіцієнт є оптимальним в 2015 році, адже занадто високий коефіцієнт свідчить про те, що діяльність недостатньо диверсифікована, що, у свою чергу, підвищує ризик у разі погіршення кредитного портфеля. У 2016 році даний коефіцієнт низький, що свідчить про те, що банк недостатньо використовує джерела фінансування.

Аналізуючи значення темпу зростання та приросту можна сказати, що в 2015 році темп зростання складав 118,9 %, а темп приросту 18,9 %. В 2016 році відбулося значне зменшення сум виданих кредитів (з 189314 млн грн до 43583 млн грн), що в свою чергу показує не зростання, а спад. Такі різкі зміни в 2016 році і стали однією із причин націоналізації ПАТ «ПриватБанку» як системно важливого банку.

Аналіз руху кредитів банку передбачає вивчення фінансової звітності, з якої можна визначити питому вагу нових кредитів відносно залишку позикової заборгованості на кінець звітного періоду, відсоток погашення кредитів за звітний період, співвідношення дебетових та кредитових оборотів, достатність резерву на можливі втрати за позиками, розмір прострочених процентів[2]. Так, значення аналізу руху кредитів ПАТ «ПриватБанку» відображенні у табл. 2.

Таблиця 2

Показники руху кредитів в ПАТ «ПриватБанк»

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік
1. Коефіцієнт надання кредитів	0,09	0,097	0,214
2. Коефіцієнт погашення кредитів	0,881	0,903	0,786

Відповідно до отриманих результатів можна стверджувати, що кредиторська заборгованість клієнтів в 2016 році збільшилась майже вдвічі, тим самим коефіцієнт погашення в 2015 році був більше на 11,7 п.п.

Розрахунок показників нормативів Н7 та Н8 (в цілому по нормативам кредитного ризику) в звітності ПАТ «ПриватБанку» не здійснюється. Також, не зазначаються у фінансовій звітності показники, що представлені в чисельниках розрахункових формул (нормативів Н7 та Н8), що вказує на приховання реальних результатів банком.

Одним із важливих етапів є оцінка повернення позик. Даний етап представлений рядом показників, котрі характеризуються своєчасність повернення позик клієнтами. Своєчасність погашення позик є необхідною умовою стабільного функціонування банківської установи. Ряд показників, а також їх розрахункове значення представлене в табл. 3.

Таблиця 3

Оцінка повернення позик в ПАТ «ПриватБанку», млн грн

Показники	На 31.12.2015 рік		На 31.12.2016 рік		Відхилення	
	Фіз. особам	Юр. особам	Фіз. особам	Юр. особам	Фіз. особам	Юр. особам
1. Надані кредити, всього	30 980	183 864	31 542	178 428	562	-5 436
2. Поточна заборгованість (непрострочена)	20 211	165 597	17 317	163 733	-2 894	-1 864
3. Прострочені кредити	9 477	8 856	12 776	3 681	3 299	-5 175
4. Сумнівні кредити	856	4783	493	343	-363	-4 440
5. Безнадійні кредити	8 621	4073	12 283	3 338	3 662	-735
6. Пролонговані кредити	1 292	9 411	1 449	11 014	157	1 603

Відповідно до отриманих даних можна стверджувати, що спостерігається зростання частки кредитування фізичних осіб, в той час як кредитування юридичних осіб зменшується. Спостерігається зростання суми прострочених кредитів наданих фізичним особам, хоча спостерігається зменшення сум в кредитуванні юридичних осіб. Безнадійна заборгованість залишається досить високою. Для оцінки якості кредитного портфелю банку з погляду кредитного ризику використовується чотири основних показника (табл. 4)

Аналізуючи отримані результати розрахунків коефіцієнтів, що представлені в таблиці 4, можна стверджувати, що коефіцієнт покриття зважених класифікованих позик власним капіталом значно поліпшився — більш ніж в двічі. Що свідчить про зменшення ризикованості кредитного портфеля через підстрахування

зростанням власного капіталу, що гарантує фінансову стабільність роботи банку навіть за певних умов підвищення ризику. Але, незважаючи на поліпшення коефіцієнта, його значення у звітному періоді було на низькому рівні, що можна розцінювати як незадовільний стан. Коефіцієнт питомої ваги зважених класифікованих позик демонструє аналогічну тенденцію.

Таблиця 4

Оцінка якості кредитного портфеля з погляду кредитного ризику

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік
1. Коефіцієнт покриття класифікованих позик	0,324	0,297	0,638
2. Питома вага зважених класифікованих позик	0,13	0,129	0,144
3. Коефіцієнт проблемних позик	0,24	0,17	0,2
4. Коефіцієнт збитковості позик	0,152	0,11	0,14

Коефіцієнт проблемних позик та коефіцієнт збитковості позик демонструють тенденцію до зростання. Вони знаходяться в контрольованій межі, але через відсутність дій – можливе її перевищення. Отже, відповідно даним, можна стверджувати про зменшення рівня якості кредитного портфеля банку.

Останнім етапом аналізу кредитної діяльності ПАТ «ПриватБанку» є аналіз дохідності та ефективності кредитних операцій. Даний етап представлений розрахунком рядом показників [3] (табл. 5).

Таблиця 5

Аналіз дохідності та ефективності кредитних операцій ПАТ «ПриватБанку»

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік
1. Рентабельність кредитних операцій	0,07	0,09	0,13
2. Дохідність кредитних операцій	0,13	0,16	0,76
3. Прибутковість кредитних операцій	0,012	0,013	0,09
4. Питома вага доходів від надання кредитів у загальній сумі доходів	0,75	0,79	0,74

Висновки. Відповідно проведеного поетапного аналізу ПАТ «ПриватБанку», можна зробити висновок, що діяльність банку є досить хиткою, але залишається прибутковою. Для подолання виявлених проблем банку необхідно проводити моніторинг якості кредитного портфеля, розробити заходи, спрямовані на поліпшення його якості.

Література

1. Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/24299/>
2. Аналіз масштабів і динаміки кредитних вкладень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/59/4134.html>
3. Аналіз дохідності та ефективності кредитних вкладень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/24662/>

Пільгуй С. С.
ДВНЗ «Університет банківської справи»,
м. Київ

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
 В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ**

Актуальність дослідження. Стійкість банківської системи кожної країни є однією із найважливіших складових забезпечення сталого прогресивного розвитку економіки. Проте, в контексті проявів та розвитку кризових явищ як регіонального так і міжнародних масштабів, і зважаючи на інтеграційні вектори та світову глобалізацію фінансово-економічних систем різних країн, питання ефективної реалізації антикризового управління в банківській діяльності України на тлі сучасних тенденцій розвитку набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу реалізації антикризового управління в банківській системі приділено у працях Барановського О. І., Смовженко Т. С., Заруцької О. П., Вовчак О. Д. та багатьох інших, проте виявленню сучасних тенденцій та особливостей здійснення антикризового управління в контексті розвитку фінансово-економічних систем світу приділено недостатньо уваги.

Метою статті є вивчення сучасних тенденцій розвитку фінансово-економічних систем, що стане підґрунтям для визначення основних стратегічних засад реалізації антикризового управління в банківській системі України.

Виклад основного матеріалу. Протягом 26 років незалежності України, банківська система країни неоднократно перебувала в кризовому стані. Так, в 1998-1999рр. відчутно проявилися відголоски кризи банківської

системи Російської Федерації, протягом 2008-2009 рр. – економічна криза, яка внесла значні збитки в усі сфери фінансово-економічної системи України. У 2014-2015 рр. Україна пережила безпрецедентне поєднання політичної, фінансово-економічної та банківської криз, нищівний удар якої був наймасштабніший за всю історію країни, а накопичені системні проблеми давали про себе знати ще в 2017р. Так, за підсумками 2016 р. зафіксовано історично високий збиток банківського сектору — 159,4 млрд. грн. Значний негативний результат зумовлено, визнанням в кінці 2016р. Приватбанком 135,3 млрд збитку, згенерованого доформуванням резервів за кредитними операціями [2] (рис. 1).

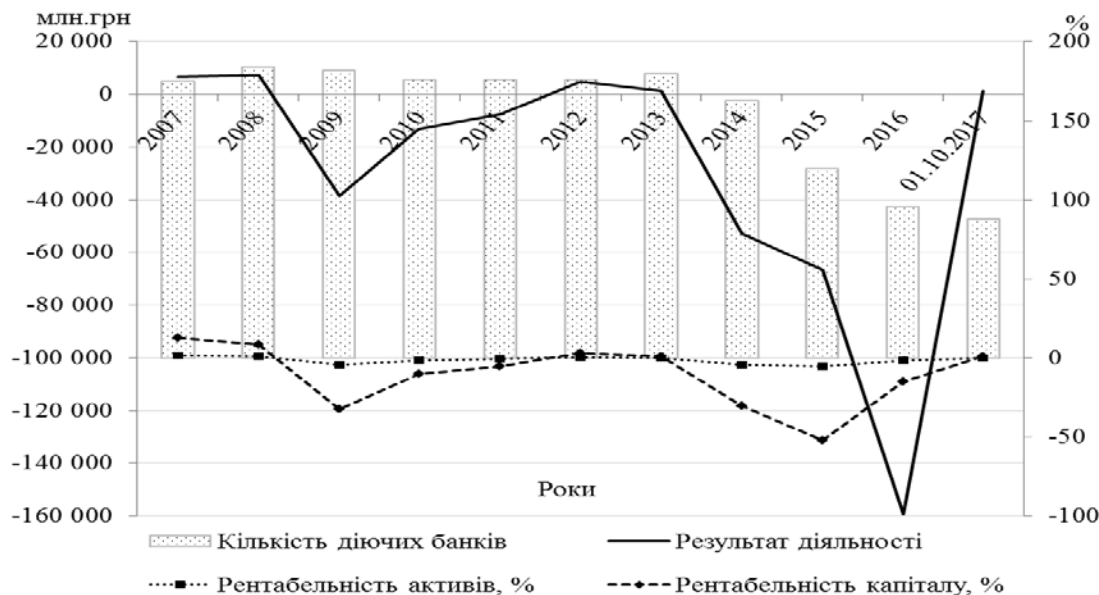


Рис. 1. Динаміка основних показників результативності діяльності банківського сектору України, 2007-01.10.2017 рр. [3]

Сучасні тенденції розвитку світових фінансово-економічних систем можна звести до таких положень:

– цифровізація економіки, що прискорює мобільність та збільшує вседоступність ресурсів в контексті глобалізаційних та інтеграційних потоків;

– інформатизація всіх сфер економіки, що надає доступ до значної кількості даних і, з однієї сторони збільшує прозорість та якість діяльності, а з другої сторони, зважаючи на їх несистематичний, «розпорошений» характер надання в поєднанні з неконструктивним діалогом керівництва банківською системою на всіх її рівнях негативно впливає на стійкість банківської сфери і створює «ефект недовіри і невизначеності»;

– соціальноорієнтована стратегія діяльності, в якій питання соціальної відповідальності, клієнтоорієнтованості та підвищення рівня інтелектуального капіталу є основними положеннями в стратегії забезпечення стійкого та стабільного розвитку фінансово-економічних систем.

Світові, зокрема, європейські, тенденції монетарного і банківського регулювання з метою подолання впливу глобальної фінансово-економічної кризи спрямовані, з одного боку, на обмеження ризикованості операцій банківської системи на фінансовому ринку, а з іншого — на підтримку економічного зростання, інтенсивне кредитування реального сектору, зокрема малого і середнього бізнесу. Вказана тенденція лягла в основу зміни філософії центрального банкінгу, яку називають новою ерою монетарної політики.

Особливу увагу слід приділити антикризовим заходам регулювання ЦБ різних країн. Так, наприклад, ФРС США було реалізовано безпрецедентну програму кількісного пом'якшення та стимулювання кредитування малого і середнього бізнесу. В контексті економічного зростання США відбувся процес переходу монетарної політики ФРС до помірної підвищення ставок, проте вона й надалі залишатиметься досить м'якою для подальшої підтримки економічного зростання і зайнятості. Банк Англії проводить Програму пільгового рефінансування банків, які кредитують реальний сектор, зокрема малий і середній бізнес. ЄЦБ здійснює цільові довгострокові операції рефінансування для кредитування банками виробництва, а монетарна політика спрямована на запровадження широкої програми кількісного пом'якшення для стимулювання економіки: 10.03.2016 р. відбулось зниження ставки за головними операціями рефінансування до 0% та розширення програми викупу ЦБ облігацій до 80 млрд. євро щомісячно. Народним банком Китаю було здійснено цільове скорочення обов'язкового резервування щодо операцій кредитування агропромислового комплексу та малого і середнього бізнесу, а банком Кореї реалізовано пакет стимулювання їх розвитку [1]. Отже, можна обґрунтовано стверджувати, що нині ЦБ реалізують стратегію гнучкого підходу до здійснення регулятивного нагляду.

Слід відмітити, що кризи XXI сторіччя суттєво відрізняються від попередніх, і здійснення самих регулятивно-наглядових заходів ЦБ стає недостатньо з огляду на різні причини виникнення кризових ситуацій. Якщо кризи XX сторіччя в основному були викликані фінансово-економічними причинами (відсутність

ефективних систем управління ризиками, макроекономічними факторами), то нині ключовими причинами стають саме нефінансові — соціально-психологічні в рамках ірраціональної поведінки суб'єктів, як от: «криза недовіри», наявність інформаційної асиметрії поряд із низьким рівнем фінансової грамотності.

Однією з ключових причин повільного виходу з банківської кризи є недовіра клієнтів як до банків з боку вкладників, так і недовіра до Національного банку та банківської системи загалом, викликана недостатньою прозорістю діяльності. Згідно даних опитування, проведеного українською компанією «Inmild» на замовлення ФГВФО та при підтримці програми фінансового розвитку USAID, тільки 11% опитаних вказали, що зберігають у банках більшу частку власних заощаджень, 7% — половину своїх заощаджень, 49% — лише незначну частку. Отже, третина всіх опитаних респондентів, що мають заощадження, не довіряють комерційним банкам та зберігають власні кошти поза банками [4].

Підвищення якості політики НБУ пропонується реалізовувати на таких стратегічних засадах превентивного антикризового управління:

– гнучкого диференційованого підходу здійснення регулятивної політики (зокрема в частині виконання економічних нормативів в контексті реалізації Базель III, доступу банків до ресурсів з огляду на їх соціально-економічну роль та інші програми, націлені на стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу як потужного двигуна стійкого розвитку економіки та банківської системи загалом);

– запобігання наслідкам ірраціональної поведінки суб'єктів банківської системи шляхом реалізації державної стратегії фінансової грамотності та використання інструментів нівелювання наслідків інформаційної асиметрії;

– створення дієвих інститутів гарантування та захисту прав суб'єктів банківської системи: досвід медіації у вирішенні конфліктів та фінансовий омбудсмен.

Висновки. Банківські кризи є невід'ємною частиною глобальної фінансово-економічної системи, проте кризи останніх років суттєво відрізняються за своєю природою від попередніх. Нині світ увійшов в «Еру нової монетарної політики», в основі якої покладено такі тези: підтримка малого і середнього бізнесу, інноваційність та мобільність, інтелектуальний капітал та прозорість діяльності як запорука розвитку економіки та стійкості банківської системи. Сучасний етап «нової ери» економіки визначив основні тенденції та стратегічні напрями розвитку банківської сфери, але водночас виявив виклики та загрози, у відповідь на які банківські установи всіх рівнів України повинні сконцентрувати увесь власний потенціал.

Література

1. Аналіз ефективності монетарної політики НБУ // Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. – 2016. – С. 10.
2. Доформування резервів Приватбанком обумовило ріст збитків банківської системи у 2016 році // НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=44050759&cat_id=55838
3. Основні показники діяльності банків // НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
4. Треть населения Украины не держит сбережения в коммерческих банках – исследование / ІА «Інтерфакс-Україна». 24.09.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://interfax.com.ua/news/economic/292257.html>

Поддубная В. Г.

**Одесский национальный экономический университет,
г. Одесса**

УПРАВЛЕНИЕ ЛОЯЛЬНОСТЬЮ К ИННОВАЦИОННЫМ ПРОДУКТАМ: МАРКЕТИНГОВЫЕ КОММУНИКАЦИИ С КЛИЕНТАМИ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ

Актуальность исследования. Статья рассматривает трансформацию от традиционного до цифрового банковского маркетинга. Показаны конкретные тенденции, которые должен учитывать банковский бизнес, и новые маркетинговые процессы, которые интегрируют цифровые технологии в традиционные маркетинговые решения. Сегодняшние клиенты более искушенные и технически подкованные. Банку нужен их уникальный опыт, их мнение по поводу инновационного продукта. Банки не должны ждать, когда клиент войдет в отделение для решения своих проблем. Маркетинговый инструмент приходится постоянно адаптировать к лавинообразному развитию компьютерных и телекоммуникационных технологий. Необходимо действовать превентивно и обращаться к клиенту через цифровые каналы за интересующими банк ответами.

Анализ последних исследований и публикаций. В то время как количество литературы по внедрению инноваций и цифровому маркетингу постоянно растет, ограничение литературы по проблемам сложных, когнитивных технологий продвижения инновационных банковских продуктов стало более заметным. На этом фоне представляет несомненный интерес работа Татьяны Решетиловой [1], в которой, как нам кажется, прослеживается частичный отказ от традиционных маркетинговых исследований в пользу новых методов управления лояльностью к инновационным продуктам. Среди зарубежных авторов можем выделить Дейва Чейффи [2] и Эндрю Маккарти [3], у которых есть дискуссии о методах пост-цифрового инновационного маркетинга.

Цель статьи. Мы ставим задачу показать необходимость коренного преобразования решений, принятых в банках по интеграции традиционного и цифрового маркетинга, а также обобщить опыт иностранных банков, сотрудничающих с клиентами по внедрению инновационных продуктов.

Изложение основного материала. Цифровые технологии являются неотъемлемой частью нашей жизни. В целом, за пять лет в Украине произошло увеличение интернет – рекламы в медийной составляющей маркетинговых коммуникаций в 2,9 раза – до 2,3 млрд грн, а объем телевизионной рекламы сократился на 8 % и составил 3,9 млрд грн. Медиа рынок маркетинговых коммуникаций в Украине в 2015 году составил около 9 млрд грн [4]. Вместе с тем, украинские банки запаздывают с решением задачи интеграции цифрового и традиционного маркетинга, по-прежнему полагаются на мощные отделения и филиалы и тысячи, а иногда и десятки тысяч сотрудников, что делает банковский бизнес дорогим. Все банки в Украине имеют доступ в интернет, имеют веб-сайты, и используют социальные сети. Теперь цифровой маркетинг должен быть полностью интегрирован и просто стать частью банковского маркетинга. Цифровая маркетинговая деятельность больше не должна отделяться от других видов маркетинговой деятельности, а полностью интегрироваться в обычном режиме и работать на равных с традиционными маркетинговыми инструментами. Мы находимся в «пост-цифровом» мире, поскольку цифровое стало основной деятельностью традиционных маркетинговых коммуникаций. Теперь возникает необходимость пост-цифрового мышления. Оно заключается в том, что цифровой маркетинг просто рассматривается как другой канал, и он не находится в основе мышления маркетологов. Иностранные авторы все чаще говорят о том, что маркетинговый мир, в котором использование цифровых медиа и технологий стало настолько распространенным, больше не выполняет отдельные действия в области цифрового маркетинга [2]. Сегодня говорить о цифровом маркетинге как о какой-то отдельной сущности - это не понимать его. Это не вещь в себе, а просто более эффективный способ ведения маркетинга. В пост-цифровом маркетинге маркетологи стремятся к комплексному планированию цифровых и традиционных мероприятий и используют возможности для улучшения интеграции цифровых и традиционных коммуникаций. Вместе с тем, мы можем привести примеры одесских банков, где топ-менеджеры нанимают для цифрового маркетинга наемников маркетологов, прибегают к аутсорсингу, получая два отдела маркетинга. Для любого банка это непродуктивная трата ресурсов и реальная опасность утечек конфиденциальной информации.

Сервисы, которые появились в последнее время привели к дискуссии о том, что цифровые технологии приведут к разрушению рынка банковских продуктов и услуг. Но эти сервисы являются либо надстройками над традиционными платежными инструментами, либо опираются на них в своей работе. С каждой транзакции, прошедшей через ApplePay, AndroidPay или SamsungPay банки получают доход [5, с. 87].

Потребительная стоимость инновационного банковского продукта зависит от его восприятия клиентами. Информация, полученная от других клиентов, влияет на мнение и предпочтения потенциальных клиентов больше чем информация полученная от банка. 70 % потребителей инновационных продуктов доверяют мнению других потребителей и расценивают рекламу как попытку манипулировать их поведением [1, с. 59]. В условиях информационных технологий, клиенты активно обмениваются мнениями по поводу нового продукта. На этапе создания продукта, важны традиционные маркетинговые исследования. Затем следует привлечение клиентов. Самые инновационные банки идут туда, где находятся их клиенты; например, банки экспериментируют со способами привлечения своих клиентов непосредственно из социальных медиа-платформ, через чаты и другие инструменты. Мы можем разделить процесс управления лояльностью клиентов к инновационным продуктам на три этапа. На первом этапе банк создает базовую концепцию инновационного продукта. Это может включать полный спектр банковских услуг. На втором этапе банк обращается к различным сегментам рынка, и клиенты оценивают описание инновационного продукта, высказывают свои пожелания по дополнительным характеристикам. Свежие идеи можно найти повсюду и сформировать идеальную модификацию продукта, с точки зрения отдельных сегментов рынка. Неопытные и самоуверенные клиенты с большой вероятностью будут восприимчивы к таким предложениям банка, из-за того, что они считают себя безошибочными и слишком хорошо осведомленными. Из-за их чрезмерной уверенности и нехватки знаний, может поступить много некачественных предложений, но эти клиенты создадут в интернете поле для дискуссии, на котором появятся люди, имеющие научную или профессиональную подготовку. На третьем этапе, на основании полученных от клиентов данных, банк разрабатывает разные модификации базового инновационного продукта. Усилия банков в области управления лояльностью клиентов, в условиях пост-цифрового маркетинга, продемонстрированы банком «Lloyds», активно внедряющим сложные когнитивные технологии в бизнес-операции [6]. Когнитивные технологии предназначены для управления клиентами, путем использования парадоксальности знаний и известны как эффект Даннинга-Крюгера, описывающий взаимосвязь способности человека и его восприятия этой способности. Приведенный на рис.1 график показывает, что люди с низкими способностями склонны переоценивать свою компетентность.

Если выразиться еще более резко, некомпетентные люди не могут признать свою неумелость. С другой стороны, высококвалифицированные люди склонны недооценивать свои способности и полагают, что легкие для них задачи также легки и для других. Даннинг и Крюгер заявили, что некомпетентные люди также не смогут признать собственный недостаток опыта, степень своей неадекватности или признать подлинное умение в других. Потенциальный клиент, демонстрирующий эти черты, будет подвергать риску мнение банка относительно инновационного продукта, но тем не менее, это также будет способствовать тому, что многие люди, компетентность которых на рис.1 показана длинной плавной дугой, в большом количестве посчитают, что они знают столько же, если не больше, чем так называемые эксперты, и управляемые лидерами мнения будут

нацелены на лояльность. Для мобилизации ресурсов людей, посредством информационных технологий с целью решения задач, стоящих перед банком, и взаимодействия банка с широким кругом клиентов, используются краудтехнологии [3]. Эти технологии предполагают использование огромной сети частных лиц и учреждений, которые будут предоставлять друг другу информацию об инновационном продукте. Насчитывая большое количество пользователей, система краудсорсинга может использовать огромные ресурсы в рамках управления внедрением инноваций. Краудсорсинг позволяет реализовать тысячи изменений в маркетинге, при экономии на издержках [8]. Когда менеджеры опрашивают людей по поводу каждой инновации, задают им вопросы по поводу возможной отдачи, они получают возможность делать достоверные предсказания и прогнозировать отдачу от инноваций, и что удивительно, всегда предсказывать результат с большой точностью [6].

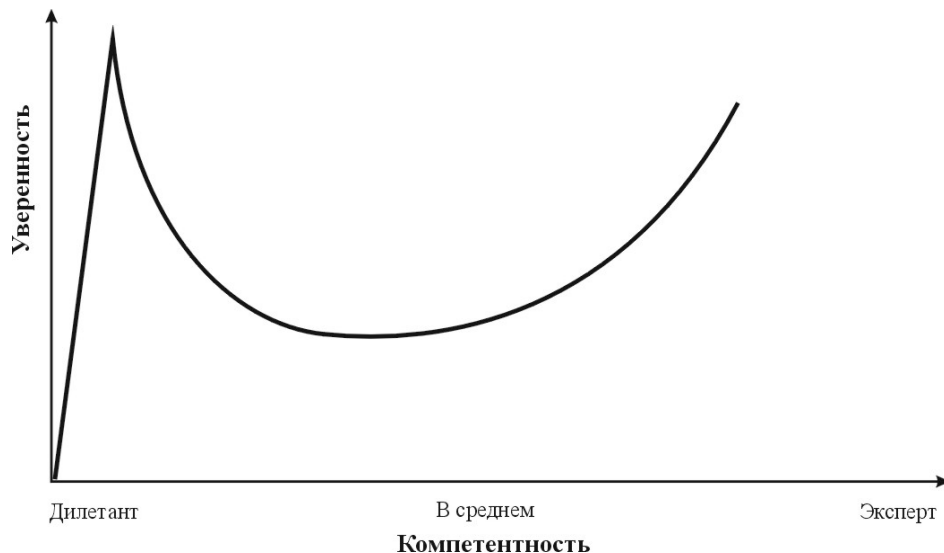


Рис.1. Распределение уровней самооценки клиентов банка. Подготовлено с использованием [7, с. 278].

Сообщества в интернете формируют собственное информационное пространство, которое влияет на потенциальных клиентов. Для управления этими отношениями клиентами используется система «многие ко многим» [9]. Задачей, которую решают системы «многие ко многим», является точное представление взаимосвязи между субъектами. Чтобы отслеживать, кто работает с тем или иным компьютером, создается связь «многие ко многим» путем добавления первичных ключей с обеих сторон связи в третью, именуемую связующей таблицей. Другими словами, связь «многие ко многим» на самом деле является связью «один банк ко многим».

Выводы. Для лояльного отношения банковских клиентов к инновации необходимо постоянно информировать их о бизнесе. Маркетинговые коммуникации обеспечивают устранение асимметрии информации между банками и их клиентами, что позволяет снизить риск не восприятия рынком инновационного продукта. Отношения «многие ко многим» помогают изучить данные с разных точек зрения, что не выполнимо с помощью традиционных схем. Это открывает альтернативные возможности, которые превышают пределы традиционных маркетинговых исследований.

Литература

1. Решетілова Т. Просування інноваційних товарів на засадах мотиваційної інноваційності споживачів / Т. Решетілова // Маркетинг в Україні. – 2017. – № 1(100). – С.58-62.
2. Chaffey В. Dave. Marketing Trends for 2016 – Will we be in a post-digital era? [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.smartinsights.com/managing-digital-marketing/marketing-innovation/marketing-trends-2016/>
3. Mc Carthy Andrew. The future of finance is Crowd-Banking [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.techbullion.com/future-finance-crowd-banking/>
4. Ковальчук С. Ринок маркетингових комунікацій України: огляд та тенденції розвитку / С. Ковальчук, М. Лазебник // Маркетинг в Україні. – 2016. – № 3 (96). – С.18-33.
5. Піддубна В. Г. Чи зруйнує цифрова реальність банківський ринок? / В. Г. Піддубна // Збірник матеріалів щорічної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток регіонів в умовах децентралізації влади: цілі, механізм, інструменти». Одеса-2017, ОРІДУНАДУ при Президенті України – 118с. – С.86-88.
6. Lloyds Crowd-Banking [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://www.lloydsbank.com/online-banking/mobile-banking.asp?WT.acNavBar_Top/Navigation/SNOBMB1012.
7. David Dunning. The Dunning-Kruger Effect: On Being Ignorant of One's Own Ignorance [Електронний ресурс]. – Режим доступа: https://sites.lsa.umich.edu/sasi/wp-content/uploads/sites/275/2015/11/dunning_advances.11.pdf.296p.

8. Michael S. Melfi. Is Crowdfunding Right for Your Business? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://online.citi.com/US/JRS/pands/detail.do?ID=CitiBizArticleCrowdfunding&JFP_TOKEN=60HJQX3W.2017.

9. Marco Russo, Alberto Ferrari. The Many-to-Many Revolution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.sqlbi.com/wp-content/uploads/The_Many-to-Many_Revolution_2.0.pdf.2011.

Процькова К. В., Доценко І. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ БАНКІВ

Актуальність дослідження. Процес формування ефективної антикризової системи управління фінансовою стійкістю спрямований, перш за все, на підвищення стійкості банківських установ та забезпечення стабільності банківських систем в умовах посилення інтеграційних процесів та глобалізації фінансових ринків. Зазначена система повинна відповідати певним вимогам та враховувати: існування причинно-наслідкових зв'язків між її елементами, динамічність та здатність до зміни якісного стану і наявність механізмів, що створюють можливість своєчасного впливу на зміну умов діяльності банку. Основними причинами, що визначають необхідність формування нових підходів до антикризового управління фінансовою стійкістю банків є: зміни економічних відносин в економіці; циклічність розвитку економіки; наявність диспропорцій у структурі економіки.

Отже, банківська система повинна визначатися стійкістю до впливу негативних чинників та забезпечувати виконання покладених на неї функцій, що знаходить свій прояв у ефективному перерозподілі фінансових ресурсів у часі та просторі, оцінці та управлінні банківськими ризиками, нівелюванні наслідків фінансових потреб тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної проблематики займались як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Зокрема аналізу, оцінці та шляхам забезпечення фінансової стійкості банків значну увагу приділили такі зарубіжні науковці як Р. Л. Міллер, П. С. Роуз, Дж. Ф. Сінкі, Дж. К. Ван Хорн, В. В. Иванов, Г. С. Панова, Л. С. Сахарова. Ними обгрунтовано місце фінансової стійкості у фінансовому менеджменті, її показники та критерії.

Даним аспектам приділили увагу й такі вітчизняні науковці як О. Д. Вовчак, Ж. М. Довгань, О. Д. Заруба, А. М. Мороз, М. І. Савлук – при розгляді загальних питань фінансового аналізу діяльності банків та менеджменту; В. В. Вітлінський, В. П. Пантелеєв та С. П. Халява, Н. М. Шелудько – при дослідженні теоретичних аспектів та проблем регулювання фінансової стійкості банків; Л. А. Ключко, С. А. Святко, Є. В. Склеповий, Л. Ю. Петриченко, Р. І. Шіллер – при визначенні складових стійкості, розгляді питань аналізу та оцінки фінансової стійкості банку; В. М. Кочетков – при обгрунтуванні методологічних та організаційних засад управління фінансовою стійкістю банків.

Незважаючи на певний доробок науковців з даних питань, проблема значною мірою залишається ще не вирішеною, підтвердженням чому є відсутність якісних систем антикризового управління фінансовою стійкістю банків, обгрунтованих методів та заходів антикризового управління банками в умовах фінансової нестабільності. Тому актуальними залишаються питання узагальнення досвіду антикризових систем управління фінансовою стійкістю банків

Метою статті є актуалізація необхідності активізації процесів формування антикризової системи управління фінансовою стійкістю банків.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що для забезпечення умов стабільності функціонування банківської системи та фінансової стійкості банків необхідно розробити чітку концепцію антикризового управління банками, пріоритетним завданням якої має стати реформа нормативно-правового регулювання. Це обумовлено тим, що основою для створення ефективної системи антикризового управління фінансовою стійкістю банків є нормативні акти, які використовуються під час прийняття стратегічних і тактичних рішень суб'єктами фінансових відносин.

Саме правовим нормам антикризового управління має бути притаманна властивість «передбачувального ефекту», оскільки від якості норм і правил регулювання залежить рівень впливу на розвиток діяльності банку: випереджальний, запізнілий чи деструктивний [1, с. 282].

Основними зовнішніми чинниками, що визначають необхідність впровадження системи антикризового управління фінансовою стійкістю банків, на нашу думку, є розвиток фінансової глобалізації, розробка та впровадження антициклічних та антикризових норм управління для світових і національних банківських систем, проблеми управління міжнародною фінансовою стійкістю та ліквідністю.

Основними зовнішніми чинниками макrorівня, що визначають необхідність упровадження системи антикризового управління фінансовою стійкістю банків, на нашу думку, є диспропорції у розвитку фінансового ринку, процеси формування та розповсюдження системного ризику, фінансові інновації і комунікації.

Для сучасних процесів розвитку фінансового ринку а також банківської системи як його складової, характерним є диспропорції. Основними диспропорціями у розвитку сучасного фінансового ринку є: непропорційне по відношенню до реального сектора зростання активів фінансових установ, зокрема банків; відлив фінансових потоків від потоків товарів та послуг; диспропорції між термінами запозичення ресурсів та їх

розміщення, домінування короткострокових джерел фінансових ресурсів; ускладнення контролю та регулювання у зв'язку з непрозорістю та невизначеністю механізму функціонування фінансового сектора; суттєве послаблення ліквідності провідних фінансових ринків [2].

Прояв та конкретизація системних ризиків, які можна визначити такими, що викликають нестабільність фінансової системи такого масштабу, що вкрай негативно впливає на економічне зростання та загальний добробут. Відсутність теоретичних розробок щодо підходів визначення сутності та методик управління системними ризиками впливає на можливість формування адекватних методів антикризового управління банківською системою. Для розвитку засад антикризового управління, спрямованих на забезпечення фінансової стабільності та запобігання системних ризиків, варто передусім досконально розібратися в основах функціонування банківських систем.

Зменшення частки посередників на фінансовому ринку, а також фінансові інновації та комунікації переорієнтували грошові потоки на ринки цінних паперів, які, завдяки новим технологіям, також здатні забезпечити швидкий доступ до ліквідності, прозорість, безпеку в поєднанні з високою прибутковістю.

У сучасних умовах функціонування банків винятково важливого значення набуває потреба в достовірній та прозорій фінансовій інформації, доступній всім учасникам фінансового ринку. Зацікавленість у такій інформації обумовлена тим, що вона формує стратегію та напрями розвитку банківських установ, дозволяє запровадити уніфікацію підходів до оцінювання їх фінансового стану, рівня розвитку і тим самим забезпечує перспективи для досягнення фінансової стійкості [3].

Висновки. Проведене дослідження дозволило дійти наступних висновків. Під впливом комплексу зазначених чинників постійно змінюються умови діяльності банку, що потребує посилення їх адаптаційних можливостей на ринку фінансових ресурсів та визначає необхідність створення антикризової системи управління фінансовою стійкістю банку. Для створення дієвих підходів щодо запобігання кризовим процесам у банківській діяльності необхідно формувати комплексне аналітичне забезпечення, що повинно передбачати низку процедур: використання при дослідженні сучасних методів, механізмів та інструментів для своєчасного розпізнання та оцінки загрози та глибини кризи; формування набору необхідних показників (індикаторів банківської кризи) та їх критеріїв, що характеризують кризові явища на різних напрямках діяльності банків та створюють умови для здійснення моніторингу і контролю за їх змінами; розробку ефективних засобів запобігання кризовим явищ, які б опиралися на ефективну методологічну базу прогнозування та діагностики.

Література

1. Скотар М. Я. Деякі аспекти адміністративно-правового регулювання національним банком України у сфері банківського кредитування / М. Я. Скотар // Університетські наукові записки. – 2007. – № 4. – С. 340–345.
2. Зверяков М. І. Антикризове управління фінансовою стійкістю банку в умовах економічних дисбалансів: монографія / М. І. Зверяков, О. М. Зверяков. – Одеса. : ОНЕУ, 2015. – с.418
3. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків [текст] підручник / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 520 с.

Роук В. В., Стеценко Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В ПОРТФЕЛІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

Актуальність дослідження. Під оцінкою цінних паперів розуміється визначення їх ринкової вартості, яке нерозривно пов'язане з завданнями діяльності різних учасників ринку цінних паперів: емітентів, інвесторів, професійних учасників, державних органів, муніципалітетів та інших учасників. Результати оцінки використовуються ними для прийняття різноманітних управлінських і економічних рішень та здійснення фінансових операцій. Тому актуальним є дослідження методів, що використовуються для оцінки цінних паперів, що дозволить інвестору, зокрема банку, отримати максимально можливий рівень доходності при мінімальному ризику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням цієї проблеми займалися вітчизняні та зарубіжні вчені. До них можна віднести наступних: О. Д. Вовчак, А. Я. Кузнєцова, Б. Л. Луців, А. А. Пересада, Л. О. Примостка та ін.

Метою статті є дослідження методів оцінки цінних паперів.

Виклад основного матеріалу. В існуючій банківській практиці щодо оцінки цінних паперів є ряд загальноприйнятих методів, метою яких є визначення вартості пакетів цінних паперів у залежності від способів і умов їх обороту, і обґрунтування цієї вартості.

Найбільш часто при оцінці пакета акцій використовуються алгоритми наступних методів:

- прибутковості;
- акумулювання активів;
- індексування номінальної вартості пакетів акцій;
- аналогів продажів (котирувань).

До основних методів та підходів при оцінці акцій відносять [1]:

- дивідендний метод прямої капіталізації. Він припускає розрахунок вартості акції виходячи з двох параметрів: прийнятого рівня річної прибутковості (РРП) і розміру дивідендів за рік. Як параметр для визначення РРП доцільно використовувати купонну ставку облігацій державної позики (ОДП), що обчислюється на підставі середньозваженої прибутковості за підсумками торгів декількох траншів державних короткострокових облігацій (ДКО) чи інший параметр. Розрахунок базується на припущенні, що вкладені в акції кошти принесуть протягом року прибуток, порівнянний з доходом ДКО. Найбільш часто даний метод використовують для оцінки невеликих пакетів акцій дрібних інвесторів на термін володіння не більш 1 року;

- метод індексування номінальної вартості. Він використовується для розрахунку початкової ціни пакетів акцій в статутних фондах комерційних банків, визначається шляхом збільшення номінальної вартості на коефіцієнт індексації та на відповідну частку чистого прибутку комерційного банку, отриманого з початку календарного року, в якому проводиться оцінка. Коефіцієнт індексації розраховується виходячи із зміни офіційного курсу гривні до долара США, встановленого НБУ, від дати реєстрації останньої емісії акцій комерційного банку до дати оцінки акцій;

- метод прямої балансової вартості. Він передбачає розрахунок чистих активів, що припадають на одну акцію з врахуванням статей, що в майбутньому можуть зменшити її вартість. Балансова вартість банку розрахована як різниця між зваженими активами, сукупними зобов'язаннями, дебіторською заборгованістю та суми збитків. Додатково виключається з суми сукупних активів вартість переоцінки основних фондів (за наявності), так як даний елемент капіталу не являється безпосереднім прямим джерелом фінансування активних операцій банку. Песимістична модель, для банків, що мають неякісні кредитні портфелі, передбачає додаткове виключення з суми сукупних активів 50% вартості кредитного портфелю;

- метод акумулювання активів. Розрахунок вартості пакетів акцій даним методом відбиває ціну акцій підприємства виходячи з балансової вартості його активів і пасивів на підставі даних балансу підприємства на останню звітну дату. Якщо за даними балансу на останню звітну дату сума боргів перевищує суму оборотних коштів, вартість пакета акцій визначається як відповідному розміру пакета акцій частина суми вартості активів, зазначених у першому розділі балансу підприємства, скоректована на коефіцієнт властивостей пакета акцій;

- метод середньозваженої вартості акції компанії. При його використанні розраховується ціна однієї акції для кожного з проданих пакетів шляхом ділення ціни пакету акцій за даними угоди на кількість акцій у пакеті. Отримані ціни однієї акції коригуються на коефіцієнт властивостей пакета акцій, що був проданий, та пакета акцій, що підлягає оцінці, шляхом множення розрахованої ціни акції на коефіцієнт, який визначається згідно додатку 7 до наказу ФДМУ від 23.01.2004р. №105;

- метод аналізу аналогічних придбань компаній. За даним методом вибираються та аналізуються компанії, подібні до оцінюваної, щодо яких існує ринкова інформація про угоди купівлі-продажу пакетів акцій. Далі розраховується вартість 100%-го пакету акцій кожної з подібних компаній шляхом ділення ціни пакету акцій за даними угоди на кількість акцій у пакеті. Ціна однієї акції подібної компанії коригується на коефіцієнт властивостей пакета акцій компанії-аналога та оцінюваної компанії шляхом множення на показник, що визначається згідно додатку 7 до наказу ФДМУ від 23.01.2004р. №105.

Цінність облігацій є приведеною цінністю обіцяних грошових потоків від облігацій, що дисконтованих по ставці відсотка, відображають ризик дефолту даних грошових потоків. Оскільки грошові потоки від випуску по звичайних облігаціях при їх випуску є фіксованими, то цінність облігації має зворотний зв'язок із ставкою відсотка, потрібною інвесторами по цій облігації.

Процентна ставка, що встановлюється по облігації, визначається як загальним рівнем ставок відсотка, так і премією за дефолт, характерною для економічного агента, що випускає облігації. Загальний рівень процентних ставок містить в собі очікувану інфляцію, оцінювану міру реального доходу і відображає термінову структуру, тому облігації з різними термінами погашення мають різні процентні ставки. З часом премії за дефолт змінюються, головним чином, залежно від стану економіки і переваг інвесторів, пов'язаних з ризиком.

Інколи облігації містять в собі особливі характеристики, які мають бути враховані в оцінці цінних паперів. До таких характеристик належать опціони, до яких відносяться:

- що належить тримачу облігацій право перетворити їх на акції (конвертовані облігації);
- що належить емітенту облігацій право дострокового викупу облігації в тому випадку, якщо процентні ставки знижуються (відзивні облігації);
- право тримача облігацій на їх погашення за фіксованою ціною при певних обставинах (облігації з правом продажу).

Властивостями опціонів володіють також інші характеристики облігацій, такі як верхній і нижній рівень процентних ставок. Деякі їх них належать емітенту облігацій, інші покупцеві, але при, цьому всі вони мають бути оцінені.

Для особливих характеристик і визначення цін складних цінних паперів з фіксованим доходом можна застосовувати моделі оцінки опціонів.

Оцінка прибутковості векселів залежить від його виду. Так, вексель може бути випущений як з дисконтом, так і з виплатою фіксованого відсотка до номіналу в момент погашення (процентний вексель).

З погляду кількісного аналізу, у першому випадку вексель являє собою дисконтний папір, доход по якому складає різниця між ціною покупки і номіналом. Тому прибутковість такого векселя визначається аналогічно

прибутковості будь-якого зобов'язання, реалізованого з дисконтом і погашеного по номіналу (наприклад, бескупонної облигації).

У випадку, якщо вексель продається (купується) до терміну погашення, доход буде поділений між продавцем і покупцем, виходячи з величини ринкової ставки відсотків і числа днів, що залишилися до погашення.

Якщо вексель розміщується по номіналі, його доход визначається оголошеною процентною ставкою г. Незавжди помітити, що в цьому випадку вексель являє собою цінний папір з виплатою фіксованого доходу в момент погашення. Методи аналізу прибутковості подібних зобов'язань були розглянуті вище.

Процес оцінки вартості векселя, купленого або випущеного з дисконтом, полягає у визначенні сучасної величини елементарного потоку платежів по формулі простих відсотків, виходячи з необхідної норми прибутковості.

При використанні методу підсумовування в процесі визначення цієї вартості використовується ставка необхідної норми прибутковості, що вимагається або очікується. Визначення цієї ставки відбулося за методом підсумовування, що дуже часто застосовується з метою визначення ставки дисконту або ставки капіталізації.

Висновки. Отже, протягом 2014-2016 років ринок банківського кредитування знаходився у складному становищі. Спостерігалась ситуація скорочення обсягів кредитного портфелю банків та його якості. Це пояснюється активним негативним впливом зовнішніх факторів. Разом з тим, протягом зазначеного періоду здійснювались реформування банківської системи, і на початку 2017 року ми можемо спостерігати певну стабілізацію в банківській системі.

Література

1. Руденко О. Є. Оцінка цінних паперів при портфельному інвестуванні / О. Є. Руденко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – 2013. – №1. – С. 43-46.

Хливнюк В. С., Безвух С. В., Ларіонова К. Л.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

Актуальність дослідження. Власний капітал банку є основою забезпечення стабільного функціонування банку. Це зумовлює проведення його аналізу, що передбачає визначення достатності обсягу на внутрібанківському рівні виходячи з міжнародних вимог і вимог НБУ. Тому, питання технології проведення аналізу власного капіталу банку набуває особливої актуальності в умовах кризового стану в банківському секторі нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань аналізу власного капіталу банків займалися такі вітчизняні і зарубіжні науковці, як М. Алексеєнко, А. Вожжов, Х. Грюнінг, Ж. Довгань, М. Козоріз, В. Міщенко, П. Роуз, Дж. Сінкі, Р. Слав'юк та ін.

Метою статті є дослідження підходів до аналізу власного капіталу банку.

Виклад основного матеріалу. Технологія аналізу власного капіталу банку в узагальненому вигляді представлена на рис. 1.

На першому етапі аналізу власного капіталу банку проводять оцінку його вартості, що дає змогу одержати додаткову інформацію для прийняття відповідних управлінських рішень поточного і перспективного плану, визначити ефективність діяльності банку.

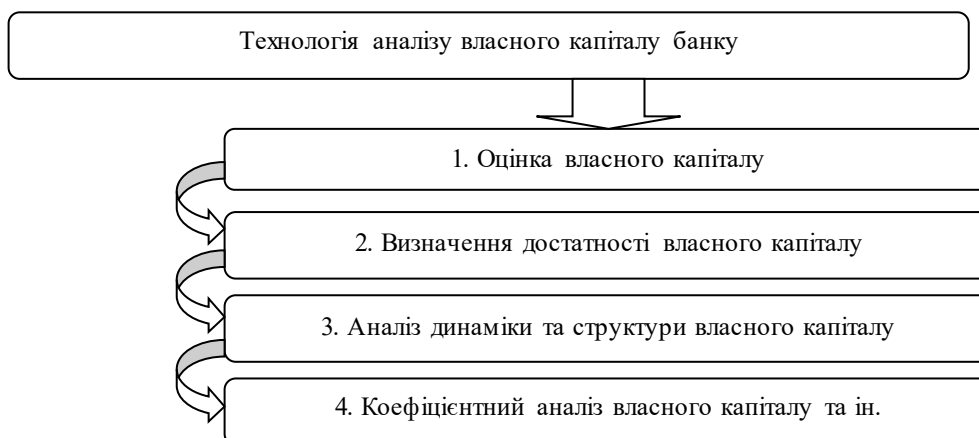


Рис. 1. Технологія аналізу власного капіталу банку

У банківській практиці існує кілька способів визначення вартості капіталу банку. Кожний із них має як позитивні, так і негативні сторони (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Способи оцінки вартості капіталу банку

Назва способу	Характеристика
1. Балансовий	За цим способом усі активи і зобов'язання банку обліковуються на його балансі за вартістю їх придбання чи виникнення. Капітал розраховується як різниця між балансовою вартістю активів і зобов'язань. Такий спосіб оцінювання прийнятний лише тоді, коли балансова та ринкова вартість активів і зобов'язань не дуже різняться між собою. Якщо ринкова вартість із тих чи інших причин значно відхиляється від первісної балансової вартості, зазначений спосіб призводить до спотворення результатів, неадекватності оцінки капіталу банку. Цей спосіб простий, не потребує наявності спеціальної кваліфікації у працівників банку та значних витрат на здійснення оцінки
2. Ринкової вартості	Полягає він у тому, що активи й зобов'язання банку оцінюються за ринковою вартістю, виходячи з якої розраховується капітал комерційного банку. Цей спосіб точніше відбиває реальний рівень захищеності банку, дає змогу динамічніше й реалістичніше оцінювати вартість капіталу, оскільки ринкова вартість активів і зобов'язань постійно змінюється. Однак банки здебільшого не зацікавлені в такому способі визначення вартості капіталу, особливо коли він не сприяє зміцненню позицій банку на ринку. Цей спосіб використовується переважно менеджментом банку для внутрішніх потреб, хоч він корисний і для зовнішніх користувачів – вкладників та кредиторів банку. Зауважимо, що способу ринкової вартості властиві окремі хиби. По-перше, не завжди доцільно й правильно можна оцінити активи і зобов'язання за ринковою вартістю. По-друге, цей спосіб трудомісткий, потребує наявності висококваліфікованих фахівців, а також значних грошових витрат
3. За методикою регулюючих органів	Сутність полягає в обчисленні розміру капіталу за правилами й вимогами, встановленими органами, що здійснюють нагляд і контроль за банківською діяльністю. За цим способом капітал банку розраховується як сума низки його складових елементів

Визначення достатності власного капіталу банку проводиться за допомогою різних показників. НБУ встановлює нормативи достатності капіталу, які мають дотримуватися банками за будь-яких умов (табл. 2) [2].

Таблиця 2

Нормативи капіталу Національного банку України

Назва нормативу	Принцип розрахунку	Нормативне значення
1. Мінімальний розмір регулятивного капіталу (Н1)	Встановлюється НБУ. Для банку, створеного до 11.07.14 р.: 200 млн грн - з 11.07.17 р.; 300 млн грн - з 11.07.18 р.; 400 млн грн - з 11.07.19 р.; 450 млн грн - з 11.07.20 р.; 500 млн грн - з 11.07.24 р	Для банку, створеного після 11.07.14р - 500 млн грн
2. Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2)	Визначається як співвідношення регулятивного капіталу до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику після їх коригування	Не менше 10%
3. Норматив достатності основного капіталу (Н3)	Визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику	Не менше 7%

Аналіз структури та динаміки власного капіталу банку проводять за допомогою вертикального і горизонтального аналізу.

Вертикальний (структурний) аналіз передбачає визначення структури власного капіталу банку з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат. Під час його здійснення розраховується питома вага окремих структурних складових власного капіталу банку, класифікованого за різними ознаками, залежно від мети, що ставиться банківським аналітиком.

Горизонтальний аналіз власного капіталу банку базується на вивченні динаміки окремих показників, що їх характеризують, у часі. Під час використання даної системи аналізу розраховуються темпи росту (приросту) окремих показників, що характеризують власний капітал банку, в тому числі в розрізі його складових, за ряд періодів та визначаються загальні тенденції їх зміни або тренду.

Аналіз відносних показників (коефіцієнтів) передбачає розрахунок відношень між окремими абсолютними показниками, що характеризують власний капітал банку, визначення взаємозв'язків показників. Основними групами показників, що використовуються для аналізу власного капіталу банку, є (табл. 3) [1]:

- показники, що характеризують достатність власного капіталу банку, в тому числі обов'язкових нормативів капіталу, встановлених Національним банком України;
- показники, що характеризують прибутковість власного капіталу банку.

Таблиця 3

Показники, що використовуються для коефіцієнтного аналізу власного капіталу банку

№ з/п	Найменування показника	Формула розрахунку	Економічний зміст та рекомендоване значення показника
Показники оцінки достатності власного капіталу			
1	Частка власного капіталу в пасиві	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Пасиви}}$	Рекомендоване значення – у межах 0,15–0,20
2	Співвідношення чистого капіталу і загальних активів	$\frac{\text{Чистий капітал}}{\text{Зовнішні активи}}$	Значення цього показника має бути не меншим 0,04
3	Коефіцієнт достатності власного капіталу	$\frac{\text{Чистий капітал}}{\text{Зобов'язання}}$	Показує максимальну суму збитків, за яких капіталу, що залишився (чистий нетто-капітал), вистачить для забезпечення надійності коштів вкладників та інших кредиторів банку. Передбачається, що капітал банку повинен на 25–30 % покривати його зобов'язання
4	Коефіцієнт маневрування	$\frac{\text{Нетто – капітал}}{\text{Брутто – капітал}}$	Дає змогу зробити якісну оцінку власного капіталу. Брутто-капітал містить як відвернені (імобілізовані) власні кошти, так і фактичні залишки нетто-капіталу, які можна використати для кредитування. Якщо значення коефіцієнту від'ємне, то це свідчить не лише про відсутність власних ресурсів, вкладення яких дає дохід, а й про використання депозитів не за призначенням, оскільки останні покривають власні витрати банку. Оптимальне значення цього показника – від 0,5 до 1,0
5	Коефіцієнт достатності власного капіталу	$\frac{\text{Статутний капітал}}{\text{Брутто – капітал}}$	Характеризує залежність банку від його засновників. Сума коштів, які інвестуються в розвиток установи, повинна удвічі перевищувати внески засновників. Мінімальне значення цього показника – 0,15, максимальне – 0,5
6	Коефіцієнт захищеності власного капіталу	$\frac{\text{Основні засоби}}{\text{Власний капітал}}$	Характеризує захищеність власного капіталу від інфляції вкладенням коштів у нерухомість, обладнання та інші матеріальні активи. Однак таке одностороннє використання капітальних ресурсів може призвести до погіршення ліквідності та платоспроможності банку
Показники ефективності використання капіталу банку			
7	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}}$	Характеризує ефективність використання власного капіталу банку
8	Коефіцієнт рентабельності статутного капіталу	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Статутний капітал}}$	Характеризує ефективність використання коштів власників та доцільність їх вкладання до банку
9	Мультиплікатор капіталу	$\frac{\text{Активи}}{\text{Власний капітал}}$	Показує, яку кількість гривні активів повинна забезпечувати кожна гривня власного капіталу (тобто коштів власників банку) і відповідно яка частка банківських ресурсів може бути сформована у формі боргових зобов'язань. Оскільки власний капітал повинен покривати збитки за активами банку, то чим вищий рівень мультиплікатора, тим вищий ступінь ризику банкрутства банку. Водночас чим вищий мультиплікатор, тим вищий потенціал банку для більш високих виплат своїм власникам (акціонерам)

Також використовують для поглибленого аналізу власного капіталу банку порівняльний, інтегральний, факторний та ін. види аналізу.

Порівняльний аналіз базується на співставленні значень окремих груп аналогічних показників між собою. Під час використання цієї системи аналізу розраховуються розміри абсолютних та відносних відхилень показників, що порівнюються.

Інтегральний аналіз передбачає визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. При цьому інтегральний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник поділяють на окремі складові, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник.

При здійсненні аналізу власного банку факторний аналіз передбачає, насамперед, дослідження впливу власного капіталу на прибуток банку шляхом декомпозиційного аналізу, тобто за допомогою формули Дюпона.

Висновки. Таким чином, сучасна наука володіє значним інструментарієм для аналізу власного капіталу банківської установи. До них відносяться горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний, порівняльний, інтегральний та інші види аналізу. В сучасних умовах загальної економічної нестабільності заслуговують на увагу побудова інтегральних моделей для глибшого аналізу достатності власного капіталу банку.

Література

1. Щибиволок, З. І. Аналіз банківської діяльності [Текст] : навчальний посібник / З. І. Щибиволок ; ред. С. І. Шкарабан. – К.: Знання, 2006. – 311 с.

2. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : Постанова Правління НБУ [№ 368 від 28.08.2001 р. у редакції від 23.01.2011р.] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.

Шкамбарна Т. І., Приступа Л. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Сучасний стан розвитку банківського бізнесу супроводжується дестабілізуючим впливом світової фінансової кризи, дисбалансами в економіці, структурною перебудовою банківського сектору, зміною архітектурної побудови фінансового ринку та політичною ситуацією в країні.

Поглиблення процесів глобалізації посилює залежність розвитку економік країн від рівня інтеграції у світову економіку, а збереження конкурентних позицій економічного розвитку стає пріоритетним завданням в умовах посилення конкуренції. Ці процеси прямопропорційно впливають на розвиток банківського сектору, який, відтворюючи всі ці зміни в грошових потоках, забезпечує розвиток економіки фінансовими ресурсами. Оскільки банківська система є одним з основних елементів ринкової інфраструктури, який здійснює визначальний вплив на економічний розвиток будь-якої держави, то саме збереження її конкурентних позицій у нинішніх умовах одночасного посилення глобалізації та фінансової кризи дасть змогу забезпечити її ефективне функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню банківського сектору України присвячені праці багатьох вітчизняних науковців, зокрема: О. І. Барановського, Т. А. Васильєвої, В. М. Гейця, А. О. Єпіфанова, Ю. О. Заруби, А. Я. Кузнецової, С. В. Леонова, А. М. Мороза, Л. О. Примостки, С. К. Реверчука та інших. Разом з тим, розвиток вітчизняного банківського сектору потребує проведення подальших досліджень з метою виявлення проблемних аспектів та визначення можливостей їх усунення.

Метою статті є аналітичне оцінювання сучасного стану та тенденцій функціонування банківського сектору економіки України, а також визначення проблем і перспектив його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Активний розвиток ринку фінансових послуг, який останнім часом спостерігається в Україні, зумовив посилення конкуренції між банками та небанківськими фінансово-кредитними установами. Разом з тим банківська конкуренція набула міжнародних масштабів, оскільки вітчизняні банки поступово здійснюють вихід на міжнародні ринки капіталів, а іноземний капітал має досить активну присутність у банківському секторі України (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних показників щодо кількості зареєстрованих банків в Україні*

Показник	Станом на 01.01								
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Кількість банків за Реєстром	184	182	176	176	176	180	163	117	100
Із них з іноземним капіталом	53	51	55	53	53	49	51	41	38
У т. ч. зі 100% іноземним капіталом	17	18	20	22	22	19	19	17	17
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	36,7	35,8	40,6	41,9	39,5	34	32,5	43,3	55,6

* Складено на основі даних [1]

За даними табл. 1 на початок 2017 спостерігається скорочення кількості банківських установ в Україні на 84 (до 100 діючих банків) проти максимуму 184 на початок 2009 року. Аналогічною динамікою характеризується і кількість банків з іноземним капіталом, що на 01.01.2017 року становила 38 одиниць (у порівнянні з 53 на початок періоду). Кількість банків в Україні із 100% іноземним капіталом, не зважаючи на зміни протягом 2008-2016 років у межах 18-22 одиниць, як на початок так і на кінець періоду становила 17. Водночас, частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків зросла з 36,7% до 55,6 % на початок 2017 року. Таким чином, можна стверджувати, що присутність банків з іноземним капіталом теж здійснює вагомий вплив на розвиток конкуренції в банківській системі України.

За підсумками 2016 року чисті активи банківської системи України збільшились несуттєво, їх обсяг станом на 01.01.2017 р. відповідав 1,256 млрд грн проти 1,254 млрд грн на початок року.

Одним з ключових чинників коливання обсягу активів банківської системи в досліджуваному періоді виступала динаміка курсу національної валюти, поряд із виведенням частини комерційних банків з ринку, рухом клієнтських коштів та скороченням кредитних портфелів. Високий вплив коливання курсу національної валюти на обсяг активів БСУ пояснюється значною часткою активів в іноземній валюті в загальному обсязі (41,8 % станом на початок 2017 року).

Банківська система України (БСУ) в поточній ситуації продовжує характеризуватись невисокою активністю кредитних установ. Динаміку основних складових активів БСУ представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка активів банків України*, у млрд грн

Показники	Станом на:			
	01.01. 2014 р.	01.01. 2015 р.	01.01. 2016 р.	01.01. 2017 р.
Чисті активи, млрд грн	1 278,10	1 316,85	1 254,39	1 256,30
Кредитний портфель, млрд грн	911,40	1 006,36	965,09	1 005,92
Вкладення в цінні папери, млрд грн	138,29	168,93	198,84	332,27
в т.ч. ОВДП	81,05	93,43	81,58	255,47
Високоліквідні активи, млрд грн	152,90	155,64	191,26	199,50
Офіційний валютний курс UAH/USD, грн	7,99	15,77	24,00	27,19
Середня відсоткова ставка за кредитами в нац. валюті, %	17,20	18,80	21,47	17,70
Середня відсоткова ставка за кредитами в іноз.валюті, %	8,20	8,30	6,88	8,20

* Складено на основі даних [1]

Чисті активи банків у 2016 році зросли у порівнянні із минулим роком на 1,6 %. У 2016 році чисті активи у порівнянні із 2014 роком зменшились на 3,2 %, а із 2013 роком зросли на 13,1 %. Частка наданих кредитів в чистих активах у 2016 році зменшилась в порівнянні із минулими роками і становила 44,4 %, що на 12,5 % менше ніж у 2015 році.

Аналізуючи зміни у складі та структурі активів, варто зазначити, що з кінця 2013 до березня 2017 року загальна частка активів 20 найбільших банків продовжувала зростати та на кінець періоду становила 90,6%. Аналогічними були тенденції часток 10 та 5 найбільших банків в чистих активах банківського сектору, що зросли до 75,9% та 59,8% відповідно. Це вище, ніж середньозважений на активи показник для країн ЄС. Відносною стабільністю протягом періоду вирізнялась питома вага чистих активів найбільшого за часткою ПАТ КБ “Приватбанк”, що за даними на березень 2017 року відповідала 19,0 %.

Аналізуючи структуру та динаміку зобов'язань за групами банків (рис. 1), спостерігаємо переважання у загальній структурі з 2016 року зобов'язань державних банків 626 млрд грн з 1113 млрд грн, до складу яких віднесено націоналізований 21 грудня 2016 року ПАТ КБ “Приватбанк” (215 млрд грн).



Рис. 1 – Структура зобов'язань банків України, млрд грн [1]

Банківський капітал відіграє ключову роль у забезпеченні стабільної роботи банку. Достатня величина власного капіталу має бути гарантією для захисту інтересів вкладників і кредиторів та покриття збитків від банківських операцій. Крім того, належний рівень капіталізації банків є необхідною умовою їх здатності кредитувати реальний сектор відповідно до потреб економічного розвитку незалежно від імовірних збурень на фінансовому ринку.

Слід зазначити, що попри номінальне зростання пасивів банків у зв'язку з девальвацією національної валюти, величина власного капіталу банківських установ у період розгортання кризи демонструвала тенденції до зниження, що не дивно, позаяк збитковість банківського сектору не могла не позначитись на обсягах його капіталу. Так, капітал комерційних банків України за 2014 р. скоротився із 192,6 млрд грн до 148 млрд на початок 2015 р., тобто на 44,5 млрд, або на 23 %. За дев'ять місяців 2015 р. капітал банків скоротився ще на 19 млрд грн, або на 13 %. З огляду на значні обсяги докапіталізації ряду банківських установ та виключення з порядку розрахунку статистичних показників НБУ банків, що визнано неплатоспроможними, обсяг власного капіталу БСУ протягом 2016 року збільшився на 19,4% та станом на 01.01.2017 р. склав 123,78 млрд грн.

Адекватність регулятивного капіталу станом на 01.01.2017 р. є дещо вищою за граничний мінімум (10%) та складає 13%. Протягом 2016 року 43 банківські установи збільшили статутний капітал на загальну суму 105,72 млрд грн. Слід зазначити, що акціонери усіх груп збільшували статутний капітал переважно з метою підтримки власного бізнесу.

За підсумком 2016 року банківський сектор отримав збитки на загальну суму 159 млрд грн. З цієї суми майже 80% (136 млрд грн.) припадає на ПАТ КБ "Приватбанк". Інші банківські установи, що завершили звітний період з позитивним фінансовим результатом, отримали сукупно 10,82 млрд грн. прибутку.

Серед найбільш прибуткових за підсумком 2016 року банків були виключно іноземні фінансові установи – Райффайзен Банк Аваль, Сітібанк та ОТП Банк. На топ-3 найбільш прибуткових банків за підсумком 2016 року припадало 57,5% загального обсягу прибутку, отриманого банківськими установами.

Висновки. Таким чином, для забезпечення подальшого розвитку вітчизняної банківської системи важливими є: прискорення реформування валютно-курсової та монетарної політик; пошук механізмів та інструментів впливу на інфляційні процеси; розробка та запровадження дієвих механізмів управління банківськими ризиками, пошук інструментів їх мінімізації; державне сприяння урегулюванню питань валютних кредитів та роботи банків з проблемною заборгованістю; удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності банківських установ; проведення систематичного стратегічного аналізу умов функціонування банківської системи; підвищення рентабельності активів та капіталу; подальше виведення з ринку проблемних неплатоспроможних банків; удосконалення підходів до регулювання операцій банків з пов'язаними особами та виявлення реальних обсягів операцій з ними і вжиття заходів, спрямованих на їх зменшення; удосконалення банківського маркетинг-менеджменту для покращення іміджу банківського сектору, розвитку ринку банківських послуг, пошуку резервів підвищення доходів банків саме через надання банківських послуг.

Література

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

Штефан Л. Б.

**Вінницький навчально-науковий інститут економіки Тернопільського національного економічного університету,
м. Вінниця**

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах питання щодо побудови ефективної грошово-кредитної політики є надзвичайно актуальним, адже вона впливає на фінансовий стан держави та в цілому на соціально-економічне становище в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо реалізації грошово-кредитної політики активно досліджувалися такими вченими, як Б.П. Адамик, В.Д. Базилевич, В.М. Гесць, Е. Дж. Долан, К. М. Д'яконов, Т. В. Запаранюк, Ф. О. Журавка, Р. Дж. Кемпбелл, О. Лютий, М. Р. Михасюк, А. М. Мороз, М. І. Савлук, С. М. Фролов та інші. Високо оцінюючи існуючі наукові здобутки у цій сфері, слід зазначити, що подальшого розвитку потребують питання, пов'язані із розробкою рекомендацій стосовно оптимізації грошово-кредитної політики України в сучасних умовах, з урахуванням негативного впливу на неї таких чинників, як: нестабільна політична та соціально-економічна ситуація, інфляційні процеси, девальвація гривні, різкі коливання валютного курсу, падіння рівня довіри до банківської системи через зростання кількості неплатоспроможних та ліквідованих банків тощо.

Мета статті. Мета дослідження полягає в уточненні сучасних тенденцій грошово-кредитної політики України та визначенні шляхів її оптимізації.

Вклад основного матеріалу. Розробкою та реалізацією грошово-кредитної політики займається НБУ. В Законі України «Про Національний банк України» зазначено, що грошово-кредитна політика – це комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України шляхом

використання різноманітних засобів і методів [1]. Основними об'єктами грошово-кредитної політики виступають грошова маса, валютний курс, швидкість обігу грошей, процентні ставки. А базовими інструментами, згідно чинного законодавства, є: норма обов'язкових резервів для банків; процентна політика; рефінансування банків; управління золотовалютними резервами; операції з цінними паперами на відкритому ринку; регулювання імпорту та експорту капіталу.

Сформулюємо основні напрямки грошово-кредитної політики України, які визначено НБУ на 2016-2020 роки:

1. Аналізуючи сучасний стан та тенденції розвитку грошово-кредитної політики України, слід зазначити, що досягнення та підтримка цінової стабільності – це її ключовий пріоритет, задля досягнення якого НБУ може використовувати всі свої інструменти. Це відображено в Основних засадах грошово-кредитної політики України на 2016- 2020 роки. Досягти поставленої мети НБУ планує через реалізацію політики інфляційного таргетування, а також контролю за грошовими агрегатами відповідно до програми співпраці з МВФ. Вона передбачає поступове зниження інфляції в Україні до рівнів, сумісних із ціновою стабільністю. У середньостроковій перспективі передбачено встановлення інфляції на рівні 5%.

Варто також зазначити, що проводячи політику таргетування інфляції, НБУ не повинен таргетувати інші показники, тобто є велика ймовірність коливань валютного курсу, адже зараз використовується режим плаваючого валютного курсу, а обмінний курс визначається ринковими умовами. Негативними наслідками політики таргетування інфляції можуть стати ріст безробіття та соціальної напруги у суспільстві в результаті скорочення витрат бюджету з метою зменшення бюджетного дефіциту та грошової маси в обігу.

2. Одним із важливих напрямків грошово-кредитної політики на 2016-2020 рр. є необхідність зростання золотовалютних резервів.

3. Підтримання режиму плаваючого валютного курсу, який встановлюється в залежності від попиту та пропозиції на валюту. Водночас НБУ у разі потреби проводитиме валютні інтервенції з метою запобігання надмірним коливанням валютного курсу.

4. Суттєві зміни в реалізації процентної політики НБУ та її перетворення на дієвий інструмент регулювання Національним банком попиту та пропозиції на грошові кошти через зміну процентних ставок за своїми операціями з метою впливу на процентні ставки суб'єктів грошово-кредитного ринку та дохідність фінансових операцій. З цією метою була прийнята Постанова НБУ № 277 «Про затвердження Положення про основи процентної політики Національного банку України від 21.04.2016 [2]. Згідно цього Положення, Національний банк встановлює облікову ставку та проценту ставку за ключовим інструментом монетарної політики на одному рівні. В умовах структурного профіциту ліквідності, який спостерігається в банківській системі, таким інструментом є операції з розміщення депозитних сертифікатів на двотижневий строк. Сьогодні на них припадає основна частина обсягу всіх розміщених депозитних сертифікатів, а операції з ними мають найбільший вплив на стан грошово-кредитного ринку.

Аналізуючи заяви НБУ, слід відзначити, що до кінця року він планує подальше зниження облікової ставки, тобто є намір в майбутньому зрівняти її з плановим показником інфляції при збереженні адекватної ситуації на ринку [4]. Зниження облікової ставки є позитивним моментом, адже вона є одним із головних орієнтирів грошово-кредитного ринку. Від її величини залежить вартість залучення та розміщення ресурсів банками та іншими суб'єктами ринку.

Основними проблемами в реалізації грошово-кредитної політики України є: високі темпи інфляції; доларизація економіки через недовіру до національної грошової одиниці, її девальвацію та інфляційні очікування; високий рівень готівкових коштів в структурі грошової маси; нестабільність валютного курсу та девальвація гривні; низький рівень золотовалютних резервів; зростання державного боргу; високі відсоткові ставки по кредитам; збільшення частки простроченої заборгованості по кредитам у загальній сумі кредитів; низький рівень капіталізації банків; ріст кількості неплатоспроможних банків та їх ліквідація, що знижує рівень довіри населення до банківської системи; дефіцит коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та його покриття за рахунок Державного бюджету, що є великим тягарем для нього.

Висновки. До основних шляхів оптимізації грошово-кредитної політики слід віднести:

– ефективна реалізація політики інфляційного таргетування. Адже є думки багатьох вчених, що центральний банк може сприяти економічному зростанню шляхом підтримання низького рівня інфляції. Це дозволить стабілізувати ситуацію на грошово-кредитному ринку, знизити процентні ставки по кредитам та депозитам, сприятиме росту реальних доходів населення та підприємств, покращить інвестиційну привабливість країни та підвищить довіру до банківської системи в цілому;

– оптимізація процентної політики НБУ;

– зростання міжнародних резервів з метою підвищення фінансової безпеки держави, та нівелювання впливу можливих ризиків для захисту від надмірних коливань валютного курсу шляхом проведення валютних інтервенцій;

– подальша лібералізація валютного законодавства та зняття валютних обмежень, а також зменшення присутності НБУ на валютному ринку за рахунок забезпечення умов його дієвого та ефективного функціонування;

– підвищення прозорості діяльності НБУ;

– підвищення рівня капіталізації банків;

– зниження ризиків при проведенні активних та пасивних операцій, зниження рівня простроченої

заборгованості по кредитам;

– підвищення довіри населення до банківської системи та стимулювання заощаджень шляхом підтримання низького рівня інфляції та встановлення привабливих процентних ставок;

– оптимізація ліквідаційної процедури банків та поліпшення діяльності НБУ щодо ефективного використання індикаторів реагування, які могли б виявити проблему на ранньому етапі її розвитку, і застосувати заходи для попередження втрати банком своєї платоспроможності;

Література

1. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. №679-XIV// Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14.

2. Про затвердження Положення про основи процентної політики Національного банку України: Постанова НБУ від 21.04.2016 №277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

3. Про основні засади грошово-кредитної політики на 2016-2020 роки : Постанова Правління НБУ від 18.08.2015 року №541 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/v0541500-15.

4. Грошово-кредитна та фінансова статистика НБУ // Офіційний сайт Національного банку України (жовтень 2017 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

5. Штефан Л. Б. Основні напрями вдосконалення грошово-кредитної політики в Україні / Л. Б. Штефан, О. В. Москалюк // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. № 17 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.global-national.in.ua>

6. Інфляційний звіт НБУ жовтень 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id.

5. Сучасні тенденції розвитку фінансового ринку України

Антонюк О. В., Бушовська Л. Б.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В СИСТЕМУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ

Актуальність дослідження. Інтеграція є об'єктивним процесом розвитку стійких економічних зв'язків і поділу праці національних господарств, що близькі за економічним рівнем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика сучасних тенденцій розвитку світового фінансового ринку, впливу фінансової глобалізації на ринки країн, що розвиваються, наслідків інтеграції економіки України до глобального економічного простору є доволі поширеною в наукових дослідженнях. Її визначено у роботах відомих вітчизняних та зарубіжних науковців та дослідників: Ш. Д. Вей, М. Е. Коуз, Д. Лук'яненко, З. Луцишин, О. Мозгового, І. Прасад, О. Рогача, К. Рогофф, Я. Столярчук, Н. Стукало, І. Юдіної та інших. Однак, недостатньо висвітленими залишаються деякі аспекти взаємозв'язків між трансформаційними процесами посткризового глобального розвитку, посиленням тенденцій міжнародного регулювання фінансового простору та розвитком національного фінансового ринку.

Метою статті є узагальнення особливостей розвитку фінансового ринку України в структурі світового фінансового простору за умов посилення глобалізації, а також формулювання стратегічних напрямів економічної політики країни із врахуванням новітніх тенденцій розвитку міжнародного фінансового ринку.

Виклад основного матеріалу. Процес розвитку економічної інтеграції складний і суперечливий, він викликаний не тільки економічними, а й політичними причинами. Економічна інтеграція розвивається в регіональному аспекті і виявляється в декількох формах. У розвинутих країнах – це міждержавна інтеграція та інтеграція на мікрорівні або інтеграція, підкріплена приватними закордонними інвестиціями [3, с. 115]. Міждержавні інтеграційні об'єднання виникають як зона вільної торгівлі і ставлять за мету ліквідувати перешкоди у взаємній торгівлі країн-учасниць, митні союзи, окрім згаданої мети, прагнуть захистити свій внутрішній ринок від конкуренції третіх країн за допомогою митних і податкових засобів. Поділ світового господарства на інтеграційні угруповання справляє суперечливий вплив на процес інтернаціоналізації виробництва. Утворення міжнародних економічних об'єднань і союзів сприяє розвитку виробничих відносин між країнами-членами. Одночасно це створює перешкоди для економічних відносин між країнами, що належать до різноманітних угруповань, призводить до концентрації товарних потоків усередині економічних об'єднань. Можна виділити три передумови, реалізація яких створить сприятливі умови для включення економіки України у глобальні процеси, до них можна віднести: ринкову трансформацію, реструктуризацію, відкритість економіки. Ринкова трансформація розвивається у трьох основних напрямках: лібералізація економіки, приватизація власності, інституціоналізація (створення ринкової інфраструктури).

В Україні прийнято ряд законів, що створюють номінальні можливості для включення економіки у світове господарство в міжнародний розподіл праці. До цих законів належать: закон «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про спеціальні вільні економічні зони» [6, с. 162]. Об'єктивна необхідність інтеграції України у світове фінансове середовище впливає з потреб використання у національній системі відтворення міжнародного поділу праці для прискорення переходу до ринкової економіки, з метою розвитку і зростання багатства суспільства. Поряд з об'єктивною необхідністю інтеграції України у світове фінансове середовище існують ще й об'єктивні можливості для реалізації заходів, що її сприяють. Можливості, насамперед, формуються з допомогою механізму зовнішньоекономічних зв'язків. Розвиток міжнародної кооперації потребує стимулів з боку держави – звільнення окремих категорій товаровиробників від митного оподаткування та ліцензування чи квотування надання кредитних пільг. Обґрунтована стратегія розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України підпорядковується раціональному розв'язанню найгостріших проблем оздоровлення економіки – подоланню чистих дефіцитів та внутрішнього ринку, прискорення НТП, нагромадженню валютних ресурсів для сплати нашої частки в колишньому загальносоюзному зовнішньому боргу, поліпшенню якості товарів, підвищенню збалансованості бюджету і платіжного балансу.

Надходження капіталу з-за кордону може відбуватися у двох основних формах: як кредити або як інвестиції у виробництво, його окремі галузі чи підприємства. Останні є більш привабливою й ефективною формою залучення іноземного капіталу, оскільки дають можливість Україні вирішувати стратегічні завдання її економічного розвитку на основі запровадження нових передових досягнень науково-технічного прогресу та передового досвіду в управлінні. Надходження іноземного капіталу в матеріальне виробництво більш вигідне, ніж отримання та використання кредитів для закупівлі необхідних товарів, що витрачаються, як правило, не за цільовим призначенням і тільки збільшують державний борг.

Іноземні інвестиції важливі також для досягнення середньострокових цілей – підйому виробництва, поліпшення життєвого рівня населення.

Однак при цьому слід мати на увазі, що економічні інтереси іноземних інвесторів і української сторони не завжди збігаються. Так, Україна зацікавлена у відновленні свого виробничого потенціалу, структурній перебудові виробництва та споживчого ринку, насиченні його недорогими високоякісними товарами, проведенні антиімпортної політики, залученні в наше виробництво передової культури управління [2, с. 249]. Іноземні інвестори перш за все зацікавлені в отриманні надприбутку за рахунок природних ресурсів України, кваліфікованої

та дешевої робочої сили, досягнень вітчизняної науки і техніки, відсутності конкуренції на внутрішньому ринку. Тому перед Україною стоїть досить складне завдання: створити сприятливі умови для залучення іноземного капіталу та використати його безпосередньо для своїх конкретних цілей.

Отже, пріоритетним напрямом інтеграції України в систему міжнародних фінансів сьогодні є залучення в національну економіку іноземних інвестицій. З організаційно-функціонального погляду розрізняють дві найпоширеніші форми іноземних інвестицій – портфельну та пряму.

Світовий досвід доводить, що залучення іноземного капіталу у вигляді прямих інвестицій має низку суттєвих переваг для країни, що приймає, порівняно з іншими формами економічного співробітництва. Прямі інвестиції:

- на відміну від іноземної позики не є додатковим тягарем зовнішньої заборгованості, а навпаки, сприяють отриманню засобів для його погашення;

- є джерелом надходження коштів у виробництво товарів і послуг, забезпечують трансферт технології, ноу-хау, передових методів управління та маркетингу;

- дають змогу збільшити випуск високоякісної продукції, що є конкурентоспроможною як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;

- відіграють суттєву роль у прискоренні процесів приватизації, реконструкції та структурній перебудові виробництва;

- сприяють найбільш ефективній інтеграції національної економіки у світову на основі зростання зовнішніх контактів, різностороннього виробничого та науково-технічного співробітництва [1, с. 78].

Усі джерела іноземних інвестицій поділяють на три групи:

- власне ввезення капіталу;

- власні внутрішні джерела компаній і підприємств, які контролюють іноземні інвестори (реінвестиції прибутку філій і дочірніх фірм, амортизаційні фонди);

- зовнішні джерела (позики, кредити, нова емісія акцій, облігацій тощо) [5, с. 72].

Іноземні інвестиції – матеріальна основа формування і функціонування специфічного іноземного сектору в економіці капітало-імпортуєчої країни. Такий сектор є частиною національного господарського потенціалу, що контролюється іноземними економічними суб'єктами.

На сучасному етапі іноземний сектор є в кожній країні з ринковою економікою. За високого ступеня інтернаціоналізації державних зв'язків, взаємозв'язку і взаємозалежності національних економік жодна країна не може успішно розвиватися без іноземних інвестицій.

Висновки. Без інтеграції економіки України у світову економічну систему неможливо досягти високого рівня добробуту народу. Питання полягає в тому, яким шляхом здійснювати інтеграцію. Для України виділяються наступні напрямки ефективної адаптації України до міжнародного співтовариства: участь у загальноєвропейському економічному просторі; визначення специфічних сфер співробітництва з країнами інших континентів; підключення до загальносвітового співробітництва на галузевій основі, особливо у науково-технічній, енергетичній, продовольчій, екологічній сферах. Інтеграція України в сучасне світове фінансове середовище є тривалим процесом, який вимагає вироблення довготермінової економічної політики, що враховує особливості кожної країни, з якою Україна планує інтегруватись.

Література

1. Вишняк Л. Розвиток міжнародного бізнесу в Україні в умовах глобальної фінансової кризи / Л. Вишняк // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2011. – Вип. 98, ч. 2. – С. 78-79.
2. Основи європейської та євроатлантичної інтеграції України: Навч. посіб. / В. В. Говоруха, В. Г. Бульба, Ю. П. Сурмін та ін.; За заг. ред. В. П. Горбуліна. – К.: ДП «НВЦ «Євроатлантикінформ», 2006. – С. 248-252.
3. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: Монографія / За ред. проф. Д. Г. Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 115-118.
4. Шнирков О. І. Україна – Європейський Союз: економіка, політики, право: Монографія / О. І. Шнирков, В. В. Копійка, В. І. Муравйов. – К.: ВПУ «Київський університет», 2006. – С. 88-91.
5. Шкодін І. В. Сучасні тенденції самоорганізації світової економічної системи / І. В. Шкодін // Економіка України. – 2012. – № 9. – С. 70-77.
6. Шутак І. Д. Правове регулювання міжнародних економічних відносин : навч. посіб. / І. Д. Шутак. – К.: Алерта, 2012. – С. 160-163.

Гончарук В. М., Пернарівський О. В.
Університет державної фіскальної служби України,
м. Ірпін

ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ФІНАНСОВИХ СУПЕРМАРКЕТІВ, ЯК ФОРМИ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність дослідження. Стрімке зростання конкуренції і зниження прибутковості специфічних галузей бізнесу в розвинених країнах світу стали однією з головних причин для консолідації зусиль, а результатом стало створення фінансового супермаркету, що представляє собою інтегровану форму фінансового інституту, що

надає широкий набір фінансових продуктів, комплексний пакет страхових, інвестиційних послуг і послуг банківського обслуговування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням створення і діяльності фінансових супермаркетів займаються як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема, А. Кузнєцова, В. Посполитак, В. Фурман, А. Яковлева, Г. Олійник та ін. Результати їх досліджень стали основою для розробки науково-методологічних підходів до формування й реалізації інтеграції банків та фінансових компаній в розрізі фінансового супермаркету. Але економічні та правові засади створення об'єднань фінансових послуг потребують подальшого розгляду та вивчення [1, с. 57].

Виклад основного матеріалу. А. Кузнєцова у своїй монографії зробила висновок, що нині «дедалі більшого застосування набуває концепція «фінансового супермаркету», суть якої полягає в тому, що приходячи в банк клієнт може отримати будь-який вид фінансової послуги» [2, с. 310].

Тому створення фінансових супермаркетів – це, з одного боку, світова тенденція, а з іншого – найбільш конкурентоздатна стратегія розвитку фінансових посередників. Основне призначення фінансового супермаркету полягає у максимальному задоволенні потреб клієнтів, шляхом підвищення швидкості та полегшення надання їм широкого спектру фінансових послуг в єдиному місці. Підтверджуючи ці слова, можна навести наступне визначення фінансового супермаркету: фінансовий супермаркет – це клієнтоорієнтована модель бізнесу, що являє собою інтегрований канал доступу споживачів до фінансових послуг [3].

Сучасний фінансовий супермаркет – це місце, де будь-яка людина або юридична особа зможе оперативнo і якісно отримати цілий набір фінансових і супутніх їм послуг. Більш формальне визначення фінансового супермаркету - об'єднання (юридичне, маркетингове або просто територіальне) банку з іншими професійними учасниками фінансового ринку (страхової, інвестиційної, брокерської, лізингової, консалтингової компаніями та ін.), яке здатне запропонувати не тільки окремий банківський продукт або послугу, а й комплексне рішення проблем, що відповідає специфіці бізнесу клієнта або складним запитам приватних осіб [1, с. 57-58].

Однією з причин появи банківсько-страхової взаємодії була жорстка конкуренція, як в банківському, так і страховому секторах, внаслідок чого, фінансові інститути переглянули свій основний бізнес і прийшли до висновку щодо необхідності додаткових фінансових послуг для клієнтів. Якщо перші найпростіші форми взаємодії банків та страхових компаній з'явилися ще в середині минулого століття, то ідея фінансового супермаркету, як найвищої форми банківсько-страхової інтеграції, є новою.

Процес створення фінансового супермаркету відбувається в декілька етапів:

- вибір рівня інтеграції між страховою компанією та банком;
- визначення мети та цілей створення фінансового супермаркету;
- визначення сегменту ринку, на який буде спрямовано діяльність супермаркету;
- визначення структури управління;
- визначення маркетингової стратегії;
- створення оптимального продуктового ряду;
- розробка інформаційної системи;
- підбір та навчання робочого персоналу;
- управління якістю обслуговування клієнтів.

Найкращим прикладом розвитку інтеграційних процесів в Україні є фінансова група ТАС, яка складається з: ЗАТ «Страхова група «ТАС», ЗАТ «Страхова компанія «ТАС», ЗАТ «ТАС-Інвестбанк» та АКБ «ТАС-Комерцбанк».

Кожен учасник фінансового супермаркету користується певними перевагами. Основна перевага такої співпраці полягає у тому, що в межах даної структури продавці фінансових послуг розширюють своє представництво на ринку і збільшують обсяги продажів своїм клієнтам за рахунок зменшення цін на послуги. Наприклад, з розвитком страхового ринку страховики активно шукають альтернативні канали продажу страхових послуг. Оскільки банки обслуговують значну кількість клієнтів, то вони представляють інтерес для страховиків як агенти, для економії адміністративних, маркетингових і технологічних ресурсів.

Вигода продажу страхових продуктів через банки полягає у використанні страховими компаніями розвинених філіальних мереж банків по всій території країни. Співпраця банку зі страховою організацією є рентабельною, якщо прибуток банку від продажу страхових полісів становить не менше 0,1 % від загального прибутку банку [4, с. 22].

Оскільки банківський бізнес в Україні розвинений набагато краще, ніж страховий, і багато банків мають розгалужену філіальну мережу, то при реалізації концепції фінансового супермаркету у співпраці з крупним банком (як це в основному й відбувається) проникнення страхової компанії в регіони країни може бути реалізовано у відносно стислі терміни і без значних фінансових витрат.

Розширення спектра послуг шляхом реалізації моделі фінансового супермаркету дає змогу банкам залучити нових клієнтів і повніше задовольняти їхні потреби, що позитивно впливає на імідж банку і дає додаткові конкурентні переваги для просування власних програм.

Співпраця зі страховими компаніями є вигідною з позиції формування банками довготермінової ресурсної бази із залученням на банківські рахунки страхових резервів і отримання додаткового доходу за рахунок комісійної винагороди як продавцю страхових продуктів.

Основними факторами, які гальмують розвиток фінансових супермаркетів в Україні є:

- відмінність в культурі ведення бізнесу банку і страхової компанії;
- фінансова неграмотність більшості громадян;
- ризик втрати репутації при спільній пропозиції банківських та страхових послуг (у банків більш стійка репутація, ніж у страхових компаній);
- відмінності в корпоративному управлінні;
- відмінності в рівнях розвитку фінансових компаній при злитті;
- недостатній рівень розвитку фінансового ринку загалом та окремих його сегментів, зокрема фінансові супермаркети знаходяться на початковому етапі розвитку;
- відсутність законодавчих норм, що регулюють діяльність фінансових супермаркетів;
- низький рівень компетентності співробітників фінансових установ. Наприклад, банки слабо знають страховий, інвестиційний ринок, а страховики, навпаки, слабо уявляють собі банківський сегмент. До всього цього додається нестача кваліфікованих менеджерів;
- обмежений попит на значну кількість фінансових продуктів. Оскільки, в Україні поки є тільки незначна клієнтська база, якій потрібен перехресний продаж фінансових послуг;
- економічні труднощі організацій (недостатня стійкість, конкурентоздатність, платоспроможність) на шляху входу до складу фінансового супермаркету [1, с. 59].

Висновки. Отже, в умовах загострення конкурентної боротьби між банками та іншими фінансовими установами постає необхідність у розширенні спектра послуг, які вони надають, а також у кращому та найбільш повному задоволенні потреб клієнтів. Це можливо реалізувати через концепцію фінансового супермаркету, тобто об'єднання банків з іншими учасниками фінансового ринку – страховими, лізинговими, туристичними, нотаріальними, аудиторськими компаніями. Проте вітчизняні реалії вказують на існування великої кількості бар'єрів, що спричиняють гальмування створенню та розвитку фінансових супермаркетів в Україні. Їх подолання дозволить розширити ринок інтегрованих фінансових посередників і приведе до розвитку нових форм функціонування фінансового капіталу.

Література

1. Вядрова Н. Г. Сучасні моделі фінансового супермаркету в Україні [Електронний ресурс] / Н. Г. Вядрова, А. М. Вядрова, Л. А. Якуценя – Режим доступу до ресурсу: www.fkd.org.ua/article/viewFile/91072/87200.
2. Кузнецова А. Я. Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності: моногр. / Інститут економічного прогнозування НАН України. – Л.: Львів. банк ін-т НБУ, 2005. – 367 с.
3. Олійник Г. Фінансовий супермаркет – найвища форма банківсько-страхової інтеграції [Текст] / Г. Олійник // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 135. – С. 46-49.
4. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку / І. О. Школьник. – Суми: ВВП «Мрія-1» ЛТД, 2008. – 348 с.

Повстенко Ю. В., Шишкова Н. Л.
Національний гірничий університет,
м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФАКТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день для вирішення боргових проблем набуває актуальності дослідження питань факторингового обслуговування підприємств у сфері кредитних відносин. У компанії, особливо завжди виникає необхідність в інноваційних методах виробництва і управління, тому вони вдаються до пошуку нових джерел фінансування і підвищення своєї фінансової стійкості, що зацікавлює потенційних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Хоча ринок факторингу України є досить молодим і перебуває на стадії формування, на основі останніх досліджень можна стверджувати, що історія факторингу переконливо показують його ефективність і можливість подальшого розвитку. Через погіршений стан розрахунків та наявних боргових зобов'язань дослідження факторингових операцій в Україні набирають актуальності.

Мета статті. Тому розкриття сучасних проблем розвитку факторингу в Україні, як нового для фінансового інструменту, розвиток якого потребує створення інституційних умов, є актуальним і в частині податкового законодавства та нормативно-правової бази, і в практичній площині стягування заборгованості за умовами договору факторингу.

Вклад основного матеріалу. Факторинг – це комісійно-посередницька діяльність, пов'язана з поступкою фактору (банку або небанківській установі, яка здійснює факторингові операції) клієнтом-постачальником неоплачених платежів вимог (рахунків-фактур) за поставлені товари, виконані роботи, послуги і, відповідно, одержання платежу за ними [1]. З його допомогою підприємство має змогу отримати до 95% суми боргу. Не дивлячись на те, що факторинг коштує значно дорожче, ніж звичайний кредит, він має ряд значних переваг. Даний фінансовий інструмент прискорює товарообіг та сприяє надходженню коштів відразу після поставки товару. Ще одна безумовна перевага факторингу – беззаставне фінансування, що вигідно відрізняється від звичайного кредиту [2]. Факторинг допомагає збільшити кількість експортних операцій, залучити потенційних покупців та інвесторів,

запропонувати вигідні пільгові умови купівлі. Проте існує ряд недоліків, серед яких складність системи розрахунків, значний ризик, що несе фактор, несплати боргу позичальником. За даними організації FCI у 2008, 2013 та 2014 роках в Україні мали місце найбільші обсяги факторингових операцій. Таким чином, за результатами дослідження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, у 2015 році обсяг факторингових договорів склав 80,5 % від загального обсягу.

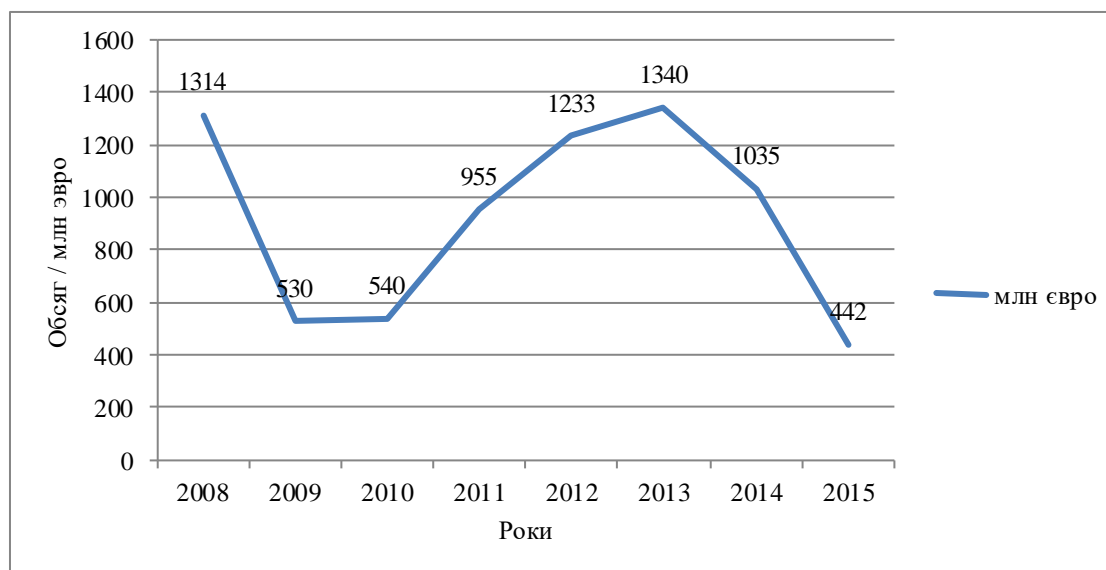


Рис. 1. Показники обсягу факторингу в Україні

В Україні факторингове обслуговування надають переважно банки, проте цією діяльністю займаються і спеціалізовані компанії. На ринку України діє невелика кількість факторингових компаній, серед яких «Фактор Плюс», «Факторинг Фінанс», «Арма Факторинг» та «ФК Факторинг», враховуючи те, що станом на 01 січня 2016 року в Державному реєстрі фінансових установ зареєстровано 457 фінансових компаній, які мають право надавати факторингові послуги [3]. Власні кошти факторів є основним джерелом коштів для надання таких послуг. У зв'язку зі специфікою здійснення факторингу, зростає кількість шахрайств та недобросовісної поведінки з боку всіх учасників факторингової угоди. В Україні існує багато причин, що стримують розвиток факторингу. Серед них є відсутність у факторів ефективної системи управління ризиками, тотальні неплатежі за борги, а також існування певних перешкод у національному законодавстві, таких як неузгодженість нормативно-правових актів, що регулюють факторингові відносини в Україні. Не менш вагомою причиною є відсутність в Плані рахунків бухгалтерського обліку спеціальних рахунків для обліку таких операцій. Адже важливе значення має правильне відображення в бухгалтерському обліку факторингових операцій, особливо тоді, коли підприємство активно використовує такий комплекс послуг у своїй господарській діяльності.

Висновки. З огляду на вищенаведене, можна зробити висновок, що факторинг є гнучким та ефективним фінансовим інструментом у боргових відносинах постачальників та покупців [4]. Та, на жаль, в Україні не спостерігається стрімкого розвитку таких операцій через низку проблем. Оскільки в Україні спостерігається низький рівень довіри інвесторів до українського бізнесу та низький рівень довіри населення до банків, високу вартість капіталу, а також високі ризики невиконання боргових зобов'язань, тому розвиток факторингу значною мірою гальмується. Отже, доцільно забезпечити такі економічні умови, які б підвищили показники ефективності факторингу. Насамперед, це підтримка доступу факторів до дешевих банківських кредитів, існування ефективних механізмів оперативного стягнення заборгованості із боржників та введення нормативно-правових заходів. Прийнявши необхідні правильні міри, вітчизняні підприємства з послугами факторингу зможуть значно покращити свою фінансову стабільність.

Література

1. Укрфактор [Електронний ресурс] / Факторинг функції та види. – Режим доступу: <http://ukrfactor.com>
2. Ступницький О. І. Сучасний факторинг: ефективність торговельних операцій та управління корпоративними фінансами: [навч. посібник] / О. І. Ступницький, В. М. Коверда – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. – 255 с.
3. Укрфактор [Електронний ресурс] / Стан та перспективи розвитку класичного факторингу в Україні. – Режим доступу: <http://ukrfactor.com>
4. Бібліюфонд [Електронний ресурс] / Перспективи розвитку факторингу в Україні. – Режим доступу: <http://bibliofond.ru>

Сорока Л. О., Квасницька Р. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ДОКУМЕНТАРНІ ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ ЇХ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Актуальність дослідження. Сучасна світова економіка формується значною інтегрованістю. У зв'язку з цим стає поширеною співпраця між суб'єктами підприємництва, розташованими у різних країнах. Одним з вагомих моментів у здійсненні зовнішньоекономічних договорів (контрактів) є взаєморозрахунки між сторонами – резидентами різних країн, які через їх особливість прийнято називати міжнародними розрахунками. В зв'язку з цим вагомий інтерес представляє вивчення форм міжнародних розрахунків використовуваних при експорті і імпорті товарів, як їх переваг, так і недоліків.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питанням міжнародних розрахунків присвятили свої роботи багато науковців та вчених, серед них українські науковці такі, як: Б. Івасів, М. Наконечний, Л. Руденко в своїх працях розглядають міжнародні розрахунки переважно з організаційно-технічної точки зору. Більш широке та значне наукове висвітлення міжнародних розрахункових операцій надано в роботах російських вчених А. Сфремова, Д. Михайлова, В. Слепцова в роботах яких розглядаються як теоретичні, так і практичні аспекти використання різних форм міжнародних розрахунків.

Мета статті є дослідження та аналіз операцій по міжнародних розрахунках, їх особливості, порядок здійснення, їх переваги і недоліки з погляду експортерів і імпортерів.

Виклад основного матеріалу. Міжнародні розрахункові операції провадяться за грошовими вимогами і зобов'язаннями, що виникають при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності між державами, суб'єктами господарювання, іншими юридичними особами та громадянами, які перебувають на території різних країн [5].

Вибір форми розрахунків обумовлюється певними факторами. Інтереси експортерів та імпортерів товарів і послуг у більшості випадків не збігаються: експортер прагне одержати від імпортера платежі в найкоротший термін, тоді як імпортер зацікавлений відстрочити платіж до моменту одержання товару або навіть до його реалізації третім особам. Таким чином, обрана форма розрахунків між сторонами контракту є своєрідним компромісом, у якому враховуються економічні позиції контрагентів, ступінь їхньої довіри один одному, економічна кон'юнктура, оподаткування, політична ситуація тощо.

Можна зазначити, що вибір конкретної форми розрахунків за зовнішньоторговельним контрактом визначається за угодою сторін та фіксується в умовах контракту. Науковці виокремлюють такі основні види організації міжнародних розрахунків:

- розрахунки через організацію кореспондентських відносин між комерційними банками;
- розрахунки через кореспондентські рахунки, що відкриваються в установах центральних банків. Як правило, це повні розрахунки, що виконуються індивідуально, на валовій основі, їх можна характеризувати як платежі бруто;
- розрахунки через клірингові установи. Це розрахунки, або платежі, нетто [6].

Форми розрахунків – це види носіїв боргових зобов'язань на гроші, які відрізняються структурою документів, порядком оформлення, правилами їх руху за схемами документообігу, засобами захисту та підтвердження дійсності, кредитовим чи дебетовим характером дії.

Найбільш розповсюдженими у практиці міжнародних угод є такі документарні форми розрахунків, як : акредитив та інкасо.

Акредитив є однією з основних форм платежу, яка найбільшою мірою гарантує продавцеві отримання оплати за товар і є найбільш надійним інструментом, який доступний для міжнародних трейдерів [4]. Загальну характеристику розрахунків за допомогою акредитива наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Загальна характеристика розрахунків за допомогою акредитива

	Експортер	Імпортер
Переваги	Мінімальний ризик несплати товару імпортером. Швидка і зручна оплата банком. Ефективне фінансування (дисконтування) векселя акцептованого банком, за умови, що в країні існує ринок цих фінансових інструментів. Гнучкість відносно умов платежу. Використання практично в усіх країнах.	Використання практично в усіх країнах. Підпорядкованість уніфікованим правилам. Гнучкість щодо умов платежу. Банківська консультація та перевірка
Недоліки	Продавець може обмежити себе або свій ринок та може зазнавати труднощів з пошуком покупців, бо імпортер несе великі витрати і має значний обсяг роботи з документами. Робота банків здійснюється лише з документами, а не з товарами, тому на платежі не впливають характеристика і стан самих товарів, а платіж здійснюється тільки на основі наданих експортером документів.	Імпортер несе великі витрати за акредитивом і має значний обсяг роботи з документами, що займає багато часу на оформлення. Покупець здійснює оплату, не маючи можливості попередньо перевірити якість товару.
Умови найчастішого використання	Перша угода; угоди на великі суми; угоди, пов'язані з кредитами на тривалі строки; угоди з імпортерами і з країн, які перебувають у важкому економічному становищі, відомих низькою культурою оплати та нестабільністю політико-економічної ситуації; кредитоспроможність покупця викликає сумнів; угода пов'язана з комерційними кредитами на тривалі строки; наявність валютних та інших обмежень в країні імпортера; товари виготовляються за спеціальним замовленням і тому їх реалізація іншому покупцю неможлива; угоди з резидентами з країн, які потребують оформлення платежів виключно через акредитиви	

Тобто, по своїй суті, це торгова угода, за якою експортер дає доручення своєму банку отримати оплату за поставлені товари чи послуги від імпортера, за умови, що банк експортера має відправити відповідні супроводжуючі документи в банк імпортера разом з інструкціями по оплаті. Загальну характеристику розрахунків за допомогою інкасо наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Загальна характеристика розрахунків за допомогою інкасо

	Експортер	Імпортер
Переваги	Це досить нескладна та недорога форма розрахунків; можливість організації зберігання, страхування та перепродажу товару інкасуєчим банком у випадку неплатежу тратти; документи на товар не переходять у розпорядження до реалізації ним акцепту тратти	Не потрібно заздалегідь відволікати кошти з активного обороту; можливість відстрочки платежу при домовленості з продавцем; імпортер має право відмовитись від акцепту тратти; можливість інспектування товару
Недоліки	Немає гарантії платежу тратти; зміщення витрат у випадку неакцепту тратти; значний розрив у часі між відвантаженням товару та отриманням платежу тратти, що уповільнюють обіговість коштів продавця	Неможливість отримати документи на товар у своє повне розпорядження до акцепту тратти; зіпсування репутації імпортера у випадку необгрунтованої відмови від платежу тратти; можливість відкриття кримінальної справи у випадку несплати акцептованої тратти
Умови найчастішого використання	Продавець та покупець достатньо довіряють один одному; можливість та бажання покупця виконати акцепт не викликають сумнівів; товар, що постачається не виготовлено в єдиному екземплярі; політичні, економічні і законодавчі умови в країні імпортера стійкі та стабільні; країна імпортера не накладає обмежень на імпорт та відповідні їм валютні платежі.	

Вважаємо за доцільне підкреслити, що інкасо є формою розрахунків, яка об'єктивно вигідніша насамперед покупцю - імпортеру. Він реалізує платіж, акцептує тратту та майже одразу отримує відвантажений товар у своє повне розпорядження.

На наш погляд саме акредитив, можна більшою мірою вважати компромісною формою розрахунків, адже не зважаючи на суттєві недоліки (чималу вартість цієї банківської послуги, досить об'ємний документообіг, особливо за участі у схемі декількох банків), акредитивна форма розрахунків дає сторонам контракту очевидну сучасну вигоду - можливість знизити комерційні ризики, оскільки гарантується оплата й постачання товару.

Висновки. Резюмуючи усе вищесказане, відмітимо, що вибір оптимальної форми розрахунків є важливою умовою забезпечення нормального кругообігу коштів у господарстві, зміцнення фінансової та господарської самостійності підприємства і підвищення ефективності його діяльності. Системність оптимального вибору залежить від вибору компромісного варіанта угоди, тобто ретельного дослідження всіх переваг і недоліків застосування конкретної форми розрахунків як експортерами, так і імпортерами під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності, а також від ефективності здійснення даних розрахунків, тобто забезпечення нормального рівня платоспроможності та ліквідності підприємства.

Література

1. Івасів Б. С. Міжнародні розрахунки: Підручник / Б. С. Івасів. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 223с.
2. Береславська О. І. Міжнародні розрахунки та валютні операції: Навч. посібник / Береславська О. І., Наконечний О. М., Пясецька М. Г. та ін; За заг. ред. М. І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2002. – 392 с.
3. Руденко Л. В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції: Підручник / Л. Руденко / Видання 2-ге, перероблене і доповнене. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 632 с.
4. Михайлов Д. М. Международные контракты и расчеты. / Д. Михайлов/ 2-е изд., Профессиональная практика, 2008. – 641 с.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV.
6. Мороз А. М. Національний банк і грошово-кредитна політика: Підручник. / А. М. Мороз. М. Ф. Пуховкіна. – К.: КНЕУ, 1999. – 368 с.
7. Правила Міжнародної торгівельної палати «Уніфіковані правила та звичаї для документарних акредитивів» від 01.07.2007 р. № 600 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/988_003.
8. Правила Міжнародної торгівельної палати «Уніфіковані правила по інкасо» від 01.01.1996 р.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/988_002.

6. Загальні проблеми економіки

Басараба Д. Д., Стеценко Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Актуальність дослідження. Специфіка сучасної української економіки змушує вітчизняні промислові підприємства кардинально переглядати підходи до управління. Інтенсивність конкурентної боротьби, підвищення вимог до якості продукції вимагають впровадження прогресивних управлінських технологій, здатних ефективно вирішувати завдання бізнесу та швидко реагувати на зміни ринкового середовища. Сьогодні необхідні такі рішення, які дозволять об'єднати людей, інформацію та бізнес-процеси для ефективного управління всіма сферами діяльності підприємства.

Практика менеджменту пропонує безліч методик управління, однак, глобальні, незворотні зміни у середовищі функціонування підприємств розкривають їх недоліки, обумовлюючи неможливість застосування, виступають причиною перегляду традиційних методів організації діяльності вітчизняних підприємств, управління їх стратегією й тактикою, поведінкою у діловому світі. Сформоване в останнє десятиріччя нове ринкове макросередовище не завжди чинить позитивний вплив на діяльність підприємств, що пояснюється безліччю структурних змін в технології, економіці, ринковій ситуації в поєднанні з встановленням нових соціальних пріоритетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі проблеми, пов'язані з удосконалення систем менеджменту та особливостей механізмів, що використовуються в управлінні підприємствами розглянуто у працях: М. Алімана, В. Апопія, С. Бабенка, О. Березіна, В. Гончаренка, Л. Дяченка, М. Кулакової, А. Куценко, І. Маркіної, Н. Міценко та інших. У літературі, присвяченій проблемам менеджменту існує багато визначень системи менеджменту підприємства, кожне з яких відповідає методології певного наукового розділу та, відповідно наголошує на певному аспекті функціонування системи, її побудови, внутрішніх відносинах та ін.

Метою статті є аналіз та дослідження розробок процесу формування управлінської діяльності, спрямованих на вирішення науково - практичного завдання, що базується на послідовності здійснення етапів пошуку і обрання ефективної моделі управління підприємством.

Виклад основного матеріалу. Сучасні умови функціонування компаній призвели до кардинальної зміни парадигми ведення бізнесу. Трансформація діяльності підприємств вплинула на всі елементи системи менеджменту і зумовила об'єктивну необхідність впровадження управлінських інновацій, які дозволяють оперативно адаптувати підприємства до змін зовнішнього середовища.

Управління підприємством – це економічна категорія, яка представляє особливу форму економічних відносин, що впливають на процеси, об'єкт чи систему, аби зберегти її стійкість, або перевести в інший стан відповідно до поставлених цілей. Управління виникає тоді, коли керівник приймає рішення, коли розробляється новий порядок відносин між елементами системи для подолання проблемної ситуації, коли встановлюються нові зв'язки між структурними підрозділами, пов'язані з модифікацією організаційної структури [1].

Основною метою діяльності підприємства має бути задоволення потреб споживача при раціональному, ефективному використанні ресурсів з метою отримання максимального прибутку, процвітання підприємства шляхом просування своєї продукції. Однак більшість керівників протягом останніх років характеризують процес функціонування свого підприємства як виживання, наголошуючи, що економічні труднощі і невизначеність майбутнього не дозволяють здійснювати довгостроковий прогноз розвитку підприємства та формування моделі його функціонування [2, с. 96].

Головною особливістю управління підприємством за сучасних умов є те, що ефективна система управління – це, перш за все, система, що здатна забезпечити швидку адаптацію підприємства до змін його бізнес-середовища за умов максимально можливого врахування запитів і задоволення потреб потенційних споживачів. Отримання прибутку має розглядатися виключно як результат ефективного функціонування такої управлінської системи.

При цьому, важливим етапом в формуванні перспективних шляхів розвитку та ефективному управлінні підприємством, яке дозволяє зменшити негативний вплив нестабільного макросередовища, є комплексна оцінка рівня розвитку та визначення рівня надійності та ефективності системи управління [3, с. 56]. Це пов'язано з тим, що у ринкових умовах підприємство самостійно має розробляти стратегію своєї діяльності та розвитку, знаходити необхідні для її реалізації ресурси, що вимагає значного розширення сфери управління, зростання відповідальності управлінців за результати діяльності підприємства, за якість і своєчасність ухвалення необхідних рішень.

Основні можливості для вдосконалення управлінської системи необхідно шукати не в спробах модернізації існуючої системи та не у використанні поліпшувачих інновацій, а в упровадженні нововведень та інноваційних підходів до управління діяльністю підприємства. Шляхи вдосконалення управлінської діяльності повинні включати всі аспекти діяльності підприємства [4].

Доцільно також поліпшити систему планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства можна за допомогою впровадження ефективної системи внутрішнього контролю, широкого і всебічного впровадження обчислювальної техніки, розвитку комп'ютерних мереж зв'язку, застосування сучасних програмних засобів: технологій управління та інформаційних технологій [5, с. 45].

Основними напрямками удосконалення системи управління підприємством є:

– перегляд та зміна організаційної структури управління підприємством;

– оптимізація організації менеджменту і бізнес-процесів через поліпшення системи планування, обліку і

контролю за основними показниками діяльності підприємства;

- удосконалення управління виробничими ресурсами і запасами;
- підвищення ефективності управління інноваційними процесами на підприємстві, поліпшення якості продукції.

Беручи до уваги велику кількість шляхів вдосконалення управлінської системи українських підприємств, існує ряд перешкод, що заважають їх впровадженню в діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, таких як:

- недостатність фінансових можливостей для формування якісного управлінського потенціалу;
- низький рівень розвитку фінансового ринку;
- невисокий рівень підготовки персоналу;
- неготовність персоналу та керівництва до змін;
- високий рівень бюрократичних процедур;
- складність отримання інформації про нововведення у сфері управління.

Висновки. Отже, метою вдосконалення та створення й ефективного функціонування сучасної системи управління підприємством потрібно застосовувати сучасні засоби і методи керування в межах обраної концепції управління, зосередитись на цілях розвитку і порядку удосконалення комплексної системи управління підприємством і його складовими частинами для забезпечення прийняття ефективних рішень, а також організаційних, кадрових і технічних рішень; удосконалити організаційну структуру підприємства; покращення інформаційної системи управління підприємством, для можливості швидкого доведення рішень до виконання; використовувати світовий досвід, а також шукати шляхи співпраці всередині країни з іноземними партнерами для забезпечення необхідного рівня якості розвитку системи управління на підприємстві.

Література

1. Бугров Д. Метрика ефективності / Д. Бугров [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vestnikmckinsey.ru>.

2. Духонина О. Управление предприятиями в современных условиях / О. Духонина, П. Горянский // Финансовая газета. Региональный выпуск. – 2015. – № 10. – С. 96-99.

3. Небава М. І., Ратушняк О. Г. Менеджмент організацій і адміністрування: навчальний посібник. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – 108 с.

4. Поплавська Ж. В. Зміна парадигми стратегічного управління на підприємстві в умовах сучасного розвитку / Ж. В. Поплавська, А. С. Полянська [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/26244/1/16.109.116.pdf>

5. Скібіцька Л. І. Менеджмент : навчальний посібник / Л. І. Скібіцька, О. М. Скібіцький. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 416 с

Биканова А. В., Карпенко Л. М.

**Одеський національний політехнічний університет,
м. Одеса**

БАЗОВІ АЛЬТЕРНАТИВИ АКТИВІЗАЦІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність дослідження. Необхідність інноваційного розвитку національної економіки, взагалі, та підприємств промисловості, зокрема, ставить нові вимоги до змісту, організації, форм та методів управління інноваційною діяльністю. Це визначає необхідність теоретичного аналізу сутності та тенденцій розвитку інновацій, формування інноваційного потенціалу на основі інноваційної політики, визначення економічної ефективності інноваційної діяльності, активізації інноваційної діяльності підприємств відповідної галузі економіки.

Економічний розвиток промислового підприємства характеризується активністю інноваційних процесів, ефективністю інноваційної діяльності, тобто результативністю перетворення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в інноваційний продукт, тому що нова техніка та прогресивні технології, які сприяють ресурсозбереженню, зменшенню собівартості продукції підприємства та підвищенню її конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Активізація інноваційним розвитком підприємства повинна представляти собою комплекс заходів, що викликають різноманітні трансформації та перетворення в організаційній системі, трудових відносинах, взаємовідносинах з постачальниками та споживачами продукції. Процедура управління інноваційною діяльністю промислового підприємства повинна мати наступні етапи: формування цілей інноваційного розвитку; мотивацію впровадження інновацій; планування інноваційної діяльності; організацію робіт, що пов'язані зі здійсненням інновацій; управління інноваційними ризиками; впровадження інновацій; контроль за здійсненням інновацій [1, с. 206-212].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, процесу прийняття управлінських рішень приділяється значна увага. Вагомий внесок у розвиток теорії інновацій та інвестицій, процедур прийняття управлінських рішень, методичних аспектів аналітичної функції оцінки інвестиційних проектів, стратегічного розвитку компанії, інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств зробили багато вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері економіки: І. Бланк, М. Бондар, І. Боярко, Л. Гриценко, В. Гриньова, П. Григоров, В. Захарченко, Н. Лишева, С. Крилов, В. Коюда, Д. Пірс, О. Сухарев, В. Узунов, Ф. Фабозі, С. Філіппова, Н. Хрущ, А. Яковлев, О. Ястремська та ін. В умовах глобалізації них змін окремі дискусійні питання стосовно активізації розвитку підприємства потребують удосконалення.

Мета статті. Метою роботи виступає визначення підґрунтя активізації інноваційно-інвестиційного розвитку

вітчизняних підприємств промисловості.

Виклад основного матеріалу. Стратегічне управління інноваціями на промисловому підприємстві орієнтоване на визначення і досягнення перспективних цілей (завоювання більшої частки ринку, забезпечення високих темпів стійкого економічного розвитку тощо) в умовах конкурентного середовища, що відображене в системі стратегічних планів, зокрема, загальнокорпоративних планів, планів стратегічних господарських одиниць, на які поділено підприємство, планів функціональних сфер діяльності (маркетингової, інвестиційної, виробничої, інноваційної та ін.) [2, с. 166].

Інноваційно-інвестиційну діяльність підприємства необхідно розглядати як складну динамічну стохастичну систему, що складається з різних за своєю природою процесів [3, с. 166].

Сьогодні практично на кожному промисловому підприємстві спостерігається відставання в освоєнні або відсутності передових технологій, більшість технологічних процесів мають велику енерго- та витратні витрати, що не дозволяє отримати експортноорієнтовану, конкурентоздатну продукцію. Видимою причиною такого положення справ являється низька інвестиційна активність у реальному секторі економіки. Незважаючи на те, що в початку 2016 року у вітчизняній економіці з'явилися можливості стабілізації, визнати, що криза завершена поки не можна, т.к. забезпечення економічної стійкості розвитку народного господарства країни досягається за умов, коли зростання основних макроекономічних показників стабільний не менше трьох років.

Ціль інноваційної політики є збільшення ВВП за рахунок розвитку інноваційних технологій та методів управління підприємствами. Україна може досягти рівня промислово розвинених країн і забезпечити нові життєві стандарти, так як для цього вона має всі необхідні ресурси. Повністю очевидно, що єдиним ресурсом, який може забезпечити швидкий розвиток економіки вітчизняних підприємств, є інноваційний потенціал процесів [3, с. 166-170].

Місце і роль інноваційно-інвестиційних програм в сталій розвиток промислових підприємств розглянемо на прикладі ПАТ «Одескабель». Інноваційний розвиток для ПАТ «Одескабель» – це стратегія, заснована на широкому впровадженні нововведень, використовуючи можливості, реалізація яких вимагає застосування сучасних стандартів і технологій. Вона визначає пріоритети в сфері економічного розвитку на основі розробки інвестиційної програми, під якою стосовно до даного підприємства, розуміється документ, що містить перелік інвестиційних проектів та інвестиційних заходів, намічених до реалізації протягом планового періоду, а також інвестицій в промислову експлуатацію опис очікуваних ефектів від реалізації інвестиційних проектів процесів [4, с. 35].

Вибір інноваційного шляху розвитку ПАТ «Одескабель», визначення пріоритетних напрямів інноваційної стратегії були засновані на аналізі чинників унікальності заводу:

- інфраструктура виробничого потенціалу;
- специфіка функцій і завдань;
- стратегічна місія;
- виробництво і реалізація ресурсів і надання послуг.

У зв'язку з чим, було визначено основні напрями реалізації інвестиційної програми, спрямовані на необхідність підвищення ефективності та конкурентоспроможності виробництва, прискорення його зростання, освоєння нових ринків, що в кінцевому підсумку визначає економічний розвиток регіону, зростання податкової бази, підвищення якості життя. Дані напрямки мають найбільший потенціал для досягнення цілей інноваційної стратегії, що дозволяє в порівняно короткі терміни отримати результати, оскільки використовується діючий ресурс і не потрібно витрат на створення нового базису виробництва (рис. 1).

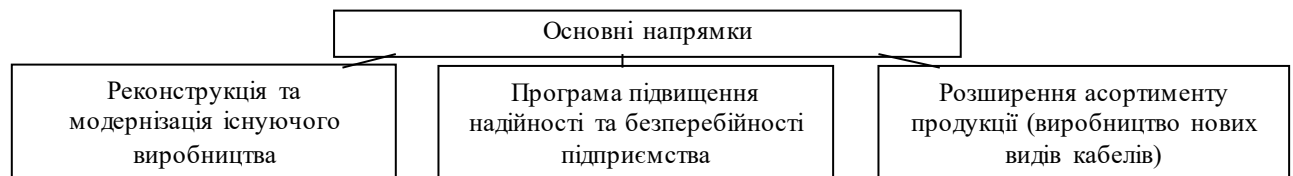


Рис. 1. Основні напрями реалізації інвестиційної програми на підприємстві ПАТ «Одескабель»

Висновки. Таким чином, інвестиційна програма розвитку ПАТ «Одескабель» після розгляду і затвердження дозволить збільшити рентабельність бізнесу, в першу чергу за рахунок появи нових видів затребуваної продукції і нових ринків збуту. Таким чином, стає очевидним, вплив інвестиційної діяльності на розвиток промислового виробництва і підвищення його ефективності, яке в даному прикладі виражається в подоланні ресурсних попитів та інших обмежень, забезпеченні конкурентоспроможних позицій підприємства на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Зазначимо, що підвищення інноваційної активності підприємств Одеського регіону, визначення основних тенденцій та перспектив розвитку регіону, акумулювання інвестиційних ресурсів та активізування інвестиційного ринку є одними із пріоритетних шляхів сталого розвитку підприємств регіону.

Вищевикладена концепція, яка пропонується у роботі, використовується авторами для оцінки потенціалу інноваційно-інвестиційної сфери Одеського регіону, його привабливості, можливих змін, напрямків розвитку. У цілому, проведене дослідження забезпечує аналітичною базою проведення інтегрованого управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств у конкурентному середовищі.

Література

1. Воронжак П. В. Активізаційно-компенсаторний смарт-підхід щодо удосконалення організаційно-економічного інструментарію стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства та його концептуальна модель [Електронний ресурс] / П. В. Воронжак // Економіка: реалії часу. – 2015. – № 6, (16). – С. 206-212. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/No6/206.pdf>.

2. Frank J. Fabozzi, CFA. Investment management / Frank J. Fabozzi. – 2nd ed. – USA, New Jersey 07458, 1998. – 837 pages.

3. Карпенко Л. М. Моделювання функціонування організації у системі адміністративного управління інноваційними підприємствами / Л. М. Карпенко // Economics, management, law: problems and prospects: Collection of scientific articles. – Roma, 2016. – Vol. 1. – P. 166-170.

4. Воронжак П. В. Економіко-організаційні перешкоди інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств / П. В. Воронжак // Економіка. Менеджмент. Бізнес: 36. наук. пр. – Київ, 2014. – Вип. 4. – С. 33-39.

**Гензера О. О., Стеценко Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

ПОНЯТТЯ «ПІДПРИЄМНИЦЬКІ РИЗИКИ»: РОЗМАЇТТЯ ПІДХОДІВ І ВИЗНАЧЕНЬ

Актуальність дослідження. Фактор ризику, в тому чи іншому вигляді присутній в кожній сфері людської діяльності. Підприємництво не є винятком. Більш того, частка ризику в підприємстві дуже велика і в кілька разів перевищує ступінь ризику будь-якої іншої діяльності людини.

Більшість управлінських рішень приймається в умовах ризику, що обумовлено відсутністю достатньої інформації, наявністю протилежних тенденцій, елементами випадковості та ін. Підприємницька діяльність неможлива без ризику. Тому проблема оцінки підприємницьких ризиків є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем ризику в підприємницькому середовищі присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених.

Разом з тим, цілісного комплексного дослідження теоретичних і прикладних питань підприємницького ризику в сучасній науковій і діловій літературі зустріти не вдається. Розмаїття думок про сутність цього поняття пояснюється тим, що воно не має стрункої системи їх класифікації, має багато видів та недостатньо використовується у реальній економічній практиці й управлінській діяльності.

Мета статті. Дослідження підходів і визначень поняття «підприємницькі ризики».

Виклад основного матеріалу. Підприємництво завжди пов'язане з невизначеністю економічної кон'юнктури, яка впливає з мінливості попиту - пропозиції на товари, гроші, фактори виробництва, з багатоваріантності сфер докладання капіталів і різноманітності критеріїв переваги інвестування коштів, через обмеженість знань про області бізнесу і комерції та багатьох інших обставин.

Згідно Закону України «Про підприємництво»: Підприємництво – це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством. З даного визначення впливає така ознака підприємницької діяльності, як ризиковий характер діяльності, або ризик.

Підприємець безперервно шукає нові способи дій (які за задумом повинні привести його до успіху), оскільки він пов'язаний зі зміною продукції, технологій, якості товарів і, отже, цін, кола споживачів та ін.

Щоб вижити в умовах ринкових відносин потрібно зважуватися на впровадження технічних нововведень і сміливі, нетривіальні дії, а це підсилює ризик. Звідси впливає, що підприємцю треба не уникати ризику, а вміти оцінювати ступінь ризику і управляти ним, щоб його зменшити.

Роберт Хизрич професор університету м. Тулса, США зазначає, що поняття підприємницького ризику виникло в XVII ст., коли підприємцем стали називати людину, яка укладає з державою контракт на виконання робіт або на поставку своєї продукції, оскільки вартість контракту обмовлялася заздалегідь, розміри прибутку (збитків) визначалися лише удачливістю самих підприємців.

Вперше поняття «ризик» в теорію ринкових відносин було введено ірландським економістом Р. Кантільоном на початку XVIII ст., Він відмітив, що як фермери, так і більшість міських підприємців (мануфактурників, оптових і роздрібних торговців, домовласників, ремісників, сажотрусів) ведуть діяльність в умовах невизначеності, виходячи з потреб покупців.

У світовій економічній науці вирізняють дві теорії підприємницького ризику: класичну і неокласичну. Всі дослідники підприємництва підкреслюють найважливішу його рису - наявність ризику на стадії як створення власної справи, так і подальшого функціонування підприємства.

Класична теорія підприємницького ризику, біля витоків якої стояли Дж. Мілль та И. У. Сеніор, ототожнює ризик з математичним очікуванням втрат через вибір того чи іншого рішення, тобто ризик являє собою збиток внаслідок здійснення даного рішення. Такий односторонній і вузький підхід тлумачення сутності ризику викликає, звичайно, певне несприйняття.

У 30-ті роки XX ст. економісти А. Маршал і А. Пігу розробили основи неокласичної теорії підприємницького ризику, суть якої полягає в тому, що підприємець, віддаючи переваги одному з альтернативних рішень, повинен керуватися двома критеріями: величиною очікуваного прибутку і розмірами її можливих коливань навколо середнього значення.

Однак такий підхід не враховує фактору особистого ставлення підприємця до ризику, на це звернув увагу Дж. М. Кейнс, він же пише про «витрати ризику» та їх покриття і вважає за доцільне враховувати в економічних процесах три основних види ризиків: ризик підприємця або позичальника, ризик кредитора і ризик, пов'язаний з можливим зменшенням цінності грошової одиниці.

В результаті аналізу літератури з досліджуваної проблеми підприємницьких ризиків було встановлено, що до теперішнього часу сформувалися такі визначення поняття «підприємницький ризик».

Таблиця 1

Визначення поняття «підприємницький ризик»

Автор	Визначення
Сучасний економічний словник Башнянина	Небезпека виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, доходу або майна, грошових коштів, інших ресурсів в зв'язку з випадковою зміною умов економічної діяльності, несприятливими обставинами [9].
Растригін Л.А.	Збиток, можливі втрати [1].
Грабовий П. Г., Петрова С. Н	Ймовірність (загроза) втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання доходів або появи додаткових витрат у результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності [1, 7].
Бондар О. В	Ризик, що виникає при будь-яких видах діяльності, пов'язаних із виробництвом продукції, товарів, послуг. Він характеризується як небезпека потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів чи не додержання доходу в порівнянні з варіантом, розрахованим на раціональне використання ресурсів [3].
Варналій З. С., Сизоненко В. О.	Ризик, який виникає в усіх сферах діяльності бізнесмена: виробництві, реалізації товарів та послуг, фінансовому та торговельному посередництві, здійсненні науково-технічних і комерційних проєктів. У кожній сфері підприємницької діяльності ризик пов'язується з можливою втратою (повною або частковою) ресурсів, що є у розпорядженні підприємця. Це можуть бути матеріальні, фінансові, інтелектуальні та інші ресурси [5].
Макаровська І. Є	Величина, що характеризує можливі втрати, викликані неправильними або неточними рішеннями, які приймаються в процесі виявлення та обліку факторів (політичних, економічних і фінансових) ситуації, що складається і в якій здійснюється підприємницька діяльність підприємства [1].
Хохлов Н. В.	Ймовірність виникнення збитків або недоотримання доходів у порівнянні з прогнозованим варіантом [1].
Стоянова Е. С., Архангельський В.Н, Горланов Г. В	Ризики, пов'язані зі збитком від зупинки виробництва внаслідок впливу різних факторів і, перш за все, загибеллю або ушкодженням основних і оборотних фондів [3].
Ступаков В. С., Токаренко Г. С.	Можливість настання (небезпека виникнення) несприятливих подій, в результаті яких суб'єкт, який прийняв рішення, спрямоване на досягнення поставленої мети, втрачає повністю або частково свої ресурси, недоотримує очікуваний дохід або несе непередбачені задумом додаткові матеріальні і фінансові витрати [2].
Белоліпецький В.Г, Ковальов В. В	Сутність виробничого ризику впливає з невизначеності отримання прибутку до вирахування відсотків і податків. Це розуміння ризику впливає з того, що виробництво має економічний сенс, якщо обсяг маржинального прибутку покриває не тільки умовно-постійні витрати, але і після їх покриття формує певний обсяг прибутку до сплати відсотків і податків. В цьому випадку можлива ситуація, коли підприємство не зможе покрити свої витрати виробничого характеру.
Гранатуров В. М	Ризик, пов'язаний з невиконанням підприємством своїх планів і зобов'язань по виробництву продукції, товарів, послуг в результаті несприятливого впливу зовнішнього середовища, а також неадекватного використання нової техніки, основних і оборотних фондів, сировини, робочого часу [8].
Шихов А. А	Потенційно можлива (вірогідна), випадкова подія, результатом впливу якої на матеріальні, грошові ресурси, виробничі, економічні процеси підприємницької діяльності (включаючи обіг товарів) є збитки, додаткові витрати, зменшення одержуваних грошей, прибутку, що зумовлюють необхідність страхування з метою забезпечення відшкодування завданих збитків [12].
Лапуста М. Г	Економічна категорія, яка кількісно виражається в невизначеності результату наміченої підприємницької діяльності, що відбиває ступінь неуспіху (або успіху) діяльності підприємця (фірми) в порівнянні із заздалегідь запланованими результатами [10].
Вишняков Я. Д., Радаев Н. Н.	Кількісна міра здатності підприємця творчо використовувати елемент невизначеності в процесі відтворення або окремих його моментах для отримання додаткової вартості [6].
Шепеленко О. В	Спосіб господарювання в непередбачених умовах (обставинах), при якому створюються завдяки особливим здібностям підприємця можливості і необхідність запобігати, зменшувати несприятливу дію стохастичних умов і одержувати в цих умовах підприємницький дохід. [11].
Ченг Ф. Ли, Брігхем Ю.	Діловий ризик пов'язаний з розмахом коливань чистого доходу і руху коштів, супутніми різним стратегіям бізнесу [4].

Аналізуючи вищевказані визначення можна дати таке загальне визначення, до якого схильна більша кількість вчених: підприємницький ризик-це ризик, що виникає при будь-яких видах підприємницької діяльності, пов'язаних з виробництвом продукції, товарів і послуг, їх реалізацією; товарно-грошовими і фінансовими операціями; комерцією, а також здійсненням науково-технічних проектів.

Оже, ризик у підприємницькій діяльності відрізняється від ризику в інших сферах і має ряд характерних особливостей: носить «неігровий» характер, тобто є чистим підрахунком ймовірностей; це не тільки дії в ситуації невизначеності, а й створення таких ситуацій; наслідки ризику найчастіше проявляються у вигляді фінансових втрат або неможливості отримання очікуваного прибутку, однак за певних варіантів підприємницьких проектів існує не тільки небезпека не досягти наміченого результату, але і вірогідність перевищити очікуваний прибуток [6].

Ризик можна розглядати як ймовірність відхилення фактичного результату від очікуваного і, як дію наугад, сподіваючись на позитивний результат, як невпевненість у можливому результаті або атрибут прийняття рішення у ситуації невизначеності.

Ризик підприємницької діяльності багато в чому визначається залежністю від зовнішнього середовища (політичних, природно-кліматичних, соціальних і інших зовнішніх чинників) та внутрішніх факторів (спеціалізація, матеріально-технічна база, кадрова політика, маркетинг, фінанси, менеджмент тощо).

Висновки. На мою думку, розглядаючи дані визначення науковців, можна зробити висновок, що підприємницький ризик - це свого роду можливість недосягнення очікуваного результату і поставлених цілей і завдань через існуючу ситуацію невизначеності. Підприємницький ризик реалізується через втрату підприємцем своїх ресурсів (частково або повністю), недоотримання доходів або виникнення додаткових витрат. Важливо відзначити, що ризик - невід'ємний елемент підприємницької діяльності, повністю позбутися від якого неможливо.

Проведений аналіз теоретичних концепцій ризиків дозволяє говорити про те, що процес накопичення і узагальнення знань про підприємницькі ризики постійно розвивається, але єдиний загальноприйнятий підхід ще не сформований.

Література

1. Белоліпецкий В. Г. Финансы фирмы: Курс лекцій / Под ред. И. П. Мерзлякова. – М.: ИНФРА-М, 1998.
2. Бобров В. Я. Основи ринкової економіки і підприємництва / В. Я. Бобров – Київ: Вища школа, 2003 – 71с.
3. Бондар О. В. Ситуаційний менеджмент: Навч. посіб. / О. В. Бондар – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 326 с.
4. Брігхем Є. Ф. Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. / Є. Ф. Брігхем – К.: КП «ВАЗАКО»: Вид-во «Молодь», 1997. – 998 с.
5. Варналій З. С. Основи підприємницької діяльності: Підручник для учнів 10-11 кл. ЗОШ, ліцеїв та гімназій. / З. С. Варналій, В. О. Сизоненко – К.: Знання України, 2003 (2004). – 404 с.
6. Вишняков Я. Д. Общая теория рисков: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Я. Д. Вишняков, Н. Н. Радаев. – 2-е изд., испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 368 с.
7. Грабовый П. Г. Конкуренция и управление рисками на предприятиях в условиях рынка / Т. П. Цай, П. Г. Грабовый, М. Басам Сайел. – М.: Аланс, 1997. – 288 с.
8. Гранатуров В. М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения. / В. М. Гранатуров – М.: Дело и Сервис, 2002. – 154 с.
9. Економічний словник довідник / Башнянин Г. І., посібник ПП «Магнолія 2006», 2009. – 688 с.
10. Лапуста М. Г. Предпринимательство: учеб. для студентов вузов, обучающихся по экономическим и управленческим специальностям / М. Г. Лапуста [и др.]. – М.: Инфра-М, 2007. – 667 с.
11. Тюленева Ю. В. Визначення категорії «ризик підприємницької діяльності» як основа ефективної діяльності підприємств / Ю. В. Тюленева. – Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут: збірник наукових праць». – 2009., №6. – С.47-52.
12. Федорова В. О. Аналіз, вимірювання, оцінка ризиків підприємницької діяльності. / В. О. Федорова, А. Б. Кондрашихін – Севастополь: Підприємство-реєстратор «Світлок», 2006. – 99 с.

Гловюк А. С., Прутська Т. Ю.
Вінницький національний аграрний університет,
м. Вінниця

СУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ПОГЛЯДИ НАУКОВЦІВ

Актуальність дослідження. На сьогодні досить актуальним питанням на підприємствах будь-якої форми власності, величини або напрямку діяльності є кваліфікована організація обліку. Тільки чітко продумана та правильно організована система обліку господарської діяльності дає змогу працівникам підприємства отримувати достовірну, своєчасну інформацію, на основі якої здійснюється прийняття управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням організації бухгалтерського обліку підприємства займалися різні науковці. Її сутність розглядали такі вчені, як: Н. Бондаренко, Ф. Бутинець, В. Жук, Й. Завадський,

А. Загородній, С. Левицька, В. Лень, Л. Нападівська, Н. Правдюк, М. Пушкар, Я. Соколов, П. Сук, В. Фабіянська та ін.

Мета статті. Метою роботи є дослідження сутності поняття організації бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу. Судження «бухгалтерський облік» походить від німецького Buchhalter – бухгалтер, тобто, людина, яка веде облік. Бух – в перекладі з німецького означає книга. Цю книгу бухгалтер читає щодня. На українській мові бухгалтерський облік визначають ще словом рахівництво. Рахівництво, рахівниця одержані від слова рахівник.

Поняття «організація» (від англ. organization) походить від давньогрецького слова «органон», яке означає знаряддя або інструмент. Від нього пішло поняття «орган», а потім як похідні – «організм» і «організація». Це поняття багатогранне. Найчастіше воно означає: внутрішню впорядкованість, узгодженість взаємозалежних елементів цілого (системи); сукупність процесів або дій, що забезпечують досягнення цілей системи; об'єднання людей, спільна діяльність яких спрямована на реалізацію встановлених програм на основі певних правил і процедур [1].

Виданий у 1673 р. міністром фінансів Франції Ж. Кольбером (1619-1683) торговельний статут «Ордоннанс» водночас з іншими висвітлював питання організації та здійснення бухгалтерського обліку, що зумовило формування облікового законодавства, яким було встановлено єдині правила ведення рахівництва, регламентовано облік торговельних підприємств, обмінних контор і банків. Цей документ містив вимогу, щоб кожне підприємство раз на два роки складало баланс. Так було започатковано практику подання публічної фінансової звітності головним користувачам – інвесторам [2].

Учений французької школи бухгалтерського обліку Ж. Г. Курсель-Сенель вважав, що організація обліку, його методологія – це справа не бухгалтерів, а прямий обов'язок адміністраторів. Інакше «для чого прослужать цифри для того, хто не знає ні як аналізувати їх, ні обдумувати їх так, щоб черпнути із них вказівку для подальшого напрямку підприємства» [3].

Карпушенко М. Ю. зазначає, що організація бухгалтерського обліку – це система впорядкованих дій зі створення системи бухгалтерського обліку, що включає складання облікових регістрів і первинних носіїв облікової інформації, облікову політику підприємства, організацію облікового процесу [4].

В свою чергу, проф. Лень В. С. наголошує, що організація бухгалтерського обліку – це сукупність дій зі створення цілісної системи бухгалтерського обліку, підтримання і підвищення її організованості, функціонування якої спрямоване на забезпечення інформаційних потреб користувачів облікової інформації, включаючи вибір форм організації та формування матеріального й інформаційного забезпечення облікового процесу [5].

Н. Правдюк зазначила, що процес організації передбачає цілеспрямоване створення, постійне впорядкування та вдосконалення системи обліку на підприємстві для її відповідності потребам управління [6].

Професор Ф. Ф. Бутинець у своїй праці виділяє три етапи організації бухгалтерського обліку:

– методичний: передбачає вибір способів та прийомів, що є основою для таких методів обліку як документування, синтетичні та аналітичні рахунки, подвійний запис, бухгалтерський баланс і звітність, інвентаризація, оцінка майна та зобов'язань, калькулювання. Саме на даному етапі проводиться вибір застосування конкретних елементів методу бухгалтерського обліку, що також відповідає першому рівню системи бухгалтерського обліку;

– технічний: вибір форми обліку, яка найбільш повно характеризуватиме та відповідатиме розміру підприємства та його галузі. Він полягає у виборі способу обробки облікових даних, розробці, переліку і форм облікових реєстрів, встановленні порядку здійснення записів в регістрах і переносу даних в форми звітності;

– організаційний: забезпечує організацію процесу управління в бухгалтерії, тобто організацію роботи облікового апарату (на відміну від перших двох, які забезпечують організацію ведення облікових записів). На даному етапі здій на даному етапі здійснюється налагодження системи адміністративного управління в бухгалтерії [7].

Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень [8].

Проаналізувавши зміст окресленого поняття, викладеного в науковій і навчальній літературі, Фабіянська В. Ю. дійшла висновку, що найчастіше організацію обліку визначають як: «...створення, впорядкування та вдосконалення системи обліку на підприємстві для її відповідності потребам управління»; «...систему дій, необхідних для побудови облікового процесу з метою отримання інформації про господарські процеси», «...комплекс заходів, спрямованих на створення раціональної системи бухгалтерського обліку»; «...комплекс заходів керівника (власника) підприємства, спрямованих на забезпечення збору, реєстрації та узагальнення фактів господарської діяльності з метою отримання достовірної інформації для прийняття управлінських рішень». На думку автора, організація бухгалтерського обліку – це комплекс заходів з налагодження та постійного вдосконалення системи бухгалтерського обліку на підприємстві відповідно до потреб його управління, що розробляють з урахуванням особливостей діяльності підприємства, а саме: форми власності, виду та обсягу діяльності [9].

Висновки. Таким чином, підсумовуючи наявні визначення, варто зазначити, що організація бухгалтерського обліку в контексті об'єднань підприємств – це впорядкована сукупність методичного, технічного, організаційного забезпечення обліку з метою задоволення інформаційних потреб фізичних та юридичних осіб в

умовах глобалізації та інтеграції бізнесу. Розглянувши різні погляди науковців з організації бухгалтерського обліку для управління підприємством, можемо зробити висновок, що дану тему опрацьовувала значна кількість авторів, хоча тим не менш багато питань залишаються ще відкритими.

Література

1. Завадський Й. С. Менеджмент: Management: у 3 т. Т. 1 / Й. С. Завадський. – [3-тє вид., допов.]. – К. : Європ. ун-т. – 2001. – 542 с.
2. Бутинець Т. А. Документування в системі бухгалтерського обліку: теорія і методологія 2001 року: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.04 / Т. А. Бутинець. – К., 2001. – 21 с.
3. Соколов Я. В. Очерки по истории бухгалтерского учета / Я. В. Соколов. – М. : Финансы и статистика, 1991. – 400 с.
4. Карпушенко М.Ю. Організація обліку: навч. посіб. / М. Ю. Карпушенко ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 239 с.
5. Організація бухгалтерського обліку. Навчальний посібник / За ред. В. С. Леня. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 696 с.
6. Правдюк Н. Л. Особливості організації фінансового обліку в сільськогосподарських підприємствах / Н. Л. Правдюк // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 12. – С. 115-120.
7. Організація бухгалтерського обліку. Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 3-є вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2002. – 592 с.
8. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» № 996-XIV від 16.07.99 р.
9. Фабіянська В. Ю. Сутність організації бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] / Ю. В. Фабіянська // Українська наука: минуле, сучасне., майбутнє. – 2014. – Вип. 19. Ч. 2. – С. 214-222.

Денисов К. В.
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя

МОДЕРНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ НА ЗАСАДАХ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Актуальність дослідження. Необхідність модернізації соціальної політики в Україні слід проводити таким чином, щоб основна увага була приділена таким сферам соціальної політики як зайнятість населення, умови та оплата праці.

Мета статті. Обґрунтування перспектив розвитку соціальної політики в Україні на засадах економічного націоналізму, де пріоритетом має стати захист права українських працівників на стабільне робоче місце, достойну заробітну плату, безпечні умови праці.

Виклад основного матеріалу. За роки незалежності в українській економіці сформувався ряд проблем соціального характеру, який прямо стосується працюючого населення – низький рівень оплати праці та соціальних відрахувань, стали скорочення офіційних робочих місць, тіньова (неформальна), вимушена або неповна зайнятість значної кількості українців, хаотичні зміни пільгових умов праці та виходу на пенсію, деформація ролі та місця заробітної плати в структурі доходів населення. Далі розглянемо стисло природу цих негативних соціальних явищ.

Проблеми визначено, настає необхідність формування методів їх рішення. Усі вони мають бути складовими частинами модерної соціальної політики.

Якою має стати модерна соціальна політика в інтересах добробуту та сталого розвитку української нації? Які економічні та неекономічні інструменти слід для цього застосовувати? Спробуємо запропонувати методи вирішення окреслених вище проблем. Зробимо це в тій самій послідовності:

– проблему скорочення кількості працівників на підприємствах і вимушеної неповної зайнятості слід вирішувати комплексно – забезпечення новими замовленнями (не обов'язково за рахунок бюджету), тарифні і нетарифні методи обмеження імпорту, боротьба з іноземною контрабандою, нарощування експорту промислової продукції з високою доданою вартістю, прогнозування кон'юнктури товарних ринків, зниження дебіторської заборгованості задля поповнення обігових коштів підприємств;

– стимулювання створення нових робочих місць – субсидіювання, залучення інвесторів, пільгового оподаткування роботодавців, зниження адміністративних бар'єрів;

– підвищення заробітної плати, а саме реальної. Які напрямки є перспективними – енерго- та ресурсозбереження; таргетування (керованого обмеження) інфляції задля уповільнення процесу знецінення доходів працюючого населення; управління дебіторською заборгованістю підприємств задля забезпечення своєчасних і повних розрахунків за поставлену продукцію;

– досягти зниження неформальної зайнятості можна за рахунок макроекономічної стабільності, елементами якої слід обрати пільгове оподаткування, прогнозованість законодавства, зниження адміністративних бар'єрів, залучення інвестицій в створення легальних робочих місць;

– за окремими категоріями працівників слід зберегти пільгові умови виходу на пенсію та її нарахування.

Висновки. Основою модерної соціальної політики слід обрати економічний націоналізм як базову

ідеологію сталого розвитку суспільства. В умовах глобалізації та відкритості національної економіки Україна опинилася вкрай вразливою до зовнішніх факторів впливу. Попри свій зовнішній характер, ці фактори прямо негативно впливають на внутрішню соціально-економічну та суспільно-політичну ситуацію. Протистояти цьому саме в національних інтересах є полягає завдання політики економічного націоналізму.

Мету економічного націоналізму сформулюємо наступним чином – запровадити стандарти політики зайнятості та соціального захисту української нації на засадах сталого розвитку з метою досягнення соціальної та національної справедливості, а також рівноправного входження до світової спільноти. Перспективними для подальших досліджень є визначення практичного інструментарію виконання визначених завдань та забезпечення досягнення ключових індикаторів ефективності модерної соціальної політики на основі економічного націоналізму. Не слід також залишати поза увагою визначення граничних величин наведених в доповіді індикаторів.

Література

1. До українського народу / Самостійна Україна. – 1905. – Ч.1. – Вересень / Міхновський Микола. Суспільно-політичні твори / Микола Міхновський – К. : Смолоскип, 2015. – 464с.
2. Сич О. М. Український націоналізм: підсумки і перспективи / Треті Бандерівські читання «Візія Української держави в ідеології українського націоналізму»: збірник матеріалів (3 лютого 2016 р., м. Київ) // Упор. Т. Бойко, Б. Галайко, Ю. Сироток. – Київ – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2016. – 394 с.
3. Діяльність суб'єктів господарювання за 2015 рік. Статистичний збірник / за редакцією М. С. Кузнецової. – К. – 2016. – 455 с.
4. Праця України у 2015 році. Статистичний збірник / Відповідальний за випуск І. В. Сенік. – К. : ТОВ Видавництво «Консультант». – 2016. – 312 с.
5. Економічна активність населення України 2015. Статистичний збірник / відповідальний за випуск І. В. Сенік. – К. : Державна служба статистики України. – 2016. – 201 с.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році: Закон від 24.12.2015 № 909-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/909-19/print1476692760569301>
7. Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 № 461 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/461-2016%D0%BF/print1476692760569301>
8. Соціальні індикатори рівня життя населення 2015. Статистичний збірник / Відповідальний за випуск О. О. Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України. – 2016. – 200 с.
9. У Житомирській області сім'ї з субсидіями нарощують витрати газу, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/zhitomirskoy-obl-semi-subsidiyami-narashchivayut-1466681170.html>
10. Валовий внутрішній продукт у I-IV кварталах 2015 року й у 2015 році: Експрес-випуск 21.03.2016 № 59/0/02.4вн-16 // Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Ease of Doing Business in Ukraine 2017 // Doing business: Measuring Business Regulations. The World Bank. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine#enforcing-contracts>

Доброва Я. Р., Збириновська Ю. С., Горб К. М.
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ

Актуальність дослідження. Міграція людських ресурсів з однієї країни в іншу – одна з найважливіших класичних форм міжнародних економічних відносин, є складовою світового господарства.

Явище міжнародної міграції населення досить давнє і залишило помітний слід у розвитку людства. Більша частина населення деяких країн (США, Канада, Австралія) складається з нащадків колишніх емігрантів. Поняття «міжнародна міграція населення» відрізняється від інших понять тим, що його вживають у разі зміни постійного місця проживання за такими первісними мотивами: соціальними, політичними, національними, сімейними, релігійними, особистими.

Міжнародна трудова міграція – це переміщення з однієї країни в іншу. Це і добровільні мігранти, що користуються правами і можливостями, наданими їм світовою цивілізацією і міжнародними ринками праці для вибору місця проживання і роботи, біженці і вимушені переселенці, що залишають рідні оселі не по своїй волі, а під тиском обставин [1]

Трудові ресурси розміщені по світу нерівномірно, а тому в одних країнах відзначається недостача робочої сили, в той же час, як в інших країнах населення набагато перевищує потреби в робочих руках. Найбільші проблеми з безробіттям виникають у густонаселених регіонах світу і малорозвинених країнах, що часто співпадає.

Причини міжнародної трудової міграції мають, в основному, економічний характер. До них належать такі:

- відмінності у рівні економічного розвитку окремих країн;
- наявність національних відмінностей у розмірах заробітної плати;
- існування органічної безробіття в країнах, що розвиваються (останнім часом це явище поширене і в постсоціалістичних країнах);
- міжнародний рух капіталу і функціонування міжнародних корпорацій.

У силу економічних причин основні потоки мігрантів завжди направлялися з країн з низькими особистими доходами в країни з більш високими доходами. Протягом усього післявоєнного часу напрямку міжнародної міграції безупинно змінювалися слідом за мінливими економічними умовами. Внаслідок відсутності достовірної статистики міжнародного переселення і широкого розвитку нелегальної міграції встановити точно ієрархічність основних напрямків міграції досить складно. Можна виділити такі країни та регіони, які є точками тяжіння мігрантів з інших країн.

В сучасній вітчизняній літературі прийнято виділяти 7 основних центрів міграції, серед яких найбільшими є країни Північної (США, Канада) і Південної Америки (Бразилія, Аргентина, Венесуела), країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону (країни Перської затоки, Японія, Гонконг, Малайзія), а також країни Західної Європи (Німеччина, Великобританія, Франція, Бельгія і ін.)

США, Канада, Австралія, будучи найбільш економічно розвинутою країною сучасного світу, США є основним напрямком міграції як низькокваліфікованої, так і висококваліфікованої робочої сили. Щороку туди приїжджає більше іммігрантів, ніж в усі інші країни, разом узяті. Основні потоки низькокваліфікованої робочої сили направляються в США з прилеглих латиноамериканських країн - Мексики, країн Карибського басейну. Вискокваліфіковані працівники іммігрують у США практично з усіх країн світу, включаючи Західну Європу, Латинську Америку, Росію, Індію, Україну і т.д. [3]

В результаті міграції робочої сили сформувався світовий ринок праці, пропозиція робочої сили на якому залежить від ситуації на внутрішніх ринках праці країн – експортерів і країн – імпортерів робочої сили.

Ринок робочої сили виконує такі функції:

- здійснює остаточне визначення вартості робочої сили, впливає на відхилення ціни на цей специфічний товар від вартості (залежно від співвідношення попиту і пропозиції);
- регулює попит і пропозицію робочої сили;
- зводить продавців робочої сили з її покупцями;
- забезпечує конкуренцію між найманими працівниками, спонукаючи їх до підвищення свого загальноосвітнього і кваліфікаційно-професійного рівня, одночасно знижуючи ціну робочої сили;
- забезпечує конкуренцію між підприємцями, спонукаючи їх підвищувати якість умов праці та рівень часткової оплати праці;
- сприяє зростанню збалансованості між трудовими ресурсами і робочими місцями, досягненню елективної зайнятості;
- прискорює міграційні процеси в національному та інтернаціональному масштабах, вирівнює умови відтворення робочої сили;
- сприяє виявленню шляхів та розробці заходів соціального захисту робочої сили.

Сучасний світовий ринок праці, що є складовою ринку робочої сили, характеризують три основні моделі трудових відносин: європейська, англо-саксонська і китайська [2]. Вони відображають характер соціально-трудова відносин у різних країнах світу.

В даний час практично всі країни світу активно впливають на процеси експорту та імпорту робочої сили. Державне регулювання спрямоване на те, щоб отримати максимальний ефект від позитивних наслідків міжнародної міграції, і звести до мінімуму негативні наслідки цього явища як для країн-донорів, так і для країн-реципієнтів.

За експертними оцінками, щорічно за кордоном працює від 3 до 5 млн громадян України, переважна більшість з яких працевлаштовуються на території інших держав нелегально. Серед десятків країн Європи, Америки і Азії, де трудяться українські мігранти, найбільшими споживачами їхньої праці стали: Польща, Росія, Чехія, Греція, Німеччина, Португалія, Італія, Іспанія, Австрія, Англія, США, Канада, Австралія та ін.

Оцінюючи характер та інтенсивність зовнішньоміграційних потоків з України, необхідно загострити увагу, насамперед, на негативних наслідках цього явища, а саме: втраті країною найактивнішої частини трудового потенціалу, стрімкому скороченні чисельності населення, масовому відпливі інтелектуальних кадрів, руйнуванні сімейних зв'язків тощо. Заради об'єктивності слід зазначити, що еміграція з України, крім негативних наслідків, обіцяє і певні вигоди. По-перше, еміграція знижує рівень безробіття; по-друге, надає можливості багатьом нашим співвітчизникам забезпечити свої сім'ї засобами існування; по-третє, поповнює бюджет країни за рахунок трансферних переказів.

Водночас варто підкреслити, що нинішня еміграційна ситуація в Україні не відповідає національним інтересам. Ось чому тепер українцям необхідним є вироблення і реалізація активної державної міграційної політики. Характеризуючи її цілі, елементи та важелі, необхідно виокремити: політико-правові інструменти, адміністративні та організаційно-фінансові заходи, а також інформаційне забезпечення цієї політики.

Література

1. Авдокушин Е. Ф. Міжнародні економічні відносини // Москва, Информационно-внедренческий центр «Маркетинг», 2008. – 289 с.
2. Семенов Г. А. Міжнародні економічні відносини: аналіз стану, реалії і проблеми: Навчальний посібник.

– К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 231 с.

3. Роменчак О. Визначення та класифікація міграцій: наближення до операційних понять // Політичний менеджмент. – 2006. – № 2. – С. 127-139.

**Здоров Ю. В., Мантур-Чубата О. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

МОТИВАЦІЯ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Актуальність дослідження. Ефективність управління і досягнення загальних цілей підприємства потребують використання ефективних механізмів активізації трудової поведінки працівників, котрі б забезпечували координацію їх діяльності і заохочували до ефективного виконання встановлених функцій згідно з визначеними цілями і завданнями. Одним з таких механізмів є обґрунтована система мотивування, яка дає змогу цілеспрямовано впливати на поведінку працівників відповідно до потреб організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження проблеми мотивації на підприємствах займалися багато науковців. Зокрема, М. І. Дьяченко, Л. О. Кандибович [3], С. Занюк [4], Х. Хекхаузен [12], Л. Е. Орбан-Лембрик [9], В. П. Сладкевич [10], Л. Г. Мельник [8], О. В. Зозульов [5], В. Є. Куриляк [7], Л. О. Верещагіна, І. М. Кареліна [1], Є. П. Іллін [6], Б. М. Генкін [2], О. Г. Шпикуляк [14], В. Д. Шапіро [13], І. І. Тимошенко, О. С. Соснін [11] та інші.

Метою статті є систематизація та узагальнення існуючих визначень поняття «мотивація».

Виклад основного матеріалу. Мотивування, по-перше, полягає у зовнішньому впливі, що викликає певні мотиви, які спонукають працівника виконувати дії, які приводять до бажаного результату. По-друге, мотивування передбачає формування мотиваційної структури персоналу, та у подальшому, визначає його мотивацію.

Багато різноманітних поглядів і трактувань терміну «мотивація» досліджено у сучасній науковій літературі. Згрупуємо їх у табл. 1.

Таблиця 1

Трактування поняття «мотивація»

Автор	Визначення поняття «мотивація»
М. І. Дьяченко, Л. О. Кандибович [3]	Мотивація – це сукупність мотивів, що спонукають до досягнення мети.
С. Занюк [4]	Мотивація – сукупність спонукальних факторів, які активність людини.
Х. Хекхаузен [12]	Мотивація – численні процеси та явища, суть яких зводиться до того, що жива істота обирає свою поведінку виходячи з її очікуваних наслідків, і курує нею в аспекті її спрямування і витрат енергії.
Л. Е. Орбан-Лембрик [9]	Мотивація – це сукупність причин психологічного характеру, які зумовлюють поведінку і вчинки людини, їх початок спрямованість і активність.
В. П. Сладкевич [10]	Мотивація – це сукупність рушійних сил, які спонукають людину до виконання певних дій.
Л. Г. Мельник [8]	Мотивація – відносно стабільна система мотивів, що визначає поведінку суб'єкта.
О. В. Зозульов [5]	Мотивація – внутрішня сила, що спонукає індивіда до дій
В. Є. Куриляк [7]	Мотивація – це готовність людини докласти максимум зусиль до досягнення мети.
Л. О. Верещагіна, І. М. Кареліна [1]	Мотивація – процес психологічної регуляції, що впливає на спрямування діяльності, та кількість енергії, що мобілізується для виконання цієї діяльності.
Є. П. Іллін [6]	Мотивація – як процес формування мотиву.
Б. М. Генкін [2]	Мотивація – вплив на поведінку людини для досягнення особистих, групових і суспільних цілей.
О. Г. Шпикуляк [14]	Мотивація – як створення умов для всебічного заохочення, спонукання до результативної праці.
В. Д. Шапіро [13]	Мотивація – як процес стимулювання кого-небудь до діяльності, спрямованої на досягнення цілей організації.
І. І. Тимошенко, О. С. Соснін [11]	Мотивація – як сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, а також окреслюють межі та форми цієї діяльності, надають їй спрямованість, орієнтовану на досягнення визначених цілей.

Отже, вважаємо, що мотивація – це процес стимулювання працівників до здійснення ефективної діяльності, спрямованої на досягнення цілей підприємства. Мотивація необхідна для ефективного виконання прийнятих рішень і запланованих завдань. Мотивація – це те, що знаходиться в людини «всередині». Якщо людина мотивована, її задоволення від роботи може призвести до якісного результату.

Існує два види мотивації: екстенсивна (обумовлена зовнішніми умовами та обставинами) та інтенсивна (внутрішніми, пов'язаними з особистісними диспозиціями: мотивами, потребами, установками, інтересами, прагненнями, бажаннями). Внутрішньо поведінка мотивується в основному мотивами, потребами та інтересами людини, а зовнішньо – за допомогою різного типу стимулів, і також є результатом дії ситуативних факторів (рис. 1).

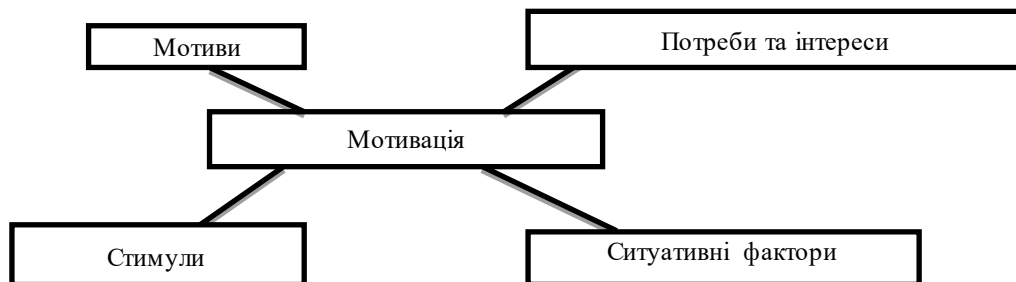


Рис. 1. Складові мотивації [5]

Висновки. Стабільний економічний розвиток підприємства значною мірою залежить від зацікавленості персоналу в ефективній діяльності, коли людина є найважливішим елементом виробничого процесу і тією основою, за якої можливе досягнення ринкового успіху. Таким чином, чим краще узгоджена система мотивації персоналу, тим активніше працівники досягатимуть результатів, направлених на реалізацію потреб підприємства.

Література

1. Верещагіна Л. А., Карелина И. М. Психология потребностей и мотивация персонала. – Харьков: Издательство «Гуманитарный центр», 2002. – 153 с.
2. Генкин Б. М. Экономика и социология труда: Учебник для вузов. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА.М, 1999. – 384 с.
3. Дьяченко М. И., Кандилович Л. А. Краткий психологический словарь: Личность, образование, самообразование, профессия. – Мн.: "Хэлтон", 1998. – 399 с.
4. Занюк С. Психология мотивации. – К.: Эльга-Н; Ника-Центр, 2002. – 352 с.
5. Зозульєв А. В. Поведение потребителей: Учеб. пособие. – К.: Знання, 2004. – 364 с.
6. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2004. – 509 с.
7. Куриляк В. Є. Міжкультурний менеджмент. – Тернопіль: Астон, 2004. – 239 с.
8. Мельник Л. Г. Информационная экономика. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2003. – 288 с.
9. Орбан-Лембрик Л. Е. Психология управления: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.
10. Сладкевич В. П. Мотивационный менеджмент: Курс лекций. – К.: МАУП, 2001. – 168 с.
11. Тимошенко И., Соснин А. Мотивация личности и человечески ресурсов. – К.: Изд-во Европ. ун-та, 2002. – 576 с.
12. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность: 2-е изд. – СПб.: Питер; М.: Смысл, 2003. – 860 с.
13. Шапиро В. Д. и др. Управление проектами. – СПб.: «ДваТри», 1996. – 610 с.
14. Шпикуляк О. Г. Менеджмент персонала та мотивація праці в аграрних підприємствах – Автореферат канд. екон. наук: 08.06.01. – К., 2004. – 20 с.

Кацен І. В., Цвігун Т. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ОСНОВНА ФОРМА ВЛАСНОСТІ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Актуальність дослідження. Тривалий час в Україні панувала суспільна власність. Вона існувала в двох основних формах: загальнонародній власності і кооперативній власності. За умов демократизації економіки і формування ринку в Україні почали відбуватися істотні зміни у відносинах власності. Після прийняття Верховною Радою України на початку незалежності законів «Про власність», «Про приватизацію майна державних підприємств», «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» почав здійснюватись перехід від монополії держави на привласнення засобів і результатів виробництва і на управління ним до різноманітних форм власності.

Загальновідомо декілька форм власності, кожна з яких відіграє важливу роль і має своє призначення в певних економічних процесах. Найбільше навколо себе дискусій, суперечностей збрала приватна власність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням окремих проблем приватної власності в сучасній економіці займалися багато економістів такі як: В. Афанасьєва, Дж. К. Гелбрейт, О. Вільямсон, А. Єрмоїна, С. Казанцева, Д. Норт, Р. Познер, Ю. Перевалова та ін.

Метою роботи є дослідження особливостей основної форми власності в ринковій економіці – приватної власності.

Виклад основного матеріалу. Власність – складна і багатогранна категорія, яка виражає всю сукупність суспільних відносин-економічних, соціальних, правових, політичних, національних, морально-етичних, релігійних тощо [1, с. 56].

Власність є ядром системи економічних відносин, серцевиною кожного способу виробництва. Її ще називають визначальним виробничим відношенням, оскільки:

– власність визначає характер функціонування не лише організаційно-економічних, а й соціально-економічних відносин (при суцільному одержавленні власності не було умов для розвитку підприємництва, маркетингової організації господарства і т.д.);

– власність визначає цілі й мотиви розвитку виробництва;

– докорінні зміни в економічних відносинах мають починатися з відповідних перетворень у відносинах власності. Без цього не можна досягти якихось істотних зрушень у господарському житті.

З погляду еволюційного розвитку людства, основними формами власності є колективна, приватна, державна та наддержавна. Різноманітність форм власності залежить від суб'єкта, який привласнює засоби і результати виробництва – окремого індивіда, колективу, держави, сукупності держав.

Колективна або групова власність є привласненням певним колективом (групою) засобів виробництва, результатів виробництва, яке поєднується з колективним управлінням власністю. Формами колективної власності є сімейна, общинна, кооперативна, колективна капіталістична, колективна трудова та ін. Кожен член колективу є співвласником засобів виробництва і виготовленого продукту і має право на управління власністю.

Державна власність є привласненням державою, вищими чиновниками державного апарату, вищими менеджерами державних підприємств засобів і результатів виробництва та управління ними об'єктами державної власності. Якщо державна власність служить інтересам всього населення, не узурпується окремими особами у своїх вузько-корисливих цілях, вона перетворюється на суспільну власність.

Наддержавна власність є привласненням багатьма державами, міжнародними монополіями засобів та результатів виробництва, що поєднується з колективним управлінням цими суб'єктами спільними об'єктами власності.

Однією із категорій ринкової економіки є приватна власність. Приватна власність – привласнення окремим індивідом засобів і результатів виробництва та одноосібне управління ним власністю [2].

Приватна власність – це певне майно що належить певній особі, сім'ї, певній групі людей, яке вони зробили своєю працею, або отримали в спадщину, подарунок.

Приватна власність на засоби виробництва була історично першим типом власності, який породив право індивідуального розпорядження товаровиробників продуктами своєї праці і їх економічне відокремлення один від одного й від суспільного виробництва. Це в поєднанні з суспільним поділом праці, стало вирішальною умовою формування ринкової економіки, яка дала величезний поштовх для розвитку продуктивних сил. Державна власність у цю епоху ототожнювалася з власністю можновладців (фараонів, царів, королів, феодалів тощо). Її суспільні функції були вкрай обмежені й зводилися в основному до утримання армії й апарату адміністративного управління [3].

Приватна власність виникла тоді, коли була необхідність відокремити державне майно від усього іншого майна. Деякі вчені стверджують, що розвиток цієї сфери почався ще на перших сходинках історії, на їхню думку приблизно із поширенням землеробства, поділ на роди, починає будуватися система передачі приватної власності, а в подальшому вже й суспільний розвиток.

На сьогоднішній день приватна власність має більш чіткі права та межі. Приватний тип власності виступає, як сукупність партнерської і корпоративної, сімейної, індивідуальної, індивідуальної з використанням найманої праці.

Приватна власність є дуже потужним кроком для розвитку суспільства, адже її можна використовувати в подальшому для розвитку бізнесу, або в інших цілях.

Об'єктами приватної власності можуть бути: квартири, будинки, земля, грошові кошти, акції, худоба, транспортні засоби та інше майно виробничого та споживчого призначення.

Кількість майна та вартість, не обмежується, крім тих випадків що зазначені в Постанові Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» від 17 червня 1992 року № 2471-ХІІ [4]: зброя, бойова і спеціальна військова техніка, боєприпаси, бойові та вибухові отруйні речовини, сильнодіючі отруйні лікарські засоби, наркотики та інше).

Розрізняють два основних види приватної власності – трудова та нетрудова. Трудова приватна власність побудована на власній праці або праці сім'ї. Приклад такої власності ми можемо побачити такі види як фермерське, ремісниче, одноосібне господарство, відповідно вся продукція належить власникові. Нетрудова власність побудована на використанні чужої праці. Передбачає собою відокремлення власника від безпосередньої участі в виробництві, всю роботу виконує наймана сила. Цей метод не є дуже ефективним оскільки вся продукція йде не робітнику а власнику, тому проглядається мало ефективність працівників.

В умовах рабовласництва і феодалізму доходи рабовласників і феодалів мали нетрудовий характер і були соціально несправедливими. Але в цивілізованому суспільстві, де переважає високоорганізоване та автоматизоване виробництво, такі доходи не завжди мають соціально несправедливий характер. Річ у тому, що ті, кого вважають одержувачами нетрудових доходів, вкладають у виробництво свій капітал. Його застосування підвищує продуктивну силу працівників, забезпечує підвищення продуктивності праці і збільшення виробництва продукції. Як зазначає П. Самуельсон, капітал має «власну продуктивність». Тому той дохід, що походить від капіталу, має привласнюватися власником капіталу [5].

Приватна власність має перевагу над іншими формами власності: відповідає принципам індивідуальної свободи людини; стимулює економічну активність і підприємливість, раціональне ведення господарства; формує

відповідальне ставлення до праці; мотивує власника до творчої діяльності; дає можливість нести повну відповідальність за результати господарювання; можливість реалізації права власності – на власний розсуд купувати, реалізовувати, використовувати ресурси.

Без неї неможливо товарне виробництво, товарний обмін, ринок. З іншого боку, вона породжує нерівність, призводить до розшарування суспільства, може пробуджувати прагнення до особистої вигоди на шкоду інтересам інших членів суспільства. Однак в ринковій економіці переваги приватної власності зазвичай превалюють над її недоліками, які в сучасних умовах пом'якшуються суспільством, державою.

Висновки. Серед різних форм власності нами було виокремлено саме приватну власність, оскільки право приватної власності є головною формою індивідуального привласнення благ в усіх країнах з ринковою економікою. Приватна власність стимулює раціональне ведення господарства, економічну активність і підприємливість, формує відповідальне ставлення до праці.

Література

1. Економічна теорія: політекономія : Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. – 7-ме вид., стереотипне. – К. : Знання-Прес, 2008. – 719 с.
2. Типи та форми власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/41/2752.html>
3. Еволюція відносин власності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/law/9838>
4. Про право власності на окремі види майна: постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 року № 2471-ХІІ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2471-12>
5. Ажнюк М. О. Основи економічної теорії: навч. посіб. / М. О. Ажнюк, О. С. Передрій. – К., 2008. – 368 с. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/12980108/politekonomiya/osnovni-formi-vlasnosti>

Ковальчук І. В., Мулик Т. О.
Вінницький національний аграрний університет,
м. Вінниця

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження. Забезпечення зростання ринкової вартості, ефективної діяльності підприємства, високих темпів розвитку значною мірою визначається рівнем його інвестиційної активності, масштабності та ефективністю інвестиційної діяльності підприємства, що потребує ефективної оцінки й аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням фундаментальних питань аналізу інвестиційної діяльності займалися такі провідні вчені, як: Сметанюк О. А., Чернобай Л. І., Спільник І. В., Литвин З. Б. та інші. Проте важливим є вдосконалення теорії і практики аналізу інвестиційної діяльності, актуальним є подальше впровадження і дослідження в цій галузі розробки напрямів діагностики інвестицій в управління підприємством.

Мета статті. Метою роботи є дослідження та аналіз ефективності інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Основною метою інвестиційної діяльності є забезпечення найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії інвестора на окремих стадіях його життєвого циклу, а також формування перспективної інвестиційної політики. В успішності реалізації цієї мети значне місце посідає аналіз інвестиційної діяльності підприємства, за допомогою якого розробляється її стратегія й тактика розвитку, обґрунтовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, оцінюються результати реальних і фінансових інвестиційних проєктів. Так, аналіз інвестиційних процесів підприємства доцільно розглядати в три етапи, кожен із яких має окремі складові, що узагальнено на рис. 1.

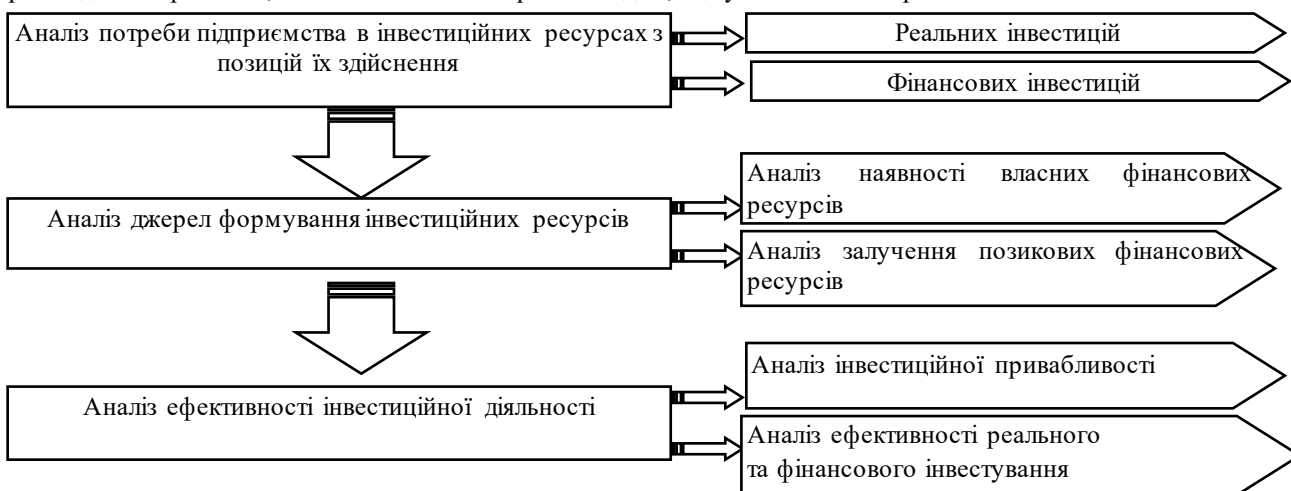


Рис. 1. Основні етапи аналізу інвестиційної діяльності підприємства [1]

Діагностика фінансових інвестицій посідає вагомe місце в системі прийняття фінансових рішень, а отже, і в системі фінансового менеджменту підприємства. Таким чином, напрямки діагностування дають змогу оцінити поточний і перспективний стан підприємства, його основних проблем та шляхів їх вирішення (рис. 2).

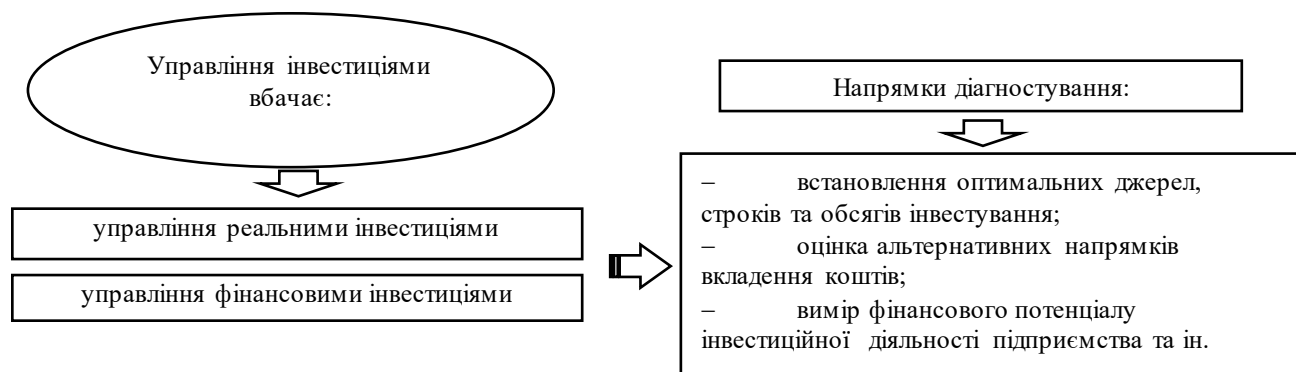


Рис. 2. Напрямки діагностики фінансових інвестицій в управлінні підприємством [2]

Джерелами для отримання такої інформації є баланс підприємства (звіт про фінансовий стан); звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід); звіт про рух грошових коштів; примітки до фінансової звітності; форма статистичної звітності № 2-інвестиції (квартальна) «Капітальні інвестиції» та інші.

Для розрахунку показників оцінки ефективності інвестицій слід виокремити статичні методи, в котрих не враховується зміна вартості грошей з часом. Причиною їх використання в сучасних умовах є можливість отримання деякої додаткової інформації, яка дозволяє знижувати ризик невдалого вкладення грошових коштів. Алгоритм розрахунку критеріїв оцінки ефективності реального інвестування подано в табл.1 [1].

Таблиця 1

Алгоритм розрахунку показників оцінки ефективності інвестицій

№	Показник	Алгоритм розрахунку	Критерій оцінки
1.	Простий період окупності інвестицій PP	$PP = IC / CF_{cp}$, де IC – інвестиційні витрати; CF_{cp} – середньорічні грошові надходження від реалізації інвестиційного проекту	Менше тривалості життєвого циклу
2.	Показник простої рентабельності інвестицій (ARR)	$ARR = CF_{cp} / IC$	> 1
3.	Чисті грошові надходженнями (NV)	$NV = \sum (P_m - C_m)$ P_m – надходження грошових коштів C_m – видатки грошових коштів	> 0
4.	Індекс прибутковості інвестицій (IR)	$IR = 1 + (NV + IC)$	> 1

Тому під час проведення аналізу інвестицій доцільно вирішити такі завдання, які сприятимуть подальшому розвитку інвестиційної діяльності суб'єктів господарської діяльності:

- розробити стратегію інвестиційної діяльності;
- вивчити динаміку і структуру джерел фінансування інвестицій;
- провести аналіз формування інвестиційних ресурсів підприємства;
- оцінити ефективність окремих проектів і вибрати найбільш прийнятний варіант;
- проаналізувати потоки продукції, ресурсів і грошових коштів;
- здійснити порівняльний аналіз результатів і затрат із метою досягнення необхідної норми прибутку.

Висновки. Таким чином, аналіз інвестиційної діяльності є необхідною складовою оцінки його інвестиційної привабливості передую рішенням і діям, обґрунтовує їх, є основою наукового управління інвестиційним процесом, забезпечує його об'єктивність та ефективність. Адже, без точної оцінки та аналізу ефективної інвестиційної діяльності підприємства неможливо визначити ефективні шляхи його подальшого розвитку.

Література

1. Фінансовий аналіз [текст] навчальний посібник. / За заг. ред. Школьник І. О. [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.] – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.

2. Багацька К. В. Фінансова діагностика діяльності підприємства в системі прийняття управлінських рішень / К. В. Багацька // Управління економічним розвитком держави та суб'єктів господарювання : кол. моногр. – Черкаси : ТОВ «Маклаут» – Черкаси, 2013. – С. 277-295.

3. Спільник І. В. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства за даними фінансової звітності / І. В. Спільник, О. М. Загородна // Економічний аналіз. – 2013. – Т. 14(2). – С. 78-87. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2013_14%282%29__14

4. Чернобай Л. І. Інвестиційна діагностика підприємства: сутнісна характеристика та особливості реалізації на прикладі підприємств фармацевтичної галузі / Л. І. Чернобай, Ю. С. Кулина // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». – 2011. – № 714. – С. 437-447.

Костів С. В., Гик В. В.
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОЦІНКИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку економіки України все більше підприємств беруть активну участь у розробці та впровадженні об'єктів нематеріальних активів. Їх наявність у складі ресурсів підприємства є запорукою збільшення його ринкової вартості, підвищення інвестиційної привабливості та забезпечення захисту прав суб'єкта господарювання.

Недосконалість законодавчої бази та класифікації об'єктів нематеріальних активів, недостатня розробка методики оцінки зумовлюють потребу в удосконаленні їх обліку. Саме ці проблеми зумовлюють актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліку нематеріальних активів на підприємствах є предметом наукових досліджень багатьох вчених, зокрема Бутинця Ф. Ф., Валуєва Б. І., Завгороднього В. П., Пилипенка І. І., Сопка В. В., Шевчука В. О. та ін. Проте й досі не знайшли належного вирішення питання вартісної оцінки нематеріальних активів, що відіграє важливу роль в управлінні підприємством.

Метою статті є дослідження проблемних питань щодо оцінки нематеріальних активів на підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Нематеріальні активи є важливим об'єктом бухгалтерського обліку за своїми характеристиками, складом, рівнем впливу на фінансовий стан та результати господарської діяльності підприємства. Ефективне управління нематеріальними активами можливе лише тоді, коли воно здійснюється на основі повних та правильно оцінених даних про всі нематеріальні активи, що використовує підприємство у своїй діяльності.

Варто зазначити, що у вітчизняній практиці існують певні проблеми організації та методики бухгалтерського обліку нематеріальних активів, які залишаються все ще недостатньо дослідженими.

Актуальною проблемою сучасного обліку є здатність достовірно відображати інформацію про нематеріальні активи у фінансовій звітності. Запорукою цього є процес визначення реальної науково-обґрунтованої цінності (оцінки) об'єкта нематеріальних активів. З моменту прийняття національного стандарту до сьогодні оцінка нематеріальних активів залишається одним з найбільш дискусійним питанням. Труднощі оцінки викликані відсутністю вичерпного переліку витрат, які можна віднести до первісної вартості об'єктів нематеріальних активів або витрат діяльності.

Зауважимо, що складність оцінки нематеріальних активів зумовлена також відсутністю методики оцінки майбутніх економічних вигід від використання об'єкта. При визнанні нематеріального активу припускається, що він буде використовуватися протягом тривалого періоду часу. Однак, у довгостроковому періоді надзвичайно важко спрогнозувати ймовірність переваг визнаного нематеріального активу, а тим більше – оцінити ефект від його використання [1].

Особливої уваги потребує вирішення проблем оцінки об'єктів нематеріальних активів, створених власними силами, адже такі активи особливо важко ідентифікувати, тим більше оцінити. Тому більшість таких активів взагалі не обліковуються на балансі підприємств, а витрати на їх створення відображаються у складі звітного періоду, в якому вони були понесені [2].

Для того, щоб визначити цінність нематеріальних активів, у світовій практиці використовують наступні підходи до оцінки їх вартості [3]:

- витратний – полягає у розрахунку витрат на відтворення нематеріального активу;
- дохідний – полягає у врахуванні економічних вигід, які планується отримати від використання даного об'єкта активу в майбутньому;
- порівняльний (ринковий) – полягає в порівнянні об'єкта нематеріального активу, який оцінюється, з аналогічними об'єктами на ринку.

Кожний з цих підходів має свою методологію, і тому внаслідок їх одночасного використання підприємство отримує різні значення оцінки нематеріальних активів. Щоб уникнути цього, слід використовувати порівняльний аналіз оцінки вартості даних активів на основі вище наведених підходів. В свою чергу, це дасть змогу більш достовірно визначити вартість об'єкта нематеріальних активів.

Висновки. Узагальнюючи, слід зазначити, що неузгодженості в питаннях оцінки нематеріальних активів

мають значний вплив на достовірність інформації про загальний стан активів. Відчутний вплив на теорію та практику бухгалтерського нематеріальних активів має його трансформація до міжнародних стандартів. Тому, безсумнівно, необхідно враховувати в цих питаннях існуючий зарубіжний досвід, однак з орієнтиром на вітчизняні реалії.

Література

1. Побережець О. В. Ідентифікація та класифікація нематеріальних активів та проблеми їх визначення / О. В. Побережець, К. В. Іванова // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 2(3). – С. 98-104.
2. Сирош Ю. В. Нематеріальні активи у структурі активів вітчизняних підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.saleprice.com.ua/ua/pub/591.html>.
3. Бондаренко О. С. Визнання нематеріальних активів у вітчизняній і зарубіжній практиці господарювання [Електронний ресурс] / О. С. Бондаренко, М. С. Гончаренко // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. – Електронні дані. – [Дніпропетровськ : Дніпропетров. держ. аграрний ун-т : ТОВ «ДКС Центр», 2010]. – № 7. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>

Красюк В. О., Кібальник Л. О.
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького,
м. Черкаси

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СВІТОВОГО РИНКУ НАФТИ ТА НАФТОПРОДУКТІВ

Актуальність дослідження. Економічне зростання і добробут багатьох країн значною мірою залежать від рівня розвитку нафтовидобувної промисловості. На сьогодні нафта як енергоносіє знаходиться на вершині життєвого циклу і має найвищий рівень конкурентоспроможності. Потреби світової економіки в нафті і нафтопродуктах з кожним роком зростають, а оскільки ринок цих стратегічних товарів взаємодіє з іншими ринками (валютним, фондовим, інвестицій, праці тощо), то стан його впливає на розвиток усієї світової економіки сприяє економічному зростанню або спричиняє настання рецесії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні тенденції розвитку світового ринку нафти та нафтопродуктів свідчать про суттєві структурні зміни світової економіки, що визначає інтерес дослідників до різних аспектів, проблем та перспектив його розвитку. Особливості функціонування світового ринку нафти та нафтопродуктів проаналізовано в працях Є. Моргунова, О. Кратта, С. Лютого, Ю. Бобильова, С. Денисюка, О. Зоріна, О. Кириленка, Б. Стогнія, Д. Четверікова, М. Йеоманса, С. Сайфулліна, М. Сіммонса та ін. Однак, попри велику чисельність публікацій до сьогодні залишаються дискусійними питання напрямків та перспектив розвитку світового ринку нафти та нафтопродуктів, що визначає актуальність подальших досліджень.

Мета статті. Метою роботи є виявлення закономірностей функціонування та тенденцій розвитку сучасного світового нафтового ринку.

Вклад основного матеріалу. У сучасному глобалізованому світі ринок нафтопродуктів – це стратегічний товарний ринок, на якому тісно взаємопов'язані інтереси багатьох країн світу. Як складова загальної ринкової системи ринок нафтопродуктів у своєму розвитку та функціонуванні взаємодіє з іншими ринками, а відтак його кон'юнктура впливає на темпи економічного зростання світової економіки і конкурентоспроможність окремих країн.

Кратт О. А. в своїй доповіді зазначає, що загалом нафта залягає в трьох основних зонах земної кулі. Перша – це велика частина Аравійського півострова, друга зона лежить у Північній Африці, а третя – починається у Східному Азербайджані і простяглася до Таджикистану, Киргизстану і Афганістану. Сьогодні нафту видобувають у 75 країнах світу. Аналіз географічної структури нафтовидобувної галузі засвідчує, що перше місце за видобутком цього ресурсу посідає Саудівська Аравія, на другому місці у цьому регіоні – Ірак [3].



Рис.1. Видобуток нафти за даними ОПЕК за 2016 рік
Джерело: побудовано автором за даними [1]

Незважаючи на всі заходи із скорочення споживання нафти (активізація яких відбулася після останньої світової кризи 2008-2009 рр.), які приймаються державами, потреба у цьому ресурсі зростає набагато більшими темпами, ніж можливості її задовольнити. За прогнозами експертів Міжнародної енергетичної агенції, попит на нафту в 2018 році досягне майже 97,8 млн б/д (рис. 2) [2].

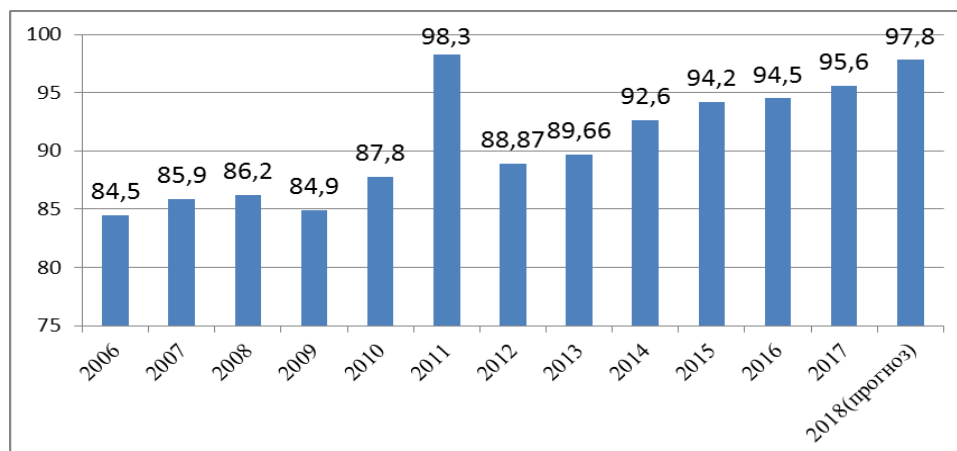


Рис.2. Динаміка попиту на нафту за 2006-2018 роки, млн б/д

Джерело: побудовано автором за даними [2]

Середньорічне збільшення попиту на нафту становить близько 1 млн б/д або 1,1%. При цьому світові поставки нафти складають в середньому близько 90,8 млн б/д, що свідчить про дефіцит або неможливості повністю задовольнити світові потреби у цьому ресурсі [4].

Згідно прогнозів на майбутнє, глобальний розподіл попиту на енергію різко зміниться: з одного боку, це стагнація економічного розвитку в Європі, Японії, Південній Кореї та Північній Америці, з іншого – бурхливе зростання в Азії, де зосередиться 60% світового попиту, а також в Африці, на Близькому Сході та Латинській Америці. Певною віхою може стати початок 2030-х років, коли Китай виявиться найбільшим споживачем нафти у світі, випередивши Сполучені Штати Америки, де споживання нафти впаде до рівня, небаченого впродовж вже кількох десятиліть. Із цього моменту Індія, Південно-Східна Азія, Близький Схід і частина Африки на південь від Сахари стануть основними локомотивами зростання світового енергетичного попиту.

Висновки. Отже, підсумовуючи вище викладене можна зробити такий висновок, що питання розвитку світового ринку нафти та нафтопродуктів є актуальним та потребує подальшого аналізу. На сьогоднішній день нафта є основним енергоресурсом, який забезпечує розвиток світової економіки і займає в структурі енергоспоживання перше місце. Нафтові ресурси розподілені не рівномірно по земній кулі, що свідчить про виокремлення трьох основних зон, що займаються видобутком нафти. Асинхронність динаміки основних параметрів ринку створює загрози стабільності функціонування світового ринку нафтопродуктів. Подальший розвиток та ефективне функціонування світового ринку нафти пов'язані з удосконаленням видобутку, виробництва, впровадженням енергозберігаючих технологій та з диверсифікацією джерел енергоресурсів.

Література

1. BusinesStat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://megaresearch.ru/files/demo_file/7687.pdf
2. Офіційний сайт міжнародного енергетичного агентства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eia.doe.gov
3. Кратт О. А. Світовий ринок нафти: вибір інструментарію пізнання / О. А. Кратт // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. – Донецьк: ДВНЗ ДонНТУ, 2009. – Вип. 37-2. – С.89-93.
4. Лютий С. Сучасний стан і тенденції розвитку нафтопереробної промисловості світу / С. М. Лютий, Б. Ф. Кочірко, Л. О. Щербініна // Вісник НАУ. 2009. – №1. – С.134-138.

Ксьоншка А. В., Даценко Г. В.

Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Актуальність дослідження. Мале підприємство виступає соціально-економічним фундаментом, без якого не можливий розвиток будь-якої інноваційно-орієнтованої держави. Малі підприємства не є суб'єктами обов'язкового аудиту, однак ряд питань, які виникають у ході їх фінансово-господарської діяльності, можна вирішити залучивши незалежних фахівців – аудиторів. Питання організації аудиту діяльності є актуальним для

підприємств будь-якої форми власності та розмірів. При цьому методика аудиту малих підприємств має особливості, які аудитор зобов'язаний враховувати при здійсненні перевірки таких суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти пов'язані з організацією методики аудиту діяльності суб'єктів малого підприємництва висвітлено у працях таких вітчизняних вчених: Білухи М. Т., Бутинця Ф. Ф., Валуєва Б. І., Бойченко Н. В., Каневої Т. А., Побережної Г., Шилової Т. С. та інших. Однак, варто відзначити, що вітчизняний аудит знаходився на недосконалому рівні, це пов'язано із постійними змінами, що відбуваються на законодавчому рівні у сфері регулювання даного питання. У зв'язку з цим, майбутні дослідження у сфері аудиту малих підприємств вимагають удосконалення наукових підходів до обґрунтування та оперативного уточнення.

Метою статті є виявлення особливостей аудиту діяльності малого підприємства.

Виклад основного матеріалу Відповідно до міжнародних стандартів аудиту термін «мале підприємство» відображає не лише розміри суб'єкта господарювання, а і його типові якісні характеристики. Така класифікація обумовлена тим, що аудит малого підприємства відрізняється від аудиту великого суб'єкта господарювання більш спрощеною документацією і менш складним характером аудиторських перевірок. До якісних характеристик відносять: висока організаційно-функціональна гнучкість, високий рівень конкуренції, поєднання в одній особі кількох виробничо-управлінських функцій, переважна орієнтація на місцеві джерела сировини і ринки збуту продукції, обмеженість грошових і матеріальних ресурсів, потреба у розумній підтримці державою і великим бізнесом

В ході проведення аудиту аудитор керується Міжнародними стандартами аудиту. Аудит малого підприємства регламентується переважно одним міжнародним стандартом аудиту 1005 «Особливості аудиту малих підприємств» [1]. У ньому розглядаються характеристики малих підприємств, містяться рекомендації щодо застосування Міжнародних стандартів аудиту в процесі аудиторської перевірки малих підприємств, містяться рекомендації щодо проведення аудиторської перевірки у тих випадках, коли аудитор надає малому підприємству послуги у сфері бухгалтерського обліку.

При аудиті малих підприємств можуть виникати ризики, тому необхідно звертати увагу на їх потенційні джерела (рис. 1).

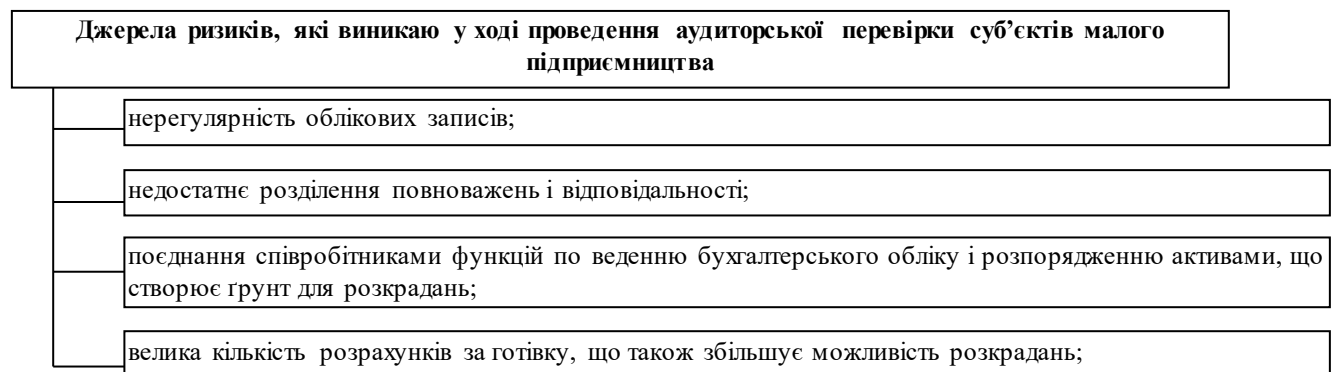


Рис. 1. Джерела ризиків, які виникають у ході проведення аудиторської перевірки суб'єктів малого підприємництва [2, с. 320]

Зазначені на рис. 1 фактори ризику диктують необхідність ретельного планування і документування аудиту малих підприємств. На стадії планування і розуміння бізнесу клієнта особливого значення набуває така процедура, як усний та письмовий опитування керівників і працівників бухгалтерії.

Для суб'єктів малого підприємництва характерним є те, що бухгалтерський облік в них ведеться обмеженою кількістю працівників і, крім того, законодавчо допускається суміщення обов'язків особи, відповідальної за ведення обліку і зберігання товарно-матеріальних цінностей. Таким чином, аудиторська організація в ході аудиторської перевірки таких підприємств не повинна вимагати повною мірою поділу відповідальності і повноважень співробітників.

Джерела аудиту діяльності суб'єктів малого підприємництва є: первинні документи; облікові регістри, звіти підприємств.

Для досягнення мети аудиту малих підприємств, а саме, оцінки правильності організації обліку на них, підтвердження законності господарських операцій, насамперед, необхідно визначити напрямки перевірки, поглибленого контролю й отримати попереднє уявлення про стан економічного суб'єкту. Варто також уточнити й перевірити наявність на підприємстві необхідної нормативної бази, стан аналітичного обліку та технологію обробки первинних документів; перевірити організацію внутрішнього контролю відображення всіх господарських операцій тощо [3, с. 105].

При проведенні аудиту на малому підприємстві в першу чергу перевіряють правильність постановки та ведення бухгалтерського та податкового обліку, правильність обчислення податкової бази, розрахунки по податках і зборах. Це дозволяє більш повно оцінити податкові ризики, які в окремих випадках можуть поставити під загрозу безперервність діяльності юридичної особи, що перевіряється.

Особливо уважно слід перевіряти ведення податкового обліку валових витрат. Датою збільшення валових витрат виробництва вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з

подій, що сталася раніше: дата списання коштів з банківських рахунків платника податку на оплату товарів, а у разі їх придбання за готівку – день видачі її з каси платника податку; дата оприбуткування платником податку товарів, а для робіт – дата фактичного отримання платником податку результатів робіт [4, с. 62].

Проводячи аудит малих підприємств, аудитор зобов'язаний скласти відповідну аудиторську документацію, тобто письмово віддзеркалювати хід і результат виконуваних аудиторських процедур, фіксувати отримані аудиторські докази, а також належним чином оформляти всі робочі документи аудитора.

При формуванні аудиторських доказів у процесі аудиту малих підприємств переважно використовується проведення процедур перевірки по суті. Проблемою є одержання аудиторських доказів, на основі яких підтверджується критерій повноти інформації. Причиною такого становища може бути відсутність системи внутрішнього контролю або зацікавленість власника чи менеджера відобразити в обліку не всі господарські операції.

При аудит діяльності суб'єктів малого підприємництва можуть виникати такі проблеми:

- складність застосування загальних положень (стандартів) бухгалтерського обліку для своєї діяльності;
- неузгодженість критеріїв визначення малих підприємств у чинних нормативних документах з підприємництва, бухгалтерського обліку, оподаткування, аудиту;
- недосконалість спрощених форм обліку;
- складність методик обліку витрат для малих підприємств;
- відсутність єдиної комплексної методики аудиту фінансової звітності малих підприємств.

Висновки. Особливість аудиту діяльності суб'єктів малого підприємництва полягає не тільки в застосуванні спрощеної форми бухгалтерського обліку, а її реєстрів та системи оподаткування, що привертає до себе більш пильної уваги. Крім цього, можливість розподілу обов'язків, обмежено, у зв'язку, з незначною кількістю облікових працівників. Ці факти ставлять систему внутрішнього контролю під сумнів. В цілому можна сказати, що аудит малих підприємств носить суперечливий характер, з одного боку, прості за характером процедури, а, з іншого, треба знати та враховувати всю специфіку підприємства. Таким чином, використання Міжнародних стандартів аудиту в процесі здійснення аудиторської перевірки малих підприємств забезпечить отримання об'єктивних результатів, які відображають стан підприємства з усіх боків та будуть втілені у висновку аудитора.

Література

1. Положення з міжнародної практики аудиту (ПМПА) 1005 «Особливості аудиту малих підприємств» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apu.com.ua>
2. Огійчук М. Ф. Аудит: організація і методика: навч. пос. : М. Ф. Огійчук, І. Т. Новіков, І. І. Рагуліна. – К. : Алерта. – 2014. – 584 с.
3. Царенко О. В. Умови забезпечення керованого впливу міжнародних стандартів аудиту на ефективність діяльності малого бізнесу в регіонах України / О. В. Царенко. Н. В. Кармазіна // Науковий вісник Полісся. – 2016. – № 2 (6). – С. 103-107.
4. Гевлич Л. Л. Використання аудиту як напрямку підвищення ефективності малого бізнесу / Л. Л. Гевлич, І. Г. Гевлич // Фінанси, облік, банки. – 2016. – №1(21). – 60-68.

**Купчак А. М., Мантур-Чубата О. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ»

Актуальність дослідження. Рівень вагомості, стан дослідженості та ступінь дискусійності проблеми продуктивності праці не поступається іншим важливим економічним проблемам у поясненні сутності, методів оцінки та управління. Підвищення продуктивності праці є безперечною умовою прогресу і розвитку виробництва. Систематичне зростання продуктивності праці має пріоритетне значення для підвищення ефективності функціонування будь-якого підприємства, галузі, промисловості, всього господарського комплексу, для підвищення матеріального добробуту кожного працюючого. Саме тому обрана тема є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження категорії «Продуктивність праці» займалися багато українських науковців. Зокрема, Вітвіцький В. В. [1], Гриньова В. М., Шульга Г. Ю. [2], Ведерніков М. Д., Хитра О. В., Гарват О. А. [3], Качан Є. П. [4], Заяць Т. А. [5], Костенко Т. О. [6], Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. [7], Мочерний С. В. [8], Муха Р. [9] та інші.

Метою статті є систематизація та узагальнення існуючих визначень поняття «продуктивність праці».

Виклад основного матеріалу. Згідно з українським вченим економістом Т. А. Зайцем: «Висока продуктивність – головна якісна ознака ефективної системи господарювання ринкового типу, в якій більший рух капіталу і робочої сили сприяє розширенню ємності товарного ринку, ринку праці та капіталу, а також забезпечує товаровиробникам нагромадження основного капіталу, нормальне відтворення залученої до економічної діяльності робочої сили, створення інвестиційних та інноваційних фондів, а також вирішення інших нагальних соціально-економічних проблем» [1, с. 25].

У сучасній науковій літературі є багато різноманітних поглядів і трактувань терміну «продуктивність праці», які запропоновані у табл. 1.

Трактування поняття «продуктивність праці»

Автор	Визначення поняття «продуктивність праці»
Кузьмін О. Є., Мельник О. Г.	Продуктивність праці – показник ефективності використання трудових ресурсів, який вимірюється кількістю продукції (в натуральному або грошовому вираженні), виробленою одним працівником за певний час (годину, день, місяць, рік тощо).
Вітвіцький В. В.	Продуктивність праці – це інтегрований показник, який характеризує ефективність діяльності організації, а саме: ступінь ефективності використання ресурсів та системи управління, доцільність її організаційної структури, рівень кваліфікації працівників і наявність мотивації до праці, ступінь застосування передових технологій та методів роботи, узгодженість діяльності організаційно – інформаційних підрозділів підприємства та ін.
Синк Д. С.	Продуктивність праці – це досить чітко визначений і обмежений за змістом термін, що являє собою відношення між продукцією організаційної системи за деякий відрізок часу і витратами на виробництво цієї продукції.
Качан Є. П.	Продуктивність праці – це ефективність витрат конкретної праці, яка визначається кількістю продукції, виготовленої за одиницю робочого часу, або кількістю часу, витраченого на одиницю продукції. Зростання продуктивності праці означає збільшення кількості продукції, виготовленої за одиницю часу, або економію робочого часу, витраченого на одиницю продукції.
Гриньова В. М.	Продуктивність праці - ступінь ефективності процесу праці. В її визначенні вихідною категорією є праця.
Мочерний С. В.	Продуктивність праці - кількість продукції чи послуг, вироблених працівником за одиницю часу (рік, місяць, тиждень), або кількість робочого часу, який затрачається на виробництво продукції чи надання послуг.
Ведерніков М. Д., Хитра О. В., Гарват О. А.	Продуктивність праці у методологічному і практичному аспектах має самостійне значення і може розглядатися у двох площинах: як окремий показник сукупної продуктивності та у системі показників продуктивності факторів, що впливають на більш загальні показники сукупної продуктивності економіки.

Висновки. Проаналізувавши визначення категорії «продуктивність праці», робимо висновок, що це поняття складається з двох сторін: продуктивність праці, як показник ефективності використання ресурсів та продуктивність праці, як кількісний показник. Проте більшість вчених сходяться на думці, що продуктивність праці – це відношення виготовленої продукції до часу, затраченого на виробництво цієї продукції.

На наш погляд, праця є продуктивною, якщо на підприємстві присутнє раціональне використання матеріальних, природних ресурсів та засобів виробництва у відношенні до людської праці. Саме це відношення вказує на продуктивність праці та призводить до зростання прибутку підприємства.

Література

1. Вітвіцький В. В. Системна теорія продуктивності / В. В. Вітвіцький // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 6. – С. 55-61.
2. Гриньова В. М. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навчальний посібник / В. М. Гриньова, Г. Ю. Шульга. – Київ: Знання, 2010. – 310 с.
3. Економіка праці і соціально-трудові відносини: навчальний посібник / Ведерніков М. Д., Хитра О. В., Гарват О. А. та ін. – Львів: Новий Світ-2000, 2012. – 869 с.
4. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навчальний посібник / за ред. Є. П. Качана. – Київ: Знання, 2008. – 407 с.
5. Заяць Т. А. Продуктивність людських ресурсів України та регіональні можливості її забезпечення / Т. А. Заяць // Україна: аспекти праці. – 2004. – №3. – С. 25-29.
6. Костенко Т. О. Сутність та соціально-економічне значення підвищення продуктивності праці в сучасних умовах / Т. О. Костенко // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2013. – Т. 1. – Вип. 28. – С. 297-304.
7. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту: Підручник. — К.: «Академвидав», 2003. — 416 с.
8. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: У трьох томах [Текст] / С. В. Мочерний. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 951 с.
9. Муха Р. Продуктивність праці на підприємствах та основні напрями її підвищення / Роксолана Муха // Галицький економічний вісник. — Т.: ТНТУ, 2015. — Том 48. — № 1. — С. 82-92.
10. Синк Д. С. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение / Д. С. Синк. – М.: Прогресс, 1989. – 522 с.

Левчук М. С., Мулик Я. І.
Вінницький національний аграрний університет,
м. Вінниця

ОЦІНКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Актуальність дослідження. В 2017 році працівники бухгалтерських служб бюджетних організацій повинні застосовувати новий план рахунків [1]. Разом з планом рахунків, який змінився досить суттєво змінився і облік, в тому числі і облік основних засобів. НП(С)БО 121 «Основні засоби» [2], який регулює облік основних засобів почав діяти в 2015 р., тому бухгалтери вже мають деякий досвід роботи з ним. В цьому році найбільш цікавими НП(С)БО які почали діяти є напевно НП(С)БО 124 «Доходи» [3] та НП(С)БО 135 «Витрати» [4]. Для полегшення переходу до нових рахунків Міністерство Фінансів затвердило методичні рекомендації 1127 «Про затвердження Методичних рекомендацій зі співставлення субрахунків бухгалтерського обліку та перенесення залишків».

Виклад основного матеріалу. Відповідно до НП(С)БО 121 «Основні засоби» основними об'єктами основних засобів є – закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього; – конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій; – відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс – певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно; – інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється суб'єктом державного сектору. Разом з тим, змін у НП(С)БО 121 «Основні засоби» на рахунок класифікації основних засобів не відбулось. У новому НП(С)БО виділяються ті ж групи основних засобів, що й у Положенні.

Питанням визначення первісної вартості займався П. Й. Атамас. Так, на його думку, необоротні активи відображаються у бухгалтерському обліку та звітності за початковою (історичною) вартістю, тобто за фактичними витратами на їх придбання, спорудження або виготовлення. Іншими словами, початкова вартість – це сума грошових коштів і їх еквівалентів та інших форм компенсації, наданих у момент одержання активу [5, с. 137].

Для встановлення точної вартості об'єктів основних засобів використовують оцінку основних засобів бюджетних установ, яка виражається їхньою вартістю:

– балансова (залишкова) вартість – різниця між первісною (переоціненою) вартістю основного засобу і сумою його накопиченого зносу;

– первісна вартість – історична (фактична) вартість основних засобів, за якою вони оприбутковані на баланс установи;

– переоцінена вартість – вартість основних засобів після переоцінки. Первісна вартість – історична (фактична) вартість активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих, витрачених) для придбання (створення) активів;

– ліквідаційна вартість – сума коштів або вартість інших активів, яку суб'єкт державного сектору очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних із продажем (ліквідацією). Справедлива вартість – сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату;

– вартість, яка амортизується – первісна або переоцінена вартість необоротних активів, за вирахуванням їх ліквідаційної вартості. Чиста вартість реалізації необоротного активу – справедлива вартість необоротного активу, за вирахуванням очікуваних витрат на його реалізацію.

У НП(С)БО 121 «Основні засоби» чітко прописано, що у первісну вартість основних засобів включається [6]:

– суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);

– реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів; – суми ввізного мита;

– суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються суб'єктові державного сектору);

– витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;

– витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів;

– інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою.

До первісної вартості основних засобів не включаються фінансові витрати.

Висновки. Ожче, оцінка основних засобів передбачає досконале вивчення цілей оцінки у бухгалтерському обліку. Регулювання внутрішньої оцінки повинно здійснюватись низкою внутрішніх розпорядчих документів. Для отримання достовірних результатів оцінки основних засобів, необхідно дотримуватись певного алгоритму: визначити цілі та конкретні завдання оцінки, накреслити план проведення оцінки, підготувати необхідну інформаційну базу, проаналізувати ступінь використання машин і обладнання, які оцінюються, виявити надлишкові одиниці обладнання, вибрати найбільш оптимальні методи оцінки, зробити відповідні розрахунки, проаналізувати отримані результати і визначити найбільш ймовірну вартість об'єкта на дату оцінки та скласти звіт з необхідними рекомендаціями.

Література

1. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: наказ Міністерства фінансів України 31.12.2013, № 1203. Набирає чинності 01.01.2017 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://buhgalter.com.ua/dovidnik/plan-rahunkiv/plan-rahunkiv-buhgalterskogo-obliku-v-derzhavnomu-sektori/>

2. НП(С)БО в державному секторі 121 «Основні засоби»: наказ МФУ № 1202, від 12 жовтня 2010 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
3. НП(С)БО в державному секторі 124 «Доходи»: наказ МФУ № 1629, від 24 грудня 2010 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11>
4. НП(С)БО в державному секторі 124 «Витрати»: наказ МФУ № 568, від 18 травня 2012 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0903-12>
5. Атамас П. Й. Облік у бюджетних установах: навч. посібник. / П. Й. Атамас, В. Я. Плаксієнко, В. О. Гуня. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – С. 135-178.
6. Бухгалтерський облік основних засобів в бюджетних установах – 2017: [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.buh24.com.ua/buhgalterskiy-oblik-osnovnih-zasobiv-v-byudzhetnih-ustanovah/>

Лепетун І. О., Мороз С. В.
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДНИХ МОНОПОЛІЙ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Природна монополія традиційно пов'язується з таким винятково потужним ефектом масштабу, який дозволяє одній фірмі забезпечувати увесь ринок маючи більш низькі витрати на одиницю продукції, в порівнянні з конкуруючими між собою фірмами. Високий рівень концентрації капіталу в умовах природної монополії, що спричиняє одноосібну економічну владу, на сучасному етапі є оптимальним станом відповідного товарного ринку. Аналіз практики функціонування природних монополій в Україні засвідчив зловживання останніми своїм становищем з метою отримання монопольного прибутку, що характеризується наступними чинниками: випереджаючим, порівняно із середньо економічним значенням, зростанням цін на власну продукцію; ціновою дискримінацією споживачів; зниженням якості продукції. Ці обставини споріднюють природні монополії з іншими типами монополій та роблять їх небезпечними для суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До цього часу окремі питання регулювання природних монополій в економіці розглядалися такими зарубіжними економістами: Віскузі Кіп В., А. Маршалом, Дж. Кларком, Р. Познером, М. Фрідменом. Серед досліджень, які висвітлюють окремі аспекти державного впливу на діяльність монополістичних структур, слід відзначити роботи українських науковців: В. Базилевича, П. Єщенка, В. Паламарчука, а також російських економістів А. Абалкіна, В. Студенцова, Д. В. Напрієнко, А. Нікіфорова, Дж. Вільсона, В. В. Венгера, В. Цапелика, О. О. Касинєць. Не дивлячись на зростаючу зацікавленість вчених до проблеми природних монополій, серед сучасних економістів немає єдності у питаннях ціноутворення, доцільності реформування відносин власності та створення конкурентних відносин на таких ринках. Нерідко відсутній зважений науковий підхід при розробці і обґрунтуванні багатьох програм щодо реформування і регулювання цих підприємств в Україні.

Мета статті. Метою даної роботи є дослідження економічної сутності природних монополій, поглиблення економічного та правового аналізу специфіки їх функціонування та обґрунтування необхідності створення цілісної системи їх державного регулювання в економіці України.

Виклад основного матеріалу. Природні монополії – вид ринкової структури, який характеризується наявністю замкнутого виробничого циклу на основі єдиного технологічного середовища; виробленням соціально необхідного продукту (суспільних благ); економією, обумовленою зростанням масштабів виробництва, тобто істотним зниженням затрат на одиницю продукції чи послуги при значних обсягах виробництва; повною відсутністю конкуренції чи значними ускладненнями її появи або застосування.

Природні монополії функціонують у період трансформації господарського механізму та економічних відносин. Несформованість, нестабільність ринкового середовища та деформована структура господарського механізму також певною мірою визначають специфіку їх поведінки на ринку. Отримання значних управлінських і комерційних свобод у процесі економічних і політичних реформ при мінімальній відповідності умовам «досконалого ринку» і стимулює порушення цими компаніями об'єктивних економічних законів.

Важливою характеристикою природних монополій є те, що вони можуть мати тимчасовий характер, оскільки певні зміни можуть призвести до зникнення об'єктивних умов для її існування. Тимчасовий характер природної монополії формується під впливом технічного прогресу, який дає змогу виявляти невідомі раніше та економічно ефективні технології випуску продукції, що вироблялася природним монополістом, розвитку економічної науки, що формує економічні механізми виведення певного виду господарської діяльності зі стану природної монополії, а також змін ситуації на ринку щодо цін ресурсів та попиту на продукцію природного монополіста. Зміна ситуації на ринку щодо цін ресурсів та попиту на продукцію у деяких видах господарської діяльності може виступити об'єктивною основою припинення існування там природної монополії, а у деяких видах навпаки – зумовлювати виникнення природної монополії. Це дозволяє визначити природну монополію як вид господарської діяльності, що при існуючому рівні НТП, цін на ресурси та попиту на продукцію характеризується істотним ефектом масштабу, але лише за умови законодавчого захисту від руйнівної конкуренції.

Зловживання монополюючим становищем на ринках природних монополій підтверджується наступними фактами:

– поєднання високих темпів зростання цін на продукцію монополюючих утворень з високими темпами спаду виробництва;

- випереджаюче зростання прибутку у ціні продукції порівняно з темпом підвищення самої ціни;
- перевищення темпів зростання собівартості над відповідними індексами цін на продукцію;
- значне підвищення заробітної плати на підприємстві і перевищення темпів її росту над середньорегіональним рівнем;
- непродуктивне використання затрат чи використання прибутку не за призначенням.

Деякі економісти заперечують об'єктивність категорії природної монополії, твердять, що підґрунтя для природної монополії не може існувати. Вони опираються на те, що у багатьох сферах економіки, які сьогодні визнано природними монополіями, в кінці XIX і на початку XX століття існувало десятки конкуруючих фірм. Аналіз аргументів щодо заперечення об'єктивності категорії природної монополії, виявив їх некоректність і бездоказовість. Інша справа, що у деяких випадках до природної монополії намагаються віднести види господарської діяльності, яким не властиві відповідні характеристики. Тому увага економістів має концентруватися не стільки на аналізі об'єктивності категорії природної монополії, скільки на виявленні критеріїв віднесення певних видів господарської діяльності у тих чи інших місцях території до природної монополії, а також на обґрунтуванні оптимальних параметрів державного регулювання їх функціонування.

Відповідно до законодавства України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», під регуляторною політикою розуміють – напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України.

За відсутності дієвого механізму регулювання суб'єкти природних монополій дозволяють собі нелояльну поведінку стосовно споживачів послуг, що за неможливості протиставити монополю владі належний супротив викликає численні скарги до усіх державних органів, які як здається споживачам можуть допомогти їм захистити свої права. Численні скарги на дії чи бездіяльність суб'єктів природних монополій надходять і до органів Антимонопольного комітету України [6].

У зв'язку з цим потрібний зважений, диференційований підхід до створення ефективного механізму державного впливу на діяльність природних монополістичних структур, в якому має враховуватись наявний світовий досвід успішного вирішення означених завдань. Разом з тим, вкрай важливо коригувати цей механізм відповідно до економічних, політичних та інших особливостей розвитку української економіки.

Державне регулювання діяльності на ринках природних монополій має здійснюватися шляхом:

- збалансування інтересів суб'єктів господарювання, які виробляють (реалізують) товари на ринку, та споживачів товарів (послуг), які виробляються (надаються) на ринку;
- забезпечення рівних можливостей доступу до товарів (послуг), що виробляються (надаються) суб'єктами господарювання, які виробляють (реалізують) товари на ринку, що перебуває у стані природної монополії, та суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність на ринках;
- запобігання монополізації та сприяння конкуренції на ринках;
- формування цінової і тарифної політики на ринку із застосуванням стимулюючих механізмів, контролю за ціноутворенням у відповідних сферах діяльності, недопущення пережесного субсидювання;
- ліцензування діяльності учасників відповідних ринків і контролю за виконанням ліцензійних умов суб'єктами господарювання, які виробляють (реалізують) товари на ринку та суб'єктами господарювання на суміжних ринках.

Висновки. Тож слід зазначити, що природна монополія – це така стійка форма господарювання, і навряд чи вона зникне, поки існують галузі, потреба населення в продукції і поки існує диференціація суспільства. Існує багато суперечок про способи регулювання природних монополій, і це зрозуміло, адже, і споживачі, і монополісти, і самі комісії з регулювання прагнуть дістати максимальний прибуток. Однак це не єдина причина розбіжностей, адже насправді система регулювання природних монополій далеко не досконала. Тому, імовіріше всього, що методи державного регулювання природних монополій будуть постійно удосконалюватися і подібні зміни зможуть задовольнити усіх.

Література

1. Базилевич В. Роздержавлення природних монополістичних структур в Україні / В. Базилевич, Г. Филлок // Економіка України. – 2001. – № 6. – С. 35-42.
2. Венгер В. В. Державне регулювання природних монополій в Україні: напрями вдосконалення / В. В. Венгер // Економіка підприємства. – 2010. – № 3. – С. 65-72.
3. Віскузі Кіп В. та ін. Економічна теорія регулювання та антимонопольна політика / Віскузі Кіп В. та ін. : пер з англ. – К. : Вид-во «Основи», 2004. – С. 1047.
4. Касинець О. О. Теоретико-методологічні аспекти регулювання діяльності природних монополій / О. О. Касинець, В. І. Якимів // Наукові праці НДФІ. – 2010. – № 4. – С. 37-43.
5. Напрієнко Д. В. Особливості визначення ефективності державного регулювання суб'єктів природних монополій в Україні / Д. В. Напрієнко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8. – С. 18-22.
6. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000 №1682-III [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

Марченко В. О., Гурбік Ю. Ю.
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Актуальність дослідження. Розвиток вітчизняної економіки та безпосередньо підприємств, особливо в умовах високої конкуренції, майже не можливий без активної спрямованості виробничих структур на інноваційно-інтелектуальну діяльність. У зв'язку з цим досить актуальним постає питання сутності інтелектуального капіталу, а також аналізу методів його оцінки, адже саме ефективне використання такого капіталу дозволяє значно підвищити якість продукції, інформації, нових управлінських технологій та виробничих інновацій, що є обов'язковою складовою економічної політики сучасного підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблематики формування теоретичних основ інтелектуального капіталу, а також методів їх оцінки займалися такі вчені: С. Казевіч, Е. Чемберлін, Л. Хадсоном, А. Уорд, М. А. Ескіндаров, Т. Стюарт, В. Іноземцева, С. Уоллман, Б. Леонтьєв, А. Брукінг, О. Б. Бутнік-Сіверський, В. Завгородній, А. Грінько, Б. Нидлз, С. Голов та інші.

Мета статті. Метою статті є визначення сутнісної характеристики та структури інтелектуального капіталу.

Виклад основного капіталу. Відображенням принципово нового підходу до аналізу ринкових відносин, конкурентних переваг та лідерства підприємств, заснованих на ефективному використанні унікальних за своєю природою нематеріальних чинників, здатних привести в дію механізм інноваційного розвитку стало впровадження у науковий ужиток поняття «інтелектуальний капітал» [3, с. 123].

Інтелектуальний капітал – інтелектуальні здатності людей, у сукупності зі створеними ними матеріальними й нематеріальними засобами, які використовуються в процесі інтелектуальної праці. [2, с. 46].

Розрізняють три складові інтелектуального капіталу підприємства: людський капітал; структурний (організаційний) капітал; споживчий (клієнтський) капітал.

Людський капітал – це соціально-економічна категорія, похідна від категорій «робоча сила», «трудові ресурси», «трудовий потенціал», «людський фактор», у загальному вигляді його можна розглядати як економічну категорію, яка характеризує сукупність сформованих і розвинутих унаслідок інвестицій продуктивних здібностей, особистих рис і мотивацій індивідів, що перебувають у їх власності, використовуються в економічній діяльності, сприяють зростанню продуктивності праці і завдяки цьому впливають на зростання доходів (заробітків) свого власника та національного доходу [1, с. 267].

На відміну від фізичного капіталу людський капітал є невіддільним від індивіда, невідчужуваним, не може бути власністю компанії; є нематеріальним, невідчутним, таким, що не піддається традиційним вартісним оцінкам; є неліквідним, таким, що не зберігається і не може бути законсервованим до кращих часів; не може бути скопійований або відтворений у жодній іншій організації; поєднує якості інвестування і споживання; приносить дохід від використання безпосередньо індивідам-власникам, оскільки не може бути об'єктом застави або відчуження і не є власністю компанії у традиційному розумінні [3, с. 142-143].

Організаційний капітал – та частина інтелектуального капіталу, що стосується організації в цілому. Це процедури, технології, системи керування, технічне й програмне забезпечення, оргструктура, патенти, бренди, культура організації, відносини з клієнтами [4, с. 32-33].

Споживчий капітал (його ще називають клієнтським, або капіталом відносин) – це в першу чергу зв'язки підприємства з споживачами його продукції, засновані на історії взаємин, на нагромадженні і постійному відновленні інформації про клієнтів. Суть цих зв'язків передається через відносини з споживачами, постачальниками, конкурентами, місцевими співтовариствами, а також через бренди, торгові марки, імідж організації.

Висновки. Як бачимо, досить складно порівнювати різні види інтелектуального капіталу. Недостатньо також інвестувати окремо лише в працівників, системи і споживачів. Домогтися синергетичного ефекту можливо винятково в результаті взаємодії, взаємопідтримки, взаємовпливу всіх трьох видів. Так, наприклад, споживчий капітал, "що відповідає" за зміцнення престижу фірми, залучення нових споживачів, допоможе сформулювати мотивацію працівника (що відноситься до людського капіталу, чи індивідуальної компетенції). У свою чергу, організаційний капітал за допомогою трансферу знань і організації командної роботи буде сприяти розробці нових ідей і нових проектів, результати від впровадження яких формують споживчий капітал. У той же час взаємодія людського і структурного капіталу може мати і руйнівні наслідки, «якщо багато чого з того, що робиться в компанії, не представляє цінності для споживачів або якщо керівництво прагне контролювати поведінку, а не стратегію».

Література

1. Економіка підприємства / За загальною редакцією С. Ф. Покропивного – Львів: Видавництво «Магнолія плюс» / Видавець В. М. Піча, 2004.
2. Корчагін Ю. А. Інвестиційна стратегія. – Ростов-на-Дону: Фенікс, 2006 ISBN 5-222-08440-X
3. Мельник Л. Г. Экономика информации и информационные системы предприятия: учебн. пособ. / Л. Г. Мельник, С. Н. Ильяшенко, В. А. Касьяненко. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2004.
4. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций // Новая постиндустриальная волна: Антология / Под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: Academia, 1999.

Марченко С. О., Гудзенко Н. М.
Вінницький національний аграрний університет,
м. Вінниця

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РУХОМ
ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ**

Актуальність дослідження. В сучасних умовах господарювання для забезпечення зростання виробничого потенціалу підприємств та в якості їх конкурентної переваги можна розглядати налагодження ефективної системи управління виробництвом, в основу якої має бути покладено формування оптимального співвідношення запасів та належне інформаційне забезпечення управління ними. Тому підвищення ефективності господарської діяльності опосередковано передбачає вдосконалення обліку і контролю виробничих запасів, що забезпечує не лише можливість оптимізації їх структури, а й витрат на забезпечення належної сировинної бази. Процес удосконалення обліку запасів можна розділити на етапи: від його організації до узагальнення результатів. На першому етапі важливо забезпечити правильну організацію обліку запасів та їх документування, належне відображення транспортно-заготівельних витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у розробку теоретичних засад організації документообігу, обліку наявності та руху виробничих запасів внесли М. Белов, М. Білуха, Ф. Бутинець, С. Голов, Г. Грінман, Л. Крамаровський, М. Кужельний, В. Сопко, Л. Нападівська, Н. Ткаченко, Л. Чижевська, М. Чумаченко та багато інших.

Мета статті полягає у виділенні існуючих проблем організації та документального забезпечення операцій із запасами для розробки пропозицій по організації документообігу як засобу удосконалення обліку наявності та руху виробничих запасів на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Головною проблемою на етапі організації обліку запасів та документування їх руху є формування в межах підприємства комплексної системи обліково-інформаційного забезпечення надходження, зберігання та руху запасів для формування достовірної, своєчасної та релевантної інформації в процесах визначення їх вартості (первісної, чистої реалізаційної та справедливої), що забезпечує підвищення рівня ефективності прийняття управлінських рішень.

Умовою постійного та прибуткового виробництва є правильна організація зберігання і відповідно використання виробничих запасів. Їх раціональне використання призводить до зниження собівартості виготовленої продукції, а отже, і ціни, що вплине на збільшення прибутку підприємства. Важливим є те, що запаси обслуговують сферу виробництва і є його матеріальною основою.

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» ними вважаються активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності, перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва, а також утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, управління підприємством [1].

Для раціональної організації обліку виробничих запасів на підприємстві важливе значення має їх класифікація, яка представлена на рис.1 [4, с. 13].



Рис. 1. Класифікація виробничих запасів

Наведена класифікація забезпечує виконання основних завдань організації обліку та контролю виробничих запасів, серед яких: раціональне визначення одиниці обліку запасів та формування номенклатури-цінника; організація складського господарства; достовірне визначення первісної вартості запасів; визначення умов переоцінки запасів на дату балансу та методів їх оцінки в разі вибуття; розкриття інформації про запаси у примітках до фінансової звітності.

Забезпечення зберігання виробничих запасів на підприємстві здійснюють такими методами:

- через систему матеріальної відповідальності - укладанням договорів з працівниками, які мають доступ до оформлення документів про рух ТМЦ;
- документальне оформлення всіх операцій руху матеріальних цінностей (прийняття, відпуск, списання);
- затвердження окремим наказом посадового списку осіб, що мають право підписувати документи з прийняття, відпуску та списання ТМЦ;
- налагодження складського господарства та проведення інвентаризації (вибіркової та суцільної) [4, с. 14].

Отже, наявні активи на підприємстві у формі виробничих запасів вимагають належного документального оформлення.

Організація документообігу – важливий аспект діяльності кожного підприємства, що впливає на забезпечення його діяльності та результати роботи. Від правильності організації документообігу безпосередньо залежить повнота, швидкість та якість відображення інформації в бухгалтерському обліку [2, с.387].

Первинні документи з обліку виробничих запасів можна розділити на три складових. Перша група включає в себе документи з надходження та оприбуткування виробничих запасів. При надходження виробничих запасів на підприємство оформляють такі документи:

- товарно-транспортна накладна (ф. №1-ТН) – комбінований документ, що надає наступну інформацію: відомості про вантаж, вантажно-розвантажувальні роботи, інша інформація;
- рахунок-фактура – розрахунковий документ, що виписується постачальником на ім'я покупця на кожну партію відвантажених запасів;
- накладна на відпуск товарно-матеріальних цінностей – документ, що є підставою для списання ТМЦ, для оприбуткування їх підприємством-одержувачем, дозволу на вивезення за межі території підприємства-постачальника, їх складського, оперативного і бухгалтерського обліку;
- довіреність (ф. № М-2) – застосовуються для одержання виробничих запасів від постачальника через довірену особу;
- акт закупки товарно-матеріальних цінностей – застосовується при закупівлі запасів підзвітними особами підприємства;
- журнал обліку вантажів, що надійшли – застосовується для реєстрації транспортних документів, пов'язаних з отриманням вантажів та оприбуткуванням їх на склад підприємства;
- прибутковий ордер (ф. № М-4) – застосовуються для обліку матеріалів, що надходять на підприємство від постачальників або з переробки;
- акт про приймання матеріалів (ф. № М-7) – складається у випадках розбіжностей за кількістю і якості виробничих запасів, що надійшли, із даними супровідних документів (пред'явлених до оплати) і є підставою для пред'явлення претензій постачальнику й оприбуткування запасів, що надійшли. Застосовується також у разі приймання запасів, що надійшли без документів [3, с. 123].

Ми вважаємо, що від організації обліку і контролю за рухом виданих довіреностей залежить вчасність надходження виробничих запасів, повнота їх оприбуткування, рівень зловживань матеріально-відповідальних осіб, які в міру своїх посадових обов'язків, здійснюють придбання матеріалів. Тому на підприємствах для внутрішнього контролю доречно ввести реєстр «прострочених» довіреностей, в якому буде відображатися інформація про непрозвітовані доручення.

Друга група включає в себе документи зі складського обліку і внутрішнього переміщення виробничих запасів, до них належать:

Картка складського обліку матеріалів (ф. № М-12) – застосовується для оперативного обліку руху запасів по складу (коморі).

Регістр прийняття-здачі документів (ф. № М-13) – використовується для реєстрації прибуткових і видаткових документів.

Відомість обліку залишків матеріалів на складі (ф. № М-14) – застосовується для контролю взаємозв'язку складського та бухгалтерського обліку.

Матеріальний ярлик (ф. № М-16) – застосовується для характеристики матеріалів кожного номенклатурного номера за місцем зберігання, слугує для матеріальних цінностей паспортом.

Сигнальна довідка про відхилення фактичного залишку матеріалів від встановлених норм запасу (ф. № М-18) – складається комірником у разі виявлення відхилень фактичного залишку виробничих запасів від встановлених норм.

Матеріальний звіт (ф. № М-19) – складається МВО і передається в бухгалтерію; відображає рух запасів на складі за певний період [3, с.123].

Ми вважаємо, що доцільно картки складського обліку матеріалів зберігати у спеціальних картотеках за обліковими групами, у порядку зростання номенклатурних номерів. Групи та підгрупи в картотечі варто відокремлювати роздільниками з проставленими на них відповідними номерами.

До третьої групи відносяться документи з відпуску (списання) виробничих запасів, до яких належать:

Лімітно-забірна картка (ф. № М-8) – для багаторазового відпуску одного номенклатурного номера матеріалів на один місяць.

Лімітно-забірна картка (ф. № М-9) – для 4-х разового відпуску лімітованих матеріалів, що зараховуються на один вид витрат (замовлення) на один місяць.

Акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів (ф. № М-10) – для відпуску матеріалів, потреба в яких виникає періодично, заміни матеріалів, а також для додаткового (понадлімітного) відпуску матеріалів.

Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (ф. № М-11) – для відпуску матеріалів усередині підприємства, включаючи його підрозділи, розташовані за межами його території [3, с. 123].

На підприємствах дуже громіздкою роботою є відкриття повторної накладної. Таким документом може бути акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів. При оформленні цього документа слід вказати номер документа, а також дату попереднього відпуску матеріалів. Не менш важливим є те, що потрібно в даному документі зазначити мету або причину додаткового відпуску матеріалів. На жаль на підприємствах не завжди заповнюють цю стрічку.

Висновки. На основі вивчення процесу документування операцій із запасами необхідно в межах окремого підприємства виходячи із особливостей його діяльності удосконалити систему носіїв первинної інформації облікового відображення наявності і руху виробничих запасів, що забезпечує формування якісного інформаційного базису в процесах прийняття управлінських рішень

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 року № 246.

2. Чабанюк О. А. Організація документообігу як засіб удосконалення обліку наявності та руху виробничих запасів / О. А. Чабанюк // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – Вип. 18. – С. 386-391.

3. Лежненко Л. І. Теоретичні аспекти удосконалення аналітичного обліку виробничих запасів / Л. І. Лежненко, І. О. Ломова // Молодий вчений. – 2014. – № 5(1). – С. 122-126 .

4. Кузьома, В. В. Теоретичні аспекти удосконалення організації обліку виробничих запасів / В. В. Кузьома // Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2015. – Том 19. – № 3. – С. 12-16.

**Непиталюк А. В.
Вінницький кооперативний інститут,
м. Вінниця**

РИНОК ЗЕМЛІ ЯК ІНСТИТУТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність теми дослідження. За умов належної інституціоналізації земельні ринки являють собою механізми, які дозволяють оптимально розподіляти та перерозподіляти специфічні права власності так, щоб земля та безпосередньо пов'язані з нею активи могли використовуватися найефективніше і найраціональніше. Функціонування цих ринків є іманентною умовою існування інвестиційно-інноваційного середовища в класичних ринкових економіках. Активність щодо обігу земельних ресурсів мало властива депресивним та рецесивним економікам. Обмеження і повна заборона ринкових операцій із землею призводить до збідніння суспільства, втрати ним економічних стимулів, що, навіть за умов нівелювання ризиків обезземелення, супроводжується позбавленням множини економічних свобод. Довгострокове інвестування, опосередковане операціями купівлі-продажу специфічних прав на земельних ринках, є однією з характерних рис сучасної моделі господарювання, проте не може вивчатися відособлено від комплексу системотворчих факторів національних економік: психологічних чинників та раціональних очікувань суспільства, звичаїв та традицій ведення агробізнесу, корпоративної культури. Функціонування фінансової системи, зокрема її кредитного та інвестиційного сегментів, залежить від рівня розвитку ринку земель агропризначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формуванню ринку землі в Україні присвячено праці В. Месель-Веселяка, Б. Пасхавера, О. Прутської, М. Ступеня, П. Саблука, М. Федорова, В. Ярмоленка. Перспективними є дослідження фінансового механізму ринку землі сільськогосподарського призначення та альтернативних моделей його інфраструктури.

Метою статті є визначення особливостей функціонування фінансового механізму ринку землі, обґрунтування необхідності удосконалення його інфраструктури за умов інституціоналізації земельної власності.

Виклад основного матеріалу. Існують полярні уявлення щодо оцінки масштабів користі, яку здатне отримати населення від становлення ринку землі та, як наслідок, спрощення доступу до капіталу, оскільки певні формальні моделі ринку (при незаперечній вигоді для крупних землевласників) ризикують виявитися низькоєфективними для незаможних домашніх та дрібних фермерських господарств. Через становлення ринку значна частина населення може опинитися перед загрозою обезземелення, а надмірна концентрація земель у крупних агрохолдингах здатна породити феномен неолатифундизму.

Ефективний ринок має дозволити землевласникам вільно трансформувати свої активи, генерувати капітал, що може використовуватися для принципово інших, не агровиробничих, цілей. Існування легальних обмежень щодо вільної та прозорої торгівлі землею призвело до формування тіньових схем квазіринкового земельного обігу, а також до викривлення ринкових класичних інститутів через набрання ними невластивих функцій, що зокрема стосується інституту оренди землі. Мутація інституту оренди, невизначеність та недосконалість процедур оцінювання вартості землі, існування багаторічних традицій квазіринкового обігу (в т. ч. із фіктивною зміною цільового призначення, що зрештою може призводити до руйнування агроландшафтів) з одночасною відсутністю позитивного досвіду легальних операцій купівлі-продажу земельних ділянок сільськогосподарського призначення є проблемами, що знижують ефективність функціонування вітчизняного АПК.

Зарубіжні дослідники вважають, що існування ефективного ринку землі можна декларувати лише після досягнення певного критичного порогу за параметром кількості легальних транзакцій щодо купівлі-продажу земельних ділянок агропризначення [1]. Визначають два типи земельних ринків: а) повноцінні ринки, де реалізуються операції щодо купівлі-продажу або довгострокової оренди земельних ресурсів; б) ринки, де можливий обіг лише певного спектру прав стосовно землекористування впродовж суттєво обмеженого періоду часу. В обох зазначених випадках земельний ринок може бути інституціоналізованим та структурованим або нелегальним та таким, що функціонує поза законом. Вивчення потребує й специфічний сегмент повноцінного ринку земель, що охоплює операції передачі певних власницьких прав на обмежений період, наприклад, іпотечне кредитування.

Станом на 1 січня 2016 року в Україні площа земель аграрного призначення складала 37747,6 тис. га, тобто 70,8 % території нашої держави [2]. Тому можна стверджувати, що запровадження вільного ринкового обігу таких земель потенційно здатне суттєво змінити макроекономічні відтворювальні пропорції та забезпечити стійке зростання в національному господарстві.

У світовій практиці операційна динаміка ринків земель агропризначення впливає на ефективність сільського господарства, а також на рівень інвестицій у промисловість, оскільки підприємства і фізичні особи отримують змогу брати позики під заставу реальних активів. Навіть обмежений обіг власницьких прав щодо земель агропризначення призводить до поліпшення добробуту суспільства, наприклад, через підвищення потенційного і реального доходу домогосподарств. Особливого дослідження вимагають сучасні процеси трудової міграції та урбанізації: частина

селян-землевласників не мають ні можливості, ні бажання використовувати належні їм наділи для ведення аграрного виробництва, а тому зацікавлені у продажу земель з метою міграції до міст. Земельні ринки сприяють підвищенню ефективності розподілу доходів у суспільстві, внаслідок чого частина сільського населення отримує змогу не лише працювати, а й постійно проживати в урбаністичних адміністративно-територіальних утвореннях. Розвиток цих ринків характеризує спроможність економіки забезпечити соціальну мобільність суспільства, докорінні зміни у практиці ведення домогосподарства, редистрибуцію компонентів природних ресурсів, випереджальний розвиток транспортної інфраструктури, загальний захист природного середовища. Внаслідок соціально-економічних перетворень формуються пріоритети практики раціоналізації форм землекористування, інструментів, механізмів та важелів фіскальної політики і фінансового сприяння розвитку базових секторів економіки.

Переваги існування земельних ринків включають: 1) інтенсифікацію інвестиційної активності в економіці, зокрема в АПК; 2) якісне вдосконалення базисного інституту власності; 3) нормативне уточнення й специфікацію прав з підвищенням ефективності практик землекористування; 4) вдосконалення інституту оцінювання майна, в т. ч. й земель агропризначення; 5) поліпшення адміністрування земель; 6) вдосконалення інститутів фіскальної системи щодо визначення оптимальних ставок та структури податків на майно; 7) формування нового економічного мислення в контексті розвитку правової держави.

Безпека та гарантування можливості реалізації економічного потенціалу суб'єктів господарювання є основними умовами функціонування земельних ринків, які стимулюють економічно активних суб'єктів до інвестування та пошукують кредитну активність спеціалізованих фінансових інституцій. Це пояснюється двоїстою природою земельних ресурсів, що виступають і матеріально-речовинною основою агровиробництва, і в якості об'єкту застави.

З огляду на необхідність формування фінансового механізму земельного ринку та його належної інфраструктури доцільно дослідити еволюційний досвід земельних банків та іпотечного кредитування у світогосподарській практиці. Сьогодні існує дві принципово відмінні моделі іпотечного кредитування: одно- та дворівнева. Однорівнева (поширена в Європі) гарантує таку взаємодію із земельними активами, коли спеціалізовані банки забезпечують весь спектр кредитних і супровідних операцій: власне кредитування, емісію земельних майнових цінних паперів, залучення на фінансових ринках необхідних ресурсів та рефінансування кредитів. Дворівнева (притаманна США) модель дозволяє виділяти кредитні кошти під заставу земель будь-яким комерційним банкам, проте передбачає існування й крупних національних земельних інституцій, що, наприклад, здійснюють виплату субсидій та дотацій аграріям з метою регулювання обсягу оброблюваних площ. Для рефінансування в подібних моделях створюються структури вищого рівня, де акумулюються земельні застави. Прикладом такої структури може бути земельно-іпотечне агентство, яке, після накопичення певного обсягу активів, емітує цінні папери та розміщує їх на фінансових ринках [3]. Отримані внаслідок цього кошти спрямовуються на рефінансування кредитів у ті банки, що залучені до національної іпотечної програми.

Висновки. Інститут приватної власності є передумовою існування земельного ринку. Ринки опосередковують транзакції із правами земельної власності. При цьому відсутнє власне фізичне переміщення земельного ресурсу (що гарантує збереження агроландшафтів та біогеоценозів), а матеріальним свідченням операцій з купівлі-продажу виступає лише укладання угод та отримання належних документів, що посвідчують права. У контексті створюваного ринку аграрії, які мають інтенції щодо реального інвестування у сільгоспвиробництво, можуть використовувати землю як об'єкт застави лише за умов, що це не заборонено законодавством та банки й спеціалізовані фінансові установи здатні позичати кошти на відповідних умовах. В світовій практиці ринок земель агропризначення розглядають як інструмент пошуків внутрішньої інвестиційної активності не лише в сфері АПК, а й загалом в економіці. Існування цього ринку виступає каталізатором інвестиційної активності в тому разі, якщо держава гарантує високу мобільність капіталу, а фінансово-кредитний сегмент національної економіки володіє достатніми ресурсами для підтримки системи іпотечного кредитування. В контексті сказаного важливого значення набуває розвиток фінансової інфраструктури ринку, що має відбуватися в межах обраної типової одно- або дворівневої моделі ринкової архітектури.

Література

1. Dale, P., Mahoney, R., & McLaren, R. Land Markets and the Modern Economy. Royal Institution of Chartered Surveyors, London, 2002, P. 1–16.
2. Сільське, лісове та рибне господарство [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/pub17_u.htm.
3. Жиденко А. А. Развитие финансовой подсистемы инфраструктуры рынка земли / А. А. Жиденко // Вестник ТГУ. – 2009. – № 7 (75). – С. 113-119.

**Покровська Н. М.
Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут»,
м. Київ**

ЧИННИКИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ НА МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Актуальність дослідження. В сучасних умовах господарювання підприємства будь-якої галузі, у тому числі машинобудівної, мають низку невирішених проблем, серед яких: низька конкурентоспроможність продукції, відсутність технічного переоснащення, високий рівень зносу основних фондів, скорочення інвестицій та інноваційної

активності. Ефективне впровадження і використання інтенсивного шляху у господарській діяльності - це напрямок, який може дозволити багатьом промисловим підприємствам значно зміцнити своє конкурентне положення на європейському та світовому ринках. Серцевиною промислового виробництва є виробничо-технологічний процес, від інтенсифікації якого в значній мірі залежить розвиток підприємства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти ресурсно-технологічного оновлення складових виробничого процесу досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти, як Ф. А. Важинський, Л. С. Ноджак, Ю. Б. Шульган, В. Й. Жежуха, О. М. Ліпич, О. Я. Кобелюх, Г. М. Мельник, О. Д. Кириченко, О. Г. Радева, С. С. Сьоміна, І. Ю. Мерзлов, Н. С. Сачко та інші.

Мета статті. Незважаючи на багатовекторність наукових досліджень, окремі питання прикладного характеру, пов'язані із розробкою рекомендацій до вибору чинників активізації інтенсифікації виробничого процесу на машинобудівних підприємствах, потребують подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Головною складовою виробництва є виробничо-технологічний процес, в результаті якого змінюється форма, розміри та властивості предметів праці і вхідні ресурси перетворюються у вихідний (готовий) продукт. Основними елементами виробничого процесу є предмети та засоби праці і власне сама праця.

Особливості виробничого процесу підприємства визначають його виробничу структуру: склад і кількість цехів, служб і ділянок, характер їх взаємозв'язку. При цьому важливо врахувати особливості виробництва. Зокрема, для машинобудівного виробництва ці особливості є такими [1]:

- велика різноманітність і складність виробленої продукції. Тому існує необхідність формування складних виробничих взаємозв'язків машинобудівних заводів із різними постачальниками матеріалів, напівфабрикатів, деталей;

- систематична і часта зміна продукції, що випускається. Потрібна дорога переналадка виробничого процесу, зміна системи матеріально-технічного забезпечення;

- складність існуючої технології, пов'язана з комплексністю вироблюваної продукції і великою різноманітністю використовуваних матеріалів;

- комплексність організації виробництва. Виготовлення окремих частин продукції вимагає налагодженості і чіткості виробничого процесу;

- необхідність внесення змін в технологію і принципи організації виробництва при зміні об'єктів виробництва від моделі до моделі;

- різноманітність професій і спеціальностей, що ускладнює роботу з кадрами і вимагає відповідних дій з ефективного їх використання.

Виробнича структура промислового підприємства динамічна. У міру вдосконалення техніки і технології виробництва, управління, організації виробництва і праці змінюється і виробнича структура. Оптимізація і раціоналізація виробничої структури створює умови для інтенсифікації виробничого процесу, ефективного використання ресурсного потенціалу, а також підвищення якості продукції.

Процес ресурсно-технологічного оновлення виробничого процесу з метою інтенсивного розвитку має забезпечити в майбутньому перебіг виробничого процесу з урахуванням загальних принципів організації виробництва: пропорційність, диференціювання і комбінування, концентрація, стандартизація, спеціалізація та універсалізація, неперервність, ритмічність, паралельність, автоматичність. Їх використання у практичній діяльності є одним із факторів інтенсифікації виробничого процесу і впливає на вид руху предметів праці, а отже, на тривалість виробничого циклу.

Беззаперечно, перед визначенням шляхів інтенсифікації виробничого процесу, як ядра виробництва, необхідно провести вивчення (обстеження) об'єкта інтенсифікації, яке передбачає: виявлення особливостей виробничого процесу - періодичності виготовлення виробів, їх серійності і спільності техніко-експлуатаційних властивостей, встановлення потреби в продукції підприємства, здійснення аналізу перевищення попиту над досягнутою виробничою можливістю підприємства з випуску виробів на початок планового періоду, наявність обґрунтованих планових нормативів на вироби.

Одним з головних резервів підвищення рівня інтенсифікації виробничого процесу є своєчасне здійснення заходів, направлених на модернізацію, реконструкцію, технічне переоснащення технологічних процесів, що забезпечує орієнтацію на зниження собівартості продукції. Вдосконалення технологічних процесів, впровадження прогресивної технології (підвищення рівня технологічності) веде, в свою чергу, до підвищення продуктивності праці.

Оновлюючи власні виробничі потужності, насамперед технологічні лінії, керівники вітчизняних промислових підприємств все частіше намагаються акцентувати свою увагу вже не на короткострокову перспективу, орієнтуючись на швидку окупність нової технології, а хочуть впроваджувати інноваційні технологічні лінії, які дадуть змогу одержати конкурентну перевагу протягом тривалого періоду часу (акцент на довгострокову перспективу) [2].

Отже, за результатами аналізу літературних джерел [2-4] серед пріоритетних напрямів активізації інтенсифікації виробничого процесу доцільно виділити три основні напрями (рис. 1)

- ресурсно-технологічне відтворення;

- запровадження ресурсозберігаючих технологій, системи ощадливого виробництва;

- підвищення інтенсивного використання виробничих ресурсів.



Рис. 1. Напрями активізації інтенсифікації виробничого процесу

Висновки. Цілком очевидно, що в умовах невизначеності зовнішнього середовища, загостренням конкуренції з метою розробки як поточних, так і стратегічних планів економічного розвитку машинобудівні підприємства потребують оцінювання рівня інтенсифікації, виділення, проведення змістовного вивчення та здійснення ґрунтовного аналізу ключових чинників та напрямів інтенсифікації виробничого процесу.

Література

1. Сачко Н. С. Организация и оперативное управление машиностроительным производством / Н. С. Сачко. – Мн.: Новое знание, 2005. – 636 с.
2. Жежуха В. Й. Класифікація технологічних процесів машинобудівних підприємств як основи установлення рівня їх інноваційності / В. Й. Жежуха // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 635. – С. 163-175.
3. Важинський Ф. А. Техніко-технологічне оновлення як фактор інтенсифікації виробництва [Електронний ресурс] / Ф. А. Важинський, Л. С. Ноджак, Ю. Б. Шульган. – Режим доступу : http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2577/st_36_05.pdf?
4. Кириченко Д. О. Інструменти вдосконалення виробництва на підприємствах машинобудування [Електронний ресурс] / Д. О. Кириченко // Проблеми економіки. – 2010. – № 4. – С. 92-97. – Режим доступу: http://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2010-4_0-pages-92_97.pdf.

Поліщук Т. І., Чернушкіна О. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МЕНЕДЖЕРА

Актуальність дослідження. Для сучасного українського суспільства характерні нестабільність та кризи, соціальне напруження та конфлікти, загострення проблеми некомпетентності управлінських кадрів. Керівник як виконавець управлінських завдань виступає суттєвим компонентом культури менеджменту. Саме управлінська культура виступає як показник етичної діяльності керівника, а саме: характер стосунків працівників, система

цінностей, матеріально-технічне оснащення управлінських процесів. У зв'язку з цим менеджер, як суб'єкт управління у різних структурах і установах, повинен мати широкий кругозір, розвинуте творче мислення, високу управлінську компетентність та культуру, ефективно вирішувати весь комплекс управлінських завдань для функціонування будь-яких сфер суспільства та виробництва будь-якої країни. Але в той же спостерігаються тенденції, щодо недостатньої сформованої управлінської компетентності та культури в процесі управлінської діяльності, що є актуальною системною проблемою сучасного інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць, які стосуються управлінської культури керівників, показує, що управлінська діяльність належить до міждисциплінарних наукових проблем. П. К. Анохін, І. А. Зязюн, І. І. Смолюков, Г. П. Щедровицький та ін. обґрунтовують методологічні основи поняттєво-категорійного апарату, критерії, принципи і структура управлінської діяльності. У роботах Ф. Хміля, В. Крамаренка, Г. Завиновської, О. Крушельницької досліджується проблема ефективності управління виробництвом, рівнів професіоналізму в управлінській діяльності. А. М. Бандурка, Л. М. Карамушка, С. Г. Москвичев, В. В. Рибалка, О. Г. Романовський, В. І. Свистун висвітлюють психологічне забезпечення управлінської діяльності, особистісний потенціал керівника, психологізація процесу підготовки майбутніх фахівців до спеціфіки управлінської діяльності, гуманізація професійної підготовки управлінських кадрів. О. В. Бойко, Л. І. Макодзей, Т. М. Мацевко, О. Г. Романовський, В. І. Свистун, Л. Л. Товажнянський обґрунтовують педагогічні проблеми підготовки фахівців до здійснення управлінської діяльності

Мета статті – аналіз проблеми управлінської культури та компетентності керівників, визначення структури культури управління персоналом майбутнього менеджера та надання характеристики її компонент.

Виклад основного матеріалу. Усвідомлення проблеми управлінської культури та компетентності керівників передбачає аналіз наукових джерел щодо визначення самого поняття «управлінська культура керівника» та його складових. Наприклад, поняття «культура» (від лат. «culture» – розроблення, виховання, розвиток, почитання) у стародавньому Римі означало «оброблене», «штучне» на протилежності «природному», «первісному», «дикому» і використовувалося насамперед для того, щоб відрізнити рослини, які вирощували люди, від тих, що виростили природно. Через певний час культурою почали вважати предмети, дії та явища, які мали не божественне походження, а були створені людиною [1, с. 18].

Культура охоплює всі досягнення людини в процесі її розвитку як у сфері матеріального виробництва, так і в духовному житті. Вона полягає в знаннях людства, змісті праці, здатностях і досвіді, набутих ним. У культурі виявляється певний рівень організації життєдіяльності певної групи осіб, виражений у продуктах їх матеріальної та духовної творчості, у характері опанування фахівцями прийомів, методів і засобів професійної діяльності, інтелектуальній активності, фізичного, духовного та професійного розвитку, а також безпосередньо виявляється у специфіці професійного етикету.

Аналіз літературних вітчизняних джерел з проблем культури управління показує, що спостерігаються тенденції, які в цілому відображають дослідження вітчизняними фахівцями управління в цілому.

Професор В. В. Цветков акцентує увагу на тому, що управління є особливою соціальною функцією, яка виникає із потреби самого суспільства, і виявляється, передусім, в організуючій діяльності, що здійснюється шляхом об'єднання, узгодження, регулювання, координації, контролю, а також владно-регулюючими і примусовими заходами [2, с. 26-27].

За своїм змістом культура управління – це сукупність досягнень в організації і здійсненні процесу управління, організації управлінської праці, використанні техніки управління, а також сукупність вимог, які пред'являються до систем управління і працівників, обумовлених нормами і принципами суспільної моралі, етики, естетики, права. Культура управління як складова частина загально-людської культури має разом з тим ряд особливостей, які відрізняють її від усіх інших видів і форм культури. Ці особливості можна проілюструвати на основі вимог, які пред'являються до культури управління.

Ф. І. Хміль, даючи аналіз культури управління, до її особливостей відносить те, що вона складається з чотирьох тісно пов'язаних і взаємозалежних елементів: культури працівників управління, культури процесу управління, культури умов праці і культури документації [3, с. 182].

Відправним пунктом для раціональної організації управлінської праці повинно бути чітке визначення обсягу і складу робіт з управління. Суттєвим елементом культури процесу управління є культура приймання відвідувачів, розмов по телефону, проведення нарад, засідань, зборів тощо. Важливим елементом культури управління є культура умов праці. Невід'ємним елементом культури управління є культура документації.

Значення культури управління в різноманітній управлінській діяльності величезне. Врахування елементів культури управління в управлінській діяльності дає змогу поліпшити організацію управління, спростити і здешевіти процес управління, забезпечити злагоду і чіткість роботи апарату управління, підвищити трудову дисципліну на підприємстві. Без врахування вимог культури управління практично неможливо реалізувати жодну з рекомендацій, розроблених наукою управління. Удосконалити культуру управління – означає удосконалити всі її елементи та професійну культуру менеджера. В кожному конкретному випадку ті чи інші елементи можуть набувати вирішального значення для підвищення ефективності управління.

Управління як особливий вид діяльності, безумовно, має свою культуру, яка є складовою загальнолюдської культури і безпосередньою формою реалізації загальнолюдських культурних надбань в управлінській сфері. За змістом управлінська культура становить сукупність досягнень в організації і здійсненні управління, організації праці підлеглих, використанні методів, засобів і принципів управління, а також вимог, які висуваються до систем управління і працівників, які зумовлені нормами права, а також принципами і традиціями загальної та професійної моралі.

Перед сучасним українським суспільством постала гостра проблема: відбувається нагромадження інтелектуального потенціалу, зростають можливості його використання в управлінській практиці, при цьому рівень

управління знижується, а це – прямий шлях до системної кризи управління. Саме тому особливого значення набуває складова загальної культури – культура управлінська, яка поєднує в собі мистецтво керівництва і мистецтво виконання.

Структура управлінської культури зображена на рис. 1.

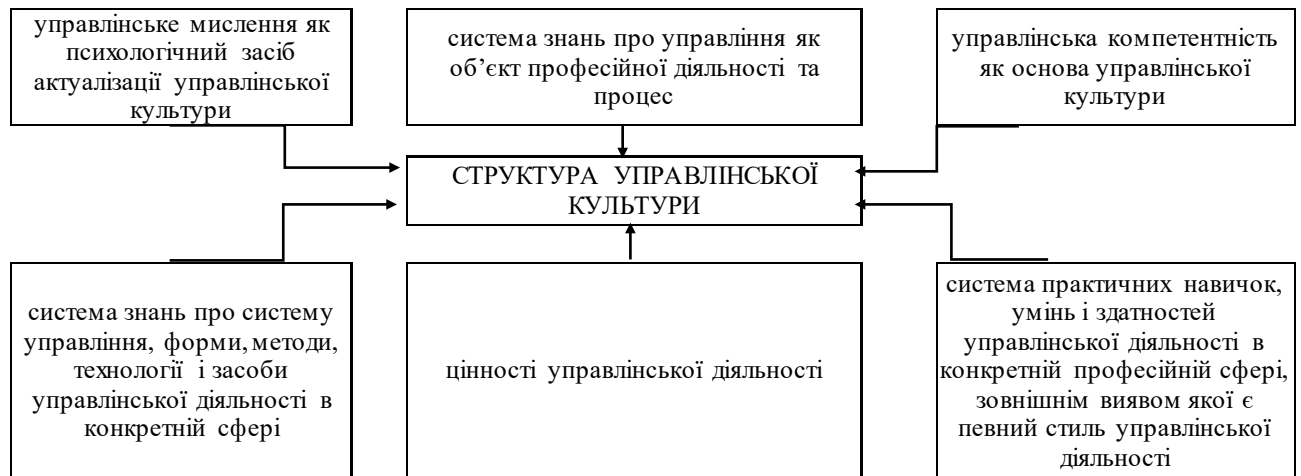


Рис. 1. Структура управлінської культури

Особливостями управлінської культури є [4, с. 20]:

- управлінська культура існує в будь-якій організації, не має матеріальної форми;
- управлінську культуру неможливо виміряти кількісними показниками, не може бути формалізована чи декларована;
- управлінська культура є фактором мотивації, індивідуальна і неповторна;
- управлінська культура має загальні риси, тому може бути класифікована.

Складовими управлінської культури керівника є культура спілкування, естетична або художня культура, культура ведення документації, культура умов праці, культура адміністративного апарату та правова культура. Не менш важливим аспектом управління є політична культура керівника, яка вимагає від нього всебічної підготовки, знання основ політики в галузі освіти і культури, уміння повсякчас керуватися ними у своїй діяльності.

Керівник сучасного покоління – це той, хто веде до успіху інших. На перше місце висувається лідерська позиція керівника. Керівник-реформатор повинен мати риси неформального лідера, щоб спонукати людей до змін, оновлення, удосконалення, щоб за ним йшли послідовники.

Основними інструментами управлінської культури є культурно-етичні та адміністративно-командні методи керівництва (рис. 2) [5, с. 34].

МЕТОДИ КЕРІВНИЦТВА	
Адміністративно-командні методи керівництва	Культурно-етичні методи керівництва
– наказовий стиль керування; – самостійне прийняття рішень; – не припускається вільне висловлювання думок; – розпорядження, накази; – одноосібне кабінетне управління; – епізодичні доручення персоналу; – режим інструкцій, правил, норм, стандартів; – удосконалення формальної структури колективу	– доброзичливий стиль спілкування; – повага до думок інших, прихильне ставлення до конструктивної критики; – обговорення рішень із безпосередніми виконавцями; – робота з персоналом; – переконання, мотивація; – робота командою; – відкритість до нових ідей, пошуку, творчості; – розвиток неформальної структури колективу

Рис. 2. Методи керівництва

Таким чином, особливості сучасного керівника пов'язуються із демократичними способами організації відносин у колективі, здатністю до оновлення власної діяльності та управління інноваційними процесами.

Висновки. Отже, управляти підприємством, забезпечити ефективне його функціонування може лише неординарна особистість керівника, який орієнтований на сучасні управлінські пріоритети, здатний до особистісної та професійної самоактуалізації й саморозвитку в управлінській діяльності, володіє різноманітними сучасними методиками, технологіями та засобами менеджменту, спроможний стати творчим суб'єктом управлінської діяльності в досить складних умовах функціонування сучасного українського суспільства.

Література

1. Васильченко Л. В. Формування управлінської культури керівника школи в системі післядипломної педагогічної освіти : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. В. Васильченко ; Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти – Запоріжжя, 2006. – 188 с.

2. Цветков В. В. Реформування державного управління в Україні: Проблеми і перспективи / В. В. Цветков. – Київ : Оріяни, 1998. – 364 с.

3. Хміль Ф. І. Основи менеджменту : підручник / Ф. І. Хміль. – 2-ге вид., випр., доп. – Київ : Академвидав, 2007. – 576 с.

4. Рыбкин А. Культурная революция / А. Рыбкин // Управление компанией. – 2007. – № 3. – С. 19-21.

5. Янкович О. І. Управління загальноосвітнім закладом: технології та правові засади : навчально-методичний посібник / О. І. Янкович. – Тернопіль : ТНПУ, 2007. – 217 с.

Полулях А.М., Янчева Л. М.
Харківський державний університет харчування та торгівлі,
м. Харків

ПРО ДУАЛЬНУ ОСВІТУ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ НАУКОВИХ ЗНАТЬ

Актуальність дослідження. Реалії сьогодення свідчать, – в Україні триває процес реформування освітньої системи, спрямований на розвиток та набуття особистістю якісних вмінь та навичок, приведення вітчизняних критеріїв та стандартів освіти у відповідність до європейських вимог. Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих задач потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети лежать в основі реформування сучасних вищих навчальних закладів, головне завдання яких – підготувати компетентну особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих та професійних ситуаціях. Тому, актуальним завданням сучасних закладів освіти є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості. Результатом такого процесу має бути сформованість загальної компетентності людини, яка включає сукупність ключових компетенцій і є інтегрованою характеристикою особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У світі наукової думки багато вчених компетентнісного підходу, як вітчизняних так і закордонних, досліджували переважно теоретико-методологічні засади. Вони розкривають у педагогічних концепціях і теоріях історичні, соціокультурні, професійно-діяльнісні аспекти цієї проблеми, в яких зазначають необхідність компетентісної освіти. Особливого визнання заслуговують праці І. Драча, І. Бабина, П. Бачинського, Н. Бібік, Г. Гавришак, І. Гудзик, Н. Дворнікової, Я. Кодлюк, О. Локшиної, С. Ніколаєнко, О. Овчарук, Л. Пильгун, О. Пометун, Дж. Равена, О. Жука, В. Лугового, І. Родигіна та ін., які присвячені впровадженню компетентнісного підходу в практику навчання. Але ця тема потребує подальшого дослідження через проблеми, які виникають у сьогоденні, а саме пристосування та адаптація компетентнісного підходу залежно від умов та потреб сучасного ринку праці України.

Виклад основного матеріалу. Звертаючись до витоків компетентнісного підходу, на сучасному етапі, найбільш актуальними, вважаємо, ідеї В. Серікова, який акцентує, що саме зміст освіти, що не зводиться до знаннєво-орієнтованого компонента, а передбачає набуття цілісного досвіду вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, вияв компетенцій [1]. Компетентнісний підхід зумовлює не тільки інформованість студента, а й розвиток умінь вирішувати проблеми, які виникають у життєвих ситуаціях. Цей підхід означає поступову переорієнтацію провідної освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань і формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного багаточинникового соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно – комунікаційно насиченого простору. Така позиція орієнтована на дорослу аудиторію, яка і є об'єктом нашого дослідження.

Нині, в економічному просторі наукових знань, усе більше значення набуває дуальний спосіб навчання, як складова компетентнісного підходу, що поєднує теорію у вищому навчальному закладі та практику на підприємстві. Розвиток дуальної освіти в Україні може стати мотивом для підвищення якості освіти, її відповідності стандартам та запитам ринку праці.

Дуальний спосіб навчання бере свій початок з Німеччини та датується 1970 р. Відтоді німецька система, що поєднує державну професійну школу з виробничим навчанням, вважається зразковою, і була експортована в багато країн. Першими унаслідували цей досвід Канада, Австрія та Швейцарія.

Ця система освіти передбачає собою отримання студентом теоретичних знань у вищому навчальному закладі лише декілька днів на тиждень, а також самостійне опрацювання матеріалу. Рештою підготовки є робота на підприємстві.

Таким чином, до освітньої арени долучаються вищі навчальні заклади, студенти та підприємства, які починають взаємодіяти, задовольняючи свої потреби.

За умов дуального механізму навчання у вищих навчальних закладах з'являється можливість приділяти більше уваги підвищенню своєї конкурентоспроможності, збільшенню кількості абітурієнтів, вирішенню проблеми проходження студентами практики. Сподіваємося, що з обміном досвіду, по – перше, викладачі будуть швидше реагувати на потреби сучасного бізнесу та залежно від вимог регулювати зміст навчальних матеріалів, по-друге, студенти зможуть отримати якісну освіту, додаткові кошти, набути цінного досвіду в практичній сфері, зарекомендувати себе на ринку праці, що в майбутньому збільшить шанси успішно працевлаштуватися.

За останній час підприємці зіштовхуються з такими труднощами, як підбір висококваліфікованого бухгалтера, адже молоді не бажає працювати за спеціальністю, вважаючи її неперспективною та малооплачуваною. Частково така ситуація пояснюється тим, що найчастіше після закінчення навчання молоді фахівці не отримують

належної підтримки з боку держави, достатньої зацікавленості, роз'яснень щодо важливості та поважності професії серед інших вакансій, представлених на ринку праці. Маємо думку, - приймаючи участь в дуальній освіті, насамперед, початківці зможуть сформувати уяву про актуальність майбутньої професії на перших етапах її освоєння, тоді як підприємці забезпечать себе кваліфікованими співробітниками, яких вони підготують заздалегідь, що дозволить зекономити час на перенавчання під свою специфіку діяльності. Таким чином, німецький досвід демонструє, що дуальна система освіти та підготовки кадрів зумовлює незначні суспільні витрати, що є вигідним з точки зору держави.

Висновки. Отже, в умовах сучасності, держава вимагає професійних та комплексних знань від фахівця економічного профілю, здатного швидко орієнтуватись у змінах економічного становища, вміти творчо підходити до вирішення професійних питань. Однією з важливих вимог в досягненні цієї стратегічної мети є здатність спеціаліста постійно оновлювати та підвищувати свій рівень знань.

Слід зауважити, – професійна підготовка у вищих навчальних закладах нашої країни за дуальним механізмом освіти з використанням особистісно-орієнтованого підходу до навчального процесу з постійною озброєністю студентів теоретичними знаннями та практичними навичками щодо бачення перспективи є універсальною, адаптованою до сучасного ринку праці, формування бажання та потреби повсякденно поліпшувати результати своєї праці, виховувати в собі якості бережливості, ініціативності, діловитості, дисциплінованості.

Література

1. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной парадигме / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 7-13.
2. Нагорна Н. В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції [текст] / Н. В. Нагорна // Виховання і культура. – 2007. – № 1-2 (11-12). – С. 266-268.

Полюхович В. М., Кірейцева О. В.
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ

ЕКСПОРТНА БЕЗПЕКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. В останні роки погіршується ситуація в соціально-економічному розвитку України, яка зумовлена дестабілізуючими діями Російської Федерації. Прецесійні явища в економіці та несприятлива зовнішня кон'юнктура погіршили стан економічної безпеки України. Виходячи з цього, сьогодні є важливим створити потужний експортний потенціал, який буде спрямований на зростання економічної могутності держави, здійснення виваженої експортної політики, вбачається за доцільне введення поняття «експортна безпека».

Вклад основного матеріалу. Під експортною безпекою слід розуміти відповідність експорту національним інтересам України, забезпечення його раціональної товарної структури та географічної збалансованості, конкурентоспроможності, відсутності дискримінації на зовнішніх ринках та спрямованості на забезпечення високого рівня добробуту нації.

Експортна стратегія повинна бути розроблена на основі глибокого аналізу кон'юнктури зовнішніх ринків, становища у вітчизняному виробництві, впливу факторів, які позначилися на обсягах та структурі експортної діяльності, визначення цілей, пріоритетів і напрямів розвитку експортного потенціалу.

Пріоритетом у розвитку експортного потенціалу повинно стати використання переваг тих виробництв, які мають передові технології та високий експортний потенціал, а саме: літакобудування, космічне ракетобудування та космічні послуги, порошкова металургія, виробництво надтвердих матеріалів тощо. Значний експортний потенціал має також сільське господарство за умови його реформування, створення сучасної переробної промисловості, поліпшення умов зберігання продукції тощо. Це б дозволило забезпечити зростання економічного потенціалу України, її економічної безпеки та підтримання національного товаровиробника.

Загалом стимулювання розвитку експорту та забезпечення експортної безпеки має включати насамперед економічні та організаційно-правові заходи.

У 2014–2016 рр. зовнішня торгівля України характеризувалася додатнім сальдо (рис.1).

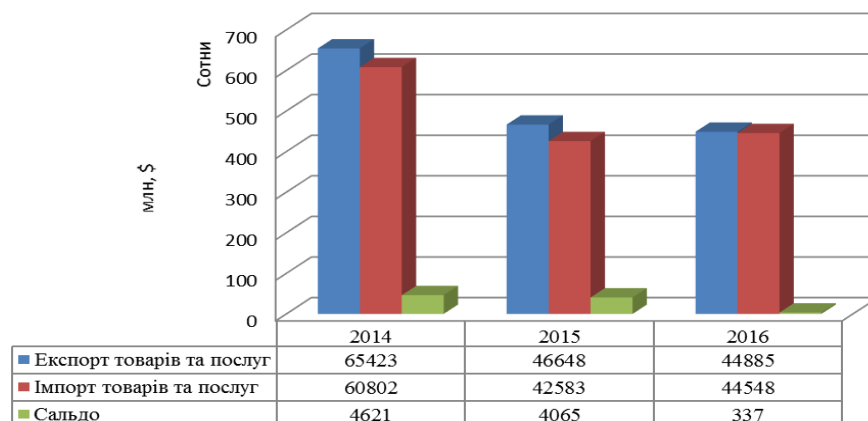


Рис. 1. Зовнішньоекономічна торгівля України з 2014-2016 рр.

Однією з головних проблем є залежність держави від значних поставок паливно-енергетичних ресурсів з-за кордону, що свідчить про неефективність енергоспоживання в країні. На сьогодні, Україна є однією з найбільш енергоємних економік у світі. З метою вирішення даної проблеми слід, передусім, більш ефективно використовувати власні джерела видобутку та впроваджувати нові технології при виробництві та споживанні палива та енергії. Це дозволить вітчизняним підприємствам підвищити конкурентоспроможність своїх товарів, за рахунок скорочення енергетичної складової собівартості, та провести оновлення частини основних фондів, за рахунок впровадження нових більш ефективних технологій.

Для цілісності і всебічності підтримки вітчизняних експортерів треба ще багато зробити. Зі заходи можна поділити на економічні та організаційно-правові.

До економічних заходів слід віднести:

- страхування експортних кредитів від комерційних та політичних ризиків;
- надання урядом гарантій щодо залучення кредитних ресурсів в експортоорієнтовані виробництва, запровадження спеціальної системи кредитування об'єктами коштами виробництв;
- надання державної фінансової підтримки експортерам промислової продукції;
- податкове заохочення експортерів (безперешкодне повернення податку на додану вартість у разі експорту продукції тощо);

– митно-тарифне стимулювання.

До організаційно-правових заходів належать:

- вдосконалення правової бази розвитку експортної діяльності;
- створення системи зовнішньоторговельної інформації;
- державна підтримка просування української продукції на зовнішні ринки;
- організація ефективної системи сертифікації експортної продукції;
- проведення наукових досліджень у зовнішньоекономічній сфері, зокрема досліджень кон'юнктури товарів на зовнішніх ринках;
- підготовка кваліфікованих кадрів для діяльності у зовнішньоекономічній сфері;
- створення та підтримка об'єднань експортерів, координація їхньої діяльності на зовнішніх ринках з метою ефективного використання кон'юнктури та дотримання правил конкуренції.

Висновки. Отже, Україна знаходиться у складній економічній ситуації, яка є результатом багатьох негативних чинників. Ці чинники вплинули на стан економічної безпеки України. Тому необхідно розвинути експортний потенціал, і є важливим таке поняття як «експортна безпека». Експортна безпека – це забезпечення його раціональної товарної структури та географічної збалансованості, конкурентоспроможності.

Література

1. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : Монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько ; Рада національної безпеки і оборони України.
2. Економічна безпека: навч. посіб. / О. Є. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін.; за ред. О. М. Джузі. – К.: Алерта; КНТ ; Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.

**Рожко К. О., Мантур-Чубата О. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ЗАЙНЯТОСТІ

Актуальність дослідження. Сучасні ринкові перетворення в економіці України супроводжуються масштабними змінами на ринку праці, різким загостренням конкуренції серед найманих працівників і роботодавців та зумовлюють глибокі зміни у сфері зайнятості населення. Усі перелічені фактори вимагають подальшого дослідження та оновлення у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціально-трудоових відносин зайнятості досліджували багато зарубіжних і вітчизняних учених, про що свідчить низка наукових досліджень. За цією проблемою необхідно відзначити наукові праці таких українських учених як Астахова О. В. [2], Баланда А. Л. [3], Волкова О. В. [5], Галицький В. М. [6], Мазурок П. П. [7], Чернявська О. В. [10] та інші.

Метою статті є дослідження особливостей соціально-трудоових відносин зайнятості.

Виклад основного матеріалу. Відносини зайнятості можуть розглядатись як аналіз трьох сфер зайнятості: зайнятість працездатного населення (трудоових ресурсів); зайнятість економічно активного населення (робочої сили), зайнятість населення на ринку праці, тобто зайнятість наймаючою працею. Повну зайнятість населення варто розглядати як зайнятість, за якої пропозиція робочої сили покривається попитом на неї з боку суспільного виробництва [4]. Вона відповідає кількісному (екстенсивному) аспекту зайнятості. Якісному (інтенсивному) аспекту відповідає ефективна зайнятість, яка означає такий розподіл трудоових ресурсів в територіальному та галузевому розрізах за сферами прикладання праці та видами діяльності, що дає можливість в кожний момент часу одержати найбільший приріст матеріальних і духовних благ і передбачає ефективне використання в трудоовому процесі кожного зайнятого.

У Законі України «Про зайнятість населення» сформульовані основні принципи зайнятості. Перший принцип – забезпечення свободи в праці і зайнятості, заміщення примусової та обов'язкової праці [1]. Людині належить пріоритетне право вибору: брати чи не брати участь у суспільній праці. Другий принцип – створення державою умов

для забезпечення права на працю, захист від безробіття, допомога у працевлаштуванні і матеріальна підтримка при безробітті відповідно до Конституції України.

Класифікацію видів зайнятості наведено у табл. 1 [5].

Таблиця 1

Класифікація видів зайнятості за ознаками	
Класифікаційна ознака видів зайнятості	Вид
За характером діяльності	- робота на підприємствах, в організаціях, установах, фірмах всіх форм власності і господарювання; - робота за кордоном і на спільних підприємствах; - виконання державних і громадських обов'язків; - служба в законних військових формуваннях; - навчання в денних навчальних закладах; - ведення домогосподарства і підсобного господарства; - догляд за хворими, інвалідами та людьми похилого віку;
За соціальною належністю	- у робітниках; - у службовцях; - в управлінському персоналі; - у фермерах; - у підприємцях.
За галузевою належністю зайнятості	- у сфері матеріального виробництва; - у сфері нематеріального виробництва і обслуговування; - в окремих великих галузях, наприклад, у промисловості, будівництві, сільському господарстві, на транспорті і у зв'язку, у науці, мистецтві і т.п.
За територіальною ознакою	- в окремих регіонах - економічних районах - адміністративно-господарських одиницях
За статево-віковою ознакою	- чоловіки та жінки - молодь - особи середнього та похилого віку
За формами власності	- у державному секторі - в акціонованій колективній власності - в приватній власності.

Класифікація форм зайнятості населення [9] наведена на рис. 1.

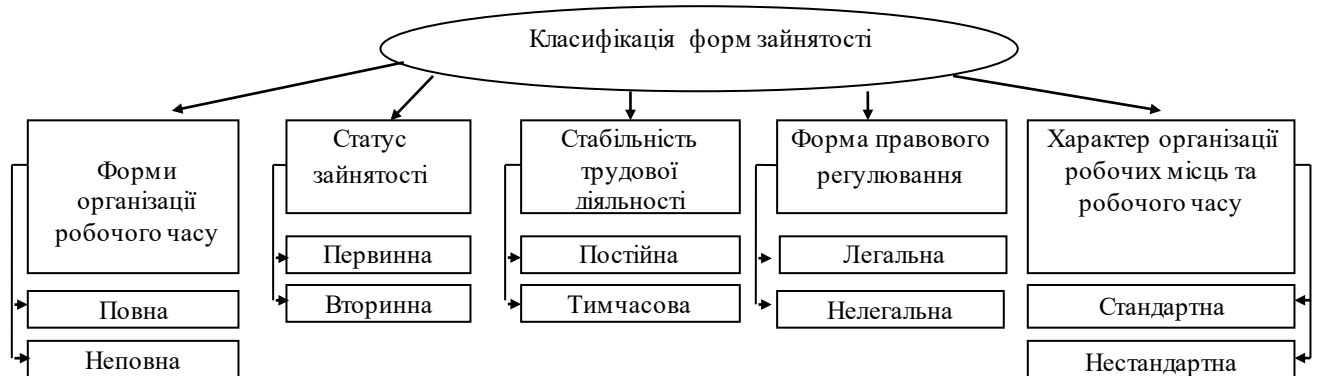


Рис. 1. Класифікація форм зайнятості населення

Структура зайнятості характеризує не лише ефективність використання трудових ресурсів, а й відображає ефективність суспільного виробництва і є одним з її показників. Регулювання зайнятості населення здійснюється на таких рівнях: державному, територіальному, рівні підприємств (об'єднань).

Регулювання зайнятості здійснюється в основному державою відповідно до політики зайнятості.

Принципи державного регулювання зайнятості населення складаються з трьох великих блоків [2, 3]: механізму реалізації політики зайнятості; принципів державної політики зайнятості; принципів реалізації державного регулювання зайнятості.

Відповідно до статті 15 розділу II Закону України «Про зайнятість населення» державна політика України в сфері зайнятості населення базується на таких принципах [1]: забезпечення рівних можливостей усім громадянам незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, віку, політичних переконань, ставлення до релігії для реалізації права на вільний вибір виду діяльності відповідно до здібностей та професійної підготовки з урахуванням особистих інтересів і суспільних потреб; сприяння забезпеченню ефективної зайнятості, запобіганню безробіттю, створенню нових робочих місць та умов для розвитку

підприємництва; координація діяльності в сфері зайнятості з іншими напрямками економічної і соціальної політики на основі державної та регіональних програм зайнятості; співробітництво професійних спілок, асоціацій підприємців, власників підприємств, установ, організацій чи уповноважених ними органів з метою взаємодії з органами державного управління при розробці, реалізації та контролі за виконанням заходів щодо забезпечення зайнятості населення; міжнародне співробітництво при розв'язанні проблем зайнятості населення, включаючи право громадян України за кордоном та іноземних громадян в Україні.

Втілення державної політики в життя здійснюється за допомогою Державної служби зайнятості населення [6, 11] і Міністерства праці та соціальної політики України [8].

Висновки. Отже, зайнятість як соціально-економічна категорія синтезує сукупність відносин участі людей у суспільному виробництві і пов'язана з забезпеченням необхідних масштабів, умов і форм включення людей у суспільно корисну працю, з процесами формування, розподілу й використання зайнятого населення.

Література

1. Закон України «Про зайнятість населення». Законодавство України про працю станом на 27.09.2017 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17/page>
2. Астахова О. В. Державна політика на ринку праці: історичний аспект / О. В. Астахова // Ринок праці та зайнятість населення. - 2010. - № 3. - С. 16-19.
3. Баланда А. Л. Державна політика впливу на ринок праці як системний процес у конкурентній економіці / А. Л. Баланда // Демографія та соціальна економіка. – 2008. – № 2. – С. 86-94.
4. Буковинська бібліотека. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/31255/>
1. Волкова О. В. Ринок праці: навч. посібник / Волкова О. В. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/19991130/ekonomika/rinok_pratsi
2. Галицький В. М. Державна служба зайнятості: її роль і завдання на етапі подолання кризових явищ в економіці / В. М. Галицький // Ринок праці та зайнятість населення. - 2010. - № 4. - С. 3-7.
3. Мазурок П. П. Регулювання ринку праці в умовах інноваційної моделі розвитку економіки / П. П. Мазурок // Ринок праці та зайнятість населення. - 2009. - № 2. - С. 3-8.
4. Міністерство праці та соціальної політики [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/>
5. Петюх В. М. Ринок праці: навчальний посібник / В. М. Петюх // Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 1999. — 288 с.
6. Чернявська О. В. Ринок праці: навчальний посібник / О. В. Чернявська [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/24572-tema-10-gnuchkiy-rinok-prats.html>
7. Ядранський Д. М. Роль служби зайнятості в системі соціального регулювання ринку праці / Д. М. Ядранський // Ринок праці та зайнятість населення. - 2009. - № 2. - С.21-24.

Урбанович В. А., Дзюба Т. А.

**Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця**

ПРОБЛЕМИ ТА СТАН ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Проблема збереження трудового потенціалу України в останні роки набула важливого загальнодержавного значення, оскільки вона характеризується зменшенням кількості працездатного населення, зниженням його професійно-освітнього рівня, вибуттям зі сфери застосування праці професійно підготовлених працівників через виробничий травматизм і професійні захворювання, значним рівнем трудової міграції та падінням престижності праці.

Виклад основного матеріалу. Технічний прогрес постійно супроводжують техногенні аварії та нещасні випадки. За статистичними даними МОП, кількість нещасних випадків на виробництві у світі неухильно зростає і становить на теперішній час приблизно 250 млн щорічно (685 тис. виробничих травм на день). Рівень травматизму і профзахворюваності значно вищий у країнах, що розвиваються, ніж у промислово розвинутих державах. Так, у країнах Європейського Союзу щорічно жертвами нещасних випадків і профзахворювань стають близько 10 млн. осіб; з них майже 8 тис. гинуть. В Україні щоденно на виробництві травмуються в середньому 140-180 осіб, з них 20 стають інвалідами, а 3-4 гинуть. Офіційні цифри статистики травматизму на виробництві є заниженими, адже підприємства оформлюють не кожен випадок виробничої травми.

Розглянемо стан виробничого травматизму в Україні.

Як видно з табл. 1 протягом останніх років загалом спостерігається тенденція до зниження виробничого травматизму – на 1,3 % з 3176 до 3135 осіб, з них зі смертельним наслідком – на 13,6 % з 292 до 257 осіб, але його рівень все ще залишається надто високим. Аналізуючи стан справ в розрізі галузей, можна сказати, що кількість потерпілих збільшилась на будівництві (34 особи), в машинобудуванні (26 осіб), на транспорті (16 осіб), в металургії (7 осіб). Як бачимо з наведених даних в вугільній промисловості виробничий травматизм знизився на 9,1 %. Це пояснюється тим, що проведення АТО на Донбасі та відсутність доступу на непідконтрольні тимчасово окуповані території не дають можливості підрахувати статистику виробничого травматизму та смертей на підприємствах за лінією розмежування. За даними Держслужби з питань праці, в попередні роки найбільша кількість травм та летальних випадків спостерігалася саме серед працівників гірничо-видобувної галузі, більшість підприємств якої територіально розташовані саме на охопленого війною Донбасі. До 30% українських робітників працюють у небезпечних умовах.

Таблиця 1

Стан виробничого травматизму за 9 місяців 2017 та 2016 року по галузях нагляду (осіб)

Галузь нагляду	9 місяців 2017 рік		9 місяців 2016 рік		Різниця, +/-	
	Всього	в т.ч. "СМ"	Всього	в т.ч. "СМ"	Всього	в т.ч. "СМ"
Вугільна	582	20	635	17	-53	3
Гірничорудна та нерудна	133	5	139	18	-6	-13
Нафтогазовидобувна та геологорозвідка	14	3	11	0	3	3
Енергетика	85	9	99	11	-14	-2
Будівництво	169	44	135	26	34	18
Котлонагляд, підйомні споруди	11	5	7	1	4	4
Машинобудування	237	17	211	11	26	6
Металургійна	192	8	185	9	7	-1
Хімічна	100	5	100	9	0	-4
Транспорт	279	43	263	51	16	-8
Зв'язок	47	2	38	1	9	1
Газова промисловість	26	1	26	1	0	0
Житлокомунгосп	117	16	135	29	-18	-13
Агропромисловий комплекс	367	53	409	66	-42	-13
Деревообробна промисловість	46	2	37	2	9	0
Легка та текстильна промисловість	16	1	10	0	6	1
Соціально-культурна сфера та торгівля	714	23	736	40	-22	-17
Разом	3135	257	3176	292	-41	-35

Джерело: сформовано автором на основі опрацьованих даних

Головні причини травматизму працівників – це недотримання правил безпеки самими робітниками. Решта причин пов'язані з іншими чинниками організації виробничого процесу, а саме:

- незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будинків, споруд, інженерних комунікацій, територій;
- брак сучасних засобів механізації;
- великий обсяг ручної праці;
- застаріле рятувальне устаткування;
- недосконалість технологічного процесу, його невідповідність вимогам безпеки [1].

До професій, де умови праці є ризикованими в Україні, можна віднести шахтарів, гірників, водіїв, лісорубів, будівельників та ін. Розглянемо розподіл випадків смертельного травматизму за окремими галузями економіки.

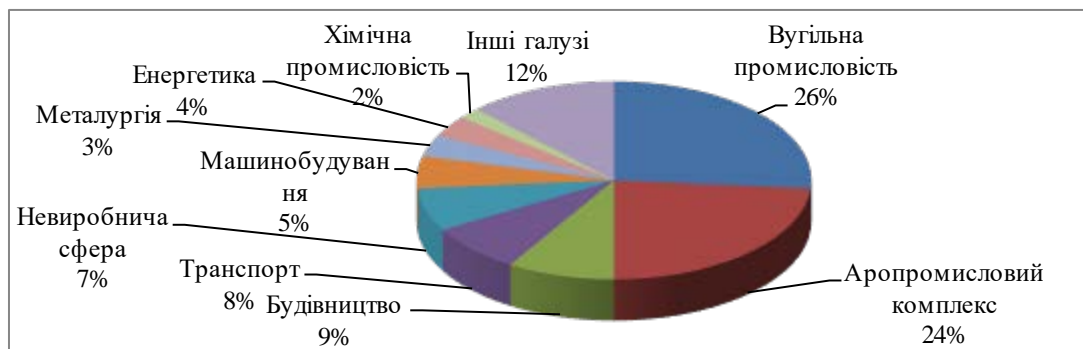


Рис. 1. Розподіл випадків смертельного травматизму за окремими галузями економіки [2].

Як бачимо з рис. 1, найбільше випадків смертельного травматизму припадає на вугільну промисловість (30 %) та агропромисловий комплекс (27 %).

На думку вітчизняних та іноземних фахівців, які за програмою МОП проводили дослідження в Україні, велика кількість нещасних випадків зі смертельними наслідками пояснюється п'ятьма основними причинами: незадовільною підготовкою працівників і роботодавців з питань охорони праці; відсутністю належного контролю за станом безпеки на робочих місцях та виконанням встановлених норм; недостатнім забезпеченням працюючих засобами індивідуального захисту; повільним впровадженням засобів та приладів колективної безпеки на підприємствах; спрацьованістю (у деяких галузях до 80%) засобів виробництва [2].

За кордоном підприємці підраховували і давно дійшли висновку, що економічно вигідніше вкладати кошти в охорону праці, аніж прирікати себе на постійну ліквідацію наслідків нещасних випадків і аварій на виробництві.

Кардинально знизити рівень виробничого травматизму без серйозної профілактичної роботи неможливо. Безпеку праці можуть забезпечити навіть прості і маловитратні заходи. Наприклад, передовий досвід свідчить, що кожен етап технологічного процесу на виробництві повинен фіксуватися в інструкції з метою чіткого інформування – яким чином виконати ту чи іншу операцію без шкоди для здоров'я. Співробітники не повинні допускатися до виконання робіт, поки не пройдуть відповідного навчання та не складуть іспит на засвоєння отриманих знань.

Тільки на тих підприємствах буде низький рівень травматизму і професійних захворювань, де заходи з охорони праці проводяться системно. Це, насамперед, щоденна кропітка систематична робота, в якій активну участь повинні брати як роботодавець, так і найманий працівник.

Висновки. Отже, як бачимо, абсолютний показник виробничого травматизму в Україні за останні два роки знизився. Однак, це не означає, що проблем стало менше і немає підстав для серйозної стурбованості ситуацією з охорони праці.

Питання охорони праці багатогранне, складне і відповідальне. Адже за ним – життя і здоров'я людей, які своєю працею створюють матеріальні блага. Тому безпека праці на виробництві повинна стати пріоритетним напрямом як для керівників підприємств, так і для працівників, адже сьогодні доцільніше вкласти кошти в створення безпечних умов праці, ніж потім нести вину за ушкодження здоров'я, чи, навіть, життя людини та величезні матеріальні затрати внаслідок зупинки виробництва, відновлення зруйнованих після аварій приміщень, ремонту пошкодженої техніки і обладнання.

Література

1. Травматизм на виробництві: Україна серед лідерів в Європі? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/16797705.html>.

2. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці / В. Ц. Жидецький. – Львів: Афіша, 2004.

Хуркова К. О., Григорук С. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

МОДЕЛЬ СПОЖИВЧОГО ВИБОРУ АБІТУРІЄНТОМ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Актуальність дослідження. Вибір вищого навчального закладу є найбільшою проблемою для школярів, оскільки отримання вищої освіти в останній час стало однією з основних умов життєвого успіху. У зв'язку зі змінами в законодавстві України, відбуваються зміни на ринку праці, що спричиняє значну варіативність запитів абітурієнтів. На ринку освітніх послуг з'являються нові суб'єкти діяльності, що спричиняє посилення конкуренції між вищими навчальними закладами України. Тому, вивчення споживчої поведінки майбутніх абітурієнтів та моделювання споживчого вибору, буде корисним керівництву вищих навчальних закладів, яким необхідно планувати роботу по проведенню ефективної профорієнтації, головним завданням якої стає вплив на конкретного споживача освітніх послуг та підвищення популярності вищого навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання основ поведінки споживачів та безпосередньо поведінки абітурієнта під час вибору спеціальності та вищого навчального закладу, у своїх працях досліджують: Болотова В. О. [1], Василенко О. [2], Гасимова М. Е. [3], Окландер М. А. [6] та багато інших.

Мета статті. Метою статті є побудова моделі споживчого вибору абітурієнтом вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. На ринку освітніх послуг поведінка абітурієнтів є окремим випадком споживчої поведінки.

Поведінку споживачів найчастіше визначають як дії, котрі здійснюються людьми під час придбання, споживання товарів та послуг та під час позбавлення від них.

Для дослідження поведінки абітурієнта під час вибору спеціальності та вищого навчального закладу, зупинимось на трьох етапах: усвідомлення потреби, пошуку інформації та оцінці альтернатив перед купівлею, які зумовлені впливом деяких факторів.

Умовно всі фактори які впливають на вибір абітурієнтом можна поділити на три рівні.

До першого рівня факторів відносяться потреби, мотиви, ціннісні орієнтації, схильності та здібності школярів, які впливають не тільки на вибір конкретного вищого навчального закладу, а й на прийняття рішення про отримання вищої освіти загалом.

Другий рівень це фактори під впливом яких формуються та приймаються рішення. Сім'я, родичі, друзі, знайомі, однокурсники, вчителі, загалом, ті люди, до думки яких прислухаються школярі. Всі вони добре знають особливості та схильності того чи іншого школяра і можуть залучити свої власні соціальні зв'язки, які полегшують вступ до вищого навчального закладу, послуги потрібного репетитора і таке ін. Однак, даючи поради щодо вибору професії, вони нерідко роблять такі помилки: не враховують стан здоров'я дитини, медичні протипоказання, фізіологічні якості, які на етапі вступу в вищий навчальний заклад стають перешкодою для оволодіння професією; радять вибрати певну професію, керуючись міркуваннями престижу, матеріального благополуччя, продовження сімейної традиції і таке ін.

Але слід зазначити, що на відміну від реклами або ВНЗ, батьки, друзі і знайомі зазвичай мало що отримують або втрачають в наслідок рішення яке прийняв абітурієнт [4 с. 88].

Вплив таких об'єктивних чинників, як: суспільний устрій, стан розвитку економіки; сучасна соціокультурна ситуація та соціальні процеси; демографічні процеси; регіональні особливості; поселенська структура; система соціальних норм і цінностей суспільства; престиж професій у суспільній думці; стан ринку праці – є факторами третього рівня.

На етапі пошуку інформації також мають вплив батьки, знайомі, друзі, вчителі, і так само засоби масової інформації, їх можна поділити на два види:

– контрольовані – надаються вищим навчальним закладом. До них відноситься все, що робить ВНЗ для інформування абітурієнтів про сферу своєї спрямованості;

– неконтрольовані джерела, до них відносять сім'ю, друзів, знайомих.

Цей етап найбільш складний з усіх попередніх, оскільки школяр при виборі ВНЗ повинен враховувати як свої індивідуальні схильності, здібності, так можливості та бажання батьків і його оточення, в першу чергу матеріальний аспект, так і те що прийнято і бажане в суспільстві.

Коли вже прийнято остаточне рішення, про те куди вступати, з'являється ще ряд факторів, які відіграють важливу роль при виборі вищого навчального закладу. Основними з них є:

- форма власності;
- форма навчання;
- ліцензійний обсяг студентів;
- вартість контракту;
- наявність магістратури, аспірантури, докторантури;
- наявність спортивних секцій, гуртків самодіяльності;
- наявність військової кафедри;
- попит випускника ВНЗ на ринку праці.

Таким чином модель споживчого вибору абітурієнта ($C_{\text{абітурієнта}}$) маємо змогу описати як сукупність мотиваційної та ситуативної компонент:

$$C_{\text{абітурієнта}} = F_1(C_{\text{мотиваційна}}; C_{\text{ситуаційна}}), \quad (1)$$

Ситуативна компонента ($C_{\text{ситуаційна}}$) визначається як специфіка конкретної ситуації, ступінь та зміст впливу зовнішніх факторів середовища, які зумовлюють поведінку абітурієнта щодо спеціальності, яку пропонує факультет університету та його конкуренти.

Мотиваційну компоненту ($C_{\text{мотиваційна}}$), в свою чергу можна описати як сукупність раціональної і ірраціональної компонент:

$$C_{\text{мотиваційна}} = F_2(C_{\text{раціональна}}; C_{\text{іраціональна}}), \quad (2)$$

де $C_{\text{раціональна}}$ – знання, які отримує потенційний абітурієнт, базуючись на аналізі майбутньої спеціальності у розрізі конкретних характеристик, які визначають рівень якості освіти відповідно до ціни:

$$C_{\text{раціональна}} = \frac{Q}{P_{\text{питома}}}, \quad (3)$$

де Q – якість освітніх послуг;

$P_{\text{питома}}$ – питома ціна освітньої послуги, що визначається вартістю навчання за рік та ціною споживання (проживання у гуртожитку, придбання підручників та інше).

За рахунок застосування концепції «цінностей» за Шетом-Ньюманом-Гросом до споживчої поведінки, визначено ірраціональну складову наступним чином: соціальна цінність; епістемічна цінність; емоційна цінність; умовна цінність [5; с. 87]:

$$C_{\text{іраціональна}} = C_{\text{соціальна}}; C_{\text{епістемічна}}; C_{\text{емоційна}}; C_{\text{умовна}}, \quad (4)$$

Важливо розглядати ірраціональну компоненту, адже врахування лише раціональної складової прийняття рішення про обрання спеціальності несло би за собою очевидність вибору абітурієнта спеціальності та не давало би можливості зрозуміти мотивацію вибору конкуруючої спеціальності (наприклад, ціна придбання може бути однаковою для всіх спеціальностей, що пропонує факультет).

Висновки. Вибір випускниками шкіл вищого навчального закладу є завданням з багатьма невідомими, від успішного вирішення якого залежить їхнє майбутнє. А поведінка абітурієнтів на ринку освітніх послуг є окремим випадком споживчої поведінки, вивчення якої спирається на вплив багатьох факторів.

Тому вивчення факторів, що впливають на професійний вибір молоді, є одним із найважливіших етапів у створенні моделі споживчого вибору, яка в свою чергу буде корисна для оцінювання привабливості спеціальності абітурієнтом.

Література

1. Болотова В. О. Абітурієнт на ринку освітніх послуг: соціологічний аналіз / В. О. Болотова, Н. О. Ляшенко, Г.-М. М. Саппа // Право і Безпека. - 2013. – № 3. – С. 135-139.
2. Василенко О. Особливості вибору майбутньої професії абітурієнтами вищих навчальних закладів: гендерний аспект / О. Василенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. – Вип. 32. – С. 32-34.

3. Гасимова М. Е. Дослідження факторів, що впливають на споживчий вибір / М. Е. Гасимова // Траектория науки. – 2016. – № 12, Т. 2. – С. 640-644.

4. Захарова И. В. Маркетинг образовательных услуг. / И. В. Захарова. – Ульяновск: УлГТУ, 2008. – 170 с.

5. Зозулёв А. В. Поведение потребителей: учебное пособие / А. В. Зозулёв. – К.: Знание, 2004. – 364 с.

6. Окландер М. А. Поведінка споживача. [текст] : навч. посіб. / М. А. Окландер, І. О. Жарська – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 208 с.

Цюпа О. В., Чернушкіна О. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ЯК СКЛАДОВА СТИЛЮ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження. Функціонування складної системи відносин між керівником і підлеглими включає в себе одноосібне виконання керівником управлінських функцій. Проте керівникові іноді важко вирішувати всі управлінські завдання, тому він намагається делегувати повноваження, тобто передати частину своїх функцій підлеглим, несучи відповідальність за їх наслідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблеми делегування повноважень здійснили наступні вчені: А. Рачинського, Г. Одінцової, В. Шарого, В. Гурієвської. Зокрема, А. Рачинський торкається такого питання, як права працівника у разі делегування йому повноважень; висвітлює правила, дотримання яких сприяє ефективності делегування повноважень [1, с. 74]. Г. Одінцова розкриває сутність і зміст поняття “делегування”, розглядає переваги раціонального делегування повноважень і відповідальності, висвітлює перешкоди на шляху делегування повноважень [2, с. 21-22]. В. Шарий розкриває категорію «делеговані повноваження» [3, с. 176]. В. Гурієвська, досліджуючи питання коучингу для керівників у системі державного управління, спирається на принципи коучингу в делегуванні повноважень [4, с. 25-26]. Серед зарубіжних авторів з означеної проблематики цікавими є розробки С. Моріса і Г. Вілкокса, Дж. Колінза та ін.

Метою даної статті є розгляд делегування повноважень керівника як складової стилю управлінської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сутність делегування полягає в передачі завдань і повноважень особі, яка бере на себе відповідальність за їх виконання. Це засіб, за допомогою якого керівництво розподіляє серед співробітників численні завдання, котрі потрібно виконати для досягнення цілей організації. Якщо істотне завдання не делеговано іншій особі, його змушений виконувати керівник. Це, звичайно, в багатьох випадках неможливо, адже час та здібності керівника обмежені. М. П. Фоллет, один із класиків менеджменту, зазначила, що сутність управління полягає в умінні добиватися виконання роботи іншими. Тому делегування – це акт, що перетворює людину на керівника.

Під делегуванням в загальному сенсі розуміється передача підлеглим завдання або діяльності із сфери дії керівника. З точки зору організації бізнесу це орієнтація на те, як максимально ефективно досягати реалізації поставлених цілей, використовуючи людські ресурси [5].

Делегування реалізується тільки у разі прийняття повноважень, і власне відповідальність не може бути делегованою [6].

Делегування є засобом, за допомогою якого, керівник розподіляє серед співробітників ряд задач, які повинні бути виконані для досягнення цілей всієї організації.

Якщо якась із задач не делегована іншій людині, керівник вимушений виконувати її сам. Це в багатьох випадках просто неможливо зробити, так, як час і здібності керівника обмежені. Делегування повноважень звільняє керівника від вирішення другорядних питань, виконання рутинних операцій, дає можливість зосередитися на вирішенні основних, перспективних завдань і принципових питань, які ніким іншим, крім нього, вирішені бути не можуть; підвищується і поліпшується якість управлінських рішень, оскільки їх приймають ті працівники, що мають найбільшу компетентність, більш повну і достовірну інформацію; у підлеглих розвиваються ініціатива, підприємливість, бажання самостійно і творчо працювати. Але незважаючи на вище перелічені переваги, зустрічаються випадки, коли керівник не хоче, чи не може делегувати свої повноваження іншим працівникам. Підлегли, зі свого боку, також не завжди бажають приймати додаткову відповідальність та часто уникають додаткових повноважень.

Делегування є засобом, за допомогою якого керівництво розподіляє серед співробітників незліченні завдання, які повинні бути виконані для досягнення цілей всієї організації. Якщо суттєва завдання не делегована іншій людині, керівник змушений буде виконувати її сам. Це, звичайно, в багатьох випадках просто неможливо, тому що час і здібності керівника обмежені. Більш важливим є те, що сутність управління полягає в умінні «домогтися виконання роботи іншими». Тому, в справжньому сенсі слова, делегування являє собою акт, який перетворює людину на керівника.

Процес делегування повноважень складається з певних етапів (рис. 1).

Основними елементами процесу делегування є відповідальність та організаційні повноваження.

Відповідальність – зобов'язання виконувати завдання та відповідати за їх задовільне вирішення.

Під поняттям зобов'язання ми розуміємо те, що від індивіда очікують виконання конкретних робочих вимог, коли він займає певну посаду в організації. Фактично індивід укладає контракт з організацією на виконання завдань певної посади в обмін на отримання винагороди. Відповідальність означає, що працівник відповідає за результати виконання завдання перед тим, хто передає йому повноваження. Відповідальність означає, що працівник відповідає

за результати виконання завдання перед тим, хто передає йому повноваження. Повноваження - це організаційно закріплене обмежене право використовувати ресурси організації і направляти зусилля її працівників на виконання делегованих завдань.

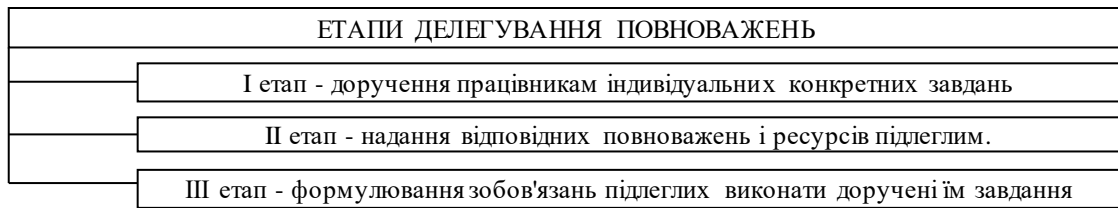


Рис. 1. Етапи делегування повноважень

Мистецтво делегування повноважень і здійснення контролю діяльності з метою забезпечення ефективного виконання підлеглими покладених на них завдань, обов'язків у практиці управління характеризується як визначальна ознака якості праці самого керівника. Багато фахівців вважають, що керівництво і делегування – синоніми. Адаже доведено, що саме від того, наскільки керівник досконало володіє технікою делегування, залежить ефективність роботи всього колективу [7, с. 170].

Делегування повноважень звільняє керівника від вирішення другорядних питань, виконання рутинних операцій, дає можливість зосередитися на вирішенні основних, перспективних завдань і принципів питань, які ніким іншим, крім нього, вирішені бути не можуть; підвищується і поліпшується якість управлінських рішень, оскільки їх приймають ті працівники, що мають найбільшу компетентність, більш повну і достовірну інформацію; у підлеглих розвиваються ініціатива, підприємливість, бажання самостійно і творчо працювати.

Але незважаючи на вище перелічені переваги, зустрічаються випадки, коли керівник не хоче, чи не може делегувати свої повноваження іншим працівникам. Підлегли, зі свого боку, також не завжди бажають приймати додаткову відповідальність та часто уникають додаткових повноважень.

Висновки. Таким чином, делегування повноважень дозволяє керівникові вивільнити час і сили для того, щоб зайнятися найважливішими, першорядними і перспективними завданнями, а підлеглим надає самостійності та дозволяє розвиватися.

Техніка делегування повноважень має бути важливою складовою стилу державно-управлінської діяльності керівника в державних інституціях, що сприятиме розвитку творчого потенціалу, зростання рівня відповідальності, професіоналізму як самого керівника, так і його підлеглих, що в результаті приведе до якісного виконання поставлених завдань.

Література

- 1 Рачинський А. П. Керівник у державних інституціях : навч.-метод. матеріали / А. П. Рачинський. – Київ : НАДУ, 2009. – 76 с.
- 2 Одінцева Г. С. Керівник у сфері державного управління : опор. конспект лекцій / Г. С. Одінцева. – Харків, 2000. – 52 с.
- 3 Шарий В. І. Основи державного управління : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Шарий. – Черкаси, 2009. – 518 с.
- 4 Гурієвська В. М. Коучинг для керівників у системі державного управління : навч.-метод. матеріали / В. М. Гурієвська. – Київ : НАДУ, 2010. – 48 с.
- 5 Мерзлякова С. Бізнес: парадокси і ефекти делегування [Електронний ресурс] / С. Мерзлякова. – Режим доступу: <http://www.ludidela.ru/0011/0011-34-20.html>
- 6 Дикань Н.В. Менеджмент: навч. посібник / Н. В. Дикань, І. І. Борисенко. – Київ : Знання, 2008. – 389 с.
- 7 Coehn Allan R. Influence without authority / Allan R. Coehn, David L. Bradford. – New Jersey : John Wiley & sons, Inc, 2005.

Чернова Ю. О., Григорук С. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ ЗЕРНОВИМИ КУЛЬТУРАМИ

Актуальність дослідження. Розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність підприємств та інших суб'єктів ринку в підготовці та прийнятті управлінських рішень. Ефективність цих рішень багато в чому залежить від об'єктивності, своєчасності та всебічності оцінювання існуючого й очікуваного фінансового стану підприємства.

Становлення ринкової економіки в Україні, поява фінансових ринків, пріоритет фінансових ресурсів об'єктивно сприяли розвитку такого важливого напрямку аналітичної роботи, як фінансовий аналіз, який є методом оцінювання і прогнозування фінансового стану підприємства.

Функціонуючи в ринковій економіці як суб'єкт підприємницької діяльності, кожне підприємство має забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, за якого воно стабільно зберігало б здатність безперебійно виконувати свої фінансові зобов'язання перед своїми діловими партнерами, державою, власниками, найманими працівниками. Набуваючи в ринкових умовах не уявної, а справжньої фінансової незалежності, несучи реальну

економічну відповідальність за ефективність господарювання і за своєчасне виконання фінансових зобов'язань, підприємства здатні досягти стабільності своїх фінансів лише при суворому додержанні принципів комерційного розрахунку, головним серед яких є зіставлення витрат і результатів, одержання максимального прибутку за мінімальних витрат, саме ця умова є визначальною для формування фінансового стану підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед видатних економістів, які приділили значну увагу дослідженню фінансової діяльності підприємства є: Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній [1], П. Я. Попович [2], Г. І. Андрєєва [3], Г. В. Савицька [4] та інші. Проте результати наукових досліджень не є універсальними і потребують подальшої адаптації до діяльності конкретних підприємств.

Метою статті є побудова математичної моделі фінансової діяльності малого підприємства оптової торгівлі зерновими культурами.

Виклад основного матеріалу. Торгівля – це форма товарного обміну, виробленого за допомогою грошей. Як особливий вид діяльності людей, торгівля передбачає здійснення операцій з купівлі-продажу товарів і послуг.

Процес торгівлі, тобто процес купівлі-продажу товарів, є функцією торгового підприємства (як оптового, так і роздрібного), яке здійснює свою діяльність на основі комерційного розрахунку. Торговельне підприємство має самостійний баланс, володіє основними і оборотними засобами і здійснює закінчений торговельний процес, починаючи з закупівлі товарів від постачальників і закінчуючи їх продажем.

Основне завдання торгового підприємства – закупівля і продаж товарів з метою задоволення потреби населення, при мініальному рівні витрат обігу та отримання досить високого рівня прибутку [5].

Прибуток являє собою кінцевий фінансовий результат господарської діяльності підприємства. Загальна економічна теорія визначає роль економіки так: «У реальній дійсності прибуток – кінцева мета і рушійний мотив товарного виробництва і ринкової економіки. Це головний стимул і основний показник ефективності будь-якого підприємства і фірми» [6, с. 420].

Дійсно, важко переоцінити значення прибутку в загальній системі вартісних інструментів управління підприємством. Це обумовлено тим, що «... прибуток є основним показником оцінки господарської діяльності підприємства, так як в ній акумулюються всі доходи, витрати, втрати, узагальнюються результати господарювання» [7, с. 324]. Таким чином, фінансовим результатом може виступати не тільки прибуток, але і збиток.

Базою дослідження було обрано Товариство з обмеженою відповідальністю «ВІЛАГРО», що діє на підставі Статуту [8] на загальній системі оподаткування [9], в особі директора Шмиги Олега Васильовича, займається оптовою торгівлею зерном.

ТОВ «ВІЛАГРО» відноситься до малого підприємства, оскільки на фірмі чисельність працюючих складає чотири чоловіка: директор, головний бухгалтер, заступник головного бухгалтера та менеджер (управитель).

Предметом діяльності Товариства є:

– діяльність посередників у торгівлі сільськогосподарською сировиною, живими тваринами, текстильною сировиною та напівфабрикатами;

– оптова торгівля зерном, необробленим пшоном, насінням і кормами для тварин (основний);

– оптова торгівля фруктами й овочами;

– оптова торгівля хімічними продуктами;

– неспеціалізована оптова торгівля.

Основну частку прибутку фірми (97%) складає торгівля зерновими культурами, зокрема житом, пшеницею, ячменем, кукурудзою та вівсом, що безпосередньо впливає на величину отримуваних доходів та витрат підприємства. Модель фінансової діяльності підприємства, має вигляд (1) з обмежуючими умовами (2):

$$P(t) = \sum c_i(t) x_i - B \rightarrow \max ; \quad (1)$$

$$\begin{cases} x_i \in n \\ x_i \leq b_i, \end{cases} \quad (2)$$

де $P(t)$ – прибуток в місяць, залежить від часу, оскільки ціна на продукцію змінюється посезонно, умов.грош.од.;

$c_i(t)$ – прибуток однієї партії i -ої продукції в момент часу t , умов.грош.од.;

x_i – кількість партій i -го виду продукції;

t – момент часу, місяць;

B – витрати підприємства;

b_i – кількість партій i -го виду продукції, яка є в даному регіоні в момент часу t .

Витрати підприємства «ВІЛАГРО» складаються з наступних позицій:

– податок на прибуток (18%), який підприємство сплачує згідно податкового кодексу;

– податок на додану вартість (20 % від договірної або регульованої ціни без урахування ПДВ);

– витрати на заробітну плату (ЗП);

– транспортні витрати (Т) – витрати на 1 партію товару, яка складає в середньому 25 тонн;

– витрати на оренду офісного приміщення (ОР);

– середні витрати на обслуговування офісної техніки за один місяць (ТО).

Таким чином, сумарні витрати підприємства «ВІЛАГРО» мають наступний вигляд (3):

$$B = 0,18 P + 0,2 \sum c_i(t) x_i + ЗП + Т + ОР + ТО. \quad (3)$$

Витрати на заробітну плату розраховувались наступним чином (4):

$$ЗП = ЗП_{пр} + ЕСВ_{пр} + ВЗ_{пр}. \quad (4)$$

де $ЗП_{пр}$ – сумарна заробітна плата, нарахована працюючим на підприємстві;

$ВЗ_{пр}$ – сплата податків на військовий збір (0,015% від заробітної плати);

$ЄСВ_{пр}$ – єдиний соціальний внесок (22% від заробітної плати).

Таким чином, витрати на заробітну плату складають (5):

$$ЗП = ЗП_{пр} + 0,22 ЗП_{пр} + 0,00015 ЗП_{пр} = 1,22015 ЗП_{пр} , \quad (5)$$

Заробітна плата працюючих на фірмі складає, приблизно, 14000 умов. грош. од. і є сталою, тому вважаємо, що витрати на заробітну плату складають $ЗП = 17082,10$ умов. грош. од.

Оскільки, продукція загалом возиться з Хмельницької, Тернопільської та Вінницької областей, то відстань перевезення становить приблизно 200 км, при цьому вартість перевезення вантажу – 250 грн./т, тому вважаємо, що $T = 6250$ умов. грош. од.

Орендна плата включає вартість послуг охорони, прибирання та освітлення місць загального користування та вартість водопостачання, що складає, в середньому, 98,75 умов. грош. од. за 1 м кв. приміщення на один місяць. Так як площа орендованого приміщення становить 20,8 м кв., тому $OP = 2054,00$ умов. грош. од.

Середні витрати на обслуговування офісної техніки за один місяць включають регламентні роботи з обслуговування комп'ютерної техніки, заправку картриджу, закупку канцелярії тощо. Вони, в середньому складають 1500 умов. грош. од. на місяць, тому $TO = 1500$ умов. грош. од.

В результаті, модель витрат підприємства «ВІЛАГРО» (3) матиме вигляд:

$$B = 0,18 P(t) + 0,2 \sum c_i(t) x_i + 17082,10 + 6250 + 2054 + 1500 . \quad (6)$$

Після спрощення модель витрат (6) набула вигляду (7):

$$B = 0,18 P(t) + 0,2 \sum c_i(t) x_i + 26886,10 \quad (7)$$

Таким чином, модель місячного прибутку підприємства «ВІЛАГРО» має наступний вигляд (8):

$$P(t) = \sum c_i(t) x_i - (0,18 P(t) + 0,2 \sum c_i(t) x_i + 26886,10). \quad (8)$$

Застосувавши деякі математичні перетворення, в результаті отримано математичну модель оптимізації фінансової діяльності малого підприємства оптової торгівлі зерновими культурами «ВІЛАГРО» (9):

$$P(t) = 0,678 \sum c_i(t) x_i - 23784,83 \rightarrow \max. \quad (9)$$

$$\begin{cases} x_1 \leq 15717 \\ x_2 \leq 110 \\ x_3 \leq 5288 \\ x_4 \leq 126 \\ x_5 \leq 15148, \end{cases} \quad (10)$$

де x_1 – кількість партій пшениці;

x_2 – кількість партій жита;

x_3 – кількість партій ячменю;

x_4 – кількість партій вівса;

x_5 – кількість партій кукурудзи.

Висновки. Побудована економіко-математична модель максимізації прибутку підприємства. Планується провести апробацію отриманих результатів на рівні торгового підприємства з метою удосконалення даної оптимізаційної моделі і практичним її застосуванням.

Література

1. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз: Підручник / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній ; за ред. проф. А. Г. Загороднього. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 487 с.
2. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання : (підручник) / П. Я. Попович. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 365 с.
3. Андрєєва Г. І. Економічний аналіз: (навч.-метод. посіб.) / Г. І. Андрєєва. – К.: Знання, 2008. – 263 с. (Вища освіта XXI століття). – с. 35-36.
4. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: (навчальний посібник) / Г. В. Савицька. – 3-тє вид., виправл. і доп.. – К.: Знання, 2007. – 668 с. – (Вища освіта XXI століття).
5. Максименко Н.В. Економіка підприємств торгівки : учеб. пособ. [Електронний ресурс] / Н.В. Максименко [и др.]. – Електрон. Текстовое данные. – Минск: Вышэйшая школа, 2008. – 542 с. – Режим доступу: <http://www.iprbookshop.ru/20172.html>.
6. Аналіз господарської діяльності / Під ред. Белобородової В. А. – К.: Либідь, 1999. – 420 с.
7. Бородіна Є. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Є. Бородіна. – К.: Либідь, 2004. – 324 с.
8. Міністерство юстиції України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch>.
9. Електронний кабінет платника [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cabinet.sfs.gov.ua/cabinet/faces/public/reestr.jspx>.

Наукове (електронне) видання

Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика

Збірник наукових праць молодих вчених та студентів

Том 2

Відповідальні за випуск
Хрущ Н. А., Доценко І. О.

*Відповідальність за достовірність поданих матеріалів несуть автори
публікацій.*

Матеріали конференції розміщені на сайті кафедри фінансів, банківської справи
та страхування Хмельницького національного університету
за адресою: <http://www.fbs.km.ua>.

